הַמודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

ס"ד יום וערש"ק, פ' כי תבא י"ז אלול תשמ"ז (11 בספטמבר 87) | דף היומי: בבלי — בבא בתרא קי"ח; ירושלמי — גיטין נ"ב

שנה ל"ח גליון 10890 | 1.10 ש"ח כ' מע"מ

בס"ד

שמחים להודיע על פתיחת

מלון שרי ישראל ירושלים

לקראת ראש השנה

מחיר מבצע $54 ליום לזוג בדירה

הזמנות: 02-

384257
384448
384421

במלון: דירות מפוארות, בנות 2 חדרים-מטבחון, בסמוך למרכז באווה-ירושלים

"מאיה"

רח' ר' עקיבא 122 ב"ב — במרכז העיר

מכירת בגדי החג בעיצומה

מגוון גדול של בגדי תינוקות ממיטב היצרנים
חולצות ילדים נער וגבר
מכנסי גולדטקס לילדים במבחר גדול

המקום הנכון
לבגד הטוב במחיר הזול

יחד כולם
קדושה לך ישלשו

עיר מלוכה ברבבותיה תקדש שם שמים ברבים ותתלכד בהדר קודש למען כבוד השבת בעיר אלוקינו

בתפילת מוסף
תחת כיפת השמים
בחוצות קרית מלך רב

ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו ויחון עם המייחדים שמו והוא יושיענו ויגאלנו שנית בקרוב

הועדה הציבורית המארגנת

התלכדות רחבה ומרשימה במערכה להצלת כבוד השבת

דריכות קודש לקראת מעמדי התפילה בשבת הקרובה ב־40 אזורים בירושלים

התלהבות עצומה בכל קצוי העיר בעקבות קריאת מרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור שליט"א שיצאו בראש עם מקדשי שביעי לתפילת מוסף תחת כיפת השמים, שתבטא את זעקת הצבור כולו על כבוד השבת המתחללת

מאת סופר "המודיע"

...דיכות רבה והתעוררות ...ומה מורגשת בכל רחבי העיר ...שלים לקראת השבת הקרובה, ...אזורים לצאת רבבות אלפי ...ישראל. מכל החוגים ...כבות להרהבה של ציר, ...ילות מוסף ברוב עם תחת ...ת השמים, כדי לבטא ולהפגין ...את נאמנותה והתלכדותה ...אה של ירושלים שומרת ...בת לכל שכמיה וחדריה, סביב ...ת השבת המחוללת בעיר ...דיש.

התלהבות קודש עוררה בכל ירושלים קריאתם של גדולי הנערצים כקש"ת מרן מו"ר מגור שליט"א. מרן הגרש"ז אויערבאך שליט"א, מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, ותמהם, בתי הדין בעיר, הבד"ץ של העדה החרדית בראשות הגאב"ד הגאון רבי יצחק יעקב וייס שליט"א, הבד"ץ של אגודת ישראל, הרבנים הראשיים לירושלים וגדולי תורה נודעים מכל הזרמים, שיופיעו בראש צבור רבבות המתפללים בחוצות קריה למען קדושת השבת.

סופרנו מוסר כי כל מוקדי התפילה מתקיימים בתיאום עם משטרת ירושלים, ואתמול אף קיימו ראשי הועדה הציבורית המארגנת סיור מקיף של שעות אחדות עם קציני המשטרה בכל מקומות הריכוז, במטרה להבטיח את הסידורים הפורמליים לשמירת הסדר הציבורי. עוד מוסר סופרנו כי גדולי ישראל חזרו ודרשו בכל התוקף לקיים את התפילות בתנאים ובמקומות שסוכם עם ראשי המשטרה ולהתפזר בשקט ובצורה מסודרת בתום התפילה ובצורה שתהווה קידוש שם שמים.

אמש העבירו המארגנים חומר הסברה שיחולק על ידי צבור הגבאים בלמעלה משלוש מאות בתי כנסיות בכל חלקי העיר וכפי שנודע ייסגרו בתי הכנסיות, בתי המדרשות ובתי החסידים בשעה 10.30 והמוני באי בתי הכנסת יצאו, כאמור, במאורגן בראשות הרבנים והאדמו"רים אל נקודות הריכוז לתפילה המונית.

רבני וגבאי בתי הכנסת מתבקשים לתאם את זמן התפילה בשבת בבוקר, ע"מ שצבור המתפללים יצאו במאורגן בין השעה 10.30 עד 11.30 להתפלל תפלת מוסף תחת כפת השמים, לפי הוראת גדולי הדור שליט"א.

כתב עתי"ם מוסר כי במשך יום אתמול התקיימו מגעים רצופים להרגעת הרוחות ובשלב מסוים אף הסתמנה אפשרות לסגירת בתי הקולנוע בשבת הקרובה, זאת, כדי לאפשר רגיעה חלקית והידברות בין כל המחנות, אך ברגע האחרון המאמצים לא עלו יפה ולמרות הכל יוקרנו סרטים בכמה אולמות ובתי קולנוע.

חזר שר הבטחון י. רבין

שר הבטחון יצחק רבין שב אתמול בצהרי מגרמניה.

הוא נכנס ישר למכוניתו שהמתינה לו ליד המטוס בנמל התעופה בן גוריון, ויצא לביתו, שם צפויה עוד הערב הפגנה של אנשי התעשייה האווירית. רבין לא מסר כל הודעה בשובו

תחזית מזג האויר

תחזית מזג האויר להיום: נאה. תשקיף לשבת ללא שינוי ניכר.

הטמפרטורות: ירושלים 17 עד 26, חיפה 21 עד 29, טבריה 20 עד 35, שומרון 18 עד 22, תל אביב 22 עד 29, באר שבע 18 עד 31.

40 עסקני אגו"י ביקרו במרכז הפליטים בוינה

בראש המשלחת עמד הגר"א שכטר

...ה, יום ה' — משלחת ...ית גדולה, בראשותו של ...ר' אהרן שכטר שליט"א, מתיבתא רבינו חיים ברלין ...ורק והחבר נשיאות אגו"י ...יב, שיכה השבוע ביקור של ...בים במרכז הפליטים האר... העמדה מקרוב על הפעולות ...ת, בו כדי להושיט סיוע ...ורוחני לפליטים היהודיים ...ארצות המצוקה.

...שלחת שמנתה 40 איש, ...פו גם מנהיגי אגו"י העול... בראשות הרב משה שרר, ...ועה"פ העולמי וחברי הה... המצומצמת, הרב יחזקאל ...ארה"ב ור' יצחק מאיר צי... ...זלונהן.

...שלחת נתקבלה בתגיגיות רבה ע"י פעילי מרכז הפליטים וכן ע"י כמה מהפליטים המתאכסנים במרכז האגודאי. במהלך הביקור נוכחה המשלחת בטיפול המסור הניתן לפליטים הן בתכנית החינוכית המיוחדת, הן בסיוע החומרי והן בסיוע המוגש להם כדי שיוכלו להמשיך בדרכם לאיחוד עם בני משפחותיהם החיים בארה"ב. בן קיימה דיונים מיוחדים להרחבת ושיפור הפעולה, קיימו פגישות עם כמה מרבני העיר ופגישה עם שגריר ארה"ב בוינה, אשר שיבח ביותר את הפעולה המסורה של ההצלה.

אתמול, עם סיום הביקור והדיונים, יצאו חברי המשלחת בחזרה לארצותיהם. (פרטים מלאים בידיעה בגליון יום ראשון).

...מה יהודה אריה ליב גליקסון | לאה צ'ישינסקי
...ית הרי"ם לוין ת"א | בני ברק

מאורשים

ד. אור לי"ז אלול עש"ק "כי תבאי" תשמ"ז

התלקחות מחודשת במפרץ הפרסי

ערב בואו של מזכ"ל האו"ם

מאנאמה — עירק ואיראן חידשו אתמול את פעולות התגמול ההדדיות שלהם באמצעות התקפות אוויר והפגזות ארטילריה, ערב בואו למזרח של מזכ"ל האו"ם, חויר פרז דה קואר, לשליחות שלום נוספת באיזור.

איראן הודיעה להפגיז ביום ד' בערב מיתקנים כלכליים בארבע ערי־גבול עירקיות, והכל בצרה, העיר השנייה בחשיבותה בעירק — בתגובה להתקפות מקיפות של חיל האויר העירקי ביום ד' נגד 13 מטרות איראניות.

בשעות הבוקר של יום אתמול החריפה איראן את הפגזת בצרה בתותחים ארוכי־טווח. בשעות הצהריים נמסר על 30 הרוגים ופצועים רבים בכמה מרובעי העיר.

איראן גם הודיעה כי הפגיזה את הבסיס הימי העירקי אום קאסר שבדרום מזרח עירק.

בינתיים תקפו בקצהו הדרומי של המפרץ הפרסי שתי ספינות מגע איראניות מהירות מיכלית ענק קפריסאית, בעלת תפוסה של 232,164 טון. המיכלית ושמה "הייבן" הותקפה באמצעות משגרי טילים ומקלעים כבדים.

עירק הגיבה בשגרה את מטוסיה בשלושה גלים לעבר שני מרכזי תקשורת, שתי תחנות כח, בית חרושת לסוכר, מפעל מלט ותחנת רדיו באיראן. על פי ידיעות מאיראן גרמו ההפצצות העירקיות בשעות האחרונות ל־21 הרוגים ויותר ממאה פצועים.

כבישי הארץ ממשיכים לתבוע מחיר דמים נוראי

ארבעה בני אדם נהרגו ו־27 נפצעו ב־8 תאונות שארעו ברחבי הארץ

בתאונת אוטובוס שארעה בירושלים נהרגו 2 ונפצעו 18 ★ בב"ב נפצעו קשה אח ואחות

הקטל הנוראי בדרכים נמשך גם אתמול, כאשר בשמונה תאונות שארעו ברחבי הארץ, נהרגו ארבעה בני אדם ו־27 נפצעו.

חייל בשירות סדיר וילדה נהרגו ו־18 אנשים נפצעו בתאונת דרכים שבה היו מעורבים אוטובוס ושתי משאיות שארעה אתמול בבוקר, ברחוב ירמיהו בירושלים.

החייל שנהרג הוא סמל בנימין לוי בן 20 משכונת רמות בירושלים.

בנימין לוי שירת כסמל מחלקה בשורת חובה בגולני.

שמה של הילדה בת ה־5 שנהרגה באותה תאונת דרכים, היא יפעת בן עמי מקיבוץ נוה אור בעמק בית שאן.

בין הפצועים גם מספר חיילים שהיו בין נוסעי האוטובוס. אוטובוס של "אגד" בקו 963, לכיוון קרית שמונה, נסע דרך רחוב ירמיהו. לפתע, בעיקול הכביש החליק האוטובוס, ככל הנראה, ממים וסבון שהיו על הכביש. האוטובוס נפגע בחלקו האחורי ימני על ידי משאית שחנתה לצידי הכביש. כתוצאה מן ההתנגשות נפגעו הנוסעים, שישבו בחלק האחורי, מצד ימין של האוטובוס. וכמו כן סבורה המשטרה שמספר אנשים נפגעו שעה שהלכו על המדרכה, לצידי הכביש.

בעקבות פגיעת האוטובוס במשאית, הידרדרה המשאית אל עבר משאית נוספת שחנתה בצידי הכביש והשייכת לרכב פינוי אשפה של עיריית ירושלים. משאית זו פגעה ומחצה רכב פרטי שחנה בסמוך.

11 אמבולנסים מתוכם 2 ניידות לטיפול נמרץ של מד"א העבירו את הפצועים לבתי החולים, שערי צדק, הדסה עין כרם והדסה הר הצופים.

9 פצועים הועברו לבית החולים שערי צדק, בהם 2 פצועים קשה, פצוע אחד במצב בינוני וחמישה פצועים קל. 2 מבין הפצועים הועברו לחדרי הניתוח והם סובלים מפגיעות בגפיים התחתונות. חמשת הפצועים קל ישוחררו במשך היום מבית החולים.

אל בית החולים הדסה בעין כרם הובאו 7 פצועים. אחד פצוע במצב קשה מפגיעות בראש, 4 פצועים באורח בינוני ושני פצועים קל. הפצוע במצב קשה הועבר לחדר הניתוח.

דובר משטרת ירושלים אמר, כי צוות בוחני לשכת התנועה של משטרת ירושלים, בראשותו של ראש הלשכה רב פקד אפרים ארדיטי, הגיע למקום התאונה ופתח בחקירה לבירור נסיבות התאונה. בבדיקה ראשונית, התברר שהאוטובוס, מסוג מרצדס, החליק ככל הנראה על משטח מים וסבון שהיה על הכביש. המים נשפכו על הכביש, כנראה, מאחד מבתי העסק הסמוכים. המשטרה חוקרת עתה את נהג האוטובוס. לדברי דובר משטרת ירושלים תארך החקירה זמן רב, שכן יש לבדוק חומר רב.

הולך רגל נדרס למוות בצומת אחיהוד

חיים בן־חיא מחוד, בן 67, ממושב אחיהוד, נהרג אתמול בצהרים מפגיעת מכונית צבאית, בעת שחצה את הכביש כרמיאל־עכו, ליד צומת אחיהוד.

מהמשטרה נמסר, כי רכב צבאי, נהג בידי אורח עובד צה"ל, הבחין בהולך הרגל בעת שהלה החל לחצות את הכביש. הנהג ניסה לסטות הצידה ללא הצלחה ודרס את האיש במקום.

שני ילדים, אח ואחות, נפצעו באורח קשה מפגיעת מכונית בבני ברק

אח ואחות בני 6 ו־5 נפצעו אתמול בצהרים באורח קשה, בעת שחצו את הכביש במקום מגוריהם ברחוב קוסלסקי 11 בבני ברק.

שני האחים — יניב־אמיתי בן 6, ואחותו הבית בת 5 חצו את הכביש בשעה 12.30 בצהרים. הם נפגעו על ידי רכב מסחרי.

נהג אמבולנס של מד"א מר"צ הגיע כעבור חמש דקות ומצא את יניב כשהוא מחוסר הכרה וללא נשימה. אחותו הבית שכבה לידו

המשך בעמוד אחרון

דובר אש"פ מכחיש:

ערפאת לא הציע שיחות ישירות עם ישראל

שמיר לא יפגש עם צרלי ביטון

טוניס — אש"פ הכחיש אתמול את הידיעה, לפיה שלח בני היגה יאמר ערפאת הודיע לממשלת ישראל וכה הוא מציע ניהול שיחות ישירות על השכנת שלום במזרח התיכון.

דובר אש"פ אחמד עבדל רחמן הטעים שערפאת יסכים לשיחות רק במסגרת של ועידת שלום בינלאומית.

חבר הכנסת צרלי ביטון, שנפגש עם ערפאת בז'נבה, אמר ביום ד' כי מנהיג אש"פ פנה אליו בבקשה להעביר הודעה סודית לממשלת ישראל וכה שלושה תנאים, שיסללו את הדרך לשיחות שלום ישירות.

"כך ערפאה אמר לי ששלוש הנקודות מהוות בסיס לפתיחת

המשך בעמוד אחרון

רבני בני־ברק מוחים נגד הפגיעה בהגאון ר' משה ארי' פריינד שליט"א

ב"ה ט"ו אלול תשמ"ז

מחאה גדולה

מתוך כאב לב עמוק אנו מביעים הזדעזעותנו ומחאתנו על התדרדרות המצב בארצנו הקדושה ובעיר הקודש והמקדש.

מגינים על מחללי קדשי ישראל — שבת קודש, ופגעו בתפארת ישראל להתקיף בגז מדמיע גאון וישיש, ראב"ד עיה"ק

הגה"צ מוהר"ר משה ארי' פריינד שליט"א.

הודעזעו ארץ ישראל על בזיון התורה ע"י שוטרים לבושי מדים, כי חרפה היא לנו. דבר אשר גויים שונאי ישראל לא היו מעיזים וכאן באה"ק פרצו כל הגדרים.

מתנה טובה נתן לנו הקב"ה — שבת קדשנו
ורק בשמירה על השבת נצליח לשמור על דמותנו וצלמנו.

הקב"ה יערה רוח ממרום בימי הרחמים והסליחות להחזיר תועים בתשובה שלמה, ולקבל עול מלכות שמים, ולהתברך בכוח"ט ברח"ג.

שמואל הלוי ואזנר אב"ד חיים זכרון מאיר ב"ב	משה יהודה ליב לנדא רב אב"ד דבני ברק	ש. י. נסים קרליץ אב"ד רמת אהרן ב"ב	יצחק שלמה אונגר רב דחוג חת"ס ב"ב
שלמה וולברשטיין רב דחסידי גור ב"ב	שמעון בעדני ראש כולל תורה וחיים	אלי' כץ רב דקרית יואל ב"ב	יצחק צבי ברנפלד רב דחוג חת"ס וכרון מאיר ב"ב
נתן צבי פרידמן רב דשיכון ה' ב"ב	נתן נעשטעטנר רב דקרית אגו"י ב"ב	יהוסף חיים שיינפלד רב דקריה הרצוג ב"ב	יצחק זילברשטיין רב דרמת אלחנן ב"ב
משולם זושא לוריא ... ב"ב	משה בלוי רב דשיכון כץ ב"ב	משה יעקב נייס רב דנוה אחיעזר ב"ב	שלמה מחפוד רב דנוה אחיעזר ב"ב
יוסף זליכה רב דשיכון כץ ב"ב	יואל טוביאס רב דשיכון ד' ב"ב	יעקב אשר הכהן קופולוביץ רב דנוה השלשה ב"ב	

מתיבתא פנים מאירות

בנשיאות מורנו ורבנו הגאון רבי **נתן גשטטנר** שליט"א
אבד"ק קרית אגו"י בני ברק

הזמנה של מצוה

הרינו מתכבדים להזמין את ידידינו תומכינו ואוהדינו אוהבי תורה הי"ו להשתתף במסיבת

מלוה מלכה חגיגית

הנערכת לכבודה של המתיבתא הקדושה

שתתקיים אי"ה במוצאי שבת קודש פ' כי תבא י"ח לחודש הרחמים אלול תשמ"ז בשעה 9.30
(לפי שעון קיץ) בהיכל בית המדרש של מתיבתא פנים מאירות
(קומת הקרקע של בנין ביהכנ"ס המרכזי קרית אגודת ישראל, רח' רב אשי 8 בני ברק)

נואם הכבוד:
הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
אב"ד רמת אלחנן ב"ב,
וראש כולל "בית דוד" חולון.

אורח הכבוד:
הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א
רב ביהכנ"ס סדיגורא ירושלים
בעל מח"ס "משנת יוסף"

משא מרכזי: ישא **מורינו ורבינו הגאון אב"ד** שליט"א
מעניינא דיומא

הופעת אוהבי התורה יחיו, במסיבת מצוה זו, תתן כבוד לתורתנו הקדושה ולנושאי דגלה.

החותמים ברגשי כבוד ויקר. בברכת כתיבה וחתימה טובה

ההנהלה

מפאת שיבושי הדאר חלק מההזמנות לא הגיעו לייעדן נא לראות הזמנה זו כאישית.

זה ברור שהשנה
יותר מכל שנה
כדאי להתארח בימי **ראש השנה**

בבית הארחה

בית יהושע

אתה שואל מדוע? הרם טלפון תתפעל... ותדע!!!

טלפונים: 697083, 697051, 053-699477

ברוך דיין האמת

ארונה בא

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של אשתי ואמנו וסבתנו היקרה רודפת צדקה וחסד

מרת **מרים רחל קליין** ע"ה

אשת הרה"ח ר' **אפרים קליין** יבדלחט"א
מברוקלין ניו־יורק

שנפטרה אתמול יום ה'

ארונה יגיע היום יום שישי י"ז אלול בטיסה 004 אל־על הלויה תצא מבית המדרש דחסידי גור ירושלים בשעה 10.30 לפנה"צ ברוכה להר הזיתים

המשפחה

הדלקת הנרות

	ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
ער"ש	6.15	6.33	6.26	6.31
מוצ"ש	7.27	7.29	7.29	8.27

מוצש"ק לשיטת ר"ת 8.06

"סופר ספר" — בהנהלת: שמואל בלוטשטיין, רח' חזון איש 23 בני ברק טל' 5791136

"היכל הספר" — בהנהלת: א.מ. רובינשטיין, רח' ר' עקיבא 96 בני ברק טל' 785434

לקראת החגים!

הפתעה

מיקב **עינב־כהן**

יין **קל־קל** יין דל כהל

(במקום 12%-כהל רק 3~5% כהל)

יקב ענב

מבציר תשמ"ז

יין קל־קל

יין אדום מתוק דל כהל

3-5% אלכוהול בנפח

תוצרת ישראל

650 מ"ל

יוצר: יקב "ענב" אחים כהן, רח' מאה שערים 53 ירושלים

מהיצרן!!!

כבלים מוכנים לחשמל
ולתאורה צבעונית 5-10 מטר

שניתנים להארכה לכל מידה

מקבלים הזמנות לכל המידות
מתאים לתאורה בסוכות, מסיבות גן ועוד...

טל' 03-775159; 03-7510279

בית העסק הנבחר 1987

אופנה וחייטות **רומן**

חייטות מקצועית • שרות מעולה

"בגיר" חליפות איכות סוג א' • חדישות!!!

ביאליק 24 רמת גן

מחלקת היקונים משוכללת במקום

מפעלי נופש

שע"י קרית הישיבה
רמת איתרי ירושלים

צאו גם השנה **בחג הסוכות** לחופשה אמיתית, חופשה שונה בהרי ירושלים, בין חורשות אורנים ומדשאות מטופחות, באויר ירושלמי צח ומבריא

בקרית הישיבה המטופחת
תמצאו מקום נופש אידיאלי
לכל המשפחה

- חדרים מרווחים
- מדשאות וגינות נוי, מקומות משחק לילדים
- תנאי הבראה מעולים, מטבח משובח כשר למהדרין מן המהדרין
- תוכניות לשעות הפנאי, שעורים, הרצאות
- סוכה מיוחדת לשינה

להזמנות טלפון 02-713389, 02-714680
בין השעות 8.00 עד 16.00

מלון מוטל צפת

4 כוכבים

הר כנען צפת

בהשגחת **הרב ביסטריצקי** שליט"א

נותרו מקומות לר"ה וסוכות

במחיר 80 ש"ח לאדם ליום

בית כנסת במלון

06-930914

ראש השנה במלון דבורה

באוירה ביתית מלאה

39.00 ש"ח לאדם בחדר זוגי

- ארוחת בוקר -.7 ש"ח
- ארוחת צהרים או ערב -.22 ש"ח כולל יין
- גלאט כשר שומרי שמיטה
- בית כנסת במלון
- שרות אישי

מלון דבורה
ת"א בן יהודה 87

להזמנות נא לפנות 03-5448282, 744366

הודעה ובקשה

במהדורה החדשה של

ש"ס טל־מן

[הש"ס שבו דיבור המתחיל ברש"י מודגש]

תוך כדי עבודת התיקונים וההכנה לקראת הדפסת המהדורה קרתה **טעות מצערת**

חלק מהשס"ים והבודדים נשמט דף ג' ע"א במסכת עירובין, ובמקומו מודפס עמוד אחר

הקונים מתבקשים — לטובתם הם — לבדוק את מסכת ...ובין שברשותם, מי שכלו נמי משובשת, יפנה לחנות הספרים לשם תיקון הטעות. עם ציבור הקונים הסליחה

הנהלת ההוצאה

...ב יופיעו מחדש חלק מהגמרות הבודדות שאזלו.
...ה — לוין אפשטיין ירושלים 531929, 534005

המזרח התיכון

רח' חזון איש 2 בני ברק טל. 794049

מבצע 10 מי יודע!

כל מה שחלמת לקנות עה בהישג ידך

...וסטר אובן קומה אחת ושתי קומות, רדיד טייפים משוכללים ...מגנוטים; טלפונים חוגה ולוחצים + תליה וכרונות והזנים, ...לפונים אלחוטיים, רדיו־שעון, מזכירות אלקטרוניות + טלפון ...שלט רחוק וזכרונות, סירי חימום, מפזרי חום, "אסטורד" מים חמים בין רגע, ועוד ועוד...

...כל ב־10 תשלומים שווים וכמובן ללא ריבית והצמדה

מי מפחד מפיתות? אנחנו לא!

נותרו מספר מקומות

לחג הסוכות

במלון "רות" נתניה

במרכז העיר ע"י הים

- ★ כשר למהדרין מן המהדרין גלאט כשר
- ★ הקפדה על שמירת שמיטה
- ★ תפריט עשיר ומגוון
- ★ סוכה גדולה במקום

(הלינה במלון 3 כוכבים הסמוך למלון רות)
רח' דוד המלך 11 נתניה טל' 053/22647

...ל רהיט

...בון ב־60%
...וט לפי מידה

...די שינה
...די ילדים
...נות ספרים
...בנים ועוד
...נות של מזרוני
...ות עמינת

שנה טובה

...בי עקיבא 16 ב"ב טל: 7516548

صكنا من الاصل

הד היום

לכו ונלכה לקראת שבת!

מ/ה. מאורע נדיר עתיד להתרחש בשבת זו. רבני ירושלים למרותיהם, גדולי הדור שלאורם אנו הולכים, בתי הדין הדתיים על כל מניין בירושלים, התלכדו כולם לקרוא לציבור שומרי השבת בכל מקום שהם נמצאים, כדי לצאת לרחובה של עיר כדי לבטא את חרדתם העמוקה נוכח הנסיון המתמשך ובו הפגיעה לפרוץ פירצה קשה בחומת השבת והחריפה כלפי כל העולם היהודי, כי בענין כה קדוש ונשגב כמו הגנה על כבוד השבת, אין מקום לפירוד לבבות, ולעשות אגודות אגודות.

אין מקום ואין צורך להוסיף על קריאת קודש, רבבות אנשי ירושלים שיצאו לשמוע בקולם של חכמים, חכמי התורה וגדולי היראה שלאורם אנו הולכים והנם לנו כאורים ותומים המאצילים עלינו מרוחם, מי הראה אותם ואינו יוצא!. יש לנו התקוה והאמונה כי תפילתם של רבים ברחובה של עיר, ומי שמכיר את משמעות של אקט כזה בתולדותיו של עמנו, אימתי הוציאו תיבה ברחובה של עיר ומי שנותר בלבו זיק אחד של יהדות, גם אם לבו קשוח כאבן, יכס למראה אותם יהודים שחילולי שבת בפרהסיה כזאת פוצע את לבם ואולי יבינו אז, שהם מרחיקים לכת, כאשר הם באים לכבוש את המלכה בביתה.

לירושלים יש צביון מיוחד המיחד אותה בין ערי ישראל. לא שאנו מוותרים על קדושת השבת ומנוחתה בשאר ערי ישראל ומושבותיה, בהם נפרצו פירצות חמורות וקשות בחומת השבת, עד שנעשתה כמעט חולין. ירושלים נתברכה גם בציבור גדול וחשוב של יהודים שומרי שבת ומוקירי ישראל, ולדאבוננו אין במקום אחר כמותו, לא מבחינה מספרית ולא מבחינה איכותית. ציבור גדול העומד תמיד כחומה לשנה, וזכאי לדרוש כינוס של התחשבות ברגשותיו.

אנו מאמינים באמונה שלימה, כי רוב רובו של ציבור היושב בירושלים, דעתו אינה נוחה מנסיונם של קבוצות שוליים לפרוץ את חומת השבת מתוך קנתרנות המבקשים לפגוע בשבת כדי לעשות מזה קרדום לחפור בו ממרה פוליטית, אליהם מצטרפים גם אישים וחוגים אשר ידם עד כה לתת ידם לשמור על שארית זו, אלא שאף הם נגררים מתוך שיקולים אלקטורליים אחרי מגמה זו, כדי שלא יפגעו במירוץ זה על קולותיהם של אנשים צעירים, אשר למרבית הכאב, הולכים אחרי שרירות לבם.

הנהגה, כל הנהגה שהיא, חייבת לבדוק את עצמה, מה הן המגמות שלה. אם הם דואגים באמת ובכנות לשלומה של העיר וטובתם של תושביה. מה שנדרש מהם, אינו גדול וזהו המינימום, שאפשר ומותר לדרוש מהם. עליהם לדעת, כי בסגירת בתי הקולנוע, ואין כל הבדל אם הם נעשים לשם מסחר או על ידי כי שמכסה את עצמו "כמועדון של תרבות", אינו עושה עוד את ירושלים כעיר סגורה. אין כאן אלא המינימום הנדרש מהם, לשמור על רשות הרבים. לא לפגוע ברגשות ציבור גדול שהוא מהווה כיום רוב רובה של האוכלוסיה של ירושלים. הנסיון הנוכחי אינו אלא התחלה אשר עלולה להתפתח לממדים רחבים הרבה יותר, ואין אנו יודעים מה מצפה לירושלים, אם חומה זו תיפרץ חלילה. יש כבר היום פירצות שונות בקנה מידה קטן יותר. והם עלולים עוד להיות גדולות יותר.

ההמונים החרדים לדבר ה', החרדים לשלומה של ירושלים, שיצאו מחר לרחובה של עיר, להתפלל את תפילת המוספים, יתנו במעשה זה ביטוי רב הדים לכאב השבת המתחללת. וטוב עשו המארגנים שקבעו 36 מוקדים שבהם יתכנסו יהודים לערוך את תפילת המוסף.

אנו רוצים רק להביע תקוה, כי תפילה זו שתבקע מרום מים, תבקיע גם את החומה האטומה של אותם חוגים אשר הרחיקו לכת. ויש גם מקום לחזור על בקשתם של גדולי התורה לכל החוגים, לבל יתן מישהו, גדול או קטן, שלח לכל מישהו אחר כדי לעורר מהומות, ובאותה מידה יש לבקש מהמשטרה לא לעשות מעשים שיהיה בהם משום התגרות ותבוע זאת גם מאחרים. ויהא זה מיפגן אדיר לכבודה של שבת, לכבודה של ירושלים, שהתאחדה להשמיע את דברה.

מכירה

גנרטור מעולה

חדש באריזה KVA50 03-578203

שר הקליטה מבטיח:

העולים יבחרו מעתה ואילך היכן יתגוררו ויקלטו בארץ

שר הקליטה יעקב צור אמר, כי חלה מהפכה בתהליך קליטת העולים, ובעקבות ההצלחה של נסיון שנעשה בקרב עולים מדרום אפריקה בראשון לציון ועולים מבריה"מ ברחובות, תחול השנה, האפשרות לעולה לבחור בעצמו את מקום קליטתו ואת דירתו, לגבי כל העולים.

על חידוש חשוב נוסף בתהליך זה, הודיע מנכ"ל המשרד מאיר שמיר: משרד הקליטה והסוכנות ישלמו את תשלומי המשכנתא על דירה שנרכשה ע"י העולה בחודשיים הראשונים אחרי עלייתו. תמריץ זה ניתן כרגע באופן נסיוני למאה משפחות, לשם בדיקה והוצאת מסקנות, אמר המנכ"ל הנ"ל, שהדבר נועד לעודד את מציאת הפתרון, סמוך ככל האפשר לעלייתו של העולה.

שר הקליטה, המצפה לעלייה של 40 אלף בעלייה השנה, בעיקר מבריה"מ הדרום אפריקה וארצות מצוקה שונות, הסביר שבשיטה החדשה, המהווה מהפכה בתפיסה, יכול העולה לבחור בין שתי האפשרויות: ללכת לכל מקום אחר בארץ, להתאכסן במלון ולבחור דירה בעצמו. כ"כ מאפשרים לקרובי משפחה להיפגש עם העולה מיד עם בואו במסוף הקליטה בנתב"ג, לצורכי התייעצות, דבר שהיה מאבד בעבר, מחשש שהקרובים "ישפיעו לרעה" על העולה בניגוד לרצון המוסדות.

אין גם כל חובה על העולה לקבל את החלטתו מיד. נותנים לו זמן להחליט על איזור מרכז הקליטה או הדירה.

משרד הקליטה מממן את שכר הדירה ואת דמי התיווך במשך שנה, כדי להקל על העולה למצוא עבודה ודירה כתאימים.

במוצש"ק - מלוה דמלכה למען מתיבתא פנים מאירות

במוצאי שבת קודש פ' כי תבא הבעל"ט, תתקיים אי"ה הילולה דמלכה המסורתית, הנערכת מידי שנה בשנה במוצש"ק שלפני שבת סליחות למען החזקת כולל "מתיבתא פנים מאירות" בקרית אגו"י בבני ברק.

כולל זה נוסד לפני שש עשרה שנה על ידי הגאון רבי נתן גשטטנר שליט"א גאב"ד דקרית אגו"י.

את החגיגה יפאוד בהופעתם גדולי התורה שליט"א. כנואם הכבוד יופיע הגאון רבי יצחק זי' לברשטיין שליט"א אב"ד רמת אלחנן ב"ב וראש כולל 'בית דוד' חולון, וכאורח הכבוד יופיע הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א רב ביהכנ"ס סדיגורא ירושלים.

שערים בבנקים

סל:	1.6774
דולר ארה"ב:	1.5948
מרק:	0.8834
ליש:	2.6226
פרנ:	0.2640
ין יפני (100):	1.1190
פלה:	0.7846

מזומן בכל זמן!

רק אצלנו תוכל לקבל הלוואה עד 10,000 ש"ח בתנאים מיוחדים

המבצע

אך ורק ללקוחות חדשים המצטרפים לחברה!

פרטים בטלפונים

לפנה"צ 02-538029

אחה"צ 02-639394

מכון בית אולפנה ירושלים

שמח להודיע לציבור העולים

כי הלימודים באולפן לעברית

לגברים, למתחילים ולמתקדמים

בשילוב עם לימודי קודש

יתחילו בעז"ה ביום א' י"ט אלול 13.9.87

בבית "חברתא" רח' המלך ג'ורג' 31 ק"ג

לימודי השפה העברית לפי תוכנית משרד החינוך

העולים החדשים יהנו ממלגות ממשרד הקליטה

פרטים והרשמה: לפנה"צ 02-226404

02-420321

וביום א' במקום

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל

בית הספר בית יעקב הצפון

סנהדריה המורחבת ירושלים

הזמנה

ביום ... כ"ג באלול, בשעה 5.00 אחה"צ נקיים בס"ד

כינוס לציון יום הזכרון

של החפץ חיים זצ"ל

ירצו הרבנים הרה"ג י' יוספי שליט"א

ש' יודלביץ שליט"א

י' גנס שליט"א

אנו מקוים שכל אם תתפנה להשתתף במעמד כביר זה יהי"ר מלפני אבינו שבשמים שבזכות שמירה"ל נזכה לביאת המשיח בב"א

נא לדייק

המארגנות

בס"ד

"הסעד הרוחני" בארץ הקודש

פדיון נפש!

לקראת יום הדין הבעל"ט שלח "פדיון נפש" עבורך ועבור בני ביתך שיחיו למען תנועת "הסעד הרוחני" כדי שתוכל לספק את כל הדרישות הער־צומות המופנות אלינו מדן ועד באר שבע.

ובזכות זה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים

בברכת התורה

ההנהלה

המרכז: ת.ד. 6163 ירושלים, טל. 02-271649

בני־ברק: לידידנו עוז העומד לימינינו הגאון המזל הרה"ג קניבסקי שליט"א, רח' רשב"ם 23 ב"ב

אריאל - מפעלי תורה יהדות וחברה בישראל

שמחים להודיע על פתיחת ההרשמה למסלולי־הלימודים הבאים:

הכשרת טוענים רבניים

בבתי־הדין הרבניים

(מחזור לימודים חמישי)

מגמת הקורס: להכשיר את הבוגרים בתחומים הנרחבים של עבודת הטוען הרבני

* * *

המדרשה התורנית לתקשורת

(מחזור לימודים שני)

מגמת הקורס: הכשרת שומרי תורה ומצוות, בעלי יכולת יצירתית, לעסוק במגוון מקצועות התקשורת.

הקורסים מיועדים לבוגרי ישיבות גבוהות וישיבות הסדר, אברכי כוללים, מורים ורמי"ם בשנת שבתון, מנהלי ישיבות ומוסדות תורניים.

פתיחת הלימודים מותנית במספר התלמידים.

פרטים והרשמה בית אריאל, רח' הפסגה 5, ירושלים 91160, באמצעות הספר ההרשמה תסתיים אי"ה ביום שני, י"ב תשרי התשמ"ח (5 באוקטובר 1987).

גזור ושלח

אריאל–מפעלי תורה, יהדות וחברה בישראל

ת.ד. 16002

ירושלים 91160

אבקש לשלוח לי פרטים מידעיים וטופס הרשמה לקורס טוענים רבניים / למדרשה התורנית לתקשורת / (מחק המיותר)

השם:______ הכתובת:______ מיקוד:______

מס' טלפון: בית______ עבודה:______

מוצר חדש!!!

מוצרי פרווה (סויה)

בהכשר הבד"ץ של העדה החרדית

בהשגחת הבד"ץ

הספקה למוסדות וישיבות

טלפון להזמנות 052-914623

מבצע הכרות, מחירים מפתיעים

התפוז

שוק לפירות וירקות

רח' י"ם סוף 101 סנהדריה המורחבת

טל: 813104, 818381

לציבור לקוחותינו אנו מאחלים שנה טובה כתיבה וחתימה טובה

לקראת החגים הבעל"ט אנו יוצאים במבצעים מיוחדים בכל שנה

סחורה טריה יום יום.

ניתן להזמין בטל 813104 818381

משלוחים הביתה חינם

בהשגחת הבד"ץ

שרשרת **המודיע**

לימין "קרן השביעית"

הר"ר משה שיינפלד מתל אביב עונה לקריאתו של הרב אברהם יוסף שפירא ותורם סך $1,000 למען "קרן השביעית" ומזמין בזה את הר"ר אברהם פריינד, הר"ר שרגא כהנא, הר"ר אברהם היישריק, הר"ר נחום גנחובסקי, הר"ר מרדכי פלוק לעשות כמוהו ולהשתתף בסיוע של ממש למען אחב"י שנטשו את שדותיהם בשנת השמיטה.

הרב דוד שטיגליץ מנתניה עונה לקריאתו של הרב יעקב שמעון שער ותורם סך 1,500 שקל ל"קרן השביעית" וקורא בזה לכל ידידיו ומכיריו להושיט יד נדיבה ולהיות לאחיעזר ל־2,000 חקלאים שקבלו על עצמם את מצות השמיטה לכל דיקדוקיה והידוריה.

האחים הר"ר אריה והר"ר חיים גולבנציץ מירושלים עונה לקריאתו של הר"ר אברהם פאלוך ותורמים סך 1,000 $ למען "קרן השביעית" ומזמינים בזה את הר"ר מנחם פרבר, הר"ר יעקב קול, הר"ר יעקב אייכנשטיין, עו"ד הר"ר גרשון הולצר, הר"ר משה מיטלמן, הר"ר משה רכלזון, עו"ד הר"ר מאיר שכטר לקיים את דבר השמיטה ולתמוך את הכוסרים נפשם על קיומה.

הר"ר ראובן טסלר מנתניה עונה לקריאתו של הרב פנחס הורביץ ותורם תרומה מכובדת ל"קרן השביעית" ומזמין בזה את הר"ר שמעון רוזנהסר, הר"ר חיים אברהם פוקס, הר"ר שמריהו מושל, הר"ר ישעיהו מילר, הר"ר יצחק ודייס, להשתתף בעין יפה הנדיבה למטרה קדושה זו שבעון ביטולה גלינו מארצנו.

הר"ר יוסף ורדיגר מבני ברק עונה לקריאתו של הר"ר יוסף רייכבוד ותורם סך 1,800 שקל למען "קרן השביעית" ומזמין בזה את מר דוד קנטי תל אביב, מר שמואל פרלמוטר תל אביב, הר"ר זוב בליצנסקי בני ברק, עו"ד אביעזר ארליך, הר"ר מנחם לדר כפר חב"ד, הר"ר נחום מזרחי, הר"ר יוסף אהרונוב להיענות לקריאת גדולי ומאורי הדור ולהשתתף עם "גיבורי כח עושי דברו" השובתים בחריש ובקציר.

הר"ר שמואל דרך מנתניה עונה לקריאתו של הר"ש ישעי' ברנט ותורם תרומה חשובה ל"קרן השביעית" ומזמין בזה את ידידיו הר"ר יהודא רזמוביץ, הר"ר מאיר הופשטטר, הר"ר אברהם לילינג, הר"ר איידיק רוב להיות מהעושים והמעשים למען אחב"י שהוללו מהפך ב־180 לישובים מדן ועד הנגב בארה"ק ע"י שמירת מצות השביעית.

עו"ד סיני גלבוע מפתח תקוה עונה לקריאתו של עו"ד דוד זעירא ותורם סל 1,000 שקל למען "קרן השביעית" ומזמין בזה את ידידיו עו"ד שמואל לינצר תל אביב. עו"ד נחום שטורך תל אביב ועו"ד אבשלום מלכה להיות לאחיעזר ואחיסמך למקדשי שם שמים בשדה ובכרם.

עזור לשובתים בשביעית

תן ידך עם מקדשי שם שמים ברבים!

קרן השביעית ת.ד. 5480 ירושלים

חשבוננו בבנק פאג"י סניף ירושלים (085)

מס' 105-332267

התרומות פטורות ממס, אישור מס' 4511345

בית הכנסת צעירי אגודת ישראל

רמות פולין 66/12, ירושלים

הננו להודיע כי מדי יום

בשעות 9.00 — 8.15 מתקיים

שיעור יומי בבוקר

בשיעור ילמדו החל מהשבוע הבא

מסכת ביצה והלכות בסוגיותיה

לומדי ומוקירי תורה מוזמנים להשתתף

אוצר ב"ד כרמי — יין

בראשות הגר"נ קרליץ שליט"א

המשרד בירושלים: בית מדרש להלכה בהתישבות

רח' יוסף בן מתתיהו 19 טל. 383123, 381579

הודעה לנרשמים לקבלת מיץ ענבים ויין מאוצר ב"ד

א. החלה חלוקת המיץ בירושלים. היין יחולק בנפרד.

ב. המשלמים עבור ההובלה יקבלו את המיץ והיין לדירותיהם. (יש לתבוע זאת מהמחלקים) אין צורך בתשלום נוסף עבור ההובלה.

ג. במידה ולא התקבלה כל הכמות — יש לפנות למשרד או לסוכן.

ד. אותם שלא שילמו עבור הובלה, מתבקשים לפנות לתחנת החלוקה במשרדי בית המדרש, ולקבל את המיץ (שעות העבודה ימים א'־ה 12 — 9)

אנו מודים לציבור על הסובלנות ואורך הרוח, ומתנצלים על התקלות שאירעו בתחילת החלוקה

בס"ד

CHANEL

אופנת 1987-88

שלל צבעים חדשים

CHANEL

חברת הבשמים היוקרתית בעולם

בשמים לנשים וגברים, מוצרי טיפוח לנשים

בלעדי אצל "לולמור"

רח' ר' עקיבא 115 ב"ב

שי חג חינם לכל קניה

הקהל מוזמן ללא התחייבות

בואו לנסות את מוצרי שנל חינם!

בברכת כתיבה וחתימה טובה

להתראות

מ. רוזנר

אספו עם קדשו קהל

לאור קריאת רבותינו גדולי ומאורי הדור שליט"א

לקיים בשבת קודש פרשת כי תבא

תפלת מוסף ברחובה של עיר

בין השעות 11.30 — 10.30

כדי לתבוע את עלבון השבת המתחללת בראש כל חוצות ע"י פורקי עול ומרשיעי ברית.

הננו להודיע בזה על מקומות ההתכנסויות כדלהלן:

- ★ מאה שערים והסביבה, יתאספו ברח' שבטי ישראל פנת הנביאים
- ★ בית ישראל והסביבה, רח' חיים עוזר פנת שמואל הנביא
- ★ גאולה והסביבה, ברח' שטראוס ליד מוניות גאולה
- ★ שמואל הנביא ארזי הבירה, רח' שמואל הנביא פינת שמעון הצדיק
- ★ זכרון משה והסביבה, ברחבה ממול מרכז כלל
- ★ מקור ברוך והסביבה, רח' הסורים פינת יפו.
- ★ שכון הרבנים וגשר החיים, בצומת שרי ישראל.
- ★ נוה צבי סנהדריה, ברחבה שליד בית ההלוויות.
- ★ צפניה. והסביבה יתאספו בהח' צפניה פינת בר אילן.
- ★ סנהדריה המורחבת, ברח' מעגלי הרי"ם פנת ים סוף
- ★ חב"ד תל ארזה והסביבה, רח' עלי הכהן פינת בר אילן.
- ★ עזרת תורה ליד כביש רמות.
- ★ צאנז אונסדורף והסביבה, בצומת שמגר ירמיהו.
- ★ מטרסדורף רוממה והסביבה, ברח' ירמיהו ליד הסנטר מול מד"א
- ★ גבעת שאול והסביבה, בכניסה לעיר.
- ★ קרית משה והסביבה, רח' קוסובסקי בגן העירוני.
- ★ הר נוף, בצומת הכניסה לשכונה.
- ★ בית וגן והסביבה, בצומת רח' הפסגה 4.
- ★ בתי ברודיא בתי רנד והסביבה, רח' הנציב פנת בצלאל
- ★ שערי חסד והסביבה, בפינת רח' קרן קיימת פנת אוסישקין
- ★ מרכז העיר, רח' המלך ג'ורג' ליד ביכ"נ ישורון.
- ★ קטמון והסביבה, רח' רחל אמנו.
- ★ גבעת מרדכי, רח' שח"ל
- ★ גילה, רח' ורדינון ליד המתנ"ס
- ★ טלביה, ככר טלביה ליד רח' הנשיא
- ★ קרית מנחם, רח' דהומי ליד בנק הפועלים
- ★ מזרח תלפיות, רח' עולי הגרדום ברחבת בנק הפועלים.
- ★ קרית יובל, רח' אודנצוי ליד המרכז המסחרי.
- ★ בקעה והסביבה, רח' שמעון ליד ביכ"נ קהל ישראל.
- ★ תלפיות והסביבה, ברחבת ביכ"נ עולי בבל מול מוסך פיאט
- ★ בית הכרם, ככר דניה.
- ★ קטמונים, רח' השומר פנת יהודה הנשיא ברחבה.
- ★ רמות אשכול והסביבה, רח' פארן במרכז המסחרי.
- ★ רמות ג' והסביבה, ליד ביכנ"ס קהילת האשל ברמה.
- ★ רמות פולין והסביבה, ברחבה שממול השכונה
- ★ נוה יעקב והסביבה, ברחבה שליד קרית קמיניץ.

המוני בני ירושלים החרדים לדבר ה'!

בתפלתנו ברחובה של עיר נכריז כולנו

היה לא תהיה השבת היא בנפשנו ולא ניתן לחללה

לא ננוח ולא נשקוט עד אשר ישים ירושלים תהלה בארץ

הועדה הצבורית המארגנת

כתר יתנו לך ה' אלקינו

לאור קריאת גדולי ומאורי הדור שליט"א לקיים בש"ק פרשת כי תבא

תפלת מוסף תחת כפת השמים

יתאספו תושבי ירושלים שומרי השבת בעירנו הקדושה ברבבותיהם בכל שכונות ירושלים בשעה 11.30 — 10.30

הועדה הציבורית המארגנת

גבאי בתי הכנסת מתבקשים להתאים את זמן תפלת מוסף לשעה שנקבעה

משה עקיבה דרוק

פני הדור כפני כלב

מוקדש למלאות 37 שנה של עתון זה. העומד על המשמר מריע אף מתריע בקול שופר.

השבוע נתפרסמו שתי ידיעות, שהן מגונות למקומה העתונות וכלי התקשורת האחרים, המתיימרים ...ות "כלבי השמירה" של הדמוקרטיה. 3 עתונאים ...שו קובלנה נגד זמר בשם אריק איינשטיין, בטענה ...הביא לעג על העתונאים בשיר, בו שירטט דמותו ...טנה של העיתונאי המתיימר להיות מבטא את דעת ...הל, או לעצב אותה, כפי שעשו זאת גדולי העתונ־ ...ו והסופרים בשעה שהיתה עתונות אידיאולוגית ...מסחרית. ויש הבדל גדול בין שתי המגמות. ...יעה השניה היתה תוצאה של סקר, שבו קבלה ...נות את המקום האחרון במידת האמינות של ...בור.

...יבים כבר נדרשו לשתי התופעות, שתיהן אינן ...רות בשבחה של העתונות. יש ביניהם כאלה ...יבו בהומור ובמידה רבה של הצדקה, התלונה ...גשה בשם אנשים, שהם תמיד עומדים על קרנן" של זכות הציבור לדעת, של "חופש ...טור" לכל איש. אלה נתגלו במלוא קלונם ...גותם. האם לא שאלו את עצמם לפני שהגישו ...נה. מדוע אסור לו לאדם, ולא חשוב מה ...עו, להשמיע את דעותיו. האמנם העתונאי־ ...נו חייב בשום הכשרה ואינו זקוק לשום בחינה. ...ר לו לכתוב ולפרסם ככל העולה על רוחו. ...ו נהנה מחסינות גדולה יותר מאשר כל אדם ..., אפילו הוא שר או פרלמנטר, שהציבור בחר ...למלא תפקידו? והעתונאי ככל שהוא קטן ..., מעיז יותר, דורסני יותר ומאיים. הוא מחוסן ...ביקורת, מפני שחבריו הקרובים והרחוקים ...עליו. האם לא ידועים להם השמות של ...אים, שהיו הראשונים לרמוס אנשים, כמה ...נתגלו בכל כיעורם, לא רק מן הבחינה ...ורית והאסטתית של העתונות המקשטת עצמה ...ות לא לה. כמה מהם נעלמו מן הבמה וסיימו ...הקריירה שלהם, לעתים תחת סוגר ובריח, ...נים, התיחסו אליהם מתוך סלחנות, מתוך ...ו שהצפרניים שלהם, הדוקרניות לא נקצצו

* * *

...יתה התקופה שבה היתה עתונות אידיאית, גם ...ובשם האידיאל הטיפו בעד תמורה בחייהם של ...ים. המלחמה אתם היתה אף היא אידיאית. ...ת היה זה ויכוח על דמה ותרבותית. היום העתו־ ...רובה אם לא כולה, על כל פנים זו השייכת ...ים פרסיים, אין עליה מרות ציבורית, היא ...ריות.

...ש התחרות פרועה על הקהה הפוטנציאלי ...ק העתונות, הדבר גרם גם לירידה מדהימה ...עתונים אחרים, אלה המתחרים ביניהם על ...הקהים. ושואפים לקראת הרמה הנמוכה ביותר. ...ה של עתונות ידוע גם בעולם, בעולם קראו ..."העתונות הצהובה". עתונאים המחפשים את ...ציה, אפילו היא זולה ומשתפלת אל הרמה ...כה ביותר. אם נאמר שהם מלאים רכילות, ...הרע וכל דבר תועבה, לא אמרנו עדיין, את ...ה שהיא נראית בעיני הקורא, ולא במקרה יש ..., לא רק בין החרדים לדבר ה', שמתרחקים ...ה כמטחווי קשת.

עתונות "כאסח" קוראים לזה בסלנג של ...ב. כאשר מישהו שלא קרא ולא שנה, וממילא ...יה לו ממה לפרוש, מחליט בינו לבין עצמו, מוראה של מלכות ובודאי לא מורא שמים, ...ך לעלות על האדם, על צבור, הוא עושה זאת ...ה סאדיסטית וצינית. אחד מגדולי העתונאים ...ם ג'מס רסטון, שעמד לאחרונה על תופעה זו, ...להאשים גם את העורכים, שמתוך צלצלות או ...ז אחרות, נותנים דרור לעתונאים הקטנים ...את מרצם ככל אשר יעלה על רוחם. ורוח זו ...אמר בלשון המעטה, אינה חצובה ממקור ...ים הקודש, העתונות מתנכת ומעצבת דעתו של ...א, היום היא דומה יותר ויותר, למזון מאכל, ...ל חריף, שהוא מגרה את ... התיאבון, שומו נעלם יותר. הוא אמנם מרגיל אנשים עבירה, אולם אלה אינם מתיחסים אליו ...ק. ומכאן התוצאה. מדת האמינות של הצבור העתונות מגיעה לדרגה הנמוכה ביותר.

...טעות יסודית, לומר, שהעתונות מבטאת את ...קהל, לכל היותר היא מבטאת את דעתו של ...ב חבר מרעיה, לכל היותר היא יודעת להסית ...קוראים, והיא עושה זאת לרוב בשקיקה, ולא ...איזה נושא עומד על הפרק, היא עושה זאת ...רבה של שנאה, קשה לדבר אליה, בשם ...ן. אין כל יחס של כבוד לאדם. היא לועסת ...הבל ורעות רוח. ואין גם כל גבול לעזות מצח ...יא נחושה. הכיור סובלני אומר פתגם עממי, ...הגיעו הדברים לשיא עולמי, כמו שהשגנו ...עולמי בתאונות דרכים. שהן תוצאה של קלות המחקרים מוכיחים שהגורם האנושי, הוא חלק גדול באותן תאונות.

...ל שהעתונות מרבה לעסוק בנושאים, כמו ...ים המסוכנים, מתרבים מספר האנשים שנלכ־ ...רשת זו. סוחרי הסמים המאמללים משפחות ...יום יום נעצרים על ידי המשטרה, ועד מהרה ...ר שאחרים באים אחריהם כמו זחולים מזיקים ...אפשר לעקור אותם. ואם יש סוחרים סימן ...נרכבים, אי אפשר בדרך זו, שהיא דומה יותר ...ס, לעקור את העשבים השוטים שתחורים ...זים. העתונות בדרך שהיא מתייחסת אליהם, ...טפחת את הסקרנות שהיא יצר החיקוי של ...אלף מאמרים כבדי משקל, נגד סטייה זו או ..., אינם שקולים כנגד ידיעה קצרה שמקבלת ...ו רעשנית, ביחוד אם זו מלווה בתמונה, ומי ...ב אחרי משפטים שנמשכו חדשים רבים, ...לראות מי הם "הגיבורים" של אותן דרמות. ...נתן ידעו את האנשים. לא ייפלא, איפוא, ...ו האמינות של הצבור בעתונות מגיעה לשפל. ...ים "אנשי המופת" שמספקים את יצר הסקר־ ...חושש מפני איסור לשון הרע שהיא הורגת ...ו השומע, גם אם המדבר, ובעיקר את האדם ...מוציאים שם רע, אינו מרתיע אותם אנשים ...ת הצול היא הלך רוחם וסימן ההיכר

* * *

...גגלים לרגע שיש לנו חשבון ארוך עם עתונות ..., המזולזלת לא רק בכבוד האדם היא מזלזלת ...שמים, מבזה תלמידי חכמים. אוי לו לאיש ...עיז לומר דבר בשבחם של אלה, יהיה מעמד ...ורם ביותר.

...א פגעה כבר גם בכל אותם "ערכים" חילוניים ...ה אליליה. אין עוד חלקה טובה שנותרה ...ה. היא מעוותת בכוונת זדון. לא רק את ...ה, היא עושה שפטים בכל, תולה בציבור ...טוריקי. זה מעמיד אותה בשורה אחת עם ...חברה שהאלימות היא לה כסמל מסחרי. ...אינה עושה שום מאמץ, אפילו מינימלי, כדי ...הדברים כהוויתם, אם מפקד משטרת ירושלים ...מילה אחת לזכותו של צבור חרדי שיצא ...ה, כי היתה זו התנהגות למופת, כבר זכה ...צות של שופכין, עד שהוא נכוה ברותחין, ...דעת, אם התנפלות חסרת רסן זו, לא הגיעה ...הראות את נתת והזעה של המשטרה על אותו צבור ...ו האחרונה, גם אם לא נעשתה שום התגרות. ...מד את הלקח של התגרות כזאת, שהיא ...ות לקבל מחאה מן אותם מזיקים המחזיקים את השופר.

* * *

...ובע נגזה ברותחין גם נשיא המדינה חיים ..., שהעיז לומר דברים מעטים לטובת יהודה ...ושלים, דברים שצדמו מעט גם אהבם של רבים ...ני אמוני ישראל בגלל ההשואה, עם יחס הכבוד ...ם אנשים מחלקים לאמונתם של מוסלמים ..., שמאז ומעולם בכל מאות השנים האחרונות ...ל'התפוש בה אחיזה. מתוך מגמה עיונית לעשותה ...מקודשת בעיניהם. גם כאשר חיללו בזדון את ...ו בעיר הנצח ששמה ירושלים. ולא נרתעו מל־ ...לו את יחוסו כבנו של מי שהיה רב ראשי, ...על ידי המוסדות הלאומיים החילוניים. והוא ...זר בו ותיקן את עצמו כדי שלא יבינו אותו לא

כותב המאמר, נגד הרצוג, בעתון של "אנשים חושבים" יושב לו על האולימפוס ומרביץ בשבטו את כל מה שהיה יקר וקדוש בעיני יהודים, שיש להם ממשיכים. תוך שהוא טובל את עטו בארס של עכבאי. וממנו נודף ריח של הסתה להעלות על המוקד אותם קנאים, החרדים חרדה של אמת לכבודה ומקומה של השבת. תוך שהוא מנבל את פיו ומחרף ומגדף בלשון צינית, מהולה בשקרים וכזבים, הלקוחים מדמיונו החולני. והאיש, שאת שמו לא כדאי להזכיר אפילו לדראון, מעליל על היהודים ותולה בהם, דברים שלא היו ולא נבראו, כי אם רק עלו במחשבתו הרעה. הוא חוזר על קיאו על אותם דברים.

כאמור, יש בדבריו של הנשיא חיים הרצוג, דברים שצריך במפורש להסתייג מהם, כמו ההצעה להסתפק בליל שבת בסרטי טלביזיה ווידיאו בבי־ תם. סרטים שיש בהם כדי להשחית את הנפש של האדם ולהרגיל אותו לדבר עבירה.

* * *

אין היהדות החרדית זקוקה ל"תעודת יושר" צר להם לאותם יהודים כאשר מאלצים אותם לצאת לרחובה של עיר, כדי להגן על שארית הפליטה של חומת השבת. וכאילו משתמע מכך, שהם משלימים עם אותה תופעה הרסנית של הקרנת סרטים שהם מחנכים לדבר עבירה ופריקת כל עול, לא רק בלילות שבת, שבשבילם הם לילות התעלות והתקדשות, לילות שאינם "משעממים" אותם, כפי שמשתעממים החילוניים שהכסלה מביאה אותם לחפש פרקן ליצרים אפלים.

אלה המכנים את עצמם "כלבי השמירה" של הדמוקרטיה, נטלו לעצמם את מידות הנפש של הכלב: הנובח והנושך. הם נובחים ונושכים בנו, בתאווה, גם אם השיניים שלהם כבר מזמן נשרו מרוב נשיכות. ליהדות החרדית יש רק מקום לרחם על אותם בריות עלובות, שאין להם בעולמם דבר אחר מאשר לנבר באשפתות עד שהם מעלים סירחון גם בחוש הריח של אנשים שסוגדו להם, או שפחדו מהם, כמו אלה העסקנים שמתניפים להם ומכשכשים בזנביהם כדי למצוא חן בעיניהם. מעשה שאינו עומד להם בעת צרתם.

צר לנו על שבגללם נפערה תהום עמוקה בין אחים, תהום שאי אפשר לגשר עליה, כאילו היינו שני עמים הנלחמים זה בזה בזעם של טירוף אנו רק מקווים ליום שבו ייפקחו עיניהם, כמו שנפקחו עיניהם של רבים, שהצליחו לחלץ את עצמם מתוך המזבלה הזאת. והם נמצאים גם בארץ וגם מחוצה לה. הם נמצאים ופורחים גם בארצות שבהם רדפו אותם הייבסקציים שאבד עליהם הכלח, נכדיהם אחריהם באים ומפיצים את המורשת היהודית. גם לדם שמורה בלבנו מדה גדולה של חיבה ואהבת ישראל, אהבה אמיתית, אהבה שאינה תלויה בדבר, הם אותם יהודים גבורי הרוח מחדירים בלבנו את התקוה, כי יבוא היום והוא קרוב מאד שבו תמלא הארץ דעה. עד אז לא נותר לנו אלא להכות באצבע צרדה שיתעוררו מעלפונם, עלפון שהוא מעלה עלבון.

עד אז אנו מלאים חמלה על חברה חולנית זו, חברה האחוזה פחד מות, מפני חולי־רע שהוא תוצאה של מתירנות, מתירנות שהיא טיפוחה ביודעין. אבל חמלה בלבד לא די בה כדי לחסן את החברה מפני הידבקות, לא רק את טובתם אנו דורשים, על פי הכלל של ערבות כלל ישראלית, אנו עומדים כחומה בצורה להלחם עם אותה נטייה מסוכנת כפי שהיא משתקפת כראי העצמי המעוות חלחלה. אנו נלחמים עתה גם כאמצעי התגוננות. על מנת שלא ניתפס בעוון הדור הרע הזה.

* * *

הקדשנו מאמר זה לכבודו של העתון שהוא מסמל את המאבק ומלווה אותו מיומו הראשון, אנו שואבים כח והשראה מאותם המיסדים שעמדו על האבנים. עתון שעל בריכיו, התגבש דור דעה, שגם אם הם מעטים נגד רבים, חלשים נגד גיבורים, טופה של האמת לנצח, כי לשקר אין רגליים.

יצחק מתתיהו טננבוים

פני שבת נקבלה

מחר יהיה האות הזה!

לקול קריאתם של מרנן ורבנן גדלי ישראל, אבות בתי הדין וקהילות קודש בישראל, ייצאו המוני שומרי השבת לרחובה של עיר, לחוצות קריה נאמנה, להתפלל תפילת המוספים תחת כיפת השמים של ירושלים.

כאבה של שבת מלכתא וזעקה מפי בני ירושלים, לאלפיהם ולרבבותיהם, בכל פינה בעיר המקודשת הזאת. עלבונה של השבת תיתבע באדיר ובהמון מפי יהודים עטופי טליתות על בזוי השבת הנרצצים שלהם. ודמותה של שבת קדשנו תתעלה ותתקדש בתוך ירושלים, כאשר המוני תפוצות בית ישראל בכל מקום שהם, יעתרו בליבם ובתפילתם ופניהם אל המזרח: — אל אחיהם העומדים בתפילה בראשי חוצות ירושלים טליתותיהם שמוטות על פניהם ובליבם כאב.

— כאב, כי לא באה הצרה הזאת אלא מאחים לאומה. לא אומה זרה כופה עלינו את המלחמה הזאת, לא כבי לאומים הזדים בגזירות אשר התיכו על עמינו והשבת בראשה, הוציאו את שומרי השבת משלחתם; לא קיסרים הגמוניות מאמיני אלילי־נכר הצרו את צעדינו, אף לא תרבויות ימי עולם מסגידים את העם הנבחר לאלילויות המקדיפות את היום השישי או הראשון על פני היום השביעי; אלא אחינו בשרינו, עצם מעצמנו, אשר פרקו עול מתוך "תרבות חילונית" והציתו את להבות השבת מתרתפי הבילוי והחילון.

— כאב, כי השבת הנרמסת בראשי חוצות, לא מקלגסי ומגפי הגויים מושפלת ומחוללת, אלא מפריצי עמנו שאין נפשם יודעת שבעה בתהליך החילון של העם היושב בציון.

מאז ומעולם ביקשו רשעי האומות לערטל את העם ממנוחת יום השביעי. הם, ראשי העכו"ם דאז ורבי המלכויות מקדם, ידעו את סוד־ניצחה של השבת, שהיא יסוד האמונה במלכות שד־י. הם ידעו כי השבת אות היא לעולם! — אות היא שהבריאה מתהגת מבורא יחיד אשר ברא את העולם בששה ימים וביום השביעי שבת וינפש.

הם הבינו ודאי נכוחה כי בעקירת השבת תיעקר האמונה. זאת ביקשו להשיג ועל זאת כפו את בני ישראל — לחלל את השבתות וממילא יכפרו באמונה.

ומשום כך נתנו ישראל את נפשם על קדושת השבת ומסרו גופם לבל יחוללה.

* * *

מחר תבוא השבת ותוכיח קבל עם ועולם שמאז קבלנו מהר סיני את הצו: "שמור את יום השבת לקדשו" ועד היום הזה טרם נס ליחה וכולנו, כאיש אחד ובלב אחד, ב"מוסף יום השבת הזה", נרים קול בעוז ובגאון:

— "ושמרו בני ישראל את השבת... לדורותם ברית עולם".

קול השבת הוא קול האמונה. ברית הוא בין הקב"ה לעם בחירו. ברית אינו נדחה מפני "תרבות". אמונה אינה נדחית מפני "בילויים".

מי שתלה עצמו, כביכול, שמפני שתים ושלשה קלות שכאילו מפרידים בין המתנות בתוך היהדות החרדית, יכול לנסות ולשסות את "הרחוב החילוני" נגד שומרי השבת לא היה אלא תועה וטועה; מי שהעלה על דעתו שמפני "פירוד התבילות" תתפרד חבילת השבת — לא חזה אל מהרהורי ליבו.

לא ולא! אם השבת היא ברית בין הבורא לבחירי נבראיו — נבראים אלה לא יפרידו בין הדבקים ולא יתירו את כבלי הברית הזאת מעליהם. השבת והאמונה היא מעל הכל, הן יוצרות את האחדות שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו. תחת דגל השבת ונס האמונה מתלכדים נוטריה ושומריה ואין לך סיבה בעולם שידוחה מי מפני מי.

את החזיון המופלא הזה, שכל קהל הקודש בירושלים, מקצה המחנה ועד קצהו, יענו כולם יהודיו: "שבת, שבת, שבת!!!" — זאת לא העלו על דעתם אלה אשר ביקשו לעקור את השבת וחשבו לנצח מפני הפירוד והבדלי ההשקפות.

זאת היא התשובה הניצחית והניצחת: "קודשא בריך הוא, השבת וישראל — חד הם! כאן אין פירוד, אין ראשון ואין אחרון, אין לפנים ואין לאחור, אין תחילה ואין סוף, אין ראש ואין זנב, כולם ניצבים ועומדים למען השבת והאמונה כבורא הכל יכול.

* * *

מחר יתוודע ויתגלה לעין כל כי אין פנינו אלא לקריאה ולתפילה: "יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו"; נשאנו עמנו את השבת אלפי שנים, היא החייתה את נפשותינו בגלויות נכר, במנוחתה ראינו אור, בקדושתה חוינו טובה ובשמירתה חיינו. לא ציפינו לחווית טובות הימנה, שהרי טועמיה חיים זכו ואין "בילוי וחוויה" שבעולם, אין כל תענוגות תבל, היכולות לעמוד מול טעם החיים אשר בה. כל אלה אשר כיתתו בזמנו סגדו לכל חשוקי חלד מצצו את לשדו של הבילוי החשקי ובאו לחיק האמונה והכניפו עצמם לתענוגי השבת מודים בפה מלא: "מה ידידות מנוחתך את שבת המלכה — מעין עולם הבא יום שבת מנוחה".

שבת זו יקרה היא לנו מכדי שיפגעו בה כמה ריקים ופוחזים שאין להם בעולמם, לא ביום חול ולא ביום השבת, אלא הפוחזים שבתענוגות, הזול והמאוס שבהם, שכל חללי עלמא לא יספיקו למלאות תאוותם.

השבת קדושה היא לנו מכדי שתיפגם אפילו כמלוא חגירת ציפורן מפני יושבי קרנות ומבלי עולם, שלא זכו ולא ראו טובת שבת מימיהם. שאלמלי כן, אם לא נס עדיין ליחם ולא יבש מקור טעמם, היו רואים שאין כל תחליף ותקווה לאהבה בתענוגים של המתרפקים בערגה על תענוגי השבת.

כל פטפוטי ההבל של שוטני השבת ורודפי משמוריה, שכאילו חשבונות התחשבויות מועיקות את המוני בני ירושלים להאבק על השבת, אינם אלא פטפוטי סרק. כל יהודי באשר הוא — ורבים הם כאלה המגדירים עצמם כ"חילונים" — כואב להם שהשבת מחוללת ואינה מכובדת כראוי. זהו כאב יהודי פנימי, שאין כמוהו לאמת ולטוהר, כאב שמקודו בדאגה לאמונה היהודית הצרופה, אשר עדיין שוכנת עמוק בליבם של אלה אשר גם רחוקים או התרחקו משמירת שבת לכל תגיה ודקדוקיה; כאב שעוצמתו לובה וקורצה באלפי שנות שמירת שבת בין גויי האומות; כאב הנובע ממקור האמונה והבטחון כי השבת היא אות הברית וממילא בידה הערבות הכלל ישראלית.

האחריות הזאת לאחדות האומה, לפחות למען הדגל הבריות, היא המדריכה את שלוות רוחם של יהודי השבת. ברית השבת, כמו ברית המילה, חקוקה בגוף האומה כמו בגוף היהודי. האות החקוקה הזאת אסור לה שתישמט לא מבן יהודי ולא מהעם היהודי.

ליבנו דואב על אלה שאינם מבחינים בברית הזאת, נדמה להם שיום השבת, מהותו ותוכנו, דומה לימי חוסר המעשה ופורקן הפסקת העבודה ב"ימי המנוחה" של בני דתות אחרות. אין כל דמיון בין שבת לתחליפיה, אותם חוקקו גויי האומות כחיקוי ליום הגדול של היהודים. אין שום תו־זיהוי בין זה לזה.

אף גוי ואומה לא "קידשו" את יום מנוחתו, אדרבה, הם חוקקו אותו כיום בילוי והתפרקות, רק העם היהודי קיבל את יום השבת כיום של קדושה והתעלות רוחנית — מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה.

לשוליים של רודפי הדת בעם היהודי אנו קוראים: "יהרפו מהשבת! הניחו לבני אברהם יצחק ויעקב לחזות בנועם ה', כי השבת היא עונג הרוחות ועדן הנשמות.

מחר יענו כל העם יהודיו — פני שבת נקבלה!

י. שפיגל

הפרדוכס החילוני במאבק על יהדות רוסיה

בימה של לעג נכתב השבוע בכמה עתונים בארץ, בעקבות ההודעה על הזעקה היתר עליה לשנים מהפעילים היהודיים הוותיקים בבריה"מ, יוסף ביגון ויקטור ברייליבסקי, כי הפצת העברית היתה אשמת אסירי ציון המשוחררים הללו, כאשר את הסלה אשמה שמו במרכאות כפולות, ללמדך. כי לאמתו של דבר אין בכך כל אשמה. אלא מפני שהמשטר הסובייטי חרת על דגלו את מחיקת הלאום היהודי שחי בקרבו, וזאת על־ידי הטלת איסורים חמורים על כל לימוד יהודי, הרי בעינינו. הישראלים, אין כאן שום אשמה אמיתית, ולכן מותר לנו ללעוג עליה.

אנו עומדים ומהרהרים בטיבה של חרות זו שנוטלים לעצמם עתונים ישראלים, חילוניים למהדרין, או גם אנטי־דתיים מושבעים, לקרוא תגר על מדינה גדולה כבריה"מ, במה הם תולים את זכותם למתוח עליה ביקורת? במה זכותם לנהל מאבק יהודי כולל נגדה ובמה הם מצדקים. מנקודת־ראות דמוקרטית, את הלעג הזה שהם משמיעים נגד בריה"מ, כשהיא מגדירה את לימוד והפצת השפה העברית כעבירה על החוק, שבגינה אוסרים אנשים, מענישים אותם בעונשים כבדים, כפי החוקים השתים הנהוגים בתוכה?

ברית־המועצות, ליהודי ידוע, היא מדינת־חוק מובהקת. שום דבר לא נעשה שם מחוץ למסגרת החוק. מונעים מאנשים לחיות לפי דתם, מצפונם ואמונתם, וזה לפי חוק מוגדר. מונעים מאנשים מלדרוש זכות־הגירה חפשית, וזה לפי החוק, וכך גם לימודי הדת היהודית וגם השפה העברית — אסורים לפי החוק. ביסודו של המשטר הסובייטי־ הקומוניסטי קיים העקרון לבולל את כל הלאומים שנמצאים שם לכדי אומה אחת גדולה, תוך כדי טשטוש כל ההבדלים האתניים, הבדלי־המוצא, האמונה וההשקפה. יש רק השקפת־עולם אחת, והיא האידיאולוגיה הקומוניסטית, רק היא מותרת ולגיטימית, ולכן לא צריכים גם יותר מכפלגה אחת, כי שתי מפלגות או יותר, פירושן סתירה לרעיון האידיאולוגיה האחת, ומכאן כל האיסורים המונעים כל חינוך אחר, זולת החינוך הקומוניסטי האחיד, וזהו גם היסוד האידיאולוגי של כל אותם החוקים האוסרים על לימודים אחרים, מחוץ לכה שנקבע ע"י ההנהגה הקומוניסטית.

אבל שוב, הכל הוא במסגרת החוק, וכל מה שנעשה מעבר לזה, חורג מן החוק ועומד בניגוד לו, ועל כן, כאשר בלשים מתחקים אחר עקבותיהם של פעילים יהודיים, שעיקר פעולתם הוא ללמד מקצת או הרבה יהדות, להפיץ את השפה העברית ולטפח בקרב יהודים את השאיפה להגר וגם לעלות לארץ ישראל, הם עושים זאת מכוח החוק, ומכוח זה באה המשטרה לבצע מעצרים, ומאותו כוח שואבים בתי־המשפט להעניש את העומדים לפניהם לדין בכל מיני עונשים, ובעיקר שלילת זכויות אזרחיות אלמנטריות, הגליה למקומות רחוקים, מעצרים הכרוכים בעבודות־פרך, ניתוק ממשפחות ועוד ועוד.

* * *

רק בעיניים יהודיות אמתיות, רק מתוך נקודת־ המוצא שהאמונה בבורא־עולם ושהתורה היא נקודת־היסוד של כל ההוויה היהודית, אפשר להתייחס בשאט־נפש למשטר כזה ולראות בכך אחת הגזירות האיומות ביותר שניתכו אי־פעם בהיסטוריה היהודית המלומדת ביסורים וברדיפות, על קיבוץ יהודי גדול, ויהדות רוסיה היתה אחד הקיבוצים היהודיים המפוארים ביותר בעם היהודי עד למהפיכה הקומוניסטית. היא היתה אחד ממרכזי התורה הגדולים ביותר, אחד ממרכזי החסידות הגדולים ואף אחד ממרכזי התמיכה ההומרית של עולם התורה והיהדות, וזאת אף לגבי מדינות שמחוצה לה.

אחד המשכבים הגדולים ביותר שידו על עולם הישיבות בימים שלאחר מלחמת העולם הראשונה וכינון המשטר הקומוניסטי ברוסיה, נגרם בגלל שהיא נותקה מהעולם החיצון, עשירה התרוששו בין־לילה, כל רכושם החרים, ובתוכם גם העשירים היהודיים המפורסמים, שבצדקת פזרונם החזיקו בישיבות והיו להן משענת עיקרית. החפץ חיים הק' זיע"א ייסד אז את "ועד הישיבות", כדי ליצור מכשיר כספי מרוכז למען תמיכה בקיומן של הישיבות, וזאת באמצעות קיום מגבית עממית בקרב יהודי יתר ארצות אירופה, שלא שועבדו למשטר הקומוניסטי. אז גם החל להיפתח הנתיב ליהדות אמריקה, עד שברבות השנים היא תפסה את מקומה של יהדות רוסיה, שמהיותה עמוד־תווך בקיום עולם התורה, נעשתה ליהדות של בצורה ובשביה, סגורה וחתומה מאחורי מסך־ברזל כבד, כשבתוך תחומיו פועל המשטר הרודני העריץ בשיטתיות נוראה לעקירת אמונה ותורה ממליוני היהודים שנלכדו תחת שלטונו.

יהדות רוסיה נעשתה מאז שם־נרדף לטרגדיה יהודית, טבועה מאחורי חומה בלתי ניתנת להבקעה. אין יוצא ובא מכנה, כל חלקי האומה. מלבד התנועות הניאר־קומוניסטיות של יהודים, ראו בה את הבעיה בה"א הידיעה של היהדות, וזאת דוקא בעידן המודרני של העולם, ימים שלאחר הכרה בשואה, אלא שכעבוד זמן לא רב התחילו להתגלות הניצנים של הטרגדיה האחרת, הנוראה ממנה, צמיחת הדרקון הנאצי, שאיים על העולם בכלל ועל היהדות בפרט בהשמדה טוטאלית. ואחרי זה בא החורבן בפועל של יהדות אירופה, ובלחץ המאורעות נשכחו איפה הטרגדיה של יהדות רוסיה. באותו זמן שהיטלר תיכנן את מזימותיו השטניות, עסק סטאלין בהכחדת נשמת היהדות. כמיליוני יהודים ניטלה הזכות האלמנטרית של חינוך או כל הבעלות על בניהם ובנותיהם. הללו אולצו בכוח לקבל חינוך קומוניסטי. כל גילוי של יהדות נאסר. רק מתי־מעט, גיבורי־רוח מיוחדים במינם, הצליחו לקיים במחתרת אורח־חיים יהודי. על הרוב הגדול ירד השמד הרוחני שהביא אבדן עצום למיליוני היהודים שנשארו לחיות ברוסיה.

* * *

אין שום ספק במהות ובהגדרת המציאות הזו כטרגדיה נוראה ליהדות כה גדולה, אבל למשטר הסובייטי לא היו בעיות להסביר זאת. אפילו כאשר נציגיו נדרשו להסבירים בהופיעם בפורומים בינלאומיים. הנה, אמרו, הם מצאו את הפתרון האידיאלי לבעיות היהודים כמיעוט נרדף. שוב אין הם נרדפים כפי שנרדפו ע"י משטרי הצארים. אין היום שום הבדל בין יהודי לבין כל בן לאום אחר, כולם שוים בפני החוק. לכולם אותן זכויות, ועל כולם מוטלים אותם החובות. הם לומדים כולם באותו בית־ספר, הולכים לאותן אוניבר־ סיטאות, משרתים באותו צבא, מתקדמים לדרגות בכירות ביותר, מתקבלים למשרות הגבוהות ביותר. אין עוד "תחומי מושב". יהודים יכולים לגור בכל מקום, ואין שום הבדל בינם לבין אחרים.

אבל רק יהודי עם הכרה בייחוד היהדות יכול היה להבין היכן טמונה כאן התרמית הגדולה והנוראה. מכל נקודת־מוצא אחרת, מלבד השקפת היהדות, לא ניתן היה להתווכח כמעט עם טענות התעמלנים הסובייטיים. יכל להתנהל ויכוח על עצם המהות של המשטר השונה בעולם הקומו־ ניסטי, לבין זה הקיים בעולם המערבי ההופשי. אפשר היה להתווכח על שיטת המפלגה האחת, כשלמעשה נשללת זכות הבחירה מן האזרח; אפשר היה להתווכח על כך שאין בה עתונות חופשית, אלא הכל כהדרך מלמעלה ד"מטעם", אבל על הייחוד היהודי, לפי מונחי העולם הדימוקרטי, היה קשה להתווכח, כי לפי זה — אין שוללים מן היהודים יותר ממה ששוללים מבני הלאומים האחרים.

הווה אומר: רק מנקודת־ראות יהודית אמתית ניתן היה להבין בתהבולה האורסית של הקומוניזם. כי רק מי שמכיר ומבין שיהדות אין לה שום עצמאות אחרת זולת חיים של אמונה. כי אין לה חיות אחרת זולת החיים עפ"י תורה — רק הוא יכול להבין מה פירושו של דבר כאשר שוללים מן היהודי את הזכות לגדל את ילדיו על מבועי אמונה והתורה, ומה פירושו של איסור לקיים תלמוד־תורה, בתי־כנסת, ישיבות, מקוואות, לשמור שבת ומוע־ דים, כשרות וכל השאר. רק יהודי שיודע שזהו הדרך האחת והיחידה למהות היהודית, יודע שכל גל הגזירות הללו פירושו מוות רוחני טוטאלי, שמד נורא ואיום.

הלא כיום הזה, שבעים שנה לאחר המהפיכה הקומוניסטית ברוסיה. אין כל צורך בריבוח כזה, שהרי המציאות היא ההוכחה החותכת ביותר. יהדות רוסיה נתונה עתה במצב של פרפורי־גסיסה אחרונים. אין שיעור למספר החללים הרוחניים שהקומוניזם הפיל. מיליוני יהודים אבדו ושקעו לתוך תהום־ההתבוללות. המיליונים שעליהם ידוע כיום. רק מעט־מזעיר מתוכם מודעים לשייכותם ליחוסם היהודי, המספר המועט יחסית של יהודים שהתעוררו בנסי־נסים לזיהותם היהודית, רק יכולים ללמד על הכלל הגדול שם. ואסור גם להתרשם כצורה לא נכונה מן המעטים המופלאים הללו ולמד מהם היקש על הכלל. די אם נתבונן ברוב הגדול של היהודים היוצאים משם, תלושים מכל זיק של יהדות, כדי שנבין עד היכן הגיעה היד הזדונית והמרושעת של המשטר האכזר שעקר מיליונים משייכותם. ומי יודע אם עוד ניתן להציל הרבה מהם.

* * *

מדינת ישראל בכל גלגולי משטריה, שהיו ההודים חילוניים עד היום, מחזיקה את יהדות רוסיה כאחד מדגלי המאבק שלה. היא מעודדת את מאבקם של היהודים היחידים. והם יחידים בכל מקרה, מפני שלכל היותר מדובר בכמה אלפים בודדים מתוך יהדות של מיליונים. הכת־ עורדים להילחם ולהאבק על זכותם להגדרה הי־ הודית שלהם, ללמוד עברית ולתבוע הגירה ועליה לארץ־ישראל. ומכאן גם הליהוי המלעיג על המשטר הרוסי, המגדיר לימוד עברית כ"פשע", והמעמיד למשפט אנשים הנתפסים בליכוד יהדות ומענישם בעונשים כבדים ביותר, לעתים גרועים יותר ממה שמוטלים על פושעים פליליים.

אלא שכאן מתעורר ההרהור המתמיה, מה נותן את ההצדקה למשטר חילוני ולעתונות חילונית וכה אנטי־דתית במדינת ישראל, למתוח ביקורת או להניף אפילו דגל של מאבק במשטר הסובייטי, כאשר ברור ולא יכול להיות ספק בכך. שאשמתו היחידה והאמתית של אותו משטר הוא בזה, שהוא כופה על יהודים להיות מנותקים מדתם, להיות חילוניים וכופרים, ובמילא הם מגיעים להת־ בוללות וטמיעה בין שאר העממים המרובים החיים תחת דגל המשטר הסובייטי? הגזירה היא גזירת־ שמד, גזירה על הדת, להלכה ולמעשה, ולא שום גזירה אחרת. כי יהודים שמקפידים בבריה"מ עם שמירת החוק, אינם מופלים לרעה משאר אזרחים: סבלם היחידי מתרכז אך ורק מסביב לענין הדתי, הענין של תורה ואמונה, ועם כל זאת, באים חילוניים מתוכנו ומכינים שזה צודק ולגיטימי לנהל מאבק נגד בריה"מ, לגייס דעת־קהל בעולם נגדה, לתבוע בלי הרף מאה"ב כי תתנה כל הסדר והסכם בינה לבין רוסיה בהקלת מצוקתם. של היהודים ובמתן היתר־יציאה המתיים עבורם.

איך זה מסתדר עם תפיסתם החילונית? והלא בריה"מ הביאה את היהודים לידי אותו מצב שהביא המשטר החילוני של מדינת ישראל לגבי כל אותם האזרחים היהודיים שלה, ששלחו את בניהם ובנותיהם למוסדות החינוך החילוני, באונס או ברצון; הלא המשטר הסובייטי עשה למיליוני היהודים שלו, בדיוק מה שעשו כל התנועות החילוניות היהודיות, ביחד עם הרפורמים והקר־ נסרבטיבים. הרי בשעה שתובעים מרוסיה כי תשנה את יחסה ליהודים, ושינוי זה רק יכול לבוא לידי ביטוי בהחזרת הזכות שלהם לחיות כיהודים ולחנך את ילדיהם כיהודים — מתבצע אותו־תהליך לגבי מיליוני... באמריקה, ... במערב־אירופה ובארץ־ישראל!

אמנם, יאמרו בודאי כי ההבדל הוא עצום, בבריה"מ מדובר במשטר כפייתי וטוטליטרי, בעוד שכאן ובאמריקה ובכל הארצות החפשיות, המ־ שטרים הם דימוקרטיים, אינם כופים, איש באמונתו יחיה, כל אחד יכול לעשות כחפצו וכרצונו, ובודאי שזה נכון עובדתית, בודאי שבבריה"מ הכל גרוע יותר, אלא שמבחינת המאזן היהודי והתוצאה הסופית — כלום יש הבדל אם התהליך הוא כפייתי או רצוני, אם התמונה היא של אבדן מיליוני יהודים?

* * *

אבל בעיקר מתעוררת התמיהה, על ניכת־ הלעג כלפי חוקי הסובייטים. המגדירים לימודי יהדות כ"פשע", ועל כך מעבידים לדין. אמת תכון הוא, שלפי כל טרמינולוגיה דימוקרטית המקובלת בעולם החפשי, הדבר מעורר לעג וניחוך. אין שום ארץ חפשית שתגדיר ליהודים של אדם לפי אכותו ומצפונו כפשע ובכוון שבגינו נאסרים ועומדים למשפט, אבל ספק רב אם מדינת ישראל. ובה־יוחד העתונות וכלי־התקשורת האנטי־דתיים שלה, יכולים לעשות את הלעג הזה נגד הסובייטיים במצפון נקי.

במדינת ישראל, בה אסור רשמית וחוקית על רבנים, שתפקידם בכך, לקרוא ליהודים לשלוח את ילדיהם לבתי־ספר שבהם מלמדים יהדות של אמונה ותורה; שבה חינוך דתי־יהודי עומד הכיד בדרגה משנית, סובל מאפליה וקיפוחים; שבה קיימת כבר בעין "רשימה שחורה" של רבנים ומחנכים האסורים בדריסת־רגל בכחנות צבא כדי להסביר לחיילים יהודים מושגי־יסוד ביהדות; שבה אסור לפי הוראה רשמית של משרד החינוך להוסיף לחזרה בתשובה בבתי־הספר הכלליים, כאשר חזרה בתשובה הוא מושג יהודי בלעדי וייחודי שאין דוגמתו וכשלו בשום אומה ולשון בעולם — איך יכולה אותה מדינה לתבוע מרוסיה הסובייטית והקומוניסטית לשנות את אופי משטרה ולהתיר ליהודים ללמוד יהדות ולחיות כיהודים?

כל מה שמתרחש בשנים האחרונות בקרב חלק לא גדול כיהדות בריה"מ, כשהתהוותה בה קבוצה נבחרת של יהודים שגילו את זיהותם, כשחלק מהם מצליח להגיע לדרגה מופלאה של לימודי יהדות ברמה גבוהה. וחלק אחר מבטא את זיהותו היהודית בתביעה לצאת משם כדי להתאחד עם אחיו יהודיים אחרים בעולם — כל כהות התופעה המיוחדת הזאת היא של חזרה־בתשובה. אין לה שום הגדרה אחרת. והנה, מדינת ישראל הרשמית, שבתחום זה משרד החינוך מהווה השלוחה השל־ טונית הישירה לכך, מגדירה את ההזרה בתשובה כתופעה עוינת, וכך גם הרוב בועדת החינוך של הכנסת, כמו גם יחידת החינוך של הצבא — איך אפשר באותו זמן לדרוש מבריה"מ להכיר בתנועת התשובה היהודית דשם, כדבר לגיטימי ואף לדרוש התערבות מעצמות כדי להשיג זאת מבנה?

איך אפשר ללעוג לבריה"מ כשהיא מתייחסת ללימוד עברית כפשע, ובו בזמן לדבר באורסיות כזאת על תנועת־התשובה במדינת ישראל? באיזה מצפון נקי אפשר לתבוע מבריה"מ להעניק ליהודיה את הזכות לחינוך יהודי, כשזכות זאת נשללת, אמנם בהרבה תחכום, מרבבות הורים בישראל, שאינם יודעים ואינם מודעים כי הורדת לחינוך החילוני כובלים ילדיהם לאוהה תהום של ניתוק מיהדות, לא פחות מיהודי רוסיה? איך אפשר לתבוע ממעצמה קומוניסטית להסכים כי חוקיה יופרו ע"י כמה יהודים עקשנים, הרוצים דוקא לחיות כיהודים. ובו בזמן לנהל מלחמה כה חריפה נגד אותה דת יהודית, וזאת דוקא במדינת היהודים? איך אפשר להבין תביעה כזו ממשטר שהאתיאיזם הוא דגלו, ובה בשעה לכרות ברית עם רפורמים וקונסרבטיבים, העוקרים יהדות בשיטתיות מזוי־ עה מזה עשרות שנים וגרמו להתבוללות כממדים שאינם נופלים כאלה שעולל הקומוניזם הסובייטי?

ואולי ייכצאו כמה מיהודי רוסיה בעלי־ההכרה שעלו הנה, שיצאו וישמיעו תמיהה נדאה זו בכל הפומביות? אולי מפיהם יישמע וייקלט כל הפר־ דוקס המתגלם בדו־הפרצופיות של המחנה החי־ לוני?...

...ון ג'ילבמן

מדוע אין אנו נענים?

כחמש רבבות יהודים עמדו על רגליהם במשך שעתיים, בערב ר"ח אלול חודש הרחמים, ושפכו שיח לפני המקום ליד הכותל המערבי. המשים אלף פיות של אנשים, נשים ותינוקות של בית רבן השמיעו זעקתם כפני שוכן מרומים. בחלל האוויר שליד קודש הקודשים הדהדה התפלה הקורעת לבבות על "עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה", ותחינתם של נאכני ירושלים בקעה שחקים: "מדת הרחמים עלינו התגלגלי ולפני קונך תחינתנו הפילי, ובעד עמך רחמים שאלי, כי כל לבב דוי וכל ראש לחלי"...

על מה דווה לבם של שלומי אמוני ישראל בשעה זו של עלות המנחה? על מה ביקשו רחמים? על הבריאות? על הפרנסה? על הכוסת כלה?

התבוננתי בילד כבן 11 שעמד צמוד לאבני הכותל ועיניו זולגות דמעות בלי הפוגה. קולו רוד הכאב עדיין מצטלצל באזני: "ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני"...

על מה בכה הילד? על מה התאונן? מה כואב לו?

*

ילדים חילוניים בני גילו "עושים חיים" בשעה זו בבני השעשועים ובמועדוני הספורט. טסים באופניים, בועטים בכדור, או מתפרצים מצחוק בהצגת הליצנים... זה לא כבר באו שחקני בית"ר להתפלל ליד הכותל שקבוצתם תזכה בגביע... אך הילד הזה העומד לידי, האם בא לכאן להתפלל שאביו יקנה לו זוג אופניים חדיש? או אולי כלבלב קטן? מדוע עזב את כל משחקיו ובא לכאן כדי לצרף את קול בכיו לקול בכיותיהם של צבור המבוגרים: "יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות שתשים דמעותינו באנדך להיות ותצילנו מכל גזרות קשות אכזריות"...

לאיזו גזרות קשות הוא מתכוון? מה רוצים לעשות לו? מה זוממים לעולל לכל אלפי היהודים העומדים כאן ומתרפקים על אבני הכותל? מדוע כולם נקבצו ובאו לכאן? האם רוצה מישהו לפגוע בשלומם? האם רוצים לנשל אותם מפרנס־ תם? מה כואב להם?

כואב לו לאותו ילד בן ה־11 ולרבבות היהודים הגדולים עם הקטנים שמילאו את רחבת הכותל, שאי שם קמו אנשים בני בליעל, פורקי עול, והתחילו לפרוץ פרצות בחומת השבת בירושלים ע"י הקרנת סרטים בלילי שבת. לא דאגות פרטיות הביאו אותם לכאן, לא אינטרסים אישיים ולא שיקולים מפלגתיים. סכנת הפגיעה בשבת מלכתא היא שהחרידה את כולם. הדאגה לדמותה של ירושלים עיר הקודש אינה נותנת מנוח לילד בן ה־11! הוא מבין את ערכה של המתנה הטובה שנתנה לישראל מבית גנזיו של הקב"ה. הוא יודע באיזו מסירות נפש שמרו אבותינו בכל הדורות על המתנה היקרה הזאת — ועינו, עינו יורדה מים כאשר אנשי ההפקר רומסים ברגליהם הגסות את הדבר היקר לעם ישראל מכל יקר.

*

סדי קולק אינו מבין זאת. הדבר נשגב מבינתו. הוא מבין שירושלים עיר הנצח זקוקה לאיצטדיון כדי שצעירים משולחי ערכים ונערים משולחי רסן, יוכלו להשתולל שם בחוית ביצר, שבעה ימים בשבוע; וכדי שפירחחי ר"צ ומפ"ם יצביעו בעדו בבחירות. על כך הוא בוכה ועל כך הוא מפגין!

הציבור החילוני אינו מסוגל לתפוס שעדיין נמצאים יהודים שאינם חיים בשביל הספורט והד־ בידור. הם פשוט לא יכולים להאמין שאנשים באים להפגין, לא למען תוספת במשכורת ולא כדי לעשות הון מפלגתי, אלא למען מטרה רוחנית טהורה! לא לשם רווח ולא לשם טובת הנאה אלא אך ורק למען קדושת השבת! זה לא מתקבל בשום פנים על דעתם. כתב בעתון חילוני נפרץ חישב ומצא שמרבית ההפגנות של החרדים מתרחשות בחודשי הקיץ, מפני שזה נוח למגביות בחו"ל לקראת החגים... הוא יודע שאם מפגינים הרי זה אך ורק למען הכסף! לפי זה יוצא שהקרנת הסרטים בלילות שבת בירושלים, אינה פרי יזמה מרושעת של צעירי ר"צ ומפ"ם, אלא פרובוקציה של החרדים עצמם, כדי שיהיה להם נגד מה להפגין... וה"הגיון" המסולף הזה הולך אצלם, כי הם לא התחנכו אחרת.

*

אבל לנו הרי ברור מעל לכל ספק, שאף אחד מחמשים האלף שהתכנסו ליד הכותל המערבי, לא בא, לא לכבודו ולא לכבוד בית אביו, לא לכבוד האיגוד המקצועי ולא לשום מטרה אישית אחרת, אלא כולם נקבצו ובאו לשם אך ורק כדי להתפלל למען קדושת השבת ולמען כבוד שמים.

כשחזרתי אותו ערב מהכותל המערבי, שמעתי באוטובוס את השיחה הבאה בין שניים מהמתפל־ לים:

"אתה חושב שייצא משהו מהעצרת? האם סדי ישנה את דעתו?"

"הרי הפלנו את תחנונינו לפני הקב"ה!" השיב איש שיחו "אנו את שלנו עשינו והקב"ה יעשה את שלו... האם אינך זוכר את הסיפור על רבי לוי יצחק מברדיטשוב? פעם עם סיום תפילת "נעילה" ביום כפור, נשאר רבי לוי יצחק כפוף על ה"עמוד", מכוסה עם הטלית מעל הראש, ולא התחיל תפילת ערבית. הקהל חיכה ברטט ובדממה שעה ארוכה, עד שלפתע התרומם רבי לוי יצחק והתחיל בשמחה עצומה: "והוא רחום יכפר עוון"...

לאחר התפילה גילה רבי לוי יצחק לקהל, שהיה קיטרוג גדול בשמים בעת נעילת שער, וכל דברי הסניגוריה שלו לא הועילו. כשהנשים התחילו לצאת מבית הכנסת אמרה אשה אחת לחברתה: "מה את חושבת? האם האזין ה' לתפילתנו? האם נחתמה לנו שנה טובה?"

"איזו שאלה את שואלת?" ענתה השנייה "אילו עמדנו בפני גולן ומתחננים לפניו במשך עשרים וארבע שעות, היה גם הוא מתרכך ומרחם עלינו... על אחת כמה וכמה ששפכנו שיח בפני אבינו שבשמים, מלך רחום וחנון, בודאי ובודאי קיבל את תפילתינו ברצון וחתם לנו שנה טובה"...

ומלים אלו שיצאו מלבה התמים של האשה הפשוטה ביטלה את הקיטרוג בשמים — סיים רבי לוי יצחק.

"וגם אנחנו צריכים לקוות" המשיך האיש "שלאחר תפלה כזו של קהל גדול וקדוש כזה ליד שריד בית מקדשנו, ייסתמו פיהם של משטינינו ומקטרגינו, וקדושת השבת לא תהיה יותר למרמס בידי עושי עולה"...

*

אך לדאבון לבנו נתקיים בנו הפסוק: "קוה לשלום ואין טוב, לעת מרפא והנה בעתה". בשבת שלאחר העצרת, לא רק שחילולי השבת לא נפסקו, אלא ששני בתי קולנוע נוספים התחילו להקרין סרטים בשבת. ובשבת שעברה כבר היתה ירושלים כמהפיכת סדום ועמורה: שעטת סוסים ומצהלות "אבירים", מירדפים ומעצרים, פצצות גז מדמיע ומים צבעוניים: "דם ואש ותמרות עשן"... כל עין דומע, כל גרון ישתעל, כל בגד יוכתם בצבע. זקנים נרדפים על צווארם, צעירים מוכים באלות, תינוקות נחנקים מאדי הגז. בכל רחוב מהומה ומבוכה. חילולי השבת מתפשטים לא רק אל פני האדמה, אלא גם בחלל האוויר... ההליקופטר אינו מפסיק לטרטר, חג מעל כל בית, מרעיש מעל כל בית כנסת...

והשאלה פורצת מאליה: "על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת? מה חרי האף הגדול הזה?".

מדוע לא הצלחנו במאבקנו הממושך נגד חילולי השבת בפתח תקוה? למה לא ניצחנו במלחמתנו נגד רמיסת השבת בת"א ובחיפה? ומדוע אנו נאלצים עתה לעמוד במאבק מר על קדושת השבת בפלטורין של מלך, הבצוון עדיין ממנו והלאה...

והרי אנו חייבים לפשפש במעשינו כדי לדעת מדוע באה עלינו הצרה הזאת? מהו המסך המבדיל בינינו לבין המקום? מדוע תפילתנו אינה נשמעת? מדוע ננעלו שערי דמעות? מדוע מתקיים בנו הפסוק "גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי"?

*

בפרשת דברים (פרק א' פסוק מ"ה) נאמר: "ותשובו ותבכו לפני ה' אלקיכם ולא שמע ה' בקולכם ולא האזין אליכם".

כל כלל ישראל, שש מאות אלף איש, עומדים ובוכים ומתחננים לפני ה' — ותפלתם אינה מת־ קבלת? מוזכר כאן שם רחמים ונהגים אתם במדת הדין. ומסביר רש"י: "כביכול עשיתם מדת רחמיו כאילו אכזרי".

ומדוע אין ה' שומע בקולם? מדוע אינו מאזין אליהם?

ומפרש הספורנו: "מפני חילול השם שעשו, שלא תספיק בו כל תשובה".

אנו למדים איפוא מכאן שבגלל החטא של חילול ה' נסגרים שערי הרחמים, והתפילה אינה מתקבלת.

במסכת יומא דף פ"ו שואלת הגמרא: "היכי דמי חילול השם"? ואומר רבי יוחנן: "כגון אנא דמסגינא (כגון אני, כשאני הולך) ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין".

ומבאר המהרש"א (על פי רש"י) שאפשר שהדבר קורה לרבי יוחנן מחמת חולשה או מחמת חולי בכל זאת לגבי הרואה (שאינו יודע את הסיבה) ועלול לחשוד ברבי יוחנן שהוא מבטל רגע מתורה ומתפילין מהווה הדבר חילול השם.

*

בדוגמה של חילול השם המציאות של ימינו אלה, נתקלתי פעם כאשר טילפנתי לעתונאי, חילוני שכתב מאמר חריף נגד מועצת יבנאל שסירבה לתת דריסת רגל בעיירה להרב שיק בגלל חרדיותו. אך יחד עם זאת קבע ש"אם השנאה לחרדים הגיעה לממדים כאלה, הרי בודאי החרדים אשמים בכך והם הם הצריכים לעשות חשבון נפש". אמרתי לו, שבאותה מידה יכלו גם הנאצים לטעון, שאם השנאה ליהודים הגיעה עד כדי כך ששרפו ששה מליון מהם בתאי הגזים, הרי בודאי היהודים עצמם אשמים בכך והם צריכים לעשות חשבון נפש...

בערב צלצל אלי העתונאי ואמר לי שהוא שמע זה עתה ברדיו, שבתהלוכה של הכנסת ספר תורה לישיבה חרדית בירושלים מזקו בביצים מקולקלות על אלה שרקדו עם הספר תורה, ע"י חרדים מקבוצה יריבה... הוא שאל אותי מה יש בפי לומר על מעשים מסוג זה. הודה ולא אבוש שלא ידעתי מה לענות לו.

איני יודע אם המעשה המביש אמנם התרחש. יתכן שאיזה חסיד שוטה בידה את הדבר מלבו ורק למסור את זה לכלי התקשורת כדי להכפיש את שמה של הקבוצה היריבה. אבל אין זה גורע מחילול השם הנורא, כאשר הציבור החילוני מאזין לידיעות כאלה. ולצערנו הרב לא חסרים אצלנו הולכי רכיל מסוג זה, בכל סיעה ובכל פלג, הדוגלים בשיטה שכל האמצעים כשרים כדי להשמיץ את הסיעה היריבה. מוציאים עלונים ומפיצים חוברות וכתבי פלסתר, מבלי לחשוש כלל שהעתונות החילונית וכלי התקשורת, אורבים לנו על כל צעד ושעל, ועושים מטעמים מכל פירור של פגם המ־ תגלה פה או שם במחנה, כדי להכתים ולהכפיש את שמו של הצבור החרדי כולו — ואין לתאר את גודל התורה והשפלת כבוד חכמי התורה וחילול השם הנורא והאיום שהם הפועל היוצא מכך.

*

מובא במדרש רבה (שופטים י"): "יהודה של אחאב עובדי ע"ז היו, והיו יוצאים למלחמה

(המשך בעמוד י"ד)

هكذا من الاصل

המודיע

אז תרצה הארץ את שבתותיה

בתעשיה האווירית עובדים רבים הם שומרי תורה ומצוות, בזמנו כבר סופר בהמודיע על שיעורי תורה המתקיימים בתעשיה זו, על סיום שנערך בהשתתפות 800 איש.

בימים אלה, כאשר הפגינו עובדי התעשיה האווירית שביקשו להפיל את חוכמת הממשלה, גם בתקיעת שופר, סח לנו אחד העובדים, ונראה, שהוא בתמימותו, לא האמין בכוחן של הפגנות לשנות החלטות ממשלה.

לדעתו, האסון שהתרגש על תעשיה זו, מקורו בנוהג הנפסד, של עובדים אשר המשיכו בעבודתם בימי שבת, מבחוץ ששכר השבת קסם להם. כיון שיום עבודה בשבת הוא כפול. למרות שהתעשיה האווירית כבר עברה מזמן לשבוע עבודה של חמשה ימים.

עתה תשבות התעשיה האווירית את שבתותיה...

לא במקרה הוא ונאה, כי הראשון שייעץ לישראל להפסיק את ייצור הלביא, היה באמת יהודי סרוג חובש כיפה, שומר שבת גם במשרתו הבכירה במימשל האמריקאי. הלואי שהיו שומעים בקולו לפני שנה היו חוסכים הפסדים גדולים.

ד. ירושלמי

37 מסעדות פועלות בשבת בשכונת "נחלת שבעה"

37 מסעדות בשכונת נחלת שבעה פתוחות בשבת. כך סיפר איש יחסי הציבור של טדי קולק — רפי דבורה, לעיתונאי שהתארחו על ידו בירושלים.

הוא הוסיף כי בתיאטרון ישראל פתוח בשבתות וערבי מוכר כרטיסים בחוץ. לדבריו מתקיימים גם בתיאטרון ירושלים, יציר כפיו של טדי קולק, פעולות תרבות בשבתות.

רפי דבורה טען, כי "אין כיפה שנפגע בודון ברגישות האוכלוסיה הדתית".

הוא סיפר כי הטלויזיה ביקשה להכין תכנית על חיי האמנות בערבי שבתות, העיריה סירבה לשתף פעולה כדי למנוע פרובוקציה...

ד. ירושלמי

התקוות שתלו בשעון הקיץ נתבדו

ההערכה כי שעון הקיץ יחסוך למדינה 6 מיליון דולר, היתה מפוקפקת מלכתחילה, עתה מתברר שלא דובים ולא יער. לא רק שלא נחסך פרוטה, הקיץ החם גרם לצריכת חשמל מעבר לכל אומדן.

גם הטענה ששעון קיץ יביא לירידה במספר תאונות הדרכים. לא הוכחה. להיפך, בקיץ זה גבר מספר התאונות הקטלניות.

אף על פי כן, עומד משרד האנרגיה ליזום חוק שיעגן את כל נושא הפעלת שעון קיץ. אפילו על פתחו של גיהנום, תורה משמע. אינם מוכנים לחזור בתשובה.

מ.

הפסדים לבעלי החברה המפעילה את קולנוע "היכל" בשבת

חברת הסרטים "קנון", בשליטתם של מנחם גולן ויורם גלובוס, הפסידה 12 מיליון דולר ברביע השני של 1987 ברביע הראשון הפסידה החברה "רק" 10 מיליון דולר.

גולן־גלובוס הם גם בעלי החברה המפעילה את קולנוע "היכל" בפתח־תקוה, המופעל, כידוע, גם בשבת. מאז חילולי השבת במקום הפסידו החברות גולן־גלובוס כספים רבים.

שאלתי את יצחק קול, מנהל "גולן־גלובוס", האם אין בעלי החברה חושבים על הפסקת הפעלת קולנוע "היכל" בשבת, כדי לבחון לפחות את האפשרות, שהפסדיהם יפחתו, כפי שקרה ל"אל־על" מאז חדלה לטוס בשבת, וכפי שהורונו חז"ל, שממלאכת שבת ומרווחי שבת אין לראות סימן ברכה.

מר קול אמר: "אעלה את ההצעה בפניהם. בינתיים לא חשבו על כך. ואשר ל"אל־על"; הממשלה מתעת את התחרות עם החברה ומשלמת לה סובסידיה עבור הפסקת העבודה בשבת. אם ישלמו גם לנו סובסידיה — נפסיק בשמחה לעבוד גם בלילות שבת".

א. תהילה

אמור לי מי הם ידידיך...

"שלום עכשיו" והעומדים בראשה היו השבוע במבוכה גדולה, כאשר ראש אש"ף גילה כי פתח במגעים גם עם "שלום עכשיו", שלדבריו "אין לשכוח לה את הוצאת 400 אלף אנשים לרחוב, כדי להפגין נגד הפגיעה בזכויות הפלשתינים".

השבחים האלה לא נעמו לאנשי "שלום עכשיו" כשהם נאמרים על ידי אדם הרוצח ילדים על לא עוול בכפם, שולח בקבוקי תבערה ומטיל מטעני חמרי נפץ באוטובוסים אזרחיים.

גם עזר ויצמן היה במבוכה כאשר גם עליו המטיר ערפאת שבחים, וסיפר, כי ויצמן שלח לו תכנית בדבר קונפדרציה בין ישראל והפלשתינים. הוא מיהר להכחיש זאת.

מה אמת בדבר? ימים ידברו.

על כל פנים, יש כלל אמור לי מי הם ידידיך ואז אדע, מי אתה.

מ. דרורי

חיים אשר ברגמן

סוף שבוע

כנראה שסיפור ה"לביא" תם ונשלם.
... פרס חידש פעילותו לכינוס ועידה בינלאומית.

*

עקב הצריכה המוגברת, תרכוש משטרת ירושלים רימוני גז מדמיע, בכסף שיחסך מביטול פרוייקט ה"לביא".

*

עולם הפוך:
הם מחללים את השבת ואנחנו... מזילים דמעות.

*

שר העבודה והרווחה: "ישנם סימנים ראשונים של צמיחה במשק". והבולטים שבהם: ביטול פרוייקט ה"לביא", סגירת מפעלי "ירום כרמל", מפעל "סולתם" ועוד.

*

בחברה הישראלית המודרנית, לא רק שיש מקום לאנשים מסוגו של ואנונו, שפעל, לטענתו, מטעמים אידאולוגיים, למען השלום — אלא שהוא גם לא יחיד. צעירים ישראליים נוספים, הפגינו בשערי בית המשפט הדן את ואנונו, בהביעם דעות דומות.
והשאלה היא האם הפעם טרחו האנשים המופקדים על הבטחון וסודות המדינה, לרשום לעצמם את זהותם של מפגינים חותרנים אלו.

*

כל עוד מקבלים הם על דיונים אלו שכר, ימשך המו"מ על השכר.

*

עם כל האבסורד שבדבר, יש לטכס עצה, כיצד להכשיל את מזימתם של השלטונות הסוביטיים, המבקשים לאפשר לכל המסורבים המרכזיים לעלות ארצה, ככל הנראה במטרה לסלק השפעתם על יתר אחינו בני ישראל האובדים בארץ גלותם.

חילוניים הנזהרים בשמות הקדושים...

עוד לא שככה הסערה בעקבות מכתב של פיקוד חיילי הנח"ל "שנכשל" והכתיר את מכתב ההזמנה להורים בכמה אותיות, שהן מובנות וידועות בראשי התיבות שלהן "בס־ייעתא דשמיא", רק למי שמ־תמצא באותיות הקטנות, טרם הספיקו לעכל את הודעת דובר צה"ל שהדבר לא יישנה ושלום על ישראל...

וכבר התרגש "אסון" נוסף על כמה הורים לחיילים בחטיבת "גבעתי" שקבלו השבוע הזמנה ליום הורים. וחלק מהם נפגע עד "עומק הנפש" היתכן. עוד לא יבשה הדיו על הבטחת דובר צה"ל: "יעשה הכל שלא יישנה המקרה הזה, "סוד ושבר", שוב מזכירים להם צה"ל זקוק לעזרת השם, ההורים טוענו, לדברי המ־קור, כי "לא שלחנו את הילדים להתגייס לצבא השם, אלא לצבא ההגנה לישראל".

בינתיים מספר עתונאי, כי אין זה מקרה ראשון, מכתבים רשמיים של צה"ל שנשלחו לגורמים אזרחיים נשאו את התוספת בעזרת השם.

נראה, שאזרחים אלה המת־כרים נגד ה'. שכחו שבזמנו אמר לוי אשכול, כי העובדים בישראל מקבלים תוספות שכר בעזרת השם... כמובן, שם התוספת.

זה יוצא והנה זה בא.

עוד לא התאוששו משני המכתבים המתחילים בהזכרת שם השם שעורר מורת רוחם של כמה הורים חילוניים והנה בא מכתב שלישי המזמין את הורי הצנחנים לטקס השבעה של טירוני הצנחנים. וגם הוא, פותח באותם ראשי תיבות.

והפעם הוסיף כותב המכתב ולא הסתפק בפתיחה אלא אף "הוסיף חטא על פשע" בגוף ההזמנה "הטכס יתקיים אי"ה בתאריך..." ההורים המתרעמים התריסו כלפי שמיא בצורה מתגרה.

ח.כ. דרוקמן שהיה היחידי בין חברי הכנסת שהגיב על תרעומת ההורים, העומד בראש ישיבה שתלמידיה מתגייסים, ביקש לציין כי בין ההורים שאליהם נשלח מכתב ההזמנה, יש כאלה שבניהם לומדים בישיבות ההסדר המשתפים לימוד עם שרות צבאי, משתייכים לאותן חטיבות, האם זכותם פחותה מהמתרעמים או שמא, צריך צה"ל לשלוח להורים שני מכתבים עם ובלי ב"ה.

לדבריו, המתרעמים הינם "אכולי שנאה לכל דבר שיש בו ריח וטעם של יהדות".

י. ירושלמי

התמונה שנפסלה

עורכי הלילה של "המודיע" במוצאי שבת היו נדהמים. הפקסמיליה של סוכנות הידיעות הצרפתית, הפולטת עשרות תמונות ממרכז הסוכנות בפריז, פלטה תמונה מדהימה מהפגנות השבת בירושלים, שנערכו כמה שעות לפני כן.

בשתי התמונות, כראות אימה, כיצד משתוללים אנשי משטרה חבושי קסדות מניפים אלות על המון שומרי שבת, שעמדו לחוצם וזעקו: "שבת". האנשים לא הרימו יד על השוטר, אף לא הפריעו לכשטרה. לא חסמו את התנועה. השוטרים התנפלו בחמת זעם, כאשר הגיעו צוותי הטלביזיה.

ידועה הגישה העתונאית, שתמונה אחת מדברת יותר מאלף מילים. אולם, הם גברו על יצרם העתונאי, זה מעשה שבת — פסק אחד מהם. ולאחר מכן קבלו אישור לדעה זו על ידי אחד מגדולי התורה בירושלים, שאליו רגילים עורכי "המודיע" להפנות כל דבר הקיבה.

התמונה לא הודפסה. היא נפלה כמו תמונות רבות אחרות שאינן לרוח העתון.

י. ירושלמי

כבר היו דברים מעולם

הרבבי בתי אונגרין ליד רחוב שבטי ישראל נדהמו במוצאי שבת כאשר פלוגות שוטרים עם כובעי פלדה המצויידות במ־גינים ואלות, התפרצה לתוך השכונה בתאוצה כלשהי וזרקה לתוך החצרות פצצות גז מד־מיע, תינוקות בכתם שנחנקו, זקנים השתעלו וצעירים הזילו דמעות לרוב.

ותיקי השכונה מכרו שאין זו הפעם הראשונה שהם משמשים מטרה לזעמם של השוטרים. לפני יותר משלושים שנה היתה כבר התפרצות אל תוך החצרות. אז, היתה המלחמה על התנועה בשבת ברחוב שבטי ישראל שהוביל אל מעבר מנדלבאום, השער לירושלים המזרחית בת־קופת שלטון הירדנים.

אז אמר ראש הממשלה דאז, כי יש להרוס את בתי אונגרין, להעביר את התושבים למקום אחר ובכך לפתור את בעית התחבורה בשבת ברחוב שבטי ישראל.

ראש הממשלה דאז נח כבר בקברו שנים מספר, תושבי בתי ההונגרים נמצאים במקומם ושוב משמשים מטרה לאלות. הפעם התלווה לכך נשק חדיש יותר — גז מדמיע.

"מיר ואלן זיי איבער לעבען" (אנו נבלה אותם), כך שרו התושבים בסעודת מלווה מלכה. והזקנים נענו להם בראשם, כי אין חכם כבעל נסיון.

מ. ירושלמי.

ראשי ערים כנגד המשטרה

לא כל ראש עיר בישראל מוכן לשלוח תהלות של שו־טרים. בימים האחרונים היו שלושה ראשי ערים שדוקא שלחו דברי גנאי למשטרה כאשר זו התערבה לבצע חוק. ואילו בעיר כמו ירושלים קבלו שי על שנחלצו למרותם של מבריונים.

ראש עירית תל אביב שלמה להט ניתק מגע עם מפקד המחוז, לאחר ששוטרים דחו את בקשתו לעצור אורחים שבאו להפריע לו בעת טקס קריאת שם על רחוב בשיכון "בבלי". השוטרים טענו כי אין כל פסול בהת־נהגות התושבים. הדבר הרגיז את ראש העיר עד שלא שלט ברוחו וקרא קריאות גנאי נגד השוטרים. משטרת תל־אביב הגיבה בהודעת גינוי חריפה כנגד ראש העיר.

ראש עירית הרצליה שנטל את החוק לידיו, חסם את התנו־עה במחאה על כניעת המשטרה לתושבי בית ג'אן.

המשטרה הגישה תביעה פלילית נגד ראש העיר.

גם ראש עירית אשדוד נכנס לריב עם המשטרה לאחר שביקשה להפסיק רעש של שמחה בחגיגה פרטית שנמשכה עד לשעות הקטנות של הלילה. ראש העיר, שהיה אורח הכבוד בחגיגה דרש מהם לעזוב את המקום. לדבריו, הוא ראש העיר. והוא קובע את החוק.

השוטרים סיפרו על כך למפקד הממונה עליהם וזה אחרי חקירה פתח תיק נגד ראש העיריה, על שהפריע לשוטרים למלא תפקידם.

בודאי יהיו "מליצי יושר" שימליצו לסגור את התיק, כי הלא מדובר באזרח מיוחס.

י. ירושלמי

מהנדס חרדי: לא כדאי לסמוך יותר מדי על ההבטחות האמריקניות עם ביטול ה"לביא"

בין אלפי העובדים על הפ־רוייקט ה"לביא" היו מהנד־סים, טכנאים ואלקטרונאים דתיים. אחד מהם, מהנדס בכיר חרדי, תושב בני ברק, אשר במסגרת תפקידו עמד בקשר עם גורמים אמריקניים בכירים, ביקש להביע את דעתו בנושא זה, מזוית שונה מעט:

"לממשלה לא היתה ברירה. שלא כמו רבים מחברי בתעשיה האווירית, אני סבור, כי לנוכח הלחץ האמריקני הממשלה היתה חייבת להחליט על חיסול פרו־ייקט ה"לביא", עם כל הכאב שיש בכך. זוהי שטות לחשוב, שאפשר להמשיך בפרוייקט, כאשר רוב חלקיו המנוע הם אמריקניים, מלבד התקציב הכ־רוך בו.

"אולם צריך לשים לב להמשך. כל ההבטחות על מנ־עת פיטורים מהתעשיה האוירית בקנה־מידה גדול מבוססים על ה"חלופות" ועל הבטחות אמ־ריקניות להגברת שיתוף הפעולה עם ישראל בתחום הצבאי, הת־עשייתי הטכנולוגי. הבטחות אלו מסובכות כיותר, אם בוחנים מה קרה להבטחות שכבר ניתנו על ידי האמריקנים בעבר.

"לפני שנה החל ה"לובי" הפרו־ישראלי בקונגרס לפעול להעברת חקיקה, שתאפשר לי־שראל הקלה ברכישת מערכות נשק, תוך ויתור על הרצאות הפיתוח של מערכות אלו. ראשי ה"פנטגון", משרד ההגנה האמריקני, ותזו מועט ואכן פעולת החקיקה נדחתה, לפי בקשה מפורשת של ישראל.

"צריך, איפוא, לקוות, שמ־משלת ישראל לא מסתמכת יותר מדי על החלופות וההבטחות האמריקניות" — אומר המהנדס הבכיר. "אם הם מסתמכים רק על זה, צלולים הפיטורים בתעשיה האוירית להיות גדולים הרבה מעל ומעבר למספרים שעליהם מדברים כיום".

ב. שפי

מי נעדר מהעבודה בימי שבתון?

"הפסדים כבדים גורמים 5,000 עובדים ערבים מהשט־חים, הנעדרים מעבודתם בימי חגותיהם, למפעלים שונים בגוש דן" — אומר האחראי לנתוח זה בקבוצת "חבר" יעקב אביזר.

מחשובים שערך עולה, כי ל־6 מפעלים בתחומי המזון והטקסטיל נגרם הפסד של קרוב ל־19 אלף שעות עבודה עקב העדרות של 300 פועלים בעת החגאות המוסלמיות האחרונות. הנזק שנגרם הוא כה גדול, עד שכדאי למפעלים אלו להעסיק עובדים יהודים בשכר גבוה יותר, שיכסה גם את הוצאות הסעת העובדים מהשטחים ובחזרה".

בהקשר זה כדאי לציין, כי אף עובד ערבי לא ביקש "היתר עבודה" ולא ניסה למצוא שום פירצה אחרת כדי לעבוד בחגא המוסלמית, עליה הוא שומר בקפדה רבה. מסתבר, ש"היתרי העבודה בשבת" הם פטנט יהודי מקורי, שיש בו כדי להעיד, לצ־ערנו, על העובדה שבתחומים רבים המדינה היא "כגרועים שבאומות ולא כמתוקנים שבהם".

ועל עוד אספקט של הבעיה עמד מנהל אחת המסעדות הג־דולות בתל־אביב, שנשאל על העדרות פועליו הערבים ואמר: "נכון, בהחלט הפכנו להיות תלויים קצת בהם. אבל גם הם תלויים בנו. אולם מהם אני מקבל עבודה טובה יותר מאשר היהו־דים, שהם מפנקים ולא מוכנים לעשות את אותה עבודה בשכר דומה. הפועלים מהשטחים כאמת עובדים טוב מאוד ולא הייתי רוצה להחליף אותם"...

אפשר להבין אותו, בשכר שהוא משלם להם...

א. שולמן

מאות מספרי טלפון שהוחלפו בירושלים אינם מופיעים בספר הטלפון החדש

מאות מספרי טלפון המוחלפים בשבועות האחרונים בירושלים ומותר היה לצפות שהם יופיעו בספר הטלפון החדש, שאף הוא יצא לאור בימים אלה.

אולם הסיבות ה"טכניות" חזקות יותר מצל הציפיות. כל מספרי הטלפון שהתחילו בסיפרה "2" והוחלפו ל"3" לא מופיעים בספר החדש. ליד שמות המנויים הודפסו המספ־רים הישנים ומיותר לומר, באיזו מבוכה כרוכה מעתה השגת המספר החדש.

יתירה מזאת: במודעה המת־נוססת בראש העמוד של ספר הטלפונים החדש, מודיעה חברת "בזק", כי "בחודש אוגוסט צפויה החלפתם של כ־800 מספרי טלפון בירושלים. רשימת המספרים המוחלפים מופיעה בעמודים 1-250". עיון בעמודים אלו מעלה, כי שם מופיעים רק כ־600 מספרי טלפון, המתחילים ב"4", שהוחלפו ל"7" ואילו כל מאות המספרים האחרים, שהוחלפו מ"2" ל"3", כלל לא מופיעים שם.

פנינו לדובר חברת "בזק", זכריה מיזרוצקי, שאמר, כי המודעה בראש ספר הטלפונים החדש מתייחסת רק לאותם מנ־ויים שמספריהם מתחילים ב"4" והוחלפו ל"7". הניסוח הכוללני של המודעה אכן מטעה, אולם, לדבריו, נשלחו הודעות אישיות לכל המנויים שמספריהם מת־חילים ב"2" והוחלפו ל"3". כמו כן עשתה "בזק" מאמץ מיוחד והתקינה תקליטים מיוחדים ברוב המוסדות שמספריהם הו־חלפו מ"2" ל"3", דבר שמקל על הפונים אליהם ומונע את הצורך לחפש את המספר החדש.

הבעיה נשארה, כמובן, עם מאות המנויים הפרטיים. מי שרוצה לדעת את מספרם החדש חייב לחייג למודיעין "14" וגם אם לא יתוייב כ־3 שיחות, מכ־יוון שמדובר במספר חדש, בכל זאת עליו לטרוח עד שישיג את "14".

צריך לקוות, שבעתיד תדע חברת "בזק" להתגבר על תקלה "טכנית" מעין זו, ועם כל השכ־לולים המודרניים שהכניסה, תוכל להדפיס בספר טלפון הידצא לאור באוגוסט — מספרי טלפון המוחלפים באותו חודש, ללא יוצא מהכלל.

אמיתי שולמן

יחס סלחני לסוחרי סמים

עוד אחד מ"אלילי" הזמר הובא לדין לאחרונה על שימוש בסמים והפצתם. ותחילה נדון בבית המשפט ל־3 חודשי מאסר ולקנס, אולם לאחר ערעור שהגישה פרקליטות המדינה על קולת העונש — החמיר בית המשפט המחוזי את העונש והעמידו על 6 חוד־שי מאסר.

אין ספק, כי אנשי בוהמה ודומיהם נהנים מיחס מיוחד של בתי המשפט בכל הקשור להפ־צת סמים ולמסחר בהם, למרות שמדובר בנושא חמור ביותר, הגורם להתדרדרות ולהתמכרות של בני נוער רבים.

השבוע נדונו במלזיה אם יהודיה ובנה על סחר בסמים. האם למוות והבן למאסר עולם. סנגוריהם אמרו, שיערערו על חומרת העונש, אולם מן הראוי להביא בחשבון לדברים לעיל, את מה שאמר ראש ממשלת מלזיה, דאטוק סרי מהטיר מוחמד, בתגובה:

"מגיד וגמור עם מלזיה להת־ייחס לסוחרי סמים כאל רוצחים. החוקים שלנו בנושא זה קשים, אך אין אנו מתנצלים כל כך. בני הנוער שלנו מושמדים על ידי נגע זה. אנו מתייחסים לאלה המפיצים סמים כרוצחים־ רוצחיהם של הצעירים וכך נת־ייחס אליהם גם בעתיד" א. בד

המחבלים בעין חילווה הופתעו

מפקדי המחבלים בעין חי־לווה, שהופצצה בשבת על ידי מטוסי צה"ל אינם יודעים על המערכה המתנהלת בירושלים נגד פירצות בחומת השבת.

הם הסבירו כי ההתקפה הא־וירית, באה להם כהפתעה, מפני שעד עתה לא הפציצה ישראל ביום השבת. הם ביקשו מחסה בזכות השבת, אולם לא ידעו, כי השבת נפרצה בארץ ישראל.

מגדלי החזירים יהודים נאלצים לחסל דיריהם בכפרים הערביים

מגדלי חזירים, יהודים ברובם, נאלצים לסגור ולחסל את הדירים בכפרים הערביים ליד נצרת, מאחר שהרשויות המקומיות מסרבות לתת להם רשיון עסק לאחר 30 שנה ולמרות שהמגדלים משלמים מיסים לרשויות אלו.

הענף המעסיק אלפי משפ־חות ומספק לשוק המקומי כ־7,000 טון בשר לשנה, כמות העולה על בשר בקר חי וכבשים הנמכר בארץ. מחירו זול גם מן הבשר הקפוא המחוזר מוערך בכ־75 מיליון ש"ח.

על פי החוק האוסר גידול חזיר במדינה, יוצאים מהכלל מקומות ישוב שרוב אוכלוסייתם אינה יהודית, כמו הכפרים הערביים ליד נצרת. יחד עם זאת, רשאית רשות מקומית לבקש למחוק אותה מרשימת המקומות שעליהם לא חל החוק. בינתיים, כדי להימנע ממתן פיצויים למג־דלים, מסרבות הרשויות המ־קומיות הערביות לתת רשיון עסק ובכך מאלצים את המגד־לים, רובם יהודים תושבי נצרת עילית, לחסל את עסקיהם.

בהעדר חלופה לשימוש בקרקע, יאלצו המגדלים למכור את האדמות — הרשומות על שמם — לתושבים מקומיים, הזקוקים להם לחקלאות.

לא תהיה זו גחמה אם נשער, כי בקרוב נשמע על ח"כים מהשמאל, ר"צ ומפ"ם, הנזעקים להגן על "מלאכתם" של המגד־לים וידרשו שלא לקפח את פר־נסתם.

ש. אמיתי

מורים עושים מלאכתם רמיה

צבור המורים בממלכתי אינו מתייחס, כנראה למלאכת קודש, ולכן אינם חוששים לעשות מלאכתם רמייה, זאת מתברר מתוך מאמר המתפר־סם בגליון האחרון של עיונים במינהל ובארגון החינוך, כתב עת של בית הספר לחינוך באונ־יברסיטת חיפה.

לדבריו, חלק מהסיבות לפי־גור מצטבר של חומר ההוראה בכיתות, העל יסודיים, נעוץ במורים, יש ביניהם כאלה שאינם מכינים את השיעור לפני היכנסם לכיתה, או מכינים אותו כלאחר יד. יש הנוהגים "למרוח את השיעור", כך שבסוף השנה מכירים התלמידים את תולדות חייהם והשקפותיהם הפוליטיות וההכלכליות של המורים, אולם בקיאים רק באופן שטחי בחומר הלימודים, מורים מאחרים בק־ביעות להיכנס לשיעור ואיחור מצטבר של כחמש דקות בכל פעם, אף הוא גורם לפיגור.

לדבריו, נוטים המורים להצ־ציע, להוסיף להם שעות הוראה כדי להדביק את הפער.

המחבר שהוא עצמו מורה בבית ספר מעלה עוד שורה של טענות כלפי המורים, העושים מלאכתם רמייה.

ד. ירושלמי.

שי לחגים לעובדים

יו"ר ועד עובדי משרד העבודה הציע לועדי העוב־דים להגדיל חבילת השי לחגים לעובדים: התוספת לא צריכה לעלות בכסף, אפשר להשיג את החמרים בנקל:

צמיגים ממפעל "ירום כרמל" שנאלץ להפסיק את עבודת היצור.

בלוקים מרצפות. רפתות לולים ושאר מבנים נטושים במושבים ובקיבוצים. סמר־טוטי הצנחה מ"אתא". חמרי נפץ — מסולתם. בקבוקי משקה בכל ביה שני בישראל אחרי ה"זאפלה" השבועית.

ד.

השורשים ההפוכים...

מדינת ישראל מתחבטת במאמצים כושלים ונואשים לבלימת הירידה. אנשים אינם מוצאים עוד טעם לשבת כאן ולבלוע את ייסורי ארץ ישראל. מבקשים חיים קלים ו"מב־טיחים" יותר בארצות נכר.

השבוע, שמענו על קבלת פנים לנאמני "האגודה לעצירת הירידה". אנשים עם כוונות טו־בות, כנראה, המחפשים דרכים לבלום את הירידה. אלא שאין מחפשים את המזור בדרך הנכו־נה... לא מבקשים לשדד מערכות ולהשיב לעם את האמונה ודרך התורה, בהם עזובה למניעת ירידה... שהרי לא הציבור שומר התורה והמצוות הוא שנמלט מן הארץ...

מה שמסמל ביותר את כשלון הציונות החילונית, הוא דווקא הסמל הציורי המוצלח מבחינה גרפית, של האגודה לעצירת הי־רידה... הסמל מראה מנורה הפוכה, המסמלת שורשים, כאשר הכיתוב תחתיה מכריז: "עם שורשים לא יורדים!".

המנורה ההפוכה, היא הסמל המדוייק ביותר היכול לבטא את הציונות. היתה זו המגמה לעשות את העם היהודי ככל העמים, לנשלו ממורשתו הרוחנית ההיסטורית, לעקור כל זיק של יהדות ושמירת תורה והאמונה.

אין כמו מנורה הפוכה, כדי לסמל את מי שהפכו קערה על פיה. וכיבו מאור ישראל... המנותק... נשארה — הפוכה — במיגור החילוני. אולם יקנו המיותמים לא הפכו להיות שורשים... הישראלי המצוי מנותק ממורשתו והוא חסר שורשים. בלי שורשים — אכן יורדים!...

ק. בן ציון

לגרום נחת רוח לאיש רב פעלים

בישיבתה האחרונה של ועדת הכספים של עיריית ירושלים, עלה סעיף להשת־תפות העיריה בהוצאת חוב־רת לזכרו של הר' שלמה זלמן דרוק ז"ל, מי שהיה חבר מוע־צת העיר מטעם פא"י, תודע ונזכר ברגשי חיבה והערכה ע"י כל גווני הקשת הציבורית בירושלים.

החילוניים מקרב חברי הוע־דה, לא יכלו שלא להאזין קשב רב לדברים של טעם שהשמיע חבר מועצת העיר מטעם אגודת ישראל, הרב אברהם יוסף לייזרזון, בהתייחסו לנושא:

"יקר היה רבי שלמה זלמן דרוק לכולנו. הכל העריכוהו, הכל חיבבוהו, הכל ידעו את פעולותיו וסגולותיו, כאיש ירושלים ובן ירושלים, אשר כל ימיו, בבמסירות ובנאמנות עמל ופעל לרווחתה וטובת תושביה, הוא רצה תמיד את טובה של ירושלים ושלוותה.

בימים הללו, אם רוצים לכבד את זכרו של רבי שלמה זלמן דרוק ז"ל, לגרום לו לנחת רוח — אין לכם להתאמץ הרבה. פשוט מאוד: החזירו לירושלים את שלוותה. החזירו לשבת בה את קדושתה. אל תפגעו בקדושת השבת. אל תגרמו להילולה — זהו יהיה נחת רוח לזכרו של רבי שלמה זלמן ז"ל..."

י. דביר

אגודת האמנים
בעלי־תשובה שע"י מוסדות "שערי־יושר"
ת.ד. 8589, ירושלים 91084

הודעה
אמנים בעלי־תשובה המעונינים להציג מיצירותיהם
בתערוכה השנתית של ציורים ויצירות אומנות
תתקיים אי"ה בתחילת החורף הבעל"ט מתבקשים להתקשר בהקדם לטל. 02-863894, בכל יום מ־9.00 עד 13.00

DIANA פיאות
TOP-STYLE WIGS דיאנה
נשים רבות כבר נהנות מפאות דיאנה המעולות
ואת?
זה הזמן לקנות במחירים מיוחדים את הפאות המעולות
מבצע לזמן מוגדל ב־2 תשלומים כולל עיצוב וסירוק
עכשיו במחירי היכרות מיוחדים
מכירה גם לפאניות
פאות דיאנה — אופנה אחת קדימה
מכירה: בבני ברק פתוח בימים א', ב', ד' אחה"צ משעה 16-19 יום ג'-ה' בבוקר מ־9.30-13.00
מכירה: בצפון טל. 069-40945 מלכה
מכירה: בירושלים להתקשר לטלפון 02-820469 שרה
אביב בני־ברק רח' רבי עקיבא 126, פינת רש"י קומה א' טל. 780387 – 03

מכון חרדי לבנות ללימודי אורגן בשיטת ימהה
ע"י נבל וכינור
• נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח על אורגנים ואורגניות
• למכון תתקבלנה תלמידות בכל הגילאים מתחילות ומתקדמות
• קבוצות מיוחדות לנשים
• השיעורים ינתנו על אורגני ימהה דיגיטליים מהחדישים ומהמשוכללים ביותר
• מורות מוסמכות ומנוסות
• מבחנים ותעודות גמר
• חדר אימונים לתלמידות שאין ברשותן אורגן ללא תשלום
הנחה מיוחדת לשתי תלמידות ויותר ממשפחה אחת
הנחה מיוחדת לרוכשי אורגנים מנרשמי המכון
פרטים והרשמה במשרד בימים: א'-ה' בין 14.00-19.00
ברח' הושע 11 ירושלים טל. 02-283880

גמינדר ביטוחים
רח' בן יהודה 29 ק"ב ירושלים
טלפון: 246201, 246202־02
מבצע לתקופה קצרה - הלוואות בתנאים מיוחדים
שקט וביטחון רצית - לגמינדר ביטוחים פנית!

שמיר: עם טרוריסטים לא מנהלים משא ומתן

ראש הממשלה וממלא מקומו לא התרשמו במיוחד מה"נכונות" של ראש אש"פ לשיחות ישירות מכיוון שלא שכח להוסיף תנאי ושובר בצידו: 3 תנאים שמבטלים כל אפשרות לשיחות ישירות גם מצידו

"ברוח מדינית" — כך כינו אתמול בלשכת ראש הממשלה את ההרישת בז'נבה, כאילו הביע ראש אש"פ, יאסר ערפאת, את הסכמתו לניהול משא ומתן ישיר עם ישראל. "למעשה לא חל כל שינוי מהותי בעמדתו", הוסיפו.

הידיעות על השינוי הדרמטי בעמדת אש"פ, הגיעו מפי חברי כנסת שמאלניים, הנמצאים בכנס בינלאומי בז'נבה. בו משתתפים נציגים של יותר מ־120 ארגונים לא ממשלתיים על נושא פלשתין. בכנס זה משתתף גם ראש אש"פ, אשר נועד עם חברי הכנסת והביע בפניהם, לדבריהם, את הסכמתו למו"מ ישיר עם ישראל.

צריך לשים לב היטב למוטיב־ וה של ערפאת ביחסי ציבור ובתק־ שורת העולמית. ראשית הוא מופיע עכשיו בעולם כולו כשוחר שלום וכמי שמעוניין בשיחות ישירות עם ישראל. ראש אש"פ, שהיה ידוע כמי שמסרב אפילו להכיר בקיומה של ישראל, הפך לפתע את עורו ולא צריך להיות בעל דמיון גדול מדי, כדי לנחש, שבקרוב הוא יוצע כמועמד ל"פרס נובל לשלום"...

• ענין של כותרות

העובדה שערפאת הציב 3 תנ־ אים למשא ומתן הישיר עם ישר־ אל, חשובה כבר פחות בהקשר זה. ה"כותרת" היא של נכונות לשלום. לאותיות הקטנות של "כותרת המשנה". על 3 התנאים — לזה כבר לא כל כך שמים לב. עכשיו יכול צבא עתונאי החוץ בישראל למהר אל משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ ולשאול את השרים והדוברים: מהי תגובתה של ישראל?

אחד המשקיפים המדיניים אמר אתמול: "אני הייתי עונה להם: מי שיגלה מהם 3 התנאים הסודיים של ערפאת — ידע מהי תגובת ישראל"... שהרי חברי הכנסת הערביים והשמאלנים בז'נבה, יודעים, שהתנאים הללו כלולים במסר סודי שהם התבקשו להעביר לראש הממשלה. ה"הדלפות" המסר הזה מספרות על תנאים מו: נסיגה מכל השטחים לגבו־ לות 1967, החזרת ירושלים המזר־ חית הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית ביהודה ושומרון, לצד מדינת ישראל.

בין אם ההדלפות מדוייקות בין אם הן רק "בערך", בתור ישראל אינה יכולה לקבל אף אחד מהתנאים הללו. ערפאת יודע היטב, שישראל לא תקבל אותם והוא מפריע לו להקדים להם נכונות לשיחות ישירות, שממילא לא יבואו אל הפועל.

מצידו יש כאן התחכמות וא־ לו נסיון לטמון מלכודת לראש הממשלה, יצחק שמיר. ראש אש"פ יודע היטב, כי במחלוקת בין שמיר ופרס, מתנגד ראש המ־ משלה בכל כוחו לועידה בינלאו־ מית, בגלל הרוב המוחלט שיהיה שם למתנגדי ישראל. לכן תומך שמיר רק בשיחות ישירות, כאשר ישראל תופיע כשווה בין שווים. ערפאת השליך, איפוא, את הכפפה לעברו, כדי לראות איך יגיב ראש הממשלה על נכונות לשיחות ישירות, צורת המו"מ שעליה מכ־ ריז שמיר כל העת, כי בה הוא תומך.

• האבסורד שבהצעה

האבסורד בכל הענין, שהדבר מתרחש דוקא בכנס בינלאומי, שמטרתו לקדם את ענין הועידה הבינלאומית... אבל לראש אש"פ אין הדבר משנה ולא כלום. העיקר לצוד עוד כמה כותרות בתקשורת העולמית לכמה ימים.

כאשר שאלו את ראש הממשלה, מה תגובתו להצעות של ערפאת לשיחות ישירות, ענה: ראשית, צריך לברר האם בכלל זה בדיוק מה שהוא מציע. שנית, צריך לר־ אות את התנאים הנילווים להס־ כמתו. שלישית, אפילו אם נניח שהסכים, איזה "טובה" גדולה הוא עושה, שהוא מוכן לשוחח עם ישראל. ולבסוף: יש לבדוק היטב, האם החליט להסתלק מדרך הטי־ רור ולעבור אל שולחן הדיונים.

בענין זה מסכים גם מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הסכמה מלאה עם ראש הממשלה. המנכ"ל המדיני של משרדו, ד"ר יוסף ביילין, הדגיש בתגובה רא־ שונה להצעות בשמו של ערפאת, כי כל עוד ממשיך ארגון אש"פ במעשי חבלה ותקיפות נגד אזר־ חים ישראלים, וכל עוד לא נטש את הטירור, אי אפשר לדבר על משא ומתן ישיר. "ישראל לא יכולה לשוחח עם גורמים המצ־ הירים כי בכוונתם להשמיד אותה".

אשר לידיעות, כאילו הסכים ראש אש"פ לשיחות עם ישראל במסגרת החלטת מועצת הבטחון 242, אמרו אתמול חוגים מדיניים בירושלים, כי צריך לזכור, שלה־ חלטה זו יש המשך, בהחלטה זו נאמר גם, כי יש להחזיר את כל הפליטים הערביים למקומות מגוריהם ולדאוג להגדרה עצמית לפלשתינאים, כלומר: מדינה עצמאית פלשתינאית לצד ישראל. "האם ישראל יכולה להסכים לתנאים כאלה"? — שאל הד"ר ביילין, בצטטו את ההסכמה המלאה של שמיר ופרס בענין זה "אסור לשכוח, שכאשר ערפאת מדבר על הגדרה עצמית או על מדינה פלשתינאית, הוא מתכוון במפורש למדינה שבירתה תהיה ירושלים".

• לא משוחחים על טירוריסטים

למען האמת, ניתוח הדברים, כפי שהם מובאים כאן, עשוי ליצור את הרושם שבמשרד ראש המ־ משלה ובמשרד החוץ עזבו את כל העיסוקים האחרים ועברו לדון אך ורק בהצהרותיהם של חברי הכנסת הישראלים בשם ערפאת. ולא כך הדבר. הדגשנו בפתח הדברים, כי שום התרגשות לא ניכרה במסדרונות הפוליטיים בי־ רושלים. לתגובה של שמיר: "איזו טובה גדולה הוא עושה לנו בה־ כרזה שהוא מוכן לדבר", צריך להוסיף את הסיומת של: "כל עוד הוא ממשיך לאחוז בנשק ובטירור נגד ישראל"? וזה כבר משנה הרבה את המשמעות...

בפעם המי־יודע־כמה מדגישים חוגים מדיניים בירושלים, כי לא יתכן לדרוש מישראל לשוחח עם רוצחי אזרחים חפים מפשע, נשים וילדים, על לא עוול בכפם. זוהי עובדה ידועה לעולם כולו ואין טעם אפילו להיכנס לויכוח סביב הענין. כל עוד ממשיך אש"פ לתפקד כארגון טירור — אין מה לשבת עם אנשיו ליד שולחן המו"מ.

תמיהה לא מועטה נשמעה, עם זאת, לנוכח התגובות הערביות. "עד כדי כך ממהרים הערבים ל־ פול בפח הצהרותיו של ערפאת"? בירושלים התקשו להבין, מדוע נחפזה ירדן להצהיר, כי היא "מזועזעת" מהצעות אש"פ, וא־ פילו מצרים אמרה, שהיא דבקה בתכנית לועידה בינלאומית בלבד. "האם הם כבר רואים את יאסר ערפאת בפתח אולם הדיונים"? — שאלו.

אתמול אחרי הצהרים, כאשר החלו להגיע מחוגי אש"פ הה־ כחשות הראשונות לכל ההצעות בשמם של חברי הכנסת הישרא־ לים, אמרו בירושלים: "עוד לפני שהיה אפשר להיווכח בהצעות ובמסרים — כבר מכחישים. זה רק מראה שאפילו רווח מדיני אין כאן"...

הרב מאנטוורפן שמצודתו פרושה בירושלים

ספק רב אם אפשר להגדיר את הגאון האדיר רבי חיים קרייזווירטה שליט"א, רבה של אנטוורפן, כאורח בארץ ישראל. נדמה לנו, אם אין אנו טועים, שהרב מאנט־ וורפן, יכול להתחרות עם כל אחד מן האישים והרבנים בעולם, שע־ ליהם אפשר להמליץ את המאמר: הוא יושב בנציבין ומצודתו פרושה בירושלים.

אין אנו מתיימרים לשרטט את דמותו כאחד מגדולי התורה חריף ובקי בכל חדרי התורה. כי כל מה שנאמר, לא יהיה בו כדי להוסיף, המפורסמות אינן צריכות ראיה. מי שבא אתו במגע ולוא פעם אחת בלבד, עומד ומשתאה, לשמע דבריו הקולחין בכל מק־ צועות התורה.

הרב מאנטוורפן, הוא מן הדמ־ ויות המקוריות בעולם הרבנות. בורח כמטחווי קשת מכל מה שמריח ממנו כבוד. והרי חכמינו אמרו: כל הבורח מן הכבוד, הכ־ בוד רודף אחריו, בכל מקום ומ־ קום, הוא נואם מבוקש, כי הרי דבריו, הם כקילורין לעינים. נואם בחסד עליון, לא רק להמונים, השותים בצמא את דבריו — כי על כן, על אף היותו ענק בין ענקים, יודע לרתק המתי העם בדברי נועם הנעימים לאוזניהם — גם תלמידי חכמים, היושבים באהלה של תורה כל ימיהם ובני תורה בכל הישיבות, מבקשים לארח אותו לשיעורים מעמיקים ולהתענג על מה שחידש, בכל אחת מן הסוגיות, כי הלא כל התורה פרושה לפניו.

הקשר שלו עם ארץ ישראל ועם ירושלים במיוחד אינו חדש, קשר זה קיים כבר שנים רבות לפני כן כאשר ישב ולמד תורה, בשנים שטרם ירד לרעות את צאן מרעיתו באנטוורפן.

על אנטוורפן עצמה אין צורך להרחיב את הדיבור, זו הקהלה היהודית הגדולה ביותר באירופה שלאחרי השואה. הקהילה החר־ דית תופסת מקום מרכזי. יש לה מוסדות חינוך מפוארים, שבראשם עמדו ועומדים אישי החינוך החשובים ביותר. יש בה בתי כנסת ושטיבלאך שמיצגים את מלוא הקשת המגוונת של היהדות החרדית. יש לה בית דין העוסק בכל הענינים המובאים לפניו לא רק מן העיר עצמה, כי אם גם מערים אחרות בבלגיה, וגם מאר־ צות אחרות באירופה. יש בה דיי־ נים גדולי תורה ויראי הוראה. וכל דבר, הקטן והגדול ישק על פיו.

גאב"ד אנטוורפן יכול גם להצביע בגאווה על הישיבה הק־ דושה בוולדיק, שבראשה עומד אחד מגדולי ציון הגאון רבי יהו־ דא טרגר (חתנו של הגאון האדיר מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א). הבוגרים חלקם הגדול ילידי אנטוורפן, יוצאים מישיבה זו אל הישיבות הגדולות בארץ ישראל וראשי הישיבות כאן, אומרים כי הם מכירים מיד שהם תלמידיו של הגר"י טרגר. הבחו־ רים, מהם החוזרים לחיות בקרבת ההורים, מרחיבים את גבולותיה של אנטוורפן. הרב אומר: כי על פי מאמרם ז"ל, אין לך ערבים טובים יותר מזה, שעתידה של קהלה זו מובטח עד שתזכה לגאו־ לה השלימה. יש גם בחורים שקושרים את עצמם עם ארץ ישראל, כי אין תורה כתורת ארץ ישראל. הם בונים כאן את ביתם ובמשך הזמן כבר נתגבשה כאן קהילה של יוצאי אנטוורפן שמע־ דיפים לשבת בארץ ישראל. על אף ההטבות שמרעיפה ממשלת בלגיה על הנוער צעירים ומשפחות ברוכות ילדים. הטבות כאלה שהן צריכות לשמש דוגמה למדינת ישראל. אם רצונו לעודד את הי־ לודה.

תמיד, ביקוריו של הרב לארץ ישראל, הן בקורי בזק לימים מספר בלבד, הקיץ הגיע לתקופה ארוכה יותר. ביחוד עם הרבנית שתחי'. היה זה בתקופת החופשה, בביקור־ זה. כמו בביקורים אחרים לא נית־ נה לו האפשרות לנוח אפילו שעה אחת. בראש וראשונה הוא מביא בעיות ושאלות שהוא מפרש אותן לפני גדולי הרבנים. בעיות שמחי־ יבות הכרעה, שלא תמיד הוא מוכן ליטול לעצמו את הסמכות הבלעדית. יש גם סוג של בעיות שמחייבות לשמור על קשר אישי תכוף.

קשה היה להשיג קשר טלפוני עם הרב וקשה פי כמה היה, לגזול מזמנו כדי לשבת לשוחח אתו. רבים הם המתדפקים על דלתו, גם אם לא מתפרסמת ידיעה על בי־ קורו. הידיעה עוברת מפה לאוזן. הוא לא נח כאן. הוא פעל כאן יותר מפעילותו באנטוורפן, אומרת לנו הרבנית שמלווה את פעילותו.

ישיבת "מרכז התורה" בירושלים

בין יתר המשימות שהרב נטל על עצמו, היא ישיבת "מרכז התורה" — שיסד בירושלים. ישיבה שבראשה עומד אחד מגי־ דולי ציון וירושלים ופארה, הגאון הצעיר רבי יצחק אייזיק פראג שליט"א (שנתמנה לאחרונה גם כחבר ועד הרבנים בית דין צדק של אגודת ישראל בירושלים) ומתנהלת על ידי הרב רוטמן.

ישיבה זו מצטיינת באופיה המיוחד, היא קולטת בתוכה בעי־ קר תלמידים מכל ארצות דוברות אנגלית, היא יוצרת טיפוס מיוחד של בן־תורה, שמקרין מאורו על סביבתו, גם כאשר הוא חוזר למ־ גוריו הקודמים. יש קהלות שהו־ שפעו על ידי התלמידים שלמדו בישיבת מרכז התורה.

ישיבה זו קבעה את מקומה בשכונת תלפיות, שאינה מצטיינת באופי דתי, שכונה שמאז ומתמיד מושכת אליה אנשי אקדמיה. אולם ייאמר לזכותה של ישיבה זו, שהצליחה ליצור יחסי שכנות טו־ בים עם הסביבה. תושבי השכונה שתחילה נבהלו מן הישיבה, מקבלים עתה בסבר פנים יפות את תלמידי הישיבה שהפכו להיות חלק מנופה.

גאון אדיר ויחיד במינו בהלכות צדקה

יש גם פרק מיוחד בקשרים שלו עם ארץ ישראל, מרכזי התו־ רה, שעליו מבקש הרב לא להרחיב את הדיבור, פרק שהצניעות יפה לו, אם מגדירים את הגרי"ח קריי־ זווירט כגאון עצום בתורה. הרי קשה למצוא הגדרה הולמת למדת הגאונות שלו בהלכות חסד וצד־ קה. ובכך הוא מראה גדולות ונ־ צורות. לבו פתוח כאולם, למצו־ קותיהם של תלמידי חכמים בשעת דוחק, ופינה מיוחדת למדת החסד שלו כלפי אלמנות ויתומים של תלמידי חכמים.

במעשי החסד והצדקה הוא אולי יחיד בדור מפיו של אחד מיקירי ירושלים, אשר זכה להלוות אליו כמה ימים. שמענו פרטים שיש בהם כדי להדהים. ספק רב, אם יש לו בשטח זה מתחרה בסכומי העתק, שהוא מפזר לאלמנות של תלמידי חכמים ויתומים, לצרכי הכנסת כלה, ועומד להם לתלמידי חכמים צנועים בשעת דוחק.

הרב מאנטוורפן הוא מן אלה שהם נותנים בעין יפה ושמח בשמחתן של אלמנות ויתומים, כנגד עיניו עומד תמיד הצו של "לב אלמנה ארנין".

קשה להוציא מפיו מה הן המ־ קורות שמהם שואב את הסכומים העצומים שהוא מבזבז לצרכי צדקה בירושלים ובני ברק. אולם מסתבר שמלבד הסכומים שהוא מוציא מכיסו, ובין היתר מקדיש לכך את כל כספי השילומים שהוא מקבל מגרמניה. יש לרב מהלכים גם בין הנדבנים שבין אנשי קהלתו באנטוורפן, אלה סומכים על רבם, שהוא יודע יותר טוב מהם, מי הם הנזקקים הנכונים הראויים לעזרה בשעת דחקם. וכנראה, שהמקורות שלו מצויים גם בארצות רחוקות יותר. בכל מקום יש לו אוהדים וידידים בעלי אמצעים, שהוא הצנור שלהם כדי לקיים את המצוה בהידור: נותן ואינו יודע למי נותן המקבל אינו יודע ממי הוא מקבל.

דבר אחד ברור, כי לפני שהוא נותן מבקש לעמוד על מצבו הנכון של המקבל, אם אין לו קרוב וגואל אחר.

סיפר לנו אחד ממקורביו. כי בפעם האחרונה שביקר כאן נאלץ לקחת מידידים הלואות כדי לעמוד בכל ההתחייבויות שנתן לאנשים.

כל זה מלבד, ההשתתפות הק־ בועה באחזקת ישיבת "מרכז התורה" שיסד בירושלים, ומלבד תרומות גדולות לאותם מוסדות הממלאים תפקיד חשוב. הפקיד הקרוב ללבו, מנהלי המוסד המ־ פואר "בית החלמה ליולדות" שנבנה עתה בהרי ירושלים, זכו בתרומה חשובה וגדולה לשם השלמת האגף הראשון של הבנין.

להגרי"ח קרייזווירט יש דעות משלו, דעות מקוריות על כמה וכ־ מה פרשיות בחיי הרבנות והצבור בארץ, אולם הוא נמנע מלהביע דעותיו ברבים. הוא מעדיף לא להתערב בשאלות אלה. ולהביע דעתו ברבים, כיון שהוא רואה את עצמו כאורח, אולם הן ידועות יפה לגדולי התורה ולאישי הצבור שאתם הוא שומר על קשר הדוק וכולם מכבדים אותו.

כאמור, קשה לשרטט דמותו, רבת האנפין, ולא נגענו אלא בקצה אחד של דיוקנו. כאשר קהילות חשובות אחרות וגדולות גם בארץ וגם בחוץ לארץ ביקשו להכתיר אותו כרבם, הוא דחה את ההצעות בשתי ידיים. כי על כן עומדים לנגד עיניו דבריו של מרן בעל "קהילות יעקב" שאסור לו לעזוב את הרבנות באנטוורפן, וכאשר מזכיר את שמו של בעל קהילות יעקב הוא עושה זאת בסילודין כמי שמדבר על מלאך אלוקים שמברכתו הוא שואב כח ועוצמה לאורך ימים ומעולם לא עשה דבר לפני ששאל את פיו. כאילו שאל באורים ותומים.

בביקורו האחרון שהיה ממושך יותר. הצליחו ראשי החינוך העצ־ מאי למצוא אצלו אוזן קשבת לבעיותיהם. והשתתף בישיבה של ההנהלה בה השתתפו בין היתר גם מרן הגאון רבי אליעזר שך שליט"א וכ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א והגאון רבי פנחס מנחם אלתר שליט"א וכן ראשי ישיבות מארצות הברית, בישיבה זו הבטיח להרתם בכל כחו למען ביסוס וביצור של מפעל החינוך הגדול.

הרב צבי וינמן

קבוצות הסיכון

אחת מצורות הטפול ביה־ הודי בתקופות החשוכות של הגלות היתה דה הומניזציה שלו, כלומר הוא כלל לא בן אנוש וממילא אין לו זכות קיום כבן אדם. וכשאתה שולל ממישהו את זכויותיו הבסיסיות המוקנות לכל אדם אחר, אתה כמובן מתיר את גזית פאותיו זקנו ולבסוף גם את דמו. אכן החילונים ושלטונם למדו משהו מהגויים.

ליהודים החרדים אין כלל זכות לדרוש הסדרת האפשרות לאכול לחם בשמיטה כי זה יעלה כבה מיליונים ומדוע שהאוצר ישתתף בכך, אך עבור יצירת מקור פרנסה לכמה אלפי עובדי התעשיה האוירית היה רוב בדעת הקהל שמותר להשקיע מליארדי דולרים. כשעובדי התעשיה האוירית סתמו את צומת התנועה הא־ וירית היחידה של המדינה ע"י תפיסת המסלול למשך שעה ארוכה והצתת צמיגים לא הפעילה המשטרה גז וסילוני מים, — הם לחמו על דבר חשוב. פרנסה.

כשיהודים חרדים הפגינו ע"י צמתים עם תנועה דלילה בשבת אחה"צ לא נרתעו קו־ מנדו לוחמי בית ג'אן להפעיל נגדם גז וסילוני מים. הם הרי לחמו רק למען קדושת השבת שעשרות דורות מסרו את נפשם עליה — לדעת שלטו־ נות המדינה. בחינם. כמובן בעתון לאנשים חושבים השוו את התנהגות המשטרה בהפג־ נת השבת לא להפגנות פועלים או של שלום עכשיו, אלא להפגנות בגדה ומציינים במר־ רת רוח שבגדה מפזרים תוך הפעלת יותר כוח ושם בניגוד להפגנות של הדתיים יש משום מה גם נשק חם לשוטרים...

תנועת התשובה כולה נפסלה וסתמו פיות של הדתיים בצה"ל, במבצר הדמוקרטיה של המזרח התיכון, בגין כ־10 טייסים שעזבו את הטיס, לא ח"ו את המדינה. בגלל דתיותם כביכול — לאיזה תנועה חי־ לונית יסתמו את הפה בגין ירידת 175 קצינים מדרגת אלוף משנה ומעלה תוך שנ־ תיים??

מפקד חטיבת גבעתי הודיע לרב הראשי לצה"ל שאינו מעוניין להכניס לחטיבתו רב־ נים שאינם מישיבות ההסדר. מעניין מה יהיה דינו של מפקד גולני שיסרב לקבל חניכי השומר הצעיר לחטיבתו. כשמנהל האגף לחינוך דתי סייע למגישי בג"ץ נגד משרד החינוך ע"י מסירת מסמכים שיעזרו להם להשיג זכויות מינימום לילדיהם המופלים לרעה — אחד דינו להעמדה לדין.

כשמישהו מאלופי הצדק במשרד המשפטים סחב משלחן השר מסמכים שעזרו לשמאלנים מגישי בג"ץ בענין נקש. הוא יפה נפש הלוחם למען מוסריותה והומניותה של המדינה וטהורה מפושעים. כשעיריות לא מקיימות חוקי המדינה בכללם חוקי העזר בכל הקשור לבניה פוערים חסידי שלטון החוק את פיהם והעתון לאנשים חושבים וחבורת ורשובסקי ושות' — קוראים להעמידם לדין. כש־ עיריות ירושלים, חיפה ופתח תקוה מסייעות למצפצפים על חוקי העזר וחוק שעות עבודה ומנוחה בכל הקשור לחלולי שבת, מריעים הללו בתרועה היזד לחופש המצפון והבידור. כשתושבי ההתנחלויות בשטחים מתארגנים להגן על חייהם. הם הופכים לפלגנות ומגנים על שאינם סומכים רק על השלטון שישמור עליהם. כשפרחחי ר"ץ, שינוי וגרורי־ הם. מתארגנים עם מקלות ואבנים לאלימות נגד שומרי השבת ולא רק שלא סומכים על המשטרה אלא עוד מתגרים בה, זה ארגון מתנדבים למען חופש הבילוי הזכאי לכל התשבחות.

דה הומניזציה של הדתיים ודחית דרישתם למינימום של צביון יהודי למדינה, הביאה ותביא לדה־ליגליזציה של זכותנו על ארץ ישראל, שכ־ זרעו של אברהם זכינו בה רק בגין שמירת תורה ומצוות ובינתיים. מוטב להיות בציבור החרדי שנחשב לקבוצת סיכון על מאבקיו לדמותה הרוחנית של המדינה, מאשר להמנות על הציבור שבגין ההנהגותו המתירנית יצאו מכנו קבוצות סיכון. המאיימות כיום על עצם קיומה של חברה זו.

צעירי אגודת חב"ד בארה"ק ת"ו

קריאה קדושה לכל בית ישראל!

במלאות עשרים שנה להכרזתו של הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א רבם ומאורם של ישראל ואתו עמו **מרנן ורבנן שרי התורה והיראה זצוק"ל ויבלחט"א, על "מבצע התפלין העולמי"**, ראשון למבצעי המצוות שחוללו בע"ה את ההתעוררות האדירה בארץ קדשנו ת"ו ובעולם כולו, בקרב אלפים ורבבות מישראל, שדבקו באלקים חיים וחזרו לחיי תורה ותשובה, מצוות ומעשים טובים. התעוררות קודש הנמשכת בס"ד במלא עוזה עד עצם היום הזה בכל פינות תבל – ובהיותנו ומצויים אנו בימי הרחמים והסליחות, ואחינו כל בית ישראל מיחלים ומצפים בע"ה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות, שנת גאולה וישועה לכלל ולפרט, שנה שתשדור האהבה והאחדות בקרב ישראל ותתרומם בה קרנה של תורה.

הננו פונים בזה בקריאה של חיבה לכאו"א מישראל שליט"א, לנצל את ימי הסגולה, י"ב הימים שבין ח"י אלול – הוא יום הולדת שני המאורות הגדולים רבינו הבעש"ט הקדוש זיע"א ורבינו הגדול בעל התניא והשו"ע זיע"א – המסוגלים, לפי רבותינו הקדושים, לתיקון השנה החולפת, יום לחודש יום לחודש, ולהחלץ במשנה מרץ ותנופה, ביתר שאת ויתר עוז, **ולהשתתף במבצע התפילין** בתחנות מיוחדות שיוצבו לשם כך בכל ערי וישובי הארץ, ימה וקדמה צפונה ונגבה, וליטול גם חלק ביתר מבצעי המצוות ובפרט באלו שהזמן גרמם, זיכוי אחב"י בתקיעת שופר דחודש אלול, ומצות היום בשופר דר"ה וכיו"ב.

וזכות מצווה גדולה זו של זיכוי הרבים, מתוך אהבת ואחדות ישראל, לתורתינו הקדושה ומצוותיה, תעמוד לכאו"א ולכלל ישראל כולו, להוושע בכל מילי דמיטב, ולהתברך בכתיבה וחתימה טובה, ולישועת ה' על עמו ונחלתו בביאת משיח צדקנו בעגלא דידן ממש.

עשרים שנה למבצע התפלין

ראשון מבצעי המצוות שחוללו את המהפך הרוחני

קריאת הקודש של גדולי ישראל שפורסמה עם הכרזת המבצע העולמי

עת לעשות לד'

חסדי ד' כי לא תמנו ובנסים גלויים שם נפשנו בחיים ויפרקנו מצרינו שבקשו להכחידנו מגוי, הל"ת, ורבים מאחינו בני ישראל נתעוררו בתוצאה מכך לתשובה ולשמירת תוה"ק ומצוותיה.

כדי לנצל את שער הכושר ועת הרצון שכמוהו לא היה זה עידן ועידנים פנה **כ"ק אדמו"ר הגאון הקדוש מליובאוויטש שליט"א** בקריאה נרגשת להחלץ למערכה גדולה ולהשפיע על אחינו בנ"י בכל מקומות פזוריהם להגשים את הרהורי התשובה בקיום מצוות מעשיות, ובמסגרת זו הכריז על **מבצע עולמי להנחת תפלין** הנערך ב"ה בהצלחה גדולה ע"י מאות עסקנים יראי ה', ורבים נתקרבו כבר עי"ז לחיי תורה ומצוות. כמו"כ קרא לכל אשר דבר ד' נוגע ללבו, לפעול ולהפעיל גם בהנוגע ליתר מצות תורתינו הק', וביחוד לחינוך ילדי ישראל לקיום התורה והמצוות.

הרינו בזה להצטרף לקריאתו הגדולה של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א ואנו פונים בזה לכל החרדים לדבר ד' להחלץ לפעולה ולהצטרף למבצעים האמורים,

ובטוחנו שבזכות תוה"ק ושמירת מצוותיה ע"י אחב"י באשר הם, נזכה במהרה, בימינו אלה, לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו

אכי"ר

ישראל אבוחצירא (כ"ק אדמו"ר סבא קדישא נר המערבי זצ"ל)
יוסף אדלר (גאב"ד טורדא זצ"ל)
יהושע מנחם אהרנבערג (אב"ד ת"א ומח"ס דבר יהושע זצ"ל)
אברהם אייגר (כ"ק אדמו"ר מלובלין שליט"א)
משה יחיאל הלוי אפשטיין (כ"ק אדמו"ר מאוזרוב זצ"ל יו"ר מועצת גדולי התורה)
משה מרדכי בידרמן (כ"ק אדמו"ר מלעלוב זצ"ל)

מרדכי גולדמן (כ"ק אדמו"ר מזוויהל זצ"ל)
חיים מאיר האגער (כ"ק אדמו"ר סב"ק מוויזניץ זצ"ל)
שלום יצחק הלוי (זקן וגאון רבני תימן זצ"ל)
ישראל וועלץ (גאב"ד פעסט זצ"ל)
הלל ויטקינד (ראש ישיבת בית יוסף זצ"ל)
חנוך הניך זילברברג (כ"ק אדמו"ר מקוידנוב זצ"ל)

שמואל אליהו טאוב (כ"ק אדמו"ר ממודזיץ זצ"ל)
אברהם יהושע השיל טברסקי (כ"ק אדמו"ר ממחנובקה שליט"א)
יוחנן טברסקי (כ"ק אדמו"ר מרחמסטריווקא זצ"ל)
צבי ארי' טברסקי (כ"ק אדמו"ר מזלוטופלי צורטקוב זצ"ל)
רפאל ברוך טולדנו (גאב"ד מקנס וגאון רבני מרוקו זצ"ל)
נסים כדורי (זקן גאוני בבל)
אליהו לאפיין (גאון תנועת המוסר זצ"ל)

צבי מנקוביץ (ראש ישיבת קרלין שליט"א)
עזרא עטיה (ראש ישיבת פורת יוסף זצ"ל)
אלעזר זוסיא פורטוגל (כ"ק אדמו"ר מסקולען זצ"ל)
אליעזר פלצינסקי (ראש ישיבת בית אריה שליט"א)
יצחק פרידמן (כ"ק אדמו"ר מבוהוש שליט"א)
מרדכי שלום יוסף פרידמן (כ"ק אדמו"ר מסדיגורה זצ"ל)
יחיאל יהושע רבינוביץ (כ"ק אדמו"ר מביאלא זצ"ל)
חיים מרדכי רוזנבוים (כ"ק אדמו"ר מנדבורנה זצ"ל)
יוסף נפתלי שטרן (ראש ישיבת פרשבורג זצ"ל)
ברוך שמעון שניאורסון (ראש ישיבת טשעבין שליט"א)
שלמה שריבר (ראש ישיבת חיי עולם ואב"ד אגו"י ירושלים זצ"ל)

המבצע להנחת תפלין הנערך ב"ה בהצלחה רבה ליד הכותל המערבי, מוכיח את חשיבותו ותועלתו. אלפי ישראל זוכו בקיום המצוה הרמה של הנחת תפלין ורבים מהם קיבלו עליהם עול תורה ומצות **חובה, איפוא, על כל אחד ואחד להקדיש מזמנו ומרצו ולהשתתף במבצע חשוב וגדול זה**, לניצול שעת הכושר להרמת קרן התורה והמצוה בקרב העם כולו. ובשעה זו שעדיין זקוקים אנו לרחמי שמים, תעמוד לנו זכות גדולה זו, ובמהרה תחזינה עינינו בגאולה השלמה.

יחזקאל אברמסקי   אברהם יפהן   יחזקאל לעוינשטיין

בקש"ת אדמו"ר הרה"ק בעל "בית ישראל" מגור זצוק"ל הורה להכריז בבית מדרשו על החובה להשתתף במבצע התפלין ותרם בעצמו כמה זוגות תפלין עבור מבצע.

קריאות דומות של גדולי ישראל המפורסמים, על החובה להשתתף במבצע התפלין והמבצעים האחרים, פורסמו גם ברחבי תבל.

במכתבו של הגאון האדיר רבי **משה פיינשטיין** זצ"ל אל הגאון רבי **נחום טרבניק** זצ"ל גאב"ד כפר חב"ד, שפורסם בעתונות החרדית, הפליא מאד את חשיבות ונחיצות מבצע התפלין והעלה על נס את המשתתפים בו.

הספר החשוב
שגדולי ישראל שליט"א שיבחוהו
משלי ע"פ רבינו בחיי ז"ל
וילקוט פירושים
שליקט וחיבר המחנך הדגול הרב חיים שלום שווארץ
וכן הספר **"חינוך ילדים"**
ניתן להשיג בכל בתי מסחר לספרי קודש בארץ ובחו"ל
הפצה: 03-813071

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל
בית ספר רמת־אהרון בני־ברק
"עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם"
כפתיחה לשנת הלמודים
הננו להזמין את נשות בני־ברק היקרות להרצאה ע"י
הרב **א. קסלר** שליט"א
בנושא דרשו ה' בהמצאו...
ההרצאה תתקיים בס"ד ביום שלישי כ"א באלול בשעה 8.30 בערב בבית הספר בית יעקב ברמת אהרן
בברכת כתיבה וחתימה טובה
המרכזת

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגו"י
בני ברק
אנו מתכבדות להזמין את נשות בני ברק היקרות
להרצאה לקראת הימים הנוראים
שישמיע הרב **נחום דיאמנט** שליט"א
מנהל רוחני בישיבת נתיבות עולם
הנושא: "כי קרוב אליך הדבר מאוד"...
ביום א' י"ט באלול בבית אגו"י
רח' רבי עקיבא 59 בשעה 8.40 בערב
אנו מצרפות ברכת מזל טוב לרב להולדת הבת
תזכו לרב נחת ממנה ומכל המשפחה
בברכת כתיבה וחתימה טובה
המארגנות

עירית תל־אביב־יפו
יריד ארבעת המינים
מכירת ארבעת המינים תתקיים השנה אי"ה בכיכר מלכי ישראל בין התאריכים:
יום ראשון י"א תשרי (4.10.87) עד יום רביעי י"ד תשרי (7.10.87) במשך כל שעות היום
המכירה תכלול: ארבעת המינים
סוכות
סכך
קישוטים
המעונינים להשתתף במכירה יפנו לעירית תל־אביב־יפו
מחלקת מופעים, קומה 11 חדר 1130,
טל' 438210, 438264
גם השנה לא תותר מכירה ליד בית הכנסת הגדול ברח' אלנבי, במגרש החניה ברח' יהודה הלוי ובכל מקום אחר בעיר.

صكنا من الاصل

לקראת הימים הנוראים — הרב שלום חיים פרוש

מטה אפרים עם קצה המטה

אחד מענקי דורו דור דעה היה הגאון האמיתי רבינו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל מבראדי. בה חי בגיד נכבד ולא כיהן בשום משרה רבנית והספיק "ראש אפרים", "בית אפרים", "יד אפרים" ועוד נודעים בכל תפוצות ישראל. ברם, לסיא הפרסום, זכה ספרו המופלא "מטה אפרים" על הלכות חודש אלול, ראש השנה, יום הכפורים, חג הסוכות ודיני קדיש, שזיכה אותו בשם עולם.

בלבבות בישראל בהגיע הימים הק' ימי הרחמים והרצון, בהם יתרצה עבד אל אדוניו, היה עיסר קב של לומדים ובעלי בתים באוצר ההלכות "מטה אפרים" שנתחבר כהגדרת מחברו בתחילת הספר (סי' תקפ"א) "לסדר התנהגות הימים הקדושים הללו, למצוא נופש לרבים מבני עמנו הטרודים ולא נחים מעמל ימים וטרדות לבב וכו', להנחותם הדרך הסלו־לה. לייסר בערבה מסילה הילוכם בקודש כיום תקוע בראש חודש עד בקץ ארבעים יום באחת יתקעו צת נעילת שערים" ובאמור בהוספת הלכות סוכה ודיני קדיש.

ספרו זה בלוית "אלף למטה" נתקבל בחרדת קודש בקרב הצי־בור שריחה בו את צאנו לדעת את המעשה אשר יעשו. אך עדיין הניח מקום להתגדר בו בתוספת ביאור וביתור כדרכה של תורה.

בשנת תרפ"ג הופיע הפירוש "קצה המטה" שחיברו הגאון המפורסם רבי חיים צבי עהרענרי־יך זצ"ל רבה של מאד — נכדו של הגה"ק בעל "קול אריה" זצו־ק"ל — שהשנה מלאו יובל שנים לפטירתו בח"י כסלו תרצ"ז.

גאון זה הנודע בתשובותיו "קב חייב" על ד' חלקי שולחן ערוך, ציטר את ה"מטה אפרים" בהערות והארות המשלימות את דבריו הק'. ובמבואות מספרי חסידות ויראה כך שצודד תשוקת לבם של רבים וטובים, וזכה לפרסום בלתי רגיל.

גאוני דורו הגהר"ש ענגיל ובעל "לבושי מרדכי" שיבחוהו בהסכמותיהם וגמרו עליו את ההלל, ואילו אחיו הגדול רבה של שימלוי הגאון הצדיק רבי שלמה זלמן עהרענרייך הי"ד מעיד שספר זה זכה להסכמתו הנלהבת של מארי דרזין הגה"ק בעל "דרכי תשובה" ו"באר לחי רואי" ממונ־קאטש זי"ע, אלא שזו נאבדה, והוא מציין שאחיו המחבר, "הו־סיף בו הרבה ענינים נכבדים והשביח את הספר בפרפראות לחכמה ביתור עוז" ובענותנותו הרבה מדגיש הוא שאינו צריך להסכמתו "והנני כמזכיר כי כבר הסכים על ידו כוח הגה"ק ד"ל ממונקאטש".

פירוש זה "קצה המטה" הוא כליל השלימות בהרחבת הדברים הבהירים וביירורם.

בנוסף לכך בעוד שבהוצאות אחרות החסירו המדפיסים — כדרכם, קטעים שלמים מ"אלף למטה", הרי בהדורותו באו הדברים על תיקונם וראה לדוגמא בסי' תקפ"ב ס"ק ד' וב"קצה המטה" ס"ק כ"ד שהעיר על השמטה זו "והוא חסרון הניכר".

מגלגלין זכות ע"י זכאי. הוא בנו ממלא מקומו של בעל "קצה המטה" הרב הגאון המפורסם רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א רבה של מאד וכיום בברוקלין המוסר נפשו לפרסום תורת אבותיו גאוני ארץ בעל ה"קול אריה" ומשפחתו, בהקימו את "חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" ובהההדירו את ספריהם החשובים לתועלת הרבים.

בן יכבד אב ובעת זכינו להוצ־אה החמישית! של "קצה המטה" שראה אור לראשונה בעיה"ק ירושלים ת"ו, לאחר שהגר"א עהרענרייך שליט"א הדפיסו לפני כן בשנים תש"ס, תשל"ג, תשל"ו, וכאמור זיכה אותנו בהוצאה המ־הודרת שלפנינו שנדפסה בירוש־לים ויבורך על כך.

אין ספק כי שלומי אמוני ישראל ימהרו לרכוש ספר נפלא זה. ולקבוע לימודם באוצר הבלום שהעניק לנו בעל "קצה המטה" ברוחב ידיעותיו וביראתו הטהורה כיאות לימים הק', במטרה לה־תעלות ולהתקרב אל הקודש.

הגאון המחבר זצ"ל זכה להיות מחובר למהדר בפירושו "שערי חיים" להורתו של רבנו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל "שערי אפרים" על הלכות קריאת התורה, ואף ספרו זה כבר נתפרסם בארב־עה מהדורות, הודות להשתדלותו המסורה של בנו הגר"א עהרענרייך שליט"א, כפי שציין בהקדמתו להוצאה החדשה.

פנינים יקרים לרוב ימצא המ־עיין ב"קצה המטה" — כולל רע־יונות באגדה מוסר וחסידות בנוסף לחידושי דינים הנצרכים לכל אחד ואחד. ומאחר שאין בית המדרש בלא חידוש, יש להעיר עלמה שכתב ה"קצה המטה" (סי' תי"ר ס"ק ד') אודות דברי הגר"א זי"ע במעשה רב (סי' ר"ץ) שלא לאכול ענבים בר"ה על פי הסוד, וביאר זאת כיוהד כה שהביא ה"פנים יפות" (פרשת שלח) בשם הגה"ק מהר"ש מאוסטרופולי הי"ד זי"ע "שאותיות שלפני ענבים כשהוא חסר י' הם אותיות כ"ב ע"י"ש, הנה טעמו של הגר"א הוא כפי הנראה כמו שציין (שם) ה"פעולת שכיר" כדבריהם ז"ל (ברכות נ"ז, ב') אודות הרואה ענבים בחלום וכו'. וכן הוא בזוה"ק (ח"א קצ"ב, א') אלא שחילקו בין ענבים לבנות שהוא סימן טוב, לבין שחורות, אך בעוד שהגמ' מחלקת בין בזמנן שאז גם שחורות יפות, ואילו לבנות אפילו שלא בזמנן יפות, הרי בזוה"ק לא נזכר חילוק זה כלל, אלא שלבנות הוא סימן יפה ושחורות היפוכו של דבר (ועי' ניצוצי זוהר שם אות ד' שהאריך בזה) ואולי כוונת הגר"א למה שהוסיפו (שם להלן בזוה"ק) שחטא אדם הראשון היה שסחטה לו ענבים וכו'. ומאחר שהדבר אירע בר"ה, לפיכך אין לאכול ענבים בר"ה כלל ואכמ"ל.

דבר בעתו מה טוב. וגדולה הזכות של הגר"א עהרענרייך שליט"א שזיכה אותנו בספרו של אביו. ומהראוי להודות לכבוד "חת"ם סופר" שעל יד ישיבת ערלוי שנטל על עצמו את הפצת הספר. ויהא רעוא שתתחדש עלינו ועל כל ישראל שנה טובה ומבור־כה ושנת גאולה באה.

לוח הלכות ומנהגים "דבר יום ביומו" תשמ"ח

הלוחות ל"דיני ומנהגי השנה" מקובלים כאחד מתשמישי הק־דושה הדרושים ביותר לבית הכנ־סת. לפיהם קובעים את סדרי הת־פילה וקריאת התורה, הכרוכים בעיקר בצורכי הציבור, אולם בספרו "דבר יום ביומו" לוח הל־כות ומנהגים, כלל מחברו הגרא"ש וינד את ההלכות הדרושות לא רק לציבור, אלא גם לכל יחיד. וכאשר מתעוררות בעיות ניתן למצוא את הפתרון הנבחן מיד בגלל דחיפות הבעיה, ללא צורך לחפש בספרים.

המחבר בנו של הרה"ח ר' הלל וינד שליט"א ונכדו של הראב"ד הגר"פ עפשטין זצ"ל יש לו גם מסורת של הוראה, ונוסף על כך כבר אתמחי גברא לא רק בספרו "סוגה בשושנים" על הלכות טהרה, אלא גם בלוחות השנה דבר יום ביומו.

כמובן שכל שנה מהלכותיה, השנה בסיום שנת השמיטה ולכן נכללו בו דיני פרוזבול שזמנה בסוף השנה ומציין גם מה שצריך האדם לעשות בערב ראש השנה בערוב היום בשעת הדחק, שאין לו זמן לעשות פרוזבול ולמוסרו בפני שלושה, ואז אין הכתיבה מעכבת ויאמר בעל פה לפני שני עדים או שלושה שאינם קרובים את הנוסח המקובל.

הוא הדין בענין עירוב תבשילין הוא מציע פתרון כי שאין לו זמן או חושש שמא ישכח לעשות עי־רוב תבשילין, יכול לבקש מחבירו להתכוון גם למענו ולפנינו גם הצעת פתרון אם נזכר במאוחר.

הבאנו דוגמאות אלו בראשית השנה כדוגמא בלבד. אולם הלוח, כמעט שאני מתפתה לומר הספר, כולל הלכות מרובות בכל הדינים והמנהגים בעניני השנה. לפנינו פרק שלם בדבר הלכות ארבעת המינים, לא רק הדינים הנהוגים מידי שנה בשנה, אלא גם ההלכות המיוחדות במוצאי שנת השבי־עית. ומתוך הלוח אנו מקבלים מושגים חשובים ביותר בעניני ביעור, אוצר בית דין וכו'.

הלוח כולל לא רק אוצר הלכות ומנהגים, סדר התפילות, זמנים מיוחדים, ולוח מסודר כולל שלוש עשרה זמנים הזל מעלות השחר, עטיפת הטלית, נץ החמה, סוף זמן קריאת שמע ותפילה לפי דעות הפוסקים השונים, זמני חצות, מנחה גדולה מנחה קטנה ושקיעת החמה, והייחוד בלוח שלנו שמר־פיע בו צאת הכוכבים כמצ"ש לפי מנהג בעלז, שהוא חמישים דקות אחרי השקיעה.

בעש"ית למשל, כאשר הבן אינו יכול לילך לבהכ"נ שואל אם אומרים "אבינו מלכנו", או כיצד מזכירים הזכרת נשמות ביחיד.

בסוף הלוח לפנינו גם דיני הפרשת תרומות ומעשרות, ונלוים עליהם כללים המכוונים את האדם להסדיר את ההלכות לדיוקם, וכן סדר ההפרשה, לא רק הנוסח המ־קובל, אלא גם ביאור קצר השוה לכל נפש, השנה נוספו גם דיני מצות ביעור גידולי שביעית.

זה שנים מספר שהלוח מופיע ע"י "קהל מחזיקי הדת" בעלזא וטבעי הוא שמנהגי בעלזא מצויי־נים בו, בתוספת כוכב, אולם הספר בכללו הוא שוה לכל נפש, בבחינת קיצור שולחן ערוך יומי לבית ולביכ"נ.

ב.ל.

הרב שלמה שמנצל

"אור ישראל" לרבי ישראל סלנטר - מפורש ומחודש

הרב המפרש נוקט בקו מנחה: "הפירוש" על כל האגרות והמ־אמרים, צמודים לדברי מרן רבי ישראל. מבלי לסטות לעניינים אחרים, והדבר אינו קל לתלמיד חכם כחדש משיעור קומתו של המחבר.

המחבר המחזיק את האצבע על הדופק של תקופתנו, ראה שנשקיף על הגיגי רוחו בהקדמתו: "נדמה שלא היתה עוד תקופה, כה היה מורגש, כל כך הצורך לחיזוק עבודת המוסר כתקופתנו. המתבונן במתרחש בעולם יוכיח, שכל הגדרים והמוסכמות נפרצו, דברים שהיו מקובלים כרע — מוגדרים כטוב, והטוב — כרע.

יותר מכל חלה הדרדרות בה־נהגה שבין אדם לחברו, אין כמעט שטח משטחי החיים החברתיים, בו לא מבצבץ ועולה חסרון משווע ביסודות בסיסיים בהנהגה המוס־רית.

האור הגדול שהבהיק עלינו בתופעה הנפלאה של אלפי־אלפי חוזרים בתשובה, השואפים לקיים תורה ומצוות בשלמות, דורש מאתנו התעלות אמיתית.

התשובה המתאימה למצב זה היא החזרה המאומצת למוסר. המוסר פותח צוהר לעולם חדש, אשר היה נעלם מהאדם לחלוטין קודם פתיחתו.

"אור ישראל המפורש" פותח בחמישה מכתבים שכתב האד־מו"ר רבי ישראל זי"ע מסלנט לפני 140 שנה בתחילת בואו מוילנה לקובנה בשנת תר"ט לתלמידיו בוילנה. אגרת י"ד עוסקת ב"אלול" ובהכנה לראש השנה ויום הכיפו־רים. "מלפנים, כאשר ידעתי כל איש אחוז פלצות מקול הקורא חודש אלול". האגרת מכניסה אותנו לאוירה המרטיטה של אלול הידועה בישיבות הקדושות, כאשר את חרדת הדין מרגיש ומתעורר בו יותר הקרוב אל הקדושה, בן התורה, מאשר המתהלך חשכים. הוא ממשיך כי "התהפכות מרע לטובה אינה אפשרית בלי מוסר".

הספר הוא דבר בעיתו, עת הד־רים וחשבון נפש, חודש אלול, ימי הרחמים והסליחות. כולנו כה זקוקים להתעוררות, להתחד־שות, להתחיל מהנקודה הראשונה, לא להאשים את השני, לדעת שההשלמות מתחילה ממני. פעם היה שעון בתחנת הרכבת, ואנשי העיר תיאמו את שעוניהם לאותו שעון. מידותינו התעוותו במשך השנה הסוערת הזו, עלינו לתאם את שעון המידות שלנו לשעון המידות של מחולל תנועת המוסר עמוד העולם — של אותו דור, רבי ישראל סלנטר, והספר "אור ישראל המפורש" יאיר לבית ישראל ולנו נתיבותינו.

זכורני, דשמעתי לפני עשרות שנים מהגה"צ רבי שלמה וולבה שליט"א בתחילת אלול את הסי־פור הבא: שני עגלונים המתינו עם העגלות הסוסים בפינת רחוב, לפתע התווכחו השנים והכתשו והפילו אחד את השני, אשה יהו־דיה שהבחינה בריבם זה בימי אלול, פתחה את חלון מטבחה, וצעקה: "אלול"! מיד שני העגלו־נים נעמדו והריב נפסק. זו היתה האוירה בעיירה היהודית. האם גם לנו יוקדת חרדת אלול, כמו בעג־לונים ובאם היהודיה? פרקי "אלול" שב"אור ישראל המפורש" מסוגלים להכניסנו למסלול.

תודה והוקרה להגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א, על שזכה לקרב את דורנו הנבוך, אל אורות החכמה והמוסר של יוצר תנועת המוסר ותיקון המידות בעל "אור ישראל". יתן ד' שיזכה להחזיר את עטרת העבודה ליושנה.

עם נשיבתן של רוחות חודש אלול, החרישיים, המידפקות על לוח ליבנו, וצליליה הצלולים של מנגינת לימוד המוסר בישיבות מתוך שפתיים דולקות ורגשות, ומוח סוקר ומתבונן, זכה עתה כלל ישראל, להופעתו החדשה של הספר "אור ישראל" למחולל "תנועת המוסר". אדמו"רים של עולם הישיבות ובני התורה הגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע, ספר יסוד זה הינו התשתית, תורה שבכתב של תורת המוסר. בדורות דעה ריכזה התנועה את מיטב האישים, וחדרה לכל הישיבות ומרכזי התורה.

זכינו, ואחד מבני העליה, המ־צטנע ככר כחצי יובל שנים כמר־בין תורה בישיבות, וכמטהל רוחני בהיכלי הישיבות הגבוהות, שזכה להטביע חותמו על תלמידיו הר־בים, הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א, נטל על עצמו את המ־שימה הכבירה, זאת עשה לאחר שלמד עם רבו הגדול הגאון רבי שלמה וולבה שליט"א — המשגיח דישיבת באר יעקב, עוד לפני שנים את הספר "אור ישראל", ואח"כ החזמן ומסר במשך מספר שנים שיעורים קבועים בפני אברכים גדולי תורה ומוסר ב"בית המוסר" בירושלים, כך התברר והתלבנו האגרות, המפרש הרע־יונות, ובפנים חדשות ומאירות יצא עתה הספר לאור עולם, כשהכל יכולים למשש ולמצוא בו טעם, להרימו ב"אחוניים" שעשה לו להפוך בו ושוב להפוך בו, ולמצוא בו הכל. את כל הפירות שצמחו תמצא בשורש.

הספר הנקרא "אור ישראל המפורש", מיועד לבן־דורנו, בסגנונו ובגישתו, הוא מכיל 300 עמוד. הכל סודר מחדש באותיות מאירות עינים ומגוונות, למטה ה"פרוש" המקיף וכן "הוספות". במהדורה מחודשת זו נוספו כות־רות לכל האגרות והמאמרים פי־סוק וחלוקה עניינית לקטעים, ומפתח מפורט על כל הערכים הנידונים באגרות ובמאמרים, כן נוספו ראשי פרקים לכל איגרת ומאמר, ומראי מקומות לתנ"ך, ש"ס, מדרשים, ראשונים ואחרו־נים. הספר פותח בהסכמה של אחד מגדולי המוסר והחינוך, הגה"צ רבי שלמה וולבה שליט"א, אשר מפליג בערך המחבר והספר, וכותב: "זכרתי לך חסד נעוריך, עתה ישבנו בישיבתנו המפוארה בבאר יעקב ועסקנו יחד בספר הקדוש "אור ישראל" וכו'. מה דלים אנחנו, שספר יסוד זה של חכמת המוסר היה מונח כמעט כאבן שאין לה הופכים עד כה, והחיבורים המעטים העוסקים בו אמנם חיבורים נכבדים הם, אך אין בהם כדי להאיר את האור ישראל לדורנו, יהי רצון שספרך יצליח לקרב רבים למוסר, ויאיר עיני המבקשים אמיתת תורתנו הקדושה, ותעמוד לך בזה זכות אבותיך הקדושים גדולי החסידות זי"ע לקרב רבים אל הרבי הגדול שלנו, אור עולם, הגאון רבי ישראל סלנטר זי"ע!, באהבה והוקרה עמוקה שלמה וולבה" (הרב המחבר שליט"א הוא מצאצאיו של הגה"ק בעל ה"נועם אלימלך" זי"ע).

"סדר העבודה" מתפלת מוסף של יום הכפורים

הרב ירוחם פוברסקי / פיוט "אמיץ כח" עם פירוש רחב, וקונטרס ביאורים "מעשה יום הכפורים". בני ברק תשמ"ז.

כבר נהגו ישראל, עוד מימי האמוראים, לומר ביוהכ"פ סדר עבודתו של הכהן הגדול בביהמ"ק ביום זה, העבודה שהיא לכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל ישראל, בתורת "ונשלמה פרים שפתינו". שתי נוסחאות, שתיהן עתיקות יומין, נפוצו בקהילות הקודש: "אמיץ כח" (אשכנזים־פרושים) ו"אתה כוננת" (ספרדים וחסידים), אלא כעוד שהפיוט "אתה כוננת" שוה כמעט לכל נפש, הן בגלל שמלכתחילה נתחבר בלשון המשנה הן משום שגדולי הפוס־קים הואימו אותו להלכה הפסוקה בסדר עבודת היום, וטובי המפר־שים (כדוגמת בעל "עץ יוסף" ואחרים) השלימו את הטעון ביאור והסברה, הרי הפיוט "אמיץ כח", שנתחבר ע"י רבינו משולם בר' קלונימוס ז"ל — מתקופת הגאו־נים — נתחבר בלשון פיוט ומלי־צה נשגבים, עד שכל שלא התעסק בלימוד מס' יומא, אינו מבין את כל פירוש המלות שבו, כפי שמעיד בעל "יסוד ושורש העבודה" בס־פרו. ואף שכבר נדפסו במחזורים לדרים המתוכרים בפיוט, עדיין לא יש בהם כדי למצות את עומק כוונת הפייטן הספונה בחרוזיו, אשר כל מלה שבהם חצובה משיתין של מקראות תנכ"ים ומ־דרשי חז"ל.

כדי "לדעת ולהבין מה שאומ־רים" (כלשון הגר"ם פיינשטיין שליט"א בהסכמתו) רחש לבו של הרה"ג ירוחם פוברסקי, אברך כמדרשו, לערוך בספר את סדר עבודת יוהכ"פ באופן מושלם ביותר. הקדים מבוא כללי על עבודת ביהמ"ק בכללה, ועל עבודת כה"ג ביוהכ"פ בפרט, החל משבעת ימים קודם יוהכ"פ עד צאתו בשלום מן הקודש, לרוב ע"פ הכרעות הרמב"ם, כשהוא מבהיר כל ענין לעומקו ביסודיות רבה. בהמשך מוגש למעיין בת־פלתו פיוט "אמיץ כח" מנוקד ומבואר לצדו ע"פ המקורות בחז"ל ומפרשים, כל מלה מבוארת בשרשה ופירושה בדייקנות, בסג־נון תמציתי קולח, וברמה של תלמידי חכמים, כדברי הרמב"ם בהקדמתו למשניות "שאין פי־רושנו לבונן האבנים אבל לבונן מי שיש לו לב להבין". כן נדפס אחריו, לבל יחסר המזג, הפיוט "אתה כוננת" עם פירוש "עץ יוסף" כפי שהוא בסדור "אוצר התפלות" הוצ' וילנא. ולהשלמת הבנין, הוסיף קונטרס ביורים בעניני עבודת יוהכ"פ, שנתחדשו לו אגב עיונו בביאור הפיוטים, כמו: שיטות הראשונים בסדר הפייסות דיוהכ"פ, קטורת, וידוי, שילוח השעיר, וסדר מוספי היום.

בקונטרס זה שקיל־וטרי בדברי ראשונים ואחרונים, בשפה ברורה, ובהרצאה מחוכמת שנותה להיק־לט. "ידעתיד" כותב הגר"ם פיי־נשטיין אודות הרהמ"ח "למעמיק והוגה וחודר להבנת כל דבר על בוריו ועל אמתתו" והתכונות האלה בולטות לעין מתוך גוף היצירה.

נתקיימה ברכת "ולא ימושו"... במחברנו, דור שלישי למשפחת רם, נכד ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד פוברסקי שליט"א בעל "ישועת ביאורי המילים הקשות ומקורות דוד", ובנו של הג"ר ברוך דוב שליט"א בעל "בד קודש". הבטחת חז"ל ו"החוט המשולש"... היא ממשות חיה, והחיבור שלפנינו יש לראותו כסגולת ראשונה של כח חדש עולה בתחום היצירה התורנית, אשר עוד נתברך מג־דולתו בימים יבואו. לעצם הדבר סימן יפה הוא לצורבא דרבנן, שאינו רואה פחיתות: כבוד לעצמו להתעסק כביכול בפירוש ל... פיוטים, אם כי הטביע על כל מה שהוציא מתחת עטו חותם של לומדות. יש במעשהו לא בלבד זיכוי הרבים בפירוש מועיל ל"אמיץ כח", אלא גם ענין חינוכי מסויים, להגביה את מושגיו של המתפלל כשאומר סדר עבודת יוהכ"פ.

א. ספרן

גליון היובל "הליכות שדה"

דרך ארוכה עבר הידיעון "הליכות שדה", מאז הופיע לראשונה בצורה סטנסיל, ובו הוראות מעשיות בעניני הלכות התלויות בארץ לעוסקים בכך, הגליון הראשון הופץ בין כמאה אנשים בלבד שהיו מעוניינים בכך, ועתה הגיענו לגליון היובל שלפנינו. חוברת מלאה וגדושה, ולא הייתי מהסס מלציין כי בגלל החומר החשוב ביותר הכלול בו אפשר לתאר אותו לא רק כספר אלא גם כספר חשוב ללא כל פקפוק.

המוציאים לאור "המכון לחקר החקלאות על פי התורה" שהוקם ברבות הימים נוסף על המרכז בנחל שורק, היה שקראו לו מדינת התורה "נחל שורק", הוקם גם ביה"ם גבוה להלכה בהתישבות החקלאית שמרכזו בירושלים וס־ניפיו בשטח המושבים החקלאים עצמם. ההלכות התלויות בארץ מתלבנות על ידיהם באופן יסודי, תוך שיתוף פעולה והכוונה מצד גדולי דורינו.

המכון לחקר החקלאות על פי התורה רשאי לזקוף לזכותו חיבור ספרים חשובים בעניני שביעית, ויתר הלכות התלויות בארץ. כגון שביעית להלכה ולמעשה ועוד. כאשר יוסכם יבול הספרות התור־נית בשנת השמיטה השוטפת, יתפסו ספרים אלה מקום נכבד ביותר, אולם עם הופעת חוברת היובל של "הליכות שדה" הם זכאים לכמה מלות שבח על מפעלם.

לאחר בקשת סליחתם של גדולי הפוסקים שתשובותיהם מפארים את הקובץ, לדעתינו חשיבות מיוחדת בהוראת השי־מוש בפירות שביעית, פרי עמלם של הרב מרדכי לבנברג והרב שאול רייכנברג, שבהם הם מקי־פים את כל הבעיות הקשורות בשימוש בפירות שביעית, החל מקילוף כדי להימנע מקלקול פי־רות שביעית, שינוי פירות מברייתן ע"י סחיטה והיסוק, ממש שולחן ערוך מפורט ומסודר בכל העניינים שכל אחד ואחד בעלת הבית במטבח נתקלים בהם אנו למדים מהם. כיצד להשתמש בפירות שביעית.

יש גם לצרף את הוראותיו של הרב יהושע נויבירט, שפורסמו בצורת מודעה בישיבת "קול תורה", בציון דרך הטיפול בפירות שביעית המחולקים דרך "אוצר בית דין" והקדושים בקדושת שביעית.

ענין "אוצר בית דין" נידון בהרחבה וביסודיות ע"י הרב אליקים שלנגר, סידור שנתקבל לאחרונה בכל הערים והמושבות, כדרך הרצויה ביותר להעברת יבול השביעית מהחקלאי היצרן לצרכן. גדולי דורינו אף פנו בקריאות לאנשי הערים לחזק אחים שבש־דות, השומרים על שמיטה כה־לכתה ומרחיבים גבולות הקדושה תוך נאמנות להוראות רבותינו שליט"א. מעתה יכולים גם אנשי העיר ליטול חלק בעידוד שומרי השביעית, ויחד עם שימוש ביין, הקודש בקדושת שביעית, ללא שום חשש של נעבד ושמור, יש בכך כדי לחזק את אלה הנהנים מיגיע כפיהם על טהרת הקודש.

בהמשך מובאים נוסחאות של טפסים ושטרות הקשורות בפעי־לות אוצר בית דין ובכללם פניית של רבי חיים גריינמן לאב"ד קוממיות בדבר הכללת פירות באוצר בית דין שתחת פיקוחו. אף בספר "ושבתה הארץ" בהוצ־את "המכון" הארצי לחקלאים שומרי שביעית, כלולים נוסחאות שסודרו ע"י אב"ד קוממיות.

במחקרו זה מוסברים יסודותיו ההלכתיים של "אוצר בית דין" ויסודו בתוספתא שביעית "בראשונה היו שלוחי בית דין יושבים על פתחי עיירות", שהועתק ע"י הרמב"ן לגבי תאנים זיתים וענבים של שביעית. הרב שלנגר טרח ועמל כדי להוכיח את שיתוף הפעולה בין רבני ירושלים והרב קוק לחלוקת פירות ממקו־מות שלא הסתמכו על היתר המ־כירה, לפנינו גם רישומי הוראותיו של החזון איש והראב"ד הר"פ אפשטיין.

חשיבות מיוחדת לאותה הוד־עה של רבני ירושלים,, שבהם החומר דברי היסטוריונים הקובעים כביכול שרבי חיים ברלין נסוג בו, ומתוך התעודות האלו אנו למדים שאוצר בית דין הותקן רק לגבי הפירות שגדלו בהיתר, בלי שום עבודת איסור בשביעית (עמ' 32).

על יסוד תעודות אלו הוא מס־ביר כיצד נהגו בדורות אחרונים, ולדבריו "היה קיים בירושלים אוצר בית דין לפחות בשנת תר"ע". כותב הטורים מרשה לעצמו להעיר שנתעלמה מהרב שלנגר תשובתו המקיפה והיסודית של הגאון הירושלמי רבי עקיבא פרוש, בספרו "משנת רבי עקיבא" והימנה אנו למדים על הקמת "אוצר בית דין" בעקבות פנייתו של רבי זאב שוחר, מחשובי הסוחרים בירושלים.

מתוך אותו פתק "טוב בעד חלק תפוחי זהב" (עמ' 34) אנו למדים על חלוקת תפוחים של קדושת שביעית ע"י הבד"ץ בי־רושלים לפני כיובל שנים. באותו עמוד מציין הרב שלנגר לגבי סדרי ההשגחה, שתוארו ע"י רב"צ יאודלר, בספרו "בטוב ירושלים": "נראה שלא נכתב בעצמו אלא הכתיב לאחרים, ולא ידוע לנו עד כמה הכותבים דקדקו בדבריו". כותב הטורים, שסידר את ספר "בטוב ירושלים" לדפוס, מרשה לעצמו להעיר שלא היו לו לרב"צ יאודלר עוזרים ומסייעים בכתיבה, והדברים מראשיתם ועד סופם נכתבו על ידו, על גבי עטיפות פחי הנפט של "סוקוני וקום" או "של", וכתבי היד היו לנגד עיני.

עורכי הידיעון הרב יוסף אפרתי ור' משה זקס זיכו את הצבור בסידור טבלת סידורי ערלה משוערים. כמובן שהמחלוקות, שה־תנהלו באחרונה בין הצבור החרדי ובין המסיתים החילוניים, בעידוד המפד"ל, נידונים בחוברת שלנו, כולל פרשת החיטה המפורסמת, ועניין מיוחד בעבודה שעור לפני שבע שנים, בתשרי תשמ"א, צריך בידיעון המכון דברים שהתעתקו מעלון קיבוץ שעלבים, על הצורך בתכנון כללי בנושאי השמיטה, וכדוגמא צויינה פרשת החיטה. מתברר איפוא שהיתר המכירה מנוצל להתיר זריעת חיטה שאיש אינו חפץ בה, ע"י יהודים, על מנת לזכות בסובסידיה ממשלתית ועוד באים להאשים את היהדות החרדית בסחטנות.

ראויה לציין תשובתו של הגר"ם פיינשטיין להגר"י אפרתי שלא הובאה עד כה לדפוס.

בפרוס חג הסוכות בענין מיוחד נציין את תשובתו של הגרי"ש אלישיב בענין עבודה בעצי את־רוגים בשביעית, שפורסמה בקו־נטרס שביעית ע"י כולל האברכים וחוכחות.

הוראות למגדלי האתרוגים הוכנו גם ע"י הרב ד. לנדי, המ־מונה על אוצר בית דין מטעם אגודת ישראל, וכאן המקום לציין את ועד הרבנים של אגודה"י בי־רושלים שהעביר השנה את הפי־קוח על הפעילות במטעים להב־טיח לא רק אספקת סחורה מהודרת לצרכנים אלא גם שמירה מעולה על הלכות שביעית במטעי האת־רוגים, והעיד באזני ר' אברהם לודמיר, ממגדלי האתרוגים על מסירותם של המפקחים ועל המ־אמצים שהם משקיעים, הן בבדוק הלכותי של העניינים העולים על הפרק והן בפיקוח המעולה על עניני השמיטה.

לקראת גליון היובל אף סודר מפתח הנושאים לתועלת הלומ־דים, וחילם לאורייתא.

יעקב ב. פרידמן

בסוד הצמצום וההרחבה

נדבך נוסף למפעלו הגדול של הגר"ב רקובר על באור הגר"א

כל התעסקות בביאוגרפיה של יחידי סגולה, יודעת קשיים כאשר שומה על העט לחלוף על מפתן היכלו של הגר"א מוילנא זי"ע. בסוף הערכה מפלפלים שהדור הקיף בהם את מנהיגיו, מעמידים באורה מעוות כל תואר והערכה על אישיותו של הגר"א ופעלו. היכן שמסתיימים כל התארים כולם, התבטא פעם רבי לייבלה מטלז, פותחים תאריו של הגר"א מוילנא.

כתיבה מן הסוג הזה מחייבת הערכות, חלוף מושגים ושנוי התהליך המחשבתי. כל מה שא־מור לשבח ולפאר בביאוגרפיה המקובלת, עלול להצטייר בגרון דידן ככתיבה מבזה. משפט אחד, דרכו בקש בעל "תפארת ישראל" לפרש את גודל החזון, מלמד אלו כלים עלינו לבור בבשותנו אל הקודש: "כל הישוב כולו יושב תחת כוכב אחד כזה. שעולה רק פעם אחת באלף שנה, רק פעם אחת נפל לקרקע ונתמלא כל העולם כולו אורה!".

המושג דבר שפתיים אך למחסור, מקבל בהקשר הזה משמעות חריפה לאין שעור. איש לא יכביר דברים על אישיותם של הרשב"א והרמב"ן, ולא יתיגע בוחז תארים להוכרת שמם. אמירת רז"ל "גדול מרבן שמו" מכילה איפה משמעות רחבה מאשר בסוגיית נסוח תארים. ישנן דמויות, שעצם הנסיון לרוממם אותן או את מפעלן, מעמיד באור נלעג את הכותב, וידותיע אותו כבר בשורות הראשונות: של נעליך!

בפני מטלה מורכבת זו ניצב כותב השורות, אם יבקש בעוד שבועות אחרים לשרטט משהו אודות הגר"א מוילנא זי"ע, במל־את מאה ותשעים שנה להסתל־קותו.

* *
*

"... מחזור לשיטת הגר"א; הנה גם בזה מתייחס בספרו בק־פדנות יתירה... אנו מתייחסים להגר"א בשורה של משה רבנו ע"ה, עזרא ע"ה, רבנו הקדוש, רב אשי, הרמב"ם, הגר"א... ומדרגתו ברוה"ק בחסידותו בגודל תבונתו ביגיעתו, אי אפשר כלל לצייר את אפשרו־תם..."
(קובץ אגרות חזון איש — מכתב ל"ב).

את ההתיחסות המפליגה הזו להגר"א ותורתו, ינק היהודי עם חלב אמו. כל המעמיק בה באשר הוא, חש את הדברים; חונך על פיהם. אך לא תמיד — חי אותם. אינו מרגיש אותם דרך עמוד הגמרא בין ספסלי הישיבה. הוא יודע לבטח שר' חיים תלמידו, השוה את רבו לרשב"א (ושה־השוואה הזו, יותר משמיטצה את רוחב דעתו של הגר"א, לימדה את כלל ישראל פרק בגדלותו של... הרשב"א) — אך אינו יודע מה חידש הגר"א שלא חידשו לפ־ניו. הוא יודע על החזו"א המונה את הגר"א בסדר מקבלי התורה, אך אינו לומד מהערותיו הקצרות — למה.

עמל מפרך בן עשרים שנה השקיע הגאון רבי ברוך רקובר שליט"א מגדולי ההוראה בארץ, כדי להאיר את העולם בתורתו של הגר"א. סדרת כרכי "ברכת אליהו", שכרך נוסף מהם ראה זה עתה אור, מאירים באור נפלא את קוי הבדולח ברמזיו של הגר"א. כל צטוט מובאה סתומה או הסבר מעורפל, נפרשים כאן כשמלה, בשפה השווה לכל נפש, ומנהירים מאות סוגיות בכל רחבי הש"ס והפוסקים, שהגר"א הטיל עליהן את אדרתו.

נקודת המפתח המיחדת את הספר, היא קצב הכתיבה, הצליל ההרמוני של ההגשה. באורי המחבר משולבים מעשה חושב, ברצף הכתיבה, שאף על טעונה הושם דגש מרשים. עבודת הקצור אף היא קובעת ברכה, כשמדובר במשנתו של הגר"א. כל הערה ומובאה של הגר"א מחייבים סעיף דב־ר של הסוגיה כולה, והתיחסות מקיפה ומעמיקה לעשרות סוגיות פזורות. רבי מנחם אלעזר, בעל "יעיר קנו" מגדולי תלמידי הגר"א, נחלץ בימיו לבאר את כתבי רבו, הוא החל אמנם כותב את החלק הראשון (הלכות שבת) אך הדברים ארכו כל כך, עד שחדל ממלאכתו בעצמה. (הגאון החסיד מוילנא")

מאמץ עליון נדרש איפה, כדי לתחום את הדברים, כדי לא לנתק את חוט הגיונו של המעיין ולהכ־ביד על קצב הלימוד. הרחבת הדברים, מולידה מדרך הטבע דיוקים, הערות, וחידושים לאין ספור, והמחבר שליט"א הקדיש מאמץ לא להאריך במקום שאפשר לקצר, להגן על מסגרת קפדנית שתשמר את ניחוח יינו של הגר"א שתשתלב עם הרצף וההגיון הפ־נימי, ותהיר את עיני כל הוגי שמעותיו.

ההגשה השוטפת והמבוארת להפליא, מקפלת בתוכה יגיעה מפרכת מוחין בת עשרים שנה, עמל כל ישועד נדרש לשם כל שלב בתהליך היצירה; אך עמל רב עוד יותר נדרש כדי לצבוע אותה באופן שהמעיין לא ישגיח בכך... פעמים אין ספור סותם הגר"א, ומצטט ירושלמי, דרך משל, כשבת; ומן המחבר נדרש לברר על איזה קטע מן המסכת מצביע הגר"א: שלב נוסף מיזוג נצרך כדי לרדת לסוף דעתה של המובאה, והקשורה לסעיף הנדון: קושיה, הערה הלכתית או סתירה מניה וביה; ישנם מקומות הנתונים טעם לשבח לשתי האפשרויות... עד שיבוא המחבר ויכריע ביניהם. לאחר העמל נוסף הצורך לפשט את הדברים, לתמצתם בתכלית, ולהגישם בקנקן מהודר כידו הב־רוכה של המחבר.

* *
*

סוד הצמצום שבכתבי הגר"א, עורר את רוחם של אריות התורה מתלמידיו, שהתאוו לעשות אזניים לתורתו של רבם, ולהוציא לאור "ספר לעצמו, חבור לעצמו שהוא יותר ויותר מהפמ"ג על ה"מגינים" (רבי ישראל משקלוב). לכתבי הגר"א על השו"ע נודעה חשיבות מופלגת, הן בשל העובדה כי הספר הזה הוא היחיד שחותמו של הגר"א מוטבע עליו ממסד עד טפחות (כעדות הגר"ח מוולוזין בהסכמתו), והן בשל ההכרעות ההלכתיות שהחבור מחדש. להו־סיף על החבור עצמו חששו "אף כי באמת אם היו מבוארים יותר באריכות, היו נהנים לאורו" (ר' חיים מוולוזין). מאוחר יותר נסה, כאמור, בעל "יעיר קנו" לערוך חבור על כתבי הגר"א, שנפסק בעצומו בשל ההרחבה היתירה של הידיעה.

הרב רקובר שליט"א שב ומ־תרגש, בכל שיחה אודות מפעלו וייעודו. הספר הזה — הוא מתפ־עם — צורך הדור, ומוכרחו. זכות הדור הצריכה, שעל פי מתכונתם הוא עוצב, עמדה לו לבטח במפעל האדירים שנפרס על פני עשרה כרכים ועשרים שנות עמל. השקול האחד העומד לפני המחבר בכל עמוד, בכל שורה משורות היצירה, לדלות ולהשקות ברהטים; לקרב, לפשט, ללבן. נדרש כאמור, כח רצון כדי לדחוק בעקביות, איך ספוד הגיונות ומסקנות, כדי להאר תיד את רוח הדברים, כוונתם והג־יונם, כפי שנהגו על־ידי אור שבעת הימים מרן הגר"א זיע"א.

המחבר השכיל לשלב את ההצעות לקריאתו הקד' של רבי ישראל משקלוב שהתחנן והבע "חבור בפני עצמו" תוך נתינת דעת להדרדתו של רבי חיים מוולו־זין, מפני תוספות ושנויים לחדושי רבו.

גם בני תורה, שאינם אמונים כל כך בעת עיון הסוגיה, בתורתו של הגר"א, יגלו עם העיון בספר — את הגר"א — הפרשן, הסולל דרך, ומישר נתיבה. כל סוגיה הקשורה בסעיף בשו"ע, נפרשת על כל מכמניה הגיונה ושטותיה עד להכרעה ההלכתית. יישר כוחו של המחבר, גם על הוצאת הספר — דבר בעתו — בפרוס החגים. הכרך הנוכחי הפותח בסי' תצ"ה, מכיל בין היתר את הלכות החג והחוה"מ. "שלשים יום" שתיקן להם משה לישראל — כבר מצ־ויים אנו בעצומם!

"אי לאו דדלאי חספא לא אשכח מרגניתא תותיה" (ב"מ י"ז:). הרב רקובר שליט"א דולה ברעת ובכשרון את גושי החרס המכסים מעינינו את מרגליותיו של הגר"א; לשמו של המפעל הזה הצטייד בחכמה, בדעת בת־בונה ובכל מלאכה: בתכונה פני־מית של חושב מחשבות; בבקי־אות נדירה; באזמל הבחנה דק מן הדק; בלשון מהוקצעת ובכל מלאכת מחשבת.

הגר"ב רקובר שליט"א מעניק בידי בן הדור על מושגיו הצרים, את הזכיה להסב כבן מלך על יד שלחנו של הגר"א, הגדוש עד שפתו בנבכי תבונה. כל ראשי תבות או הערה שאינה אומרת דבר, הפכו מתחת לקולמוסו למ־שמני מלך; ליין נסיכים משמח אלוקים ואדם!

* *
*

כיוון שהוזכר מכתבו של מרן החזו"א בדבר מקומו של הגר"א בשרשרת מקבלי התורה, מקום אתנו להתרפק על אמירה מרטיטה של מרן הגאון הקדוש מקלויזנבורג, יאריך ה' ימיו ושנותיו; אמִרה השבה ומדגשה — ללא צורך — את ההערצה ההדדית של יושבי כתל המזרח של יהדות התורה לגדוליה. בעת שהציגו לפניו את לשון החזו"א באגרתו, האזין מרן שליט"א בהתרגשות; הרהר שעה קלה, והוסיף מניליה: "אנן איך פין מוסיף — דער "חפץ חיים" און דער "חזון איש" !!"

הגינים בפרשת השבוע — כי־תבוא

ה. אבן־שוהם

אין העלאת ביכורים בשמיטה, שהכל קודש

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך, אשר ה' א־לקיך נותן לך

הרב "אור־החיים" הק', מדייק מדברי הכתוב "אשר ה' א־לקיך נותן־לך", שאין העלאת ביכורים בשנה השביעית, שלא חייבה תורה להפריש בכורים לה' אלא בשנים אשר הארץ נתונה לך, ולא בשנה השביעית, שבה אין הארץ נתונה לך, אלא כולה קודש לה'. והרשות נתונה לדרוש כן מלמעלה, ממה שכתוב "פרי האדמה אשר תביא מארצך", שהרי לא מצאנו כינויים ותיאורים לפרי הארץ אלא "אשר תתן ארצך", או שיאמר "אשר תביא ארצך" — הארץ היא תביא, וכאן אמר הכתוב לשון שאין כדוגמתה בכתבי הקודש "אשר תביא מארצך" — אשר אתה תביא מארצך, ואין לפרש "אשר תביא" — לבית המקדש, שהרי זוהי גזירת הכתוב להלן: "ושמת בטנא והלכת אל המקום...ובאת אל הכהן", ואין משמעות "אשר תביא מארצך" אלא "אשר אתה תפעיל את ארצך שהיא תביא לך את הפרי הזה, מכח פעולתך בחורישה וזריעה וחמירה", או: "אשר תביא מארצך", פרי אשר יש לך רשות להביאו ולאספו הביתה מן האדמה אל האסם, מפרי זה בלבד אתה חייב להביא ביכורים.

וללמדנו שאין ביכורים באים מפירות שביעית, שלא אתה היית המביא אותן מתוך האדמה בפועל כפיך, אלא השדה והכרם הניבו תנובתם מבלי פעלך ומעשיך; ואין ביכורים באים מהם, שאין הם פירות שאתה רשאי לאספם אליך ולהביאם מארצך אל ביתך, כדרך שאתה אוסף יבול בכל השנים.

* * *

הביכורים שבכל דור ודור

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם — אין לך אלא כהן שבימיך, כמו שהוא (רש"י, בשם ספרי כאן).

ויש להבין, אם בפרשת "זקן ממרא", שציוותנו התורה לשמוע אל דברי בית־דין הגדול שבירושלים, ואמרה (דברים יז, ט): "ובאת אל הכהנים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", ודרשו חז"ל (ספרי, והובא ברש"י שם): "ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימיך", הדבר צריך להאמר כדי שלא תהרהר אחר חכם שבדורך שאינו לפי ראות עיניך גדול בחכמה כזה שהיה בימים שלפניך, וכלשון הדרשה עצמה, אבל לשם מה צריך הדבר להאמר בהבאת ביכורים, וכי ביכורים אין להביא לכהן שאינו במעלה זו של כהנים שלפניו, וכי רק ההגיון אומר, שהכתוב צריך להודיענו שלא אמנע מפני שלא להביא לו ביכורים?!

אמרו חז"ל (כתובות קה:): כל המביא דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב ביכורים, ודרשו כן מפסוק בנביאים (מ"ב,ד,מב): "ואיש בא מבעל שלושה, ויבא לאיש, הא־לוקים לחם ביכורים", וכי אלישע אוכל ביכורים היה. והרי לא היה אלישע כהן! אלא, כאמור.

והדבר ניתן, אם כן, להתפרש במקרא שבתורה, בזה בפרשתנו: "אל הכהן אשר יהיה בימים ההם" — בימים שאין לך כהן מזרע אהרן שהוא עובד עבודת ה' מעשית בבית ה' על המזבח, רק "אין לך אלא כהן שבימיך, כמו שהוא" — "כהן" שהוא עובד את ה' בד' אמות של הלכה, שאין להקב"ה בעולמו משחרב בית המקדש אלא בהן (ברכות ח.), "כהן" שהוא עוסק בעבודה שהיא ניתנת להעבד בימיך, אליו תביא הדורון, והוא כביכורים.

* * *

אין שמחה בטוב, אלא בבטחון בה'

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה'...ולביתך. אתה והלוי והגר אשר בקרבך. חז"ל דרשו מפסוק זה, הלכות שבביכורים: שזמן הבאתם — בזמן שמחת אסיפת יבול, בין עצרת לחג; ושהלוי חייב בביכורים; ושהגר מביא ביכורים, אף שאינו קורא את הפרשה.

ולפשוטם של דברים, יאמר: לשמוח בכל טוב לא זוכה בעולם, אלא מי שמכיר לדעת שהטוב אינו אלא מתנת ה'. לו ולביתו, לצרכי ביתו לפי רוב בני ביתו, ובזכות בני ביתו. והוא משתף ומשמח בטוב שנתן לו ה' את הלוי ואת הגר "אשר בקרבך" — אשר בקרב לבו פנימה סבורה דאגתם, הוא ישמח בטוב, ויהא "עשיר שמח בחלקו".

* * *

גם על מעשים טובים יש להתוודות

ואמרת לפני ה'... ככל אשר ציויתני, לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי...שמעתי בקול ה'..., עשיתי ככל אשר ציויתני. לאמירה זו קוראים חכמינו במשנתינו (סוטה לב.): "וידוי מעשר", וכן מפרש רש"י ז"ל שם: "ומתוודה: בערתי הקודש", וכו'.

והדבר תמוה, הלזה יקרא "וידוי", והלא אין "וידוי", אלא כאומר "חטאתי" על עוונותיו חטאיו ופשעיו, ומכה על לבו ומתעורר בחרטה ותשובה, נכנע ומודה ומתודה על שגיונו ופשעו לפני ה' ומודה ועוזב דרכו הרעה, וכי גם באמרו "לא עברתי, שמעתי בקול, עשיתי ככל אשר ציויתני" אתה קורא "וידוי"?!

לפשוטו של דבר (שאינו כל כך "פשוט") יאמר: אין "וידוי" אלא לשון נתינת תודה והודאה בהכנעה והצדקה לפני מי שמתודים לפניו. על הטוב שהשפיע מי שמתודים לפניו על המתודה, ועל המחדל או על הרע שמעל המתודה למי שהוא שמתודה לפניו. וכאן בא לשון "וידוי" כנתינת תודה והודאה מפי ישראל אל ה', על חסד החנם ועל ההטבה הרבה והגמול הטוב שגמל לחייבים, להשפיע להם יבול ולזכותם להיות מן המפרישים מהתם תרומות ומעשרות ללוי ולגר ולעני, ולתת להם דעת וכח לא לעבור על מצות ה' מתוך שכחה ולשמוע בקול ה' ולעשות ככל אשר ציוה.

ועל דרך המוסר וההחסידות יאמר: אם מי שהוא עומד בהכנעה ופיק ברכים בקידה וכפיפת קומה ושברון מתנים, ומכה על לבבו ומודה ואומר: "חטאתי עויתי פשעתי", על פשעיו ומחדליו, אתה קורא למעשהו ולדברו "וידוי", אמור מעתה: מי שהוא בא לומר לפני ה' אשר הניב לו תנובת שדה וכרם, וזיכהו להיות מן המשמחים מיבולו את הלוי הגר היתום והאלמנה: "שמעתי בקול ה'...,עשיתי ככל אשר ציויתני", כמה הכנעה ופיק ברכים וכפיפת קומה ושברון מתנים והכאה על הלב הוא צריך, אם באמת עשה מעשהו בשלימות ובכל לב ונפש, כרצון ה' וציוויו, בלב שלם ובנפש חפצה, בלי התפארות וגאות, וביחוד המעשה לשם ה', וברגש של "כי ממך הכל, ומידך נתנו לך" (דה"א כט,יד), וברגשי חרטה ובושה על מעשים טובים שלא עשה בשלימות, וקבלת עול לעשותם ביתר עוז לכשיבאו לידו עוד.

וכמו שאומרים חסידים: גם על מעשים טובים יש להתוודות ולשוב בתשובה.

* * *

שירת מלאכי־השרת ווידוי מעשר

השקיפה ממעון קדשך, מן השמים, וברך את עמך ישראל.

המפרשים עמדו על כך, אם אמר "מן השמים", לכה הוא אומר "ממעון קדשך"?

על "מעון" זה, שהוא אחד משבעת רקיעי השמים, אמרו חז"ל (חגיגה יב:): "מעון" — שבו כיתות של מלאכי השרת, שאומרות שירה בלילה, וחשות ביום, מפני כבודן של ישראל, ב"מעון" הזה. עומדות כתות של מלאכים, אשר ביום יחושו ברעד באין אומר, מפני כבוד שירתם של ישראל הנאמרת ביום (רש"י שם). ובלילה יביעו שירה לפני ה'

וכך-פונה לו המתודה על מעשרו לפני ה' ומבקש את ברכתו לו ולאדמתו, ואומר: ברכה השפעת בהשקפתך בלילה, השקיפה ממעון קדשך אשר שם אתה מקשיב אל שירת מלאכיך בלילה; וברכני ואת אדמתי, בברכות הלילה; וברכה השפעת בהשקפתך ביום, השקיפה מן השמים בעת שיחושו מלאכיך במעונך, ואתה מקשיב מן השמים לשירתו ווידויו זה ביום, וברכני ואת אדמתי בברכות היום.

"צום ריכטונג פון גליק" (אל כיוון האושר)

זה שמו של ספר יהודי הכובש עתה בסערה את ציבור הנוער הדובר האידיש. המחבר ר' צ. מינצברג שבעדודתו בשער הספר עמל הבות על הרצאת ספרו, אכן הוכיח את עצמו, כי בידו להוציא לאור משהו שלא היה, מבחר סיפורי חז"ל בחרוזים קולעים ביותר — קצר וקולע. חומר שנבלע יותר משהוא נקרא.

הנושאים לפי אלף בית: אמת, בטחון, גאוה, דרך ארץ, הסתפ־קות, ותרנות, וכו' וכו' — עשרים ושניים נושאים חינוכיים ממדריגה ראשונה שבלעדיהם לא יתכנו חיי תורה ויראת שמים.

הפטנט הוא בכך שאין הנער חייב להתאמץ, הוא כאילו קורא בלאודה יפהפיה ומבלי משים סופג אל תוכו כל יקר ונאצל, את בטחונו החזק של ר' יוסף בן סימאי בשעת שריפת ביתו והסתפקותו במועט של הלל הזקן; תיאור נוגע ללב ממידת החסד של שני אחים (מן המדרש); לשון נקיה; רחמנות; וסיפורם של הני תרי גברי ביהודי־ (מסכת תענית) כנושא ל"שמחה" עם סיומת מדברי רבי שלמה מק־ארלין זצוק"ל שְמחה שיכולה עצ־בות לגרום אין ביכולתה של עבירה גדולה ביותר, ואילו למה שמונ־לת השמחה, מצוה הכי גדולה אינה מסוגלת.

"...והוא לתועלת החיזוק ולחי־נוך בני ישראל לתורה ויראת שמים ומידות טובות — כותב בידי"ן העדה החרדית בהסכמה — ואי־חינו בני ישראל יקנוהו בכסף מלא".

הספר מאוייר ומצוייר במיטב הגראפיקה האפשרית, על הכריכה — ילד יהודי אץ רץ על גרם מדריגות, אל על — צום ריכטונג פון גליק — לעבר האושר המיד־חל... אשר של מידות נעלות המצטיירות כקשת בענן, בסגול, כחול וירוק.

עשרות איורים מאת ח. חסידה המצטיינים בחדות ההבעה, ממ־חישים יותר מכל את "גיבורי" הסיפורים — "מי כאן הלל?" זועק האיש בידו על לחיו והלל הזקן על פתח ביתו מוכן לקראתו...

"פרקי אבות" — א וועג ווייזער" (מורה דרך) —. בעיצומו של תי־אור פרק מפרקי אבות על שבעה דברים בחכם — ב' ילדים לבושים במיטב המלבוש המאה שערימי, עם יארמולקות קלועות וגרביים שחורות, משאים ספרי פרקי אבות, ועוד תמונות מקברי צדיקים לקו־חות מספר "מצבות קודש בארץ ישראל" מאת ז. וילנאי.

— זוהי ראשית תבואתה של "הוצאת אות הדרך" המכינה לבטח הפתעות נוספות בשטח ספרות האידיש לילדים ונוער ולא נותר אלא לאחלם הצלחה רבה. ג. קוסלר

בס"ד
קורסים בהכנת לידה
באוירה חרדית
ע"י מדריכה מוסמכת
02-420534

מן הסדרה: מרביצי תורה מעולם החסידות

אהרן סורוסקי

הגאון מסטוצ'ין רבי אברהם וינברג הי"ד בעל "ראשית בכורים"

- 45 שנה לעקידתו עקדה"ע בגיטו וורשה: כ' אלול תש"ב

עטרה לראש

בוורשה רבתי לפני השואה ישבו כסאות למשפט ב"ועד הרבנים" העירוני שלושה גאונים מי־היוד הזוהר, שנבחרו לכהונתם הרמה ע"י האדמו"ר מגור בעל "אמרי אמת" זצ"ל, אחרי שה־שלטון בקהילה זו עבר לידי החרדים מ"אגודת ישראל", תחת שהיה לפנים בידי עשירים ותקיפים מחוגי "המשכילים" והדומים. השלושה: רבי מנחם זמבא הי"ד, רבי יעקב מאיר בידרמן זצ"ל (חתנו של ה"שפת אמת"), ורבי אברהמ'לי וינברג הי"ד, שכיהן גם כר"מ־מתיבתא לישיבה הסוכ־אטשובית "בית אברהם", היו בבחינת עטרה לראש כל ששים רבוא היהודים שהתגוררו בבירת פולין — כתר־תורה חי.

כל אחד משלושת הגאונים האלה היה עולם בפני עצמו — עולם מלא תורה וצדקות, קדושה, עבודת שמים — ולא זהו זה כהוי זה. הצד השווה בשלשתם, שהיו חסידים ההולכים בתורת הבעש"ט, וכל אחד מהם מקושר ומלא התבטלות והכנעה כלפי רבו האדמו"ר, אם כי לפי גדולתם הרוחנית יכולים היו בעצמם להנהיג עדה בישראל.

רבי אברהמ'לי היה תלמיד מובהק וחסיד מקושר של האד־מו"ר מסוכאטשוב זצ"ל, בעל "אבני נזר", ממנו קיבל את רוב חכמתו בתורה. ומפיו היה חי ושותה מימיו בעבודת הבורא, בחסידות. כל עצמותיו ואמונתו סוכאטשוב, משחר נעוריו עד סוף ימיו ממש, והוא אחד מאבני הנזר המפוארים שהתנוססו בבית יוצר גדול זה.

העילוי מסטוצ'ין

אביו המופלא רבי ישראל ניסן וינברג ע"ה, חסיד ולמדן, היה מדמויות המצטנעות בשטיבל של חסידי קוצק בעיירה סטוצ'ין ("שצוצין") אשר בפולין הקו־נגרסאית. בשנת תרמ"ב נולד לו בנו העילוי, אברהמ'לי שחיכף מגיל הרך ביותר התבלט בייחודו, כבעל זכרונות בלתי מצויים וחשק מתלקח ללמוד תורה.

ילד נמוך קומה, חיוור וצנום, אך מלא תסיסה ועירנות שכלית. "ראש ברזל יש לו", אומרים הב־ריות "יעינים גדולות ובוערות", אשר תמיד יוקדות באישוניהן בו עינים המתאימות יותר למימדי רוחו מאשר לגופו.

את פסיעותיו הראשונות בלמדות עשה רבי אברהם בהדרכת אביו, במעונו הדל אשר בעיירה הקטנה כשהם רכונים על גבי גמרא רגילה וגורסים בשופי דף אחרי דף עם פרש"י והתוספות. כשגדל יותר יצא ללמוד בעיר לומז'א הגדולה, במ־חיצת תלמידי חכמים מפורסמים, שהשתדלו להאיר לו הדרך בנתי־בות הש"ס כמיטב יכולתם, אך נפשו לא באה אצלם על סיפוקה. הוסיף, איפא, לנדוד ממקום למ־קום, כשהוא מחפש אחרי חברים ובעיקר אחרי מורה ורב גדול שיתנו אותו בלימודיו מישרים.

לבסוף הגיע לסוכאטשוב והרגיש שזה מחוז־חפצו. אמנם גדולי התלמידים, מקורבי האד־מו"ר הגאון, התיחסו אליו בספק־נות רבה ולא האמינו כי הנער הצנום והנמוך הזה, שהצטייר בעיניהם קטן מכפי גילו, מסוגל להשתלב בלימודי הישיבה. אולם בהיכנסו אל הרבי, שר התורה, עמד כהרף־עין על טיבו — אחרי שהחליף עמו משפטים אחדים בדברי הלכה — והורה לו להיכנס לשיעוריו. העילוי אברהמ'לי, זעירא דמן חבריא, מצא חיים בתורת "האבני נזר", ותוך זמן קצר התבלט כאחד האריות שבחבורה. כהדרכתו העקבית של האדמו"ר, ששקד לטפח ולכוון אותו באפיק הרצוי, גדל רבי אברהמ'לי בתורה ותוך שנים מעטות הגיע לדרגת גאון.

בהקדמה לספרו "ראשית בכורים" למסכת בכורות שפירסם כעבור עשרות שנים, אף שמציין בענוותו — אחרי שמודה לאל־קים "אשר נתני באורח מישור לשאוב מים מבאר מים חיים מקור החכמה והתבונה". רשכבה"ג אדמו"ר הצלה"ה מסאכטשאב" — כי "בעוני לא זכיתי אז להבין עומק דברי קדשו", מכל־מקום הוא מודה בפה מלא כי "הועילה הנסיעה בצד מה להחניט פירותיה לאחר זמן" ורואה את עצמו כאדם הנכנס לחנות בושם שבכל אופן שלא יהיה "ריחו טוב הוא קולט".

ובפנים הספר גופו, בכל דף שאתה פותח, מוצאים אנו את רבי אברהמ'לי מפלפל בשכל רענן בדברי רבו ה"אבני נזר", ומסלסל בתורתו כחדשה, כאילו רק היום ניתנה לו. דרכו בלימוד היתה הדרך הסוכאטשובית. ולא רק בלימוד, גם דרכו בחסידות. כל דרכו בחיים, כל ארחו ושיגו, כל ישותו אומרת סוכאטשוב. אף לאחר הסתלקות ה"אבני נזר", שנת עת"ר, המשיך בהתקשרותו הנפשית והתבטלותו־דביקותו באדמו"ר בעל "שם משמואל" זצ"ל, ממלא מקומו, ואחריו בבנו האדמו"ר בעל "חסדי דוד" זצ"ל.

דולה ומשקה

כשהגיע רבי אברהמ'לי לפרקו, דיברו בו נכבדות עם מרת הדסה ע"ה, בתו של החסיד והנגיד ר' משה קובלסקי הי"ד מוורשה, מצאצאי בעל ה"לבוש" שנמנה על חסידי סוכאטשוב. אחרי נשואיו עבר גם הוא לוורשה, והיה סמוך י"ב שנה אל שולחן חמיו. וחמותו, שפירנסו אותו בעין טובה, ועשו כמיטב יכולתם להנעים את ישיבתו בצל קורתם, כדי שיוכל לשקוד על תורתו מתוך מנוחת הנפש. תלמידו הג"ר ישראל יצחק פיק־רסקי (כיום הר"מ הראשי בישיבה הלובאביטשית "תומכי תמימים" בברוקלין) מציין ש"אי אפשר להעלות על הכתב את הכבוד הג־דול שהיה חותנו ר' משה מכבדו", וכי בכל פעם שדיבר עם רבי אברהמ'לי "עמד לפניו כתלמיד לפני רבו", וכי מלבד שפירנס אותו ואת ביתו תמך ביד רחבה בתלמי־דים שבאו הביתה ללמוד מפי חתנו.

התלמידים, ששימשו אח"כ גרעין למתיבתא הסוכאטשובית בוורשה, התדפקו לראשונה על דלתותיו מתוך שחשקה נפשם בתורה. היו אלה צעירים בעלי כשרונות, שכבר הספיקו לרכוש בקיאות בחלק גדול מן הש"ס וחיפשו אחרי מורה ומדריך, אשר ילמד אותם כיצד לומדים תורה לאמיתה. תורה לשמה, הרחק מפלפולי סרק ומ"עיילי פילא בקופא דמחטא". רבי אברהמ'לי לא חשב מימיו לשמש בהוראה כלשהי, אולם הזקה עליו פקודת רבו ה"אבני נזר", כי עליו לא רק ללמוד תורה כי גם ללמד אותה לאחרים. התחיל, איפוא, להגיד שיעורים בביתו בפני חוג מצומצם של פרחי לומדות — שיעורים בסגנון מקורי, שהיו בבחינת בנין־אב, אשר לא רק ללמד על עצמו יצא, כי אם להורות הדרך באופן כללי כיצד לומדים לימוד הראוי.

המחדש בכל יום

תלמידו הנזכר הגרי"י פיקרסקי, שיצק מים על ידיו במשך שנים אחדות, והיה לו כבן־בית ממש ונוסף לשיעוריו עם כל התלמידים קבע אתו רבי אברהמ'לי שיעור ביחידות — מספר בגעגועים קצת מהליכותיו: "כמעט בכל יום ויום היה מחדש חידושים על דרך הלימוד מאדמו"ר בעל "אבני נזר"... וכל יום ויום היה כותב חידושי תורה... והניח חידושי תורה על כל הש"ס... ומונח אצלי כתב־יד של ספרו מוכן לדפוס על מסכת זבחים... וגם נהרו אליו שאלות מכל הארצות... ונשרפו כל כתביו בידי הנאצים ימח שמם..."

כן הוא מתאר את סדר יומו: "שהיה תמיד מעורר את השחר, ולמד כל יום לפני תפלתו מתוך ס' הזוהר הקדוש, ואחרי התפלה למד שיעור גמרא פשוט כשהוא מעוטר בתפילין דרבינו תם במשך שעות אחדות... בכל ליל שישי היה ניעור כל הלילה וכותב חידושי תורה בנגלה, ואילו בלילות שבת הא־רוכים בימות החורף ישב ולמד אתי כל הלילה גמרא וראשונים..."

"וכמו שהיה גאון בתורה, היה גאון בחסידות... בפרישות מעולם הזה... כל מי ששמע את ברכת התורה שלו, או את תפלתו, או אפילו סתם דיבורו החרישי — שהיה הכל בתמימות ובפרישות — היה מתעורר בכל לב לעבודת השם..."

השתקן המופלא

בספר "ירושה של מעלה" (מאת הרב שמחה אלברג) משרטט המח־בר, יליד וורשה, קוים לדמותו: "רבי אברהמ'לי שקט היה עוד יותר מן הדממה עצמה... שליו יותר ממים שקטים בפלג רוגע... חי וקיים בזיותא. חי כל ימיו מבלי לשוחח ולדבר. וכאשר נאלץ לפעמים לפצות פה, להגיד דבר מה, היה סופר ושוקל ומודד כל הגה. כל ביטוי, כל מילה — שיצאו מפיו בקול דממה דקה..."

"רבי אברהמ'לי היה שרוי תמיד עם עצמו, מכונס בפנימיותו... אפילו כשישב ליד השולחן והיר־צה את שיעורו היומי, בפני התל־מידים שלו, אפילו אז יכולת לה־תרשם כאילו איננו מבחין כלל באנשים הסובבים אותו, השותים את דבריו בצמא..."

"אולם אותו רבי אברהמ'לי, המאופק והחרישי, הפך לים סוער וגועש לעת תפלתו... כולו יוקד ברותחין... כל אבריו מזדעזעים ומפרכסים... קשה היה להאמין, כי זה אותו רבי אברהמ'לי השקט, הממעט בתנועות..."

ומספר אחד ממעריציו הקוד־מים ר' יעקב מארוקו (כיום בבני ברק): "נכנסתי בעצמי פעם אחת, כשנכנס רבי אברהמ'לי אצל רבו האדמו"ר מסוכאטשוב רבי דוד זצ"ל ליטול שלום, והרבי אמר לו בנוכחות עוד אנשים "שמעתי הבוקר את תפלתך..." התלמידים סיפרו אז, שרבי אברהמ'לי היה ער כל אותו לילה ועוסק בתורה, וכמובן מאליו, אחרי לילה כזה מתפללים ככה, שהתפלה עושה רושם..."

עוד הוא מספר: "כל קוצו של הישג בא לו בעמל וביגיעה, רבי אברהמ'לי לא חידש מעולם אי־זשהו חידוש בלא התאמצות... רק מדה אחת, שהיה מקושט בה להפליא, מדת הענוה, כאילו ניתנה לו מן השמים במתנה, מבלי שי־צטרך לעמול כדי להשיגה... היתה זו ענוה טבעית של "דכא ושפל רוח" שכביכול נולד עמה..."

תופש ישיבה

תלמיד רבי יהושע משה אה־רנסון, שלמד מפיו תורה הרבה, והוסמך על ידו להוראה (כיהן אח"כ אב"ד בעיר סאנוק, ובפתח תקוה, כיום בעמנואל) מתאר את הישיבה "בית אברהם" שהתקיימה בביתו אשר ברחוב "נובוליפקא" בוורשה ואת דרכו בשיעוריו הע־יוניים. "חדריו נתמלאו תלמידים... לא היתה זו ישיבה במובן המקובל כיום, היה זה קיבוץ ללימוד תורה לשמה... יום יום התאספו התל־מידים במעונו, משעה עשר בבוקר עד שלוש אחרי הצהרים, הקשיבו לשיעורו העמוק של רבי אברהמ'לי, שנמשך כרגיל חמש שעות..."

"את שיעוריו לא הכין מראש. כי לא חידושים והארות מן המוכן מסר לתלמידיו, אלא היה יושב ומתחיל ללמוד עמהם כתוך הגמרא, כאילו הוא לומד עכשיו את הדברים פעם ראשונה... מת־חיל להסביר בפשטות, סותר את ההסבר הפשוט, וחוזר לעומקן של סברות, מפרק בנינים שלמים וחוזר ובונה בהבנה יתירה... הת־למידים חשו בפועל, איך מתרקם ומתחולל במוחו כרגע זה חידוש מחודש, שכולו הפלא ופלא... והזמן חלף במהירות מבלי שיר־גישו... וכשהתלבנה הסוגיא, והעקום נהפך למישור, השתאו לדעת איך לא עמדו מעצמם על ההסבר שנראה עכשיו כ"כ פשוט ומוכרח, הלא אי אפשר בכלל להבין את דברי הרשב"א וכיוצא באופן אחר..."

"נהירנא" ממשיך ומספר הג־ר"מ אהרנסון "כשהקים מהר"ם שפירא זצ"ל את "ישיבת לובלין". והיה משכים לפתחי הגאונים שבדור ושואל מהם עצה בדבר שיטת הלימודים שרצוי להנהיג ביח"ל, הגיע יום אחד גם רבי אברהמ'לי ונמלך בו. בין השאר סיפר, כי הציעו לו להנהיג ביח"ל את לימוד ה"דף היומי" מדי יום ביומו, שיעור בעיון, דהיינו שראש הישיבה יעבור לפני השיעור על ה"דף" במילואו עם המפרשים, וישבץ בו חידושים משלו. כך שיבוא אל השיעור עם דף מוכן ויספיקו ללמוד אותו בשלימות. השיבו רבי אברהמ'לי: "משל למה הדבר דומה? למי שמסר את בנו לאופה שילמדנו את מלאכת האר־פיה, והלה, הלך והושיבו אצל דלפק המכירה... מכר הבן ככרות הרבה, ואת מלאכת האפיה לא למד... הלא ברור שאדם המבקש ללמוד כיצד אופים, צריך לראות במו עיניו הרבה פעמים כשמגב־לים עיסה, וכשעורכים את הבצק, עליו ללמוד כמה מים יש ליצוק לתוך הקמח, וכמה שמרים... וכי־צד היא הלישה... רק אז יוכל לדעת איך אופים ככר לחם... וכן הדבר ביחס לתלמיד ישיבה, עליו להתנסות בחבלי היצירה ולראות את התהליך מראשיתו, עליו לע־מוד על דרך ההבנה והגישה לסו־גיא, איך מקשים וכיצד מתרצים, איך נולד חידוש, באחת — עליו ללמוד איך לומדים לימוד הראוי. עליו להבין כיצד מבינים בצורתא דשמעתא... ואת כל זה אי אפשר לרכוש כאשר שומעים שיעור מוכן..."

בית ועד לחכמים

נוסף לתלמידיו הצעירים, פקדו לרוב את נוהו רבנים וגאונים גדולים, כדוגמת רעיו מן האסכולה הסוכאטשובית: הג"ר זאב נחום זצ"ל מצ'נסטכוב, הגרצ"א פרומר הי"ד מקוז'יגלוב (שהחליף עמו שו"ת גם בכתובים, ראה: "ארץ צבי" סימנים ח' פ"ב ק"ו ק"א), וכן חכמי וורשה הותיקים. עוד באו לשם יהודים מכל סוג, אנ"ש מחסידי סוכאטשוב ואחרים, מי כדי לשאול עצה ותושיה, ומי סתם־כך כדי להתבשם במחיצתו של שר התורה, שהיה מלבין שינים לכל אדם מישראל, ומשמש דוגמא נהדרת למאמרם ז"ל (כתובות דף י"ז ע"א "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות" ופר־ש"י "לעשות לאיש ואיש כרצונו".

בסעודה שלישית של שבת, לעת "רעוא דרעוין", התאספו אצלו דרך קבע יהודים רבים והוא דורש לפניהם במילין דחסידותא. פעם, בפרשת "תבוא", פתח ושאל: למה נסמכה המצוה למחות זכר עמלק, בשלהי פרשת "תצא" הקודמת, למצות ביכורים שבראש פרשת "תבוא"? ועוד שאל: טעם למה אמרו חז"ל כי הגר, או מי שיש לו אילן ואין לו קרקע, מביא ביכורים ואינו קורא משום ד"מיחזי כשיקרא", למה אינו יכול לקרוא "כאדם הקורא בתורה"?

"אלא" המשיך ויישב "ענין הביכורים הוא שאדם מפריש את הראשית שלו לשמים, ובזה הוא מפגין כביכול שכל עמלו ומגמתו בכל עשיותיו המה רק כדי לעשות נחת רוח לרבש"ע, כי אמנם ידיו עסקניות הן בעבודת קרקע לשדד האדמה לזרוע ולקצור, אבל את נפשו הוא נושא אל רוח המצוות התלויות בארץ שתתקיימנה על ידו. נמצא שאפילו המלאכה הגופנית שלו מקשרה אותו אל התורה והמצוה ומדבקתו בשכינה. ואולם תפיסת החיים הזאת היא תפיסה בלעדית לישראל גוי קדוש. תפיסת הקליפה "עמלק" היא שונה לחלוטין. עמלק מוכן לקבל שעם ישראל יחנה במדבר סביב למשכן, מוקף ענני כבוד וניזון מלחם אבירים. או אז יהיה דבוק בשכינה, אך איננו משלים עם התופעה ה"מהרה" שאומה שלמה תתעסק בענינים ארציים גשמיים, ותעלה אף אותם לדרגה רוחנית עילאית בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". מכאן מלחמתו העיקשת של עמלק בישראל שתימשך כל זמן שהשם והכסא אינם שלמים. זהו, איפוא, פשר סמיכות הפרשיות שהזכרנו: לרמוז שעמלק אינו משלים עם הרעיון הגלום במצות ביכורים. וזה הטעם שאמרו במקרא ביכו־רים, דכל "מיחזי כשיקרא" אינו קורא, כי עמלק קליפתו שקר. ויעקב מדתו אמת, וכשנלחמים עם קליפת השקר אזי אפילו שמץ דעלמא, מיחזי כשיקרא, גם הוא פיגול ולא ירצה..."

"והיו הדברים האלה נאים למי שאמרם" מציין תלמידו הגרי"ם אהרנסון. בתורתו של רבי אבר־המ'לי לא מצינו אף פעם סברא או חידוש שלא היו מזוקקים מאה פעמים ואחת בכור המצרף שלו: האמת. אמיתה של תורה, כפי שלמד בבית מדרשו של ה"אבני נזר" בסוכאטשוב.

ראשית ביכורים

בשנת תרי"ץ פירסם רבי אבר־המ'לי את חידושיו למסכת בכו־רות, שמפרשיה מעטים, בספר מיו־חד שהביא לדפוס וקרא אותו בשם "ראשית ביכורים". כדוגמת שאר חבריו מסוכאטשוב (כמו הגרצ"א פרומר מקוז'יגלוב בעל "שיח השדה" ו"ארץ צבי", הגרמ"ד פלוצקי בעל "כלי חמדה" ו"חמדת ישראל". הג"ר מרדכי קאליש בעל "מכתבי תורה", הגרי"ל ממלוק בעל "מלחמת יהודה", ועוד רבים) שפירסמו בחייהם את חידושי תורתם לתועלת הרבים, הלך גם הוא בעקבות רבו ה"אבני נזר", שגילה את דעתו הקדושה (בה־קדמה לספרו "אגלי טל") כי יכו־לים לקיים באופן זה "ושננתם לבניך אלו התלמידים" ובלבד שהספר יהיה משובב נתיבות ומ־איר עיני הלומדים ולא סתם לפל־פולא.

רבי אברהמ'לי מבאר בהק־דמתו, מדוע קרא לספרו בשם "ראשית ביכורים". לפי שהחי־דושים שאדם מחדש בתורה ומצא ע"י יגיעת המוח והלב יש עליהם תורת ראשית... ובפרט על מסכת זו שנקבעה על עניני ראשית... ומבואר בספרים הקדושים כי מצות ביכורים היא ליתן את הראשית מהכל להשי"ת..." וכן הוא מדגיש שנתן משפט בכורה לחידושיו במסכת זו "יען אינו מצוי כל־כך ספרים למס' זו" ואדיר חפצו לגרום תועלת לתלמידים מחפשי אמיתה של תורה. בתבר־אות חן הביע הכרת טובה לתלמי־דיו ר' שלמה זלמן אורנר ור' לייבל אלבינגר שסייעו על ידו בהבאת הספר לדפוס ובסידור מפתחותיו.

כשהופיע הספר, נפוץ בין לומדי התורה בפולין, עשה רושם עז על כולם, והפך להיות מנכסי היסוד של כל העוסקים בעניני מסכת בכורות. רבי אברהמ'לי כתב את חידושיו לפי סדר הדפים, מראש המסכת ועד סופה, כפי שנתחדשו לו דרך לימודו בשיעו־רים שהשמיע בחוג תלמידיו בביתו. בסיום הספר כתב חידוש — כעין "הדרן" — בדברי אגדה השייכים להלכה שבשלהי מסכת בכורות, דמעשר בהמה חל בטעות, ולדיני שליחות.

"ואף שאני מכיר מך ערכי, כי בעניי אין לי עסק בנסתרות" מצא לנכון להתנצל" אך כל השרשים אינני כותב מדעת, רק מה שבינותי מתוך ספרים הקדושים, ועליהם תמכתי יתדותי. ואם ח"ו שגיתי בהבנת דבריהם ז"ל ה' הטוב יכפר..." דבריו מיוסדים על דברי רבינו בחיי מן הראשונים, ועל תורת רבותיו ה"אבני נזר" וה"שם משמואל" שביארו עניני מקורות הקדושה בעולם שנה ונפש. בח־תימת הספר הוסיף תפלה "יהי רצון שיערה עלינו רוח ממרום, ונזכה להתאחד ולהתקשר במקור החיים ולעבדו בלבב שלם, ויקוים בנו מקרא שכתוב ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום, ותחזינה עינינו בבוא לציון גואל ברנה, במהרה בימינו"...

הספר "ראשית ביכורים" הוציא מוניטין של רבי אברהמ'לי והודיע את טבעו בעולם. שוב לא עזרו לו כל התחבולות שעשה להיחבא אל הכלים. בשנת תרצ"ה כשפעילי אגו"י תפסו את ההגמוניה בקהלת וורשה, ור' אליהו מאזור ע"ה (בנו של הג"ר מאיר צבי זצ"ל, אב"ד ראדזיוב. גם הוא מתלמידי סוכ־אטשוב) נתמנה בה לנשיא, הגיע שעתו להיבחר ל"ועד הרבנים" העירוני, ולהקרין מברכת אישיותו על חיי התורה והדת בעיר הגדולה לאלקים.

בימי השמדה

כשהניפו הצוררים הנאצים ימ"ש על יהודי וורשה את מאכלת הכליון, בשלהי שנת תרצ"ט, לא פסק פומיה מגירסא — ללמוד וללמד. המוני האומללים נדחסו לגיטאות, אלפים ורבבות גורשו למשרפות, העיר רבתי עם הפכה לגיא־קטל מלא וגדוש חללי חרב וחללי רעב, אהלי תורה שודדו ובתי מדרשות קרסו תחתיהם. נדם קול יעקב באין לומדים — אך רבי אברהמ'לי מוסיף וממשיך להרצות את השיעורים היומיים בפני תלמידי "הקבוץ" שלו, שהחזיקו בתורתם בחירוף נפש, קרוב לשלוש שנים.

לפי עדות מהימנה, מפי אודים מוצלים, התפצלו תלמידיו לשתי קבוצות, בשני אגפים נפרדים של הגיטו, שהיה מבותר על־ידי גדרות תיל לאורכו של רחוב "נאלבקי". ורבי אברהמ'לי סיכן את חייו כש"התגנב" בחשאי מאגף אחד למשנהו כדי להרביץ תורה לעד־רים.

נוסף לפרחי הלומדים באו אל ביתו גם יהודים סחופים מכל ימות השנה, שחיפשו נחום לנטף של עידוד, בימים הטרופים, או שבאו לשאול שאלת־חכם ש"הזמן גרמא". הגרי"ם אהרנסון מעיד, שהיה נוכח כשרבי אברהמ'לי ערך תשובה הלכתית מקיפה לשואלים בדיני שבת, אם מותר להם לצאת למקום שלא הותקן בו עירוב כש"הטלאי הצהוב" (אות הקלון שחייבו הנאצים את כל יהודי לשאת על בגדיו) צמוד לשרוול מעיליהם. בני המשפחה מוסרים, כי במטבח העממי בגיטו שאירגנו עסקנים מקהילת וורשה, לחלק תבשיל חם לכל דכפין, עמדו שני דודים ענקיים של מרק: האחד מיועד להמוני העם, והשני, שהיה בטיב מעולה יותר, מיועד לרבנים ובני משפחותיהם — אולם רבי אברהמ'לי הזהיר את בני־ביתו שלא יהינו בשום אופן לקחת מה־תבשיל המיועד לרבנים, ויאכלו רק מהתבשיל הגרוע כמו כולם, להיות עמהם בצרה...

רבי אברהמ'לי ותלמידיו כרכו את עצמם, כביכול, בגווילין של ספר־התורה. רבים מיהודי הגיטו נרשמו לעבודה במפעלי התעשיה הגרמנית שהוקמו בשטח, גדולי הרבנים והאדמו"רים שובצו לשם הסוואה בביהח"ר לנעלים של הפירמא "שולץ". בו שימש אחיו של רבי אברהמ'לי כאחד המנהלים הראשיים (ראה "יזמן גיטו וורשה" עמ' 169), אולם רבי אברהמ'לי סרב לנטוש את תלמידיו ואת הגמרא, לא הלך לבית־החרושת והוסיף להגיד שיעורים כסדרן, כשהוא מקיים בנפשו "לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי".

ביום רביעי כ' באלול תש"ב התפרצו לביתו באמצע השיעור חיות הטרף, קלגסי ה־ס.ס., וחטפו אותו ואת תלמידיו ישר מן הגמרא להשמדה בטרבלינקה. הגמרות על גבי השולחן נשארו פתוחות, מיותמות, מסכת בכורות דף י"ט... (פקידי קהילת וורשה, שבאו מאוחר יותר אל המקום, מצאו את הגמרות באותו מצב שרבי אברהמ'לי ותלמידיו השאירו אותן, והרטיבו את הדפים בדמעות...) השריד ר' יעקב מארוקו מספר, כי בעת שהובא אל ה"אומשלאג־פלאץ" (אתר יציאת המשלוחים למשרפות בטרבלינקה) סרב רבי אברהמ'לי לעלות אל הרכבת, למרות שהק־לגסים איימו עליו שיהרגו אותו, ולא ארכו הרגעים עד אשר כרע נפל שדוד מירית המרצחים הא־רורים, ועם דמו אשר נשפך כמים "נשתה גבורה" כדברי המקונן בקינת "ארזי הלבנון אדירי התו־רה". ועוד היום דמו תוסס כדם הנביא זכריה.

ביחד עם רבי אברהמ'לי ניספו על קידוש השם רעיתו הרבנית הדסה הי"ד, ובנם היחיד ר' ישראל מאיר הי"ד, הלמדן והחסיד המופלג ועליהם הוא אומר "ונקיתי דמם לא נקיתי".

בצלאל לנדוי

פרק נוסף במערכה על קדושת הארץ

שנים מספר לאחר שמיטת תרמ"ט, נרדפים מתישבי עקרון ע"י פקידי הברון

ראשי הישוב הישן בירושלים מתייצבים לימין החלוצים הנאמנים בישוב החדש

כמאה ועשר שנים עברו מאז הניחו חלוצי הישוב הישן את אבני היסוד למושבה החקלאית הרא־שונה מחוץ לירושלים, היא אם המושבות פתח תקוה. עדיין לא נכתבו תולדות ההתישבות, שיש בהם כדי להוכיח את שאיפותיהם של מייסדי המושבות, רובם ככולם שומרי אמונים, להרחיב את גבו־לות הקדושה. אולם התעודות המתגלות בארכיונים הן המספרות על מפעליהם.

במאמרנו לפני שבועיים עמדנו על מאבקם של מתישבי "מזכרת בתיה" היא עקרון, עם פקידי הב־רון, כאשר הללו ניסו לאלץ אותם לעבוד בשנת השמיטה תרמ"ט. כל אמצעי לא היה פסול בעיניהם במאמציהם לשבור את עקשנותם של המתישבים, ולכפות עליהם את העבודה בשדות בשנת הש־מיטה.

פרק זה לא היה יכול להיכתב, לולא שקידתו המסורה של ידידי אחיעזר ארקין, נצר למתישביה הראשונים של "מזכרת בתיה", שטרח ועמל וחיפש בגנזים וגילה תעודות על מאבקם של המתיש־בים הראשונים. מדת הכרת הטובה מחייבת לציין גם את האכסניה הלא הוא הבטאון התורני החשוב "המעיין" ועורכו רבי יהודה עמיטאל, שפתח את שעריו לפני מר ארקין.

מתוך המפתח, שהופיע לציון 35 שנות קיומו, אנו למדים על עשרות מאמרים ומחקרים חשובים בעניני ישוב ארץ, שביעית ויתר ההלכות התלויות בארץ, העשויים לשמש חומר רב ערך לספר הצריך להיכתב, כאמור, על תולדות הה־תישבות החרדית. בכמה מחקרים יש, לדעת כותב הטורים, להוכיח את מאמצי ראשי הישוב הישן לשמור על הקשרים עם הישוב אם כי הדבר לא עלה בידם ולא כאן המקום לעמוד על הסיבות לכך.

כדוגמא אחת נציין את חלקו של רבי חיים זוננפלד להסדר היחסים בין מתישבי עקרון ובין פקידי הברון, שנתערערו בגלל פרשת השמיטה (נסקרה במאמרנו הקודם). רבי שמואל סלנט, רבה הפיקח של ירושלים, ידע על היחסים המיוחדים בין שומרי החומות ובין מתישבי עקרון, הי־ינו בצדק כי רק רבי חיים וחבריו משומרי החומות, הם שיצליחו לרכוש את אמונם של שני הצד־דים.

בספר "עמודא דנהורא" המוקדש לתולדותיו של רבי חיים זוננפלד, שירטט יד ימינו הרי"ד רבי משה בלויא, קוים למאבקי היהדות החרדית בדור ההוא. בפרק מיוחד לנקיון כפיו של רבי חיים, הוא מספר כי "עוד בימי נעוריו של רבי חיים נתקבל יחד עם שנים מגדולי התורה בירוש־לים, לבית דין מכריע בענין אחד של מושבות הברון. הדיון היה קשור עם בקורים במושבות עצמן ובטלטול דרכים. אחרי גמר הענין שלח הברון רוטשילד שלש המחאות של חמשים לירות בשביל כל אחד מהבוררים ורבי חיים החזיר את ההמחאה".

בכך מסתיים הענין בתיאורו הקצר של רבי משה בלויא, אולם מתוך תעודות שנתגלו ונתפרסמו אנו למדים על פרטי הסכסוך וכן שדווקא קנאי ירושלים הם שיישבו את הסכסוך החמור עם פקידי הברון. ר' אחיעזר ארקין אף גילה בארכיון הציוני את פסק הדין שנחתם ע"י חברי הבי"ד המיוחד: רבי חיים זוננפלד, ואתו רבי שאול חיים הורביץ מדוברואוונא ורבי זלמן בהר"ן (לעווי).

המערכה לא תמה עם סיום שנת השביעית תרמ"ט, ומתוך התעודות שנתגלו לאחרונה אנו למדים על המשך ההצקות מצד פקידי הברון, על הגבורה שבה עמדו מתישבי עקרון במאבקם זה וכן על העזרה שניתנה להם ע"י שומרי החומות בירושלים, שהת־רכזו מסביב להרב מבריסק, אולם בראשונה נקדיש כמה משפטים על החיים הרוחניים במושבה עצמה.

על החיים הרוחניים בעקרון בימי ראשית

מרישומים על החיים הרו־חניים בימי ראשית אנו למדים כי במושבה קטנה זאת היו שלושה מניינים: מנין ראשון של עובדי השדה לאחר עלות השחר, מנין עיקרי שהתפלל עם הנץ החמה, ומנין שלישי של הזקנים. שכן לא היה אף אחד מבין המתישבים שנמנע מבית המדרש. לכל אחד היו גם שיעורים: מי בחברת מש־ניות, ומי בחברת שיעור עיון בגמרא, וגם פשוטי העם מצאו את סיפוקם באמירת פרקי תהלים בביהמ"ד.

בשיעור היומי השתתפו כל בני המושבה מנער ועד זקן, מסביב לשולחן ערוך בביהמ"ד. ישבו כולם ליד השולחן, כשכל מעיניהם בלימודים. חשמל לא היה, גם לא מנורות לוקס, אולם לאור מנורות נפט ונרות רגילים ישבו ועסקו בתורה.

כמושב חקלאי היו לעתים קרובות חגיגות פטר חמור, שכן לרבים נולדו פטרי חמורים וטקסי פדיון חמור בשה היו נערכים במעמד חגיגי.

בחירי בני הישיבות מירושלים נשלחו לכהן כרבנים במושבה זו, ובלט ביניהם רבי מרדכי ליב רבין, ששימש לאחר מכן כראש בית דינו של רבי חיים זוננפלד בי־רושלים.

מתוך ספר היובל של "מזכרת בתיה" מסופר על מאמציו לפתור את הבעיות התלויות בארץ.

באותו זמן עמדה על הפרק שאלת כלאיים בגלל זריעת שני מיני תבואות יחד. בזרוע האכרים חציר לבהמותיהם מוכרחים היו לערבב בקיה בשבולת שועל, כי קנה הבקיה רך מטבעו והאדמה מזובלת ומעובדת יפה, היא צומחת גבוה אך באין לה האפשרות להשאר זקופה, הגשמים הבאים עליה מרקיבים אותה, ועל כן ערבבו את זרעי הבקיה בשבולת שועל בעלת הקנה החזק. הבקיה המתפתלת סביב קנה שבולת השועל נשארה זקופה ולא נרקבה.

הרב רבין למד את שאלת הכלאים והתענין בה, הציע פתרון הלכותי וכך פתר להם את יתר השאלות שעלו על הפרק בכל ענפי החקלאות.

פקידי הברון רודפים אותם בגלל שמירת השמיטה כהלכתה

לעומת החיים הרוחניים שהיו ברום המדרגה, כאמור, העיקו על המתישבים הבעיות הכלכליות בגלל היחסים עם פקידי הברון, שהסתבכו ביותר בעקבות המער־כה המכאיבה בשנת השמיטה. בני עקרון, שגילו נאמנות להוראות רבני ירושלים להשבית כל מלאכה בשנת השביעית, נרדפו על כן באכזריות ע"י הפקידות.

קשה לתאר את מסע הענשים נגד מתישבי עקרון, בשלהי שנת השמיטה וגם לאחריה. בלוך, הפקיד הראשי של הברון הכריז על העקרונים כ"מורדים", ובהת־אם לכך העביר הוראות לכל הפ־קידים הסרים למשמעתו. לצוות פקיד המושבה, הוזהרו את הרופא, את המורים, את השוחט וכד שלא לסייע למתישבי עקרון.

תרמ"ט, שנת השמיטה, היתה שחונה והיבול היה גרוע. האכרים לא יכלו להחזיק מעמד במשך זמן רב, חוץ מזה לקתה א"י אותה שנה במחלת השפעת, קשתה ידה של המחלה על העקרונים שנשארו בלי רופא, אבל לאשרם התחיל הד"ר שטיין אשר גר אז ביפו, לרפא את חוליהם חנם, והירושלים סיפק "ועד השמיטה" לחם לפי הטף לעקרונים.

משה סמילנסקי, מאבות הה־תישבות החקלאית ומסופריה המובהקים, שלא היה חשוד באהדה יתרה ליהודים דתיים, נאלץ אף הוא להוקיע את מסע הרדיפות של פקידי הברון נגד המתישבים: "שתי סגולות הביאו עמהם אנשי רוזינוי שהתישבו בעקרון — אהבה לעבודת האד־מה הפשוטה, להוציא לחם מן הארץ כפשוטו וכמשמעו, ואדיקות במסורת אבות. ושתי הסגולות האלה גרמו לסכסוכים ביניהם ובין פקידי הברון. אדמת עקרון, נוצרה מששת ימי בראשית לחיטים, אך הפקידים בקשו לנטוע גם אותה נטיעות, ומכיון שהנטיעות נוש־אות פרי רק מקץ שנים מספר, החליטו לבטל את חלוקת הקרקע במשק האכרים, ולהפוך את כל האדמה לנחלה אחת, ואת אנשי עקרון לפועלים. אשר יטעו את הנטיעות בפקוח הפקידות. פקידי הברון, שרצו להכריחם לקבל את דרישותיהם, הזהירו אותם שאין להם חלק באדמת המושבה והיא שייכת לנדיב. מוטב שיעזבו את המושבה ולא — יוציאום ביד חזקה".

הסופר מרדכי בן הלל הכהן שהלך עקרונה לדרוש ולחקור את הכצעקתה הבאה על העקרונים, הצדיק את הצעת פקידי הברון, לעומתו טען מיכל פינס שאין הצדקה לתביעותיהם של פקידי הברון. בשעתו, במחצית תרמ"ט, ניסה לשדל אותם לקבל את הצ־עותיהם של פקידי הברון לחדש את העבודה בשדות, על יסוד ה"היתר", אולם הפעם — מוסיף פינס — "לא ילך לבי לפתותם לחתום על הפרטים המוצעים לפ־ניהם, לא משום שהפרטים האלה אינם מן הדין, ולא מפני שאני חושש שמא ישתמש, חלילה, הנ־דיב שימיה בחתימת ידם לרעה. חלילה, החשש הזה הוא חשש של הבל ושל שטות, אבל טעמי ונמוקי הוא מפני שקבלת הפרטים האלה מצד הקולוניסטים מזיקה לדבר עצמו".

גדולי התורה בירושלים נזעקים לעזרת מתישבי עקרון

רבי מרדכי גימפל יפה, שישב ביהוד ומצודתו היתה פרוסה לעזרת המתישבים, התערב שוב לטובת מתישבי עקרון, והציע להרי"ל דיסקין לכתוב לרבי יצחק אלחנן ולבקש את התערבותו אצל "הנדיב הידוע" לטובתם. כפי שנמסר סוכם שהוא יחד עם הר"ש סלאנט יפנו לרבי יצחק אלחנן בקאוונא "לבקש לחוש לטובת האכרים בני עקרון, ולדבר טובות בעדם לפני הברון בפריז".

גדולי התורה בליטא, שעמדו לימינם של המתישבים שומרי השביעית ועודדו אותם, ראו חובה לצאת להגנתם. הנצי"ב מוואלוזין פנה במכתבו מיום א' דברים לש־פיין מנהיג חו"צ בוילנא: "מעקרון הגיעוני מכתב ובו הם משיחים צערם לפני, ומבקשים לאסוף אסיפות לישועתם ולרווחתם, ואני בהיותי משתתף הרבה בצערם, לזאת חשבתי דבר ואין לי מקום לזה. בכל זאת הענין לעורר רחמי מעכ"ת על העניים הללו, הלא להשיב עליהם חטאה אשר לא נואלו ולא חטאו, כי שמעו בקול גאוני ירושלים תובב"א — — — והנה מה שעבר אין, יהי שם ה' מבורך, ועברה עלינו שנת השב־יעית, וה' יזכנו לשביעית הבע"ל. תראה כי הכל מקיימים קדושת הארץ בכל פרטיה, והיא קיומה של ארצנו הק', ועתה הגיעה השעה לפקוד לטובה את האנשים שהפקירו עצמם לשמור קדושת הארץ, ואין שתיק ומפרנס לחכם כי"ב, כי זהו כבודינו וכבוד ישראל התורה".

כפי שנמסר פנה גם הר"ש מוהליבר לברון לטובת מתישבי עקרון, והרי"צ כהן, שהעביר פנייתו לידיעת הברון עונה לו: "כתבתי לנדיב הידוע לשאול ממנו על נפש איכרי מזכרת בתיה. בשאלתי הבאתי לפניו את כל הטענות החזקות אשר במכתבך היקר, ות־קותי חזקה כי יטה אזנו לקולך. אחרי שובי לביתי עוד אדבר עם הנדיב על הענין הגדול הזה, ומי יתן ונגיע למטרת חפצנו, והאכרים האומללים על מקומם ישבו, ומלאכתם תעשה פרי".

היתה שמועה שפקידי הנדיב מאיימים להתנקם במתיישבי עק־רון ולנשל אותם מנחלתם. אמנם, מ' ערלאנגר מפקידי הברון בפריז, מכחיש במכתבו מיום ח' אלול תרמ"ט להר"ש מוהליבר את השמועה "שהנדיב גזר על יושבי עקרון גזרת גירושין, כי להשליכם חוצה לארץ אחרת, אע"פ שמרדו בו מרידה שלמה, וגם במעב"ה מרדו, כי דחו דבריו מפני דברי אחרים, אעפ"י שפתח כל דבריו ולא שמעו בקולו. בכל זה לא גזר עליהם שום עונש".

עם זאת הוא מצדיק את דרי־שותיהם של פקידי הברון ממ־תישבי עקרון "שגם בהיותם אכ־רים שלמים יודעי מלאכתם, לא הגיעו אחרי חמש שנים לפרנס את עצמם, ובכל שנה ושנה צעקו ללחם וגם לשאר דברים, אמר הנדיב בלבו, כי ע"כ לא הגיעו למטרתם, כי לא על הדגן לבדו יחיו בעלי המושבות, וצריך להכין עבורם גני ירק לירקים שונים, וגם לאילנות עושי פרי למיניהם, והוא יבקר ויברר להם מה שראוי לנטוע שם".

לאחר שהוא מספר על המו"מ, שניהל אתם ה' שייד, הוא מזהיר "אם לא יקבלו עליהם התנאים שצוה עליהם הנדיב, כי הוא בעצמו ידע עשה ותקן הכל, ולא הפקידים, אז יאבדו בעניים. ויד הנדיב אל תהי בם, ואל ידאג מעכ"ת על מה שיאמרו שונאי הישוב על הרעה שתגיע לרעיון הישוב בעצמו בעבור האנשים האלה, כי כמה וכמה משפחות עומדות ומצפות, עד שיוכל להינתן להם כברת ארץ — הם בעצמם הביאו על ראשם את כל הרעה אשר ימצא אותם, עקב אשר הטו אזן קשבת לשונאיהם שונאי הי־שוב".

בחשון תר"ן, לאחר סיומה של שנת השמיטה, נתחדש המו"מ על תנאי החוזה לאפוטרופסותו של הברון, היה זה בלוך, פקיד המושבה ראשון לציון, שביקר

רבי שמואל סלנט מתבקש ע"י פקידי הברון להסדיר היחסים עם מתישבי עקרון

בבית רבי שמואל סלנט בירושלים, דיבר עמו על אודות המושבות בכלל ועל אודות בני עקרון בפרט. הוא מסר להרש"ס "יש עתה ברצון הנדיב לשוב לקבל את בני עקרון תחת מחסהו, אם אך יאותו לקבל עליהם כי יעבדו את האדמה, כפי אשר יגידו להם, כלומר לטעת שם גפנים במקום הזרע אשר זרעו עד כה, אך העקרונים באים בטענתם, כי הברון הנדיב הוציאם מארץ מולדתם ויביאם אל האדמה הזאת, ולכן לא יוכל עתה לגרשם משם, או לפקוד עליהם מה לעשות. רק יניחם לזרוע תבואה כאשר עד כה".

כן היתה בעיה בדבר אחד האכירים בשם גולד שהואשם כ"ראש המסיתים ששידל את האכרים הפשוטים תושבי עקרון למרוד במטיבם". הוא הנדיב הי־דוע. כפי שנמסר התחייבו בני עקרון ביניהם "קשר אמיץ וחזק, וקיבלו עליהם בשבועה חמורה לבלתי עשות דבר וחצי דבר בלי הסכמת כולם יחד, ולא להניח לגרש האיש כהוכס, בלתי אם יגרשו את כולם", והתחייבות בשבועה זו מנעה השגת הסכם בין מתישבי עקרון ובין פקידי הברון.

הרש"ס הבטיח לשדל את מתישבי עקרון לקבל את הצעת פקידי הברון, וכצעד ראשון הח־ליט לשלוח לעקרון שלושה רב־נים, להתיר להם את השבועה בד"ת.

דוד ברגגרטן סופר "המליץ"

(המשך בעמוד י"ד)

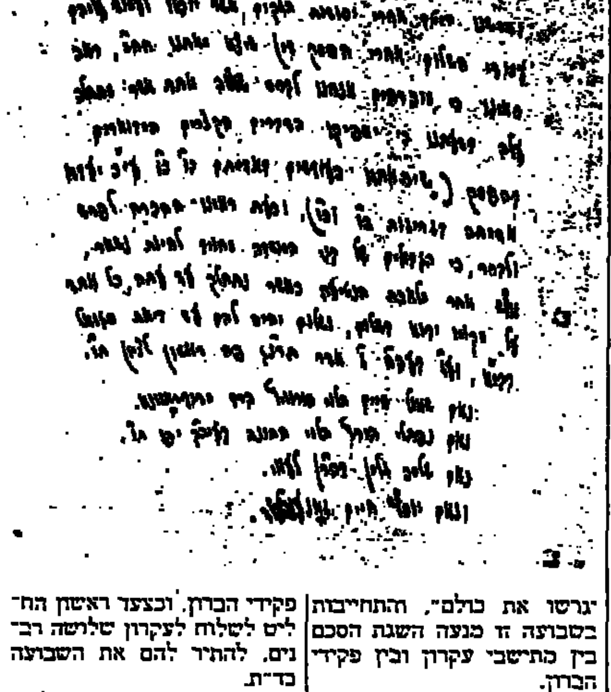

רפואה מיאפאן בבני ברק

אני בן 58, סבלתי מספר שנים מבעיות לב, ומלב מוגדל. סבלתי גם ממחלות כלי־הדם, כמו כן גילו אצלי אבנים בכיס המרה. לחץ דם גבוה, וסבלתי מסחרחורות וכאבי ראש חזקים, הידים נרדמו לי כל הזמן, וגם השערות נשרו לי, והיו לי כאבי ראש חזקים וגם סינוסיטיס. קיבלתי טיפול אצל טובי הרופאים בארץ אך ללא תוצאות. ביקרתי גם אצל רופא טבעוני מפורסם מאד בתל־אביב, והוא נתן לי טיפול בעשבים, ובדיאטה קשה ביותר שבה לא יכולתי לעמוד. וגם "טיפול" זה לא הצליח. הייתי מיואש מאד. ואז נתקלו עיני במודעה קטנה באחד העתונים, ובה מסופר על מרפא־טבעוני בבני־ברק, שמחולל נפלאות. החלטתי שאין לי מה להפסיד (מכיון שהרופא האחרון שלי המליץ לי לעבור ניתוח) והלכתי אליו.

הגעתי לחנות "הטבע" ברחוב ירושלים 20. ובקשתי ממנו שיעזור לי, הוא שמע את בעיותי. הסתכל בעיני עם זכוכית מיוחדת, והבטיח לי שאין לי מה לדאוג בקשר לנתוח. נתן לי טפול בצמחי מרפא נדירים (שבהם משתמשים האינדיאנים) וטיפולים נוספים. בזמן שהייתי אצלו ראיתי את צורת טיפולו בי, ובאנשים אחרים שבאו אליו, וראיתי לפני אדם בעל ידע עצום בריפוי וברפואה ונוכחתי מיד בהבדל הגדול שבינו לבין שאר "המרפאים" שאצלם ביקרתי. קיבלתי את היערן שלו, ולאחר שלש וחצי שבועות הלכתי לבדיקות "אולטרה־סאונד" בקופת־חולים והרופאים גילו לתדהמתם שהאבנים בכיס־המרה נעלמו!!! הם חשבו שהם טעו. וערכו לי בדיקה נוספת לאחר כמה ימים. והתוצאה היתה בדיוק כמו בבדיקה הראשונה.

בקיצור האבנים סולקו מגופי ללא נתוח. כמו כן הסחרחורות נעלמו, ואיתם גם כאבי הראש. לחץ הדם שלי חזר להיות נורמלי, השיער הפסיק לנשור, והתחיל לצמוח מחדש. גם כאבי־השיניים כבר לא קיימים. והלב חזר לגדלו הרגיל, ולתפקוד תקין. היום אני אדם חדש לגמרי. אני בריא כשור. חקרתי על חייו של המרפא שהציל אותי (ששמו איתמר רפופורט) ונודע לי שהאיש הינו חוזר בתשובה, שהיה אלוף הארץ בקאראטה, ובג'ודו, ואת שיטת הריפוי המיוחדת שלו למד ביאפאן במשך 6 שנים. ולאחר שחזר בתשובה היה בטיפולו האישי של מרן "הסטייפלאר" זצ"ל, ולאחר מכן תחת חסותו של "הבאבא־סאלי" זצ"ל, ועצתי לחולים בחולי כלשהו לבקר אצלו ולהיעזר בו. כתובתו של הרב איתמר היא: רח' ירושלים 20, בני ברק, ומספר הטלפון אצלו הוא 03-793075 ואפשר להתקשר אליו כל יום בשעות 9-14, 16-19.

הקב"ה ישמרהו וינצרהו, ושיזכה להיות שליח טוב.

הרב י.ש. בני ברק

هكذا من الاصل

משא על קדושת ישראל

מאת מרן רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל

"הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו, ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירמיה ל׳ ז׳)

דברי הנביא נראים, לכאורה, כבלתי־מובנים. ממה־נפשך, באם "ועת צרה היא ליעקב" — מהי גדולתו של "היום ההוא"? ואם אמנם גבוהה בו גדולה מופלאה "ביום ההוא כמוהו" — אם־כן למה באה להקדים לו קריאת־הצער "הוי"?

אך בהעמיקנו לחקור ולהתבונן במקור גדולתו של "היום ההוא", הפותח ב"הוי" והמסתיים בה־בטחה כי "וממנה יושע", — נמצא כי הנבואה מגלה לנו דבר־מה עמוק מאוד. ואין המקרא יוצא מידי פשוטו. צריך קודם־כל להבין את הפסוק כלשונו. גדולתו של היום נובעת מכך, שעת צרה היא ליעקב. עת הצרה — היא עת־הגדולה. ומה שהצרה היא יותר גדולה ונוראה, עד שהיא בבחינת "מאין כמוהו", כי אז מרמז הנביא על התקוה הגדולה, מכיוון שדווקא אז "גדול היום מאין כמוהו".

השעה של הצרה הגדולה — זוהי שעת־הישועה!

הנחמה הגדולה קשורה עליכן בזמן בלתי רגיל, שבו מתגלית עת־צרה בלתי־רגילה, ומהם צומחת הישועה האמיתית: "וממנה יושע"!

זמנים שונים עברו על עם ישראל מאז היותו לגוי. היו זמנים שזכינו וזמנים שלא זכינו. עליות וירידות, גלות הארץ־ישראל, ושוב גלות ושוב ארץ־ישראל, ואחר־כך גלות ארוכה. ועתה הגענו לרגע, שעולם הגויים כאילו גמר אומר שאין מקום לעם ישראל בעולם. הגויים כולם כאלו משלימים, מי במעשה ומי בשתיקה, לחיסולו של העם היהודי. "ילכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד".

באה־זה ראינו אנו בעינינו "עת צרה היא ליעקב". שאולי לא היתה עד כמוה מאז היותו לגוי. השואה האיומה מכל איום בגלות אירופה. ואין מציל מידי המשחית. ואף בארץ־ישראל, ארץ הפליאה, לא נותנים לנו להציל את היהודים. את הארץ סגרו, ולא רוצים להכיר לכל הפתות, במקום מקלט אחרון זה.

עם ישראל בצרה ובמצוקה וארץ־ישראל במצור ובהסגר. אבל הנביא קורא אלינו בקול חזק: "הוי, כי־גדול היום ההוא... עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"!

השאננות שמסביבנו בעצם שואת הגולה, גם צד חיובי לה. בתוכן זה נוצץ באסונו "נצח ישראל לא ישקר" והיא המפליאה בתוך רגש של הקלה, של פורקן ממעמסת השואה. לאמתו של דבר, עלינו להעמיד לעצמנו את השאלה: איך אפשר לשאוף אויר. להיות ומכל שכן להיות שלו ושקט בזמן חורבן כללי ואסון פרטי? אולם עצם ההתעלמות מתשובה לשאלה זו, היא התשובה הנצרכת ביותר.

בן־ישראל אופטימי מאוד ביחס לעצם קיומו עלי אדמות. הנביא אומר: "כה אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא כי גאלתיך". פירוש הדבר: בעצם הבריאה ויצירת שמים וארץ, בעצם מעשי בראשית נוצר והוטבע ישראל. זאת אומרת: כמו שהקב"ה ברא את השמים, הירח וכל צבא השמים; כך ברא את ישראל. יתר על כן: עד לפני־בריאת העולם היו מלאכי השרת אומרים "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם". ישראל יצירתו בעצם ששת ימי בראשית, אולם לא בא לידי הכרה, הבחנה, עד לאבות העולם. כמאמר חז"ל: "כיון שנברא אדם אמרו מלאכי השרת זה ישראל — עד ליעקב". עם ישראל חוק הטבע הוא — כמו השמים והארץ עצמם. ומכאן השאננות לעצם קיומו של עם ישראל. היכול בר־אדם להפך מעשי בראשית, להפר חוקי הטבע? הוא הדין ביחס לנצחיותו של עם ישראל.

המקור לשאננות־הלב ביחס לארצנו הקדושה

ועוד מין שאננות מקננת בתוכנו, שאננות ביחס לארצנו הקדושה. סכנות אורבות מכל צד, עבר ופנה. העתיד מעורפל. מתנקשים בעצם הזכות ההיסטורית שבין ישראל וארצו. רבים קמים עלינו, ובכ"ז אין אף אחד שיתייחס ברצינות לעצם הסכנה, לניתוק הקשר שבין ישראל וארצו. הלב הומה לקשר עם הנערמים לאבני הנגף והמכשולים ששמים על דרכנו, אולם הלב סמוך ובטוח שהבל ורעות רוח, בלתי מציאותית ואי אפשרית הסכנה לעצם זכות הבעלות על ארץ התורה והנבואה.

והיכן מקור האמונה האיתנה והבטחון המוצק בגאולה מהרה ובזכותנו על אייה הלכות רבות מבוססות על "מהרה יבנה המקדש". בליל התקדש חג החירות וביום כפורים בתפילת נעילה הצהרת

אישיותו, פעליו ומפעליו, של גאב"ד פוניבז' מרן של ישראל, הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל - כ' באלול תשכ"ט

מאת יצחק מתתיהו טננבוים

עשיתי שליחותי!

— — — שטה לה נשמה גבוהה בעולם הנשמות;

נשמה קדושה וחבוקה בתורה אשר נועדה לעת שהזמן גרמא לרדת לזה העולם, לתקופה הרת־עולם, לעידן מסויים, כדי לעשות את העולם מקויים ועומד.

— — — מרחפת לה הנשמה הזאת בעולם האצילות וממתנת לצר־העליון, לירד לעולם המעשה וליצור את היצירה אשר נועדה לה, ולה בלבד, משום שקיום העולם תלוי בה.

קיום העולם — משמע שמים וארץ, אדם ואדמה, מוסדות תבל ומלואו, אשר בתקופה זאת ובעת הזאת, מזומנת נשמה זו להציל את העולם לבל יחזור לתוהו ובוהו — —

— — — משייטת לה הנשמה במרחבי האין סוף;

הנה בא מועד יציאתה מאוצר הנשמות, כי בא עת להורידה ולשתלה בדור ההוא דייקא.

...הנה ימים באים והחושך יכסה ארץ וערפל — לאומים; עמים וארצות, מדינות וקיסרויות, יהפכו כמהפכת סדום ועמורה. אלף שנות גלות באירופה יועלו על המוקד ועל מזבחה ישועטו למרום שליש מבניו של עם התורה, מהמיטב שבו, מהלוז והשדרה שלו.

עולם התורה — אשר בקיומה תלויים ועומדים שמים וארץ — ישתומם ברובו המכריע בליטא ופולין, ברוסיה ולטביא, בגרמניה והונגריה — בכל המדינות אליהם הגיע צורר הדורות ומחה מעל פניהם את מקיימי ברית התורה, הכחידם ואמר לבלע את הקודש.

והמלאך הממונה קורא לנשמה הזאת ושותלה בדור הזה.

והנשמה יורדת בדמותו של המורם מעם, הודה והדרה של יהדות התורה הכהן הגדול רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה — המגן והצינה לתורה ולומדיה.

למעלה משמונים שנה חי רבנו בעולם המעשה, בהם השכין בשגב נשמתו את חיי הנצח במשכנות הרועים. בדור השכול והחורבן, בדור היגונים והלהבים, הציבה הנשמה הזאת גבול אלמנותו של עולם התורה והישיבות.

ובעלותה בסערה השמימה ביום כ' באלול תשכ"ט פתחה ואמרה:

— — — עשיתי שליחותי! — עשיתי ככל אשר ציוויתני...

בדם ובדמע קמה פונביז'

שתי טיפות של דמעות שנשרו מטהור־עיניו של רבנו על הגבעה הצחיחה המתנשאת מעל זכרון מאיר, טבעו באדמת טרשים והדרו עד לתשתית.

בסתר טיפ־דמעות אלו הושתתה האימפריה הפונביז'אית בארץ הקודש.

עיניו הבורקות והזוהרות של רבנו, אשר תמידין כסידרן, היו שופעות חיבי־חיבה ואהבה, כמו אלו הנובעות ממקור השפע הרחימאי, ידעו את סוד נצחיותה של תורה — תורה שותלים בדמעות, תורה משקים בלחלוחי דמע.

בשעה שגייסותיו של האסמדאי הנאצי מטבי־עים בדם ואש עולתה של תורה בכל ארצות כיבושם, והנה הם הולכים וקרבים אל שארית הפליטה אשר בארץ ישראל, פורסים לגיונותיהם באל עלמיין אשר במצרים. באותה שעה של יאוש תפילת המותק, עוכר לו ניצול שואה שכול כאשתו וילדיו. וקורא בקול גדול:

— "אחים יקרים! אין זמן. השעה דוחקת וקצרה. צריך להקים ישיבה, מקום לתורה, כי רק בזו מובטחנו שהאויב לא יבוא אל שערי ארץ ישראל".

וזמן השמים סייעוהו, בתורו בעבי הארץ לחפש אתר להקים יד ושם לישיבתו שעלתה באש בפוניבז', הגיע גם לבני ברק. בה כבר שכן כבוד הארי שעלה מהגולה, מרן ה"חזון איש" זצוק"ל. בעצתו פנה לנגיד הנכבד רבי יעקב הלפרין שזה לא מכבר קנה לו לאחוזה מקום נרחב וקרא לה בשם "זכרון מאיר" בתוככי בני ברק.

ראה רבי יעקב את הגאון הפונביז'אי כי אצה לו הדרך לקנות אחוזת קרקע עליה מבקש להקים ישיבה גדולה, גם ראה בעינו ובצערו של האיש הלזה, בשכולו ובגלמודותו, ידע גם ידע כי אין השעה כשרה — בשעה שכל הישוב חרד על היום הבא ואינו חושב כלל על לבנות ולהיבנות — עמד ומכר את הגבעה החשופה לרוחות ולתנים במחיר של חמש מאות לישי"ט, לפליט אשר ניצל מציפורני הנאצים וחולם עדיין על ישיבה ועל בנין מפואר.

"בקרשת הניסים שסובבוני מאז עמדי על דעתי לבנות ישיבה — שח לימים רבנו גם זה היה נס. שכן סכום זה בדיוק נותר לי בבנק בדרום אפריקה, שם הקמתי קרן של קיימא בטרם־שואה למען ישיבתי בפוניבז', כמילא גם יכולתי לעמוד בתנאי שהציב לי רבי יעקב שלא תעבור שנה מיום הרכישה עד שאתחיל לבנות את הישיבה".

אצה לו הדרך כאותם ימים טרופים. שבור ורצוץ טיפס על הגבעה והשקה אותה בדמעותיו. "כאן תקום ישיבה גדולה לחמש מאות תלמידים. כאן תתקיים הבטחתו של אותו זקן, מורי ורבי ה"חפץ חיים" זצוק"ל: "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש" — קודש לתורה, לאמונה וליראת שמים.

רבנו כבר התקרב לשיבה כאשר האופק התקדר באימתו של הכובש הנאצי. פני הישוב היהודי בארץ ישראל כפני הלהבים אשר עלו על פני הגולה היהודית באירופה. רבים נדו לו כראשם, ראו בחזיונו ובחלומותיו רחוקים מעולם המעשה וההגיון. "דווקא בשעה הרת עולם זו?" — שאלו, והוא הנהן בראשו- "אדרבה תחת מצבות אבן קרה וקפואה על עולם אשר חרב ועלה באש, יקומו מצבות אנוש, בני תורה להסים באישה־של תורה, והיו אלה מצבות של נשמות ואותיות פורחות תחת גופות מומתות וגווילין נשרפין".

ורבנו עלה יחד עם רבו ורעו החזון איש למרומי הגבעה והניחו את אבן הפינה לישיבת פוניבז' בארץ ישראל.

— "בשעת הנחת אבן הפינה לזכר הישיבה החרבה בליטא — סיפר רבנו — לא שתינו מ־ין... שתינו דמעות! החזון איש ואני אמרנו שני פרקי תהלים, יצקנו את כף המלט מהול בדמעות, וכזה נכתיים הכל"...

אף כשמזג לו רבי יעקב הלפרין כוסית לשתיית "לחיים" התחמק רבנו ממנו. הפציר בו להסביר טעמו של דבר. נענה רבנו ואמר: "לא, ידידי יקירי, אני שרוי בתענית... וכך למדתי מגאונה של וולוזין, רבי חיים זצוק"ל, שסיפר להגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל, על סוד הצלחתו עם הישיבה הרוממה שהקים בוולוזין: אנחנו, בעת שהנחנו את אבן הפינה לישיבתנו, צמנו והחלנו דמעות, לא חגגנו באכילה ושתיה, אלא בדמעות..."

אבל רבנו לא הסתפק בדמעות, לא בעת שחתם על רכישת הקרקע עליה תקום הישיבה, אף לא באותן דמעות של תענית ביום שיצק את אבן הפינה בכף מלט מהול בדמעות, אלא בכל יציקה ובכל יסוד של הבנין, יצק לתשתיתם — — — דמעות...

אוצר דמעותיו היה פעמים מתפרץ ואז היו הדמעות ניגרות מאליהן ללא מעצור. שמע על כך ה"חזון איש", שהפוניבז'ר רב מהלך על הפיגומים, סובב על פני היתדות של הבנין ובוכה, עד שפעמים רוקק דם עם לחלוחי דמע. אמר החזון איש: "אין דבר, ישיבה שמייסדים בדמעות, בדם וביזע — סופה להתקיים!"

* * *

אביהם של ישראל — "בתי אבות"

עת צרה היא ליעקב — בתוך ימי התופת בשנת תש"ב, נלקטו מאות ילדים מדרכי פולין העולים באש, יתומים פליטי חרב, ולאחר מסע תלאות ברחבי רוסיה הסובייטית, הגיעו לטהרן שבפרס, שם הוקם עבורם מחנה בשליטת "השומר הצעיר". רובם המכריע של הילדים המסכנים היו ממשפחות חרדיות, חלקם לא השחיתו את פיאותיהם ונפשם גם בגל מאורעות האימה, אך דווקא בעת אשר מצאו מנוח קט לכף רגלם, ניחתה עליהם השיטה העיוורת לדת בידי אלה אשר שמו להם למטרה להעביר את שבע מאות הילדים האלה על דתם.

ארון הקודש בהיכל ישיבת פוניבז', שהועבר מבית הכנסת הגדול במנטובה שבאיטליה, נבנה בשנת שצ"ה.

הידיעה אשר הגיעו מהעובדה על הדת אשר נעשית במחנה בטהרן הסעירה והחרידה את יהדות התורה, בעיצומה של השואה באלצה היהדות החרדית לעמוד גם על נפש הילד. היה זה רבנו אשר הרים את נס המרד ועמד בראש הכנס שנערך בטבת תש"ג בו קם וזעק מהמת לבו:

— "אוי! קרא בקול, את הילדים האלה רוצים להכניס ל"מקורדים" הגדולים של הקיבוצים השו־מאליים, אלה הסוגדים לאליל המטריאליזם! ילדי פולין היקרים. ילדי חסידים אשר המה ואבותיהם נהגים היו לעזוב את בתיהם ולנדוד לאדמו"ר, לשמוע מפיו דברי תורה ומוסר ולקבל ממנו עידוד וחיזוק — ילדים אלה באים לארץ ישראל!

— זאת דאגתנו בשעה קשה זו"!

ורבנו אמר ועשה. הוא היה הראשון אשר נשא על שכמו את המשימה להצלת ילדי ישראל. מיד הקים את המוסד "בתי אבות", הגדול מבין ששה עשר מוסדות שונים אשר התחייבו לקלוט ילדים פליטים.

מספר הר"ר בנימין זאב דרייטש הי"ו, יד ימינו של רבנו מאז יסוד "בתי אבות" ומנהלו כיום:

— "לקראת פסח תש"ג קבלנו את עשרים ושנים הילדים הראשונים מקבוצת ילדי טהרן. מהרגע הראשון התגברה לנו מחלוקת עליית הנוער של הסוכנות, למרות שהוכרנו כמוסד מסודר ומתוקן למופת".

— איני יכול לשכוח את הרגעים הגדולים בהם זכיתי לשהות במחיצת רבנו זצ"ל כאשר קיבל את הילדים, כל אחד ואחד מהם זכה ללטיפה ולנשיקה מרבנו — — — היו אז כמה צריפים אבל מיטות לא היו, נסענו, אני והרב, לרחוב הרצל בתל אביב. נכנסנו לחנות והראו לנו מיטה פשוטה. שאל הרב את הזבן: "איזה מזרון אתה מציע?" התורה הזבן על מזרון פלוני, הנה — ... הרב נטל בעצמו את המזרון, שטחה על המיטה והניח את גוו עליה.

— "איך וויל פילען וי די קינדערלאך וועלן שלאפן אוף דיי"...

קבוצה אחרת הגיעה באישון לילה, ממשיך רב"ז דרייטש סיפורו, חייבים לקלוט את הילדים. חורף, קור וחדר צפוף ואין במה לכסות את הקטנים. מכר הרב כי לפלוני יהודי יקר, יש חנות לכלי מיטה ליד בית הכנסת הגדול. יצאנו אל ביתו הלה משמשמע את הרב מדבר על "הילדים שלו" שאין להם במה להתכסות, ירד מיד אל החנות והוציא את השמיכות, והרב — — — שם את השמיכות על גבו ונשא אותן ל"קינדערלאך שלו"..."

כאשר הציע לי לנהל את בתי אבות אמר לי רבנו:

— "דע לך, יקירי, לא שררה אני נותן לך אלא עבדות! ודע לך — בני תורה ו"יידישע קינדערלאך" זיינען בני מלכים ואנו... עבדים להם"...

היו עתים קשים. חודשים עברו על העובדים שלא קיבלו משכורת. כל יום היה רבנו צריך להאכיל אלפי פיות שלשה פעמים בכל יום ויום. עד שפעם פקעה סבלנותם של עובדי המטבח והכריזו על שביתה. קרא לי רבנו וירדנו אל המטבח. ישבו שם כמה זקנים וזקנות שעבדו פעם בישיבה, פנה רבנו אליהם במאוד פניו ואמר: "טייערע אידעלאך, איך בעט אייך, גייט אראפ און גיט עסן מיינע קינדערלאך"... ומי יכל לעמוד בפני מתיקותו ושיפעת אהבתו לסמוכים על שולחנו?!

למעלה מתשעת אלפים יהודים עברו את "בתי אבות" מאז יסודה, מהם אשר שהו אצלינו עשר ואחד עשר שנים רצופות. רובם ככולם הקימו בתי־תפארת בישראל, ובימים ההם, כאשר נכנסו לחופה היו הרב והרבנית היו השושבינים שלהם.

חמש יחידות חינוכיות מרוכזות במסגרת "בתי אבות": 1. לילדים בכיתות ג'־ה', 2. ילדים בכיתות ה'־ו', 3. לכיתות ז'־ח', 4. בתי אבות לבנות לכיתות ט'־י"ב, הישיבה הגדולה לצעירים מצוינים. במסגרת בתי אבות חוסים כיום במוסדות פוניבז' למעלה משש מאות ילדים.

ידוע הסיפור כיצד הגה רבנו את הרעיון לפתוח בתי אבות לבנות. היה זה בשנת תשי"ב בעת שארגון נשים גדול בארה"ב הזמין את הרב למסיבה אשר ארגן. חבורת נשים הכינה לרב הפתעה — הם הציעו סכום נכבד עבור פוניבז' אבל בתנאי... שבכסף המוצע לא יבנו עבור "ילדים עם פיאות". "מסכים! — אמר הרב מיד לתדהמתן של הנשים. אני אבנה עם הכסף בתי אבות לבנות"...

ורבנו אהב את הילדים שלו, וכאן מקום להזכיר את אם־הבית הדגולה הגב' מתק ע"ה שמסרה נפשה על בתי אבות, הוא קירבם וחיבבם באהבה ללא מצרים. לא היה פעם שיצא למסעו בחוץ לארץ — ורבים היו — לפני שירד להיפרד מ"ילדיו" — כמה חיבה כמה אהבה השקיע בהם ואף הם השיבו לו כגמולו. "הרב בא" — משמע "האב בא". כאב ממש היה להם ודאג לכל מחסורם.

בליבו הגדול לבנות תורה, להקים ישיבות, לגדל ראשי ישיבות, היה שמור מקום נכבד למאות ואלפים של ילדים להם העניק בית־חם, להם זימר תמיד שירי שבח והלל, ובשבילם התפלל "למעלה מן הזמן" — הכל נתן לגידולם לתורה ולבני תורה.

* * *

ראשון במלכת התורה

כעבור עשור אחד בלבד מאז הקים רבנו את פוניבז' עם שבעה תלמידים, כבר ניצבו לתפארת אחד עשר בניינים לתורה של ממלכת פוניבז'.

מן המסד ועד לטפחות השקיע רבנו במפעליו, לא קם איש כמותו, יחיד בדורו, אשר הצליח באותן שנות מלחמות ושידוד מערכות, הן בארץ והן במדינות העולם — רק בעשור אחד! — להקים ולבנות בכוחות על אנושיים אימפריה תורנית.

בשנת תשי"ד כבר ניצבה בגאון הישיבה הגדולה על כל אגפיה ובה הסתופפו קרוב לשלוש מאות תלמידים. כבני לויה נאמנים כבר הוקמו עד אז שלושה בתי מעונות: "תפארת יעקב" "בית ציר־רון" ו"נוה שלום".

באותה שנה כבר עמדו על תילם ששה בתי אבות לילדים ולילדות פליטי השואה עם כמאתים וחמישים נפש. בכולל האברכים אשר יסד רבנו כבר יגעו בתורה למעלה משלושים אברכים, ובישיבת "ירחי כלה" כבר הסתופפו למעלה משלוש מאות "בעלי בתים".

פריחתה ושיגשוגה של פוניבז' עברה כל דמיון. רבנו כבש פני־תבל בהודו והדרו וביצירת המופת של פרי־רוחו, אמונתו ומסירות נפשו. גם אם היו שנים אלה — שנות משבר מבחינה כלכלית, הצליח רבנו להלהיב ליבות נדיבים לחדש "מסורת הנדיבים מימי שלמה המלך".

בשנה זו — שנת תשי"ז — שוב התנוצץ במוחו הגאוני של רבנו רעיון מקורי ומיוחד במינו. בהשראתו וביזמתו הובא אל היכל הישיבה ארון הקודש המפואר מהעיר מנטובה שבאיטליה, אשר נבנה לפני קרוב לארבע מאות שנה, מצופה כולו זהב טהור ושופץ לאחרונה.

בעשור השני של פוניבז' הציב רבינו את הבסיס הכלכלי לממלכתו — גם זאת פעל ויצר כיחיד בדורו — לפיתוחה ואיחודה של ממלכת פוניבז'. בשנת תשי"ז, כשנתיים ימים בלבד מאז הגה והציע את רעיון ה"נציבים" ונציבי עולם, כבר התנוסס על "לוח היום" בהיכל הישיבה עשרות רבות של שמות נציבים. בשנה זו כבר עמדו על תילם כמה וכמה בניינים של אותם נדיבים אדירי לב אשר הקימו אותם בקרית הישיבה והיו ל"נציבי עולם" עבור הישיבה ומוסדותיה.

בשלהי העשור השני של פוניבז', כבר מנו חוסי מוסדותיה כאלף נפש. לישיבה יצא שם־עולם ומבין מאות תלמידיה היו כשליש מהם עולים מעשרים ושתים מדינות מכל רחבי התפוצות: אירופה, דרום אמריקה וארה"ב, ואף מאוסטרליה, רודזיה ו... תימן.

בשנת תשכ"ד, במלאות עשרים שנה ליסודה של פוניבז' בארץ ישראל, חסו בצילה של הישיבה הגדולה ובכולל האברכים קרוב לשש מאות לומדי תורה. ישיבת פוניבז' לצעירים — קריה נאמנה לצעירי הצאן — היתה לגדולה בישיבות הקטנות עם למעלה ממאתיים תלמידים. בשנה זו קמו גושי בניינים של פוניבז' בכל רחבי זכרון מאיר.

ורבנו פרץ דרכה — — —

באותו יום נכבד בו נוסדה פוניבז', עשרים שנה בדיוק לאחר מכן, ביום ה' בכסלו תשכ"ד, נחוגה ברוב עם הנחת אבן הפינה לקרית פוניבז' באשדוד, כאשר במרכזה קמה ונוסדה הישיבה הגדולה — גרודנא.

גדולי ישראל באו לחלוק כבוד והערצה לרבנו, הכל השתוממו על שאר־רוחו וכוחות נפשו של רבנו:

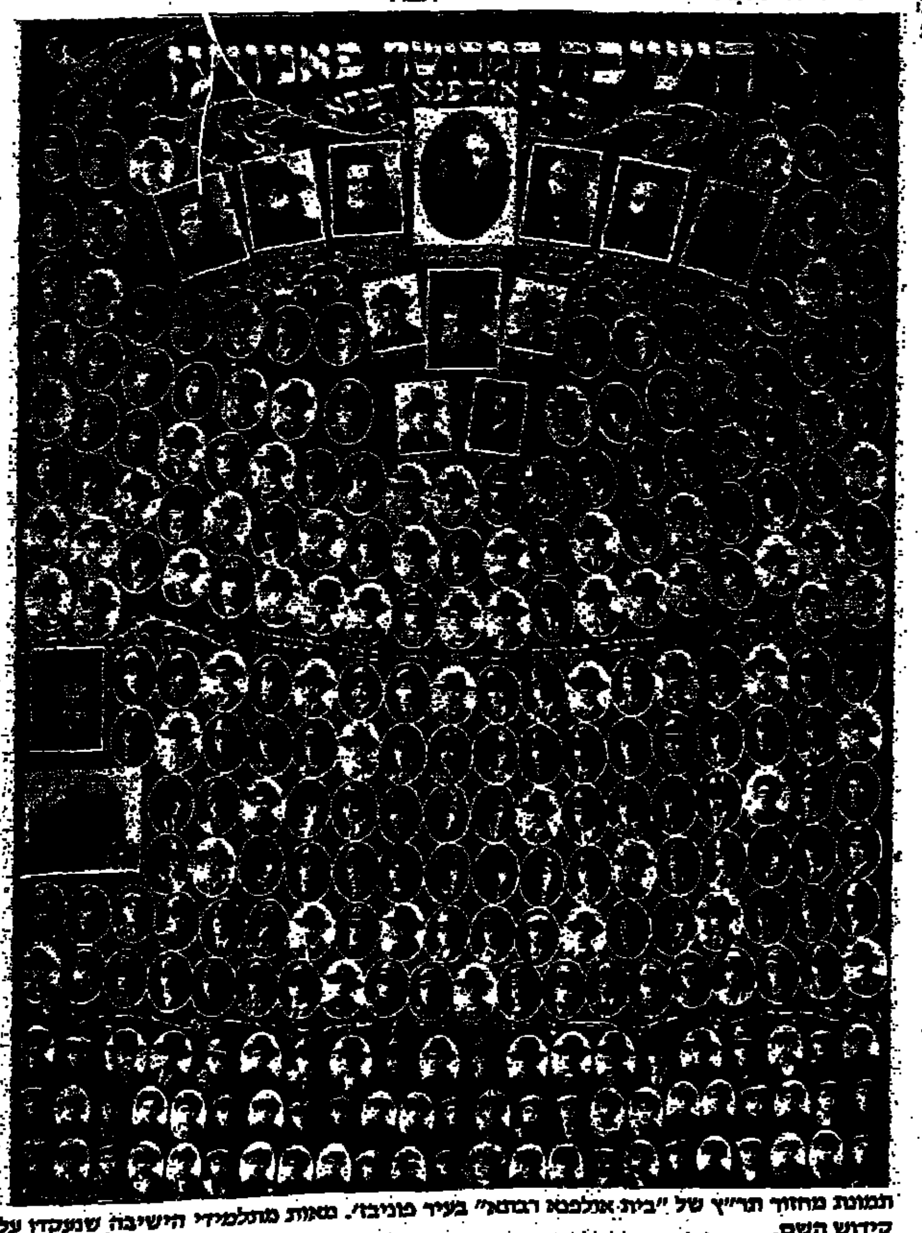

תמונת מחזור תרי"ץ של "בית אולפנא רבתא" בעיר פוניבז'. מאות מתלמידי הישיבה שנעקדו על קידוש השם.

התמונות באדיבות "גנזי קידוש השם"

שיחה עם תלמידו המובהק, מראשי ישיבת פוניבז', הגאון רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א:

הגאון הגדול בתורה

- - - "רבנו זכר צדיק לברכה היה גאון הדור ממש. הכל הפליאו את גדלותו וחכמתו אבל לא הכל ידעו כי אותו זקן המשרך רגליו יומם ולילה למען הקים את פוניבז' — והכל ראו עם הזמן מה היא פוניבז' — אינו אלא גאון ובקי נפלא בכל מכמני התורה.

זכורני, באותם ימים ראשונים של פוניבז' לא הפסקנו אותו בתוספות אחד בכל הש"ס, הרב ידע ש"ס עם כל התוספות בעל פה ממש. אפילו בשעה שהיה כבול בעסקנות למען הישיבה כל היום, הרי בכל רגע פנוי היה יושב והוגה בתורה.

— בחודש כסלו שנת תש"ד נוסדה הישיבה. היא נפתחה עם שבעה תלמידים ובראשם עמד ראש הישיבה מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל. בקיץ אותה שנה הגיע המשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצוק"ל מפתח תקוה, שעוד כיהן בפוניבז' העיר כמשגיח וניצל יחידי מכל בני משפחתו הי"ד, והישיבה מנתה 35 תלמידים. בקיץ תש"ה הביא רבנו את מרן אבא שליט"א, הגאון רבי דוד פוברסקי. לכהן גם הוא כראש ישיבה. רבנו הכיר את אבא שליט"א עוד כאחד מבכירי תלמידיו בפוניבז'. משם נסע למיר.

בחורף תש"ב הגיע לישיבה מרן הגאון רבי אליעזר מנחם מן שך שליט"א והישיבה מנתה כמא־תיים תלמידים.

באותן שנות בראשית של הישיבה על הגבעה הזאת היה רבנו מעורה בכל הנעשה בישיבה עם כל תלמיד ותלמיד. הוא שוחח בלימוד עם כולנו. אדב אותנו בליבו הגדול לאהבת תורה.

- - כשם שהוא ז"ל ידע ש"ס בע"פ כך דרש מאתנו להיות "ש"ס אידן". בימים אלה הנהיג מלבד הגמרא הנלמדת בעיון ילמדו כל בני הישיבה בכל "מחזור" של שש שנים את הש"ס כולו. ואכן במחזור הראשון כמעט סיימנו את כל הש"ס כאשר הרב עצמו אומר שיעורים בבקיאות. והשיעורים שלו בכל הש"ס היו בבקיאות מדהימה כאילו הרגע הכין את השיעור.

הוא ז"ל היה אב לכולנו בתורה. הוא אהב יומם ולילה את אהבתו ל"קינדרלאך" שלו, אלו תלמידיו. הוא אהב תורה — בכל יום כאשר שב לישיבה היה לו חדר (עד אשר נישא כזיו"ש לרבנית מרת הינדא ע"ה) סמוך לחדרי בני הי־שיבה בקומה הראשונה של אגף דרום. זכורני, כשהייתי סמוך לחדרו. בשעה מאוחרת לאחר חצות ראיתי אור בחדרו, דאגתי לרב. דפקתי קלות על הדלת ולא נעניתי. נכנסתי בלאט — הרב שכב על מיטתו עם בגדיו וסביבו עשרות ספרים פתוחים... כך היה סדר לילה בלילה!

מלבד שיעורים כלליים בעיון ובבקיאות, אמר הרב גם חבורות, בהן לא חדל מלתבוע אותנו להיות גדולי תורה. "מפוניבז' — חזר ותבע — צריך לצאת גאוני תורה וראשי ישיבות". הוא סלד מקטנות וכמיצוט ההשגות בלימוד התורה. מעולם לא הסתפק בחריפות ובפלפולים — הוא ביקש שיצמחו ראשי ישיבות!

כל נשכח את התנאים של אותם הימים. אכלנו בכידה ובמשורה, את הכסא עליו ישבנו בעת הלימוד נשאנו עמנו אל הצריף (שעמד היכן שהיום בית שרבן) שקראו לו חדר אוכל אשר להיה בימי הקיץ הדלף מלוא כיסויו בימי הגשמים; אסור לשכוח איך צמחה הישיבה, באיזה תנאי מהיה ולינה למדו אז, ודוקא בלחץ ובדוחק של עוני ומחסור, היה רבנו החנון והמרחם, האב המסור לכל אחד ואחד כבנו יחידו ולא נרפה מלדרוש את הצמיחה התורנית, את הגדלות בלימוד ובהבנה, את החשק להתעלות תמידית...

— בימים ההם היו התלמידים גם מעורים בחיי הבנין והיצירה של הישיבה ההולכת ומוקמת לתפארת על הגבעה. הרב היה מספר לנו את העובר עליו, מה הוא חושב לעשות, מה הן הכוונותיו ואף על העמל שלא תמיד מעלה את התועלת הרצויה. אבל תמיד סיפר גם על המופתים הגלויים שהרבונו של עולם מראה לו על כל צעד ושעל. בכל ראה נס, הכל מופת גלוי, לא מכוחות עצמו, לא בזכות עצמו, אף לא מהיגיעה והעמל אשר משקיע עבור כל תרומה, גם לא בזכות הקשיים המרובים הנערמים לפניו והבזיו־נות שיותר מפעם ספג. הכל, כל מה שהולך ומוקם — הכל נס ומופת גלוי!

— התלמידים הראשונים זכו לשהות יותר במחיצתו של רבנו ולהכיר פנים רבות של איש אשכולות זה. זכינו להציץ בפנימיותו, לשאוב מתורתו אותה הדלה מלוא חפניים, ראינו והבטנו בחכמתו הנפלאה, בפיקחותו השנונה, ביראת שמים שלו, באהבתו הגדולה לבני תורה ולילדי ישראל, אותם הציל לתורה ב"בתי אבות" שיצר עבורם.

— מי יכול לתאר את הלב הגדול שלו, הלב שלא יכל לשכוח את המיליונים שעלו על המוקד הי"ד וחי עמהם עשרות בשנים אחר כך; מי יכול לתאר את הלב שחבק עולם ומלואו באמונה כי הנה קרוב היום בו "וכל בניך לימודי ה'"!

רבנו היה אמן הביטוי והרעיון. דרשותיו ומשאותיו היו אחת לאחת יצירת מופת של הדרוש והחידוש. עז־ביטוי היה בברק רעיוניו והגיוני חכמתו. הוא שילהב המונים במקוריות של אמרי נועמו שהתחברו במליצות, בחזון שמימי ובראיית הנולד. אך עם כל זאת — לגבי עצמו לא היו אלה מליצות בעלמא, הוא חי באמונה פשוטה כי אכן עתידו של העם וגאולתו קרובים ובכל יום אחכה לו - - -

משום כך היה פונה אל שומעי לקחו: "טייערע ברידערלאך! — הנה משיח בא!, והוא עצמו חש החובה המוטלת עליו להכין את הדור לקראת מלך המשיח. היתה לו השאיפה הגדולה לקחת חבל בחזון הנבואי השגור בפיו: "ומלאה הארץ דעה" "וכל בניך לימודי ה'". לכן לא הסתפק ר"נ בהקמת ישיבות ובתי אבות, קריות נאמנות לתורה ובתי אולפנא לאברכים. אלא דאג גם להמוני העם, להביאם בצל כנפי השכינה וללמדם תורה ודעת. בעיני רוחו ראה גם ראה כי "הנה זה עומד אחר כתלנו" — הנה משיח בא!

רבנו ראה את שיא יצירותיו בישיבת פוניבז' המעטירה, ממנה, צפה וציפה, ייצאו ויתעלו ראשי ישיבות של הדור שאחר החורבן הנורא; בפוניבז' ראה את בית היוצר לראשי ישיבות, לפיכך העמיד בראשה שלושה גאוני עולם, גדולי מרביצי תורה בדור הזה.

זכורני — שוב אותן שנות ראשונים, כאשר הרב עלה במיוחד לירושלים ובא לביתו של רבי וועלוולי — גאונה של בריסק זצוק"ל, הרב לא שאל אלא קבע: "אתם הראש ישיבה של פוני־בז'!", ובטרם נענה הוסיף ואמר: "כבוד תורת־כם"!. הלוא בין כה לומדים את דברי התורה שלכם בפוניבז'"...

— אין איפוא תימה מדוע חיבב הרב כל כך את בני הישיבה, הוא ראה בכל אחד ראש ישיבה לעתיד, הוא תבע מכל אחד להיות ולגדול מרביץ תורה לעדרים, ולפיכך גילה את מלוא אהבתו לתלמידים, הוא שפע אהבה ללא גבול, חיבקם ודאג לכל מחסוריהם כאב לבניו ואולי יותר...

עם כל פיקחותו ושנינותו, עם כל חכמתו וגאונותו, לא האפילו אלה על תמימותו הזכה כשיגו ושיחו עם בני הישיבה. על מזבח אהבתו לתורה וללומדיה הקריב את קרבן־עצמו...

לכן זכה כי עולם התורה אשר הקים כבכירות נפשו מתברך מבארה של ממלכת התורה — פוניבז', רבים מאוד מתלמידי הישיבה תופסים מקום נכבד בכותל המזרח של הישיבות בארץ ובתפוצות.

- - - משמי מרום צופה רבנו הגדול על תפארת ממלכתו, ובוודאי אומר, כי אכן היה כדאי הכל, כל מה שהקריב משל עצמו למען אלפים רבים אשר גדלו בפוניבז' ואשר יגדלו בה עד יבוא ינון".

העם כולו היא. "לשנה הבאה בירושלים". בטחון זה מנין?

אם נתבונן נוכח לדעת, כי באותו יום, שבעטיה של מזימת־רשע מתעוררת שאלת קיום עם ישראל מתעוררת ממילא שאלת מעשי בראשית. לפנינו התגלות של ימי בראשית דומה ההתנקשות בקיומו של ישראל כמו התנקשות בקיום יצירות בראשית. טבע שאין לשנותו מצד אחד כליון חרוץ חייו, ומאידך ישראל הנצחי הרואה במפלת צורריו. וזהו באמת "יום גדול", כמו כי גדול יום הבריאה. בעי־צומה של "עת צרה ליעקב" נופיע לעיני כל "יום גדול מאין כמוהו" והכל מודים בנצחיותה של אומה זו. וכאן מקור השאננות. השאננות של כלל ישראל עוברת לפרט בישראל. הלב דבוק בכלל ושאננות הכלל נדבקת בפרט. הואיל והוא חלק ממנו, הלב דואב על אבדן הפרט, אבל מלא תקוה ביחס לכלל. וזהי נחמתו בעוניו.

הוא הדין ביחס לארץ ישראל. שטות לדבר על אפשרות של ניתוק הקשר בין ישראל וארצו. קשר בל־ינתק הוא, "למען ירבו ימיכם.. על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם.. כימי השמים על הארץ" האפשר להפריד בין הדבקים הללו? — אותו הדבר ביחס לישראל וארצו. אין כח בעולם שישלול מישראל את ארצו, בעלות ישראל על הארץ מותנית רק בשמירה על קדושתה וסגולתה ותו לא. ברית עולם היא, ברית ילה. מכאן אותה השאננות ביחס לשאיפות הכלונן של צוררינו והנסיונות לניתוק הקשר ההיס־טורי בין ישראל וארץ־ישראל.

כל ישראל קדושים — ויש להכין תפילין בשביל... עין־חרוד!

ומכאן לקדושת ישראל. טבעית היא כמו קיומו של ישראל. קדושת הארץ מציאות היא כמו הארץ בעצמה. אין לפנינו שאלה של רוב ומיעוט, של רוב חילוני. לא ולוא! כל ישראל קדושים הם. יש "קדשים שנפסלו", קדשים שיצאו ממחיצתם, אולם קדשים הם. כך הדין בישראל. ובימי אומים אלה אנו פונים בקריאת אחים: ישראל עם קדושים כן כולם קדו־שים. גם אחינו בעין־חרוד ובגבעת־ברנר קדושים, כי סו"ס ישובו למקור מחצבתם — זרע קודש. תפקידנו להכין לראשי מתיבות עבור עין־חרוד וחברותיה, אנו מצווים להכין מלאי של תפילין עבור יהודים אלה, ומובטחני כי לא ישאר אף ראש יהודי אחד בארץ בלי תפילין.

והגילוי העילאי בדורנו — הוא גילוי קידוש השם. לפני אלף ותשע מאות שנה אסרו את רבן של ישראל, רבי עקיבא, והוציאוהו להורג, בהיותו חבוש בבית האסורים ביקש מים לנטילת ידיים ואמר: "מוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חכמים". ועכשיו, בטרבלינקה, אחיו של האדמו"ר מגור, הגאון הקדוש ר' מנדלי הי"ד, צועד למחנה המות וקורא: "יהודים, עוד מעט ואנו נקדש שם שמים, מן הדין להכין את עצמנו למצוה גדולה זו, הביאו לי מים לנטילת ידיים". קפץ אחד ואמר: רבי: אסכן את נפשי בתנאי שתבטיח לי חלק לעולם הבא. הגאון הקדוש מוותר על חלקו לעוה"ב ומקבל התמורה זה — ספל מים לנטילה.

בזכות מה החזקנו מעמד בגולה ארוכה ומרה, זה תשע עשרה מאות בשנים, הרי לפניך השרשרת מרבי עקיבא עד רבי מנדלי, בזכות שלמדנו תורה, בזכות גדולי התורה שהשרישו בעם כולו את אור התורה ונר המצוה. שרשרת אחת מקשרת את כולם. ואם יש את נפשך לדעת מאין סוד העלומים של אומה זו, חיוניותה התוססת והמפעפעת בקרבה, הנה אשר לו מעין לא אכזב שפע מתחתיו וכעץ שתול הוא על פלגי מים חיים.

אנו, יהודי ארץ־ישראל, יהודי ה"חלוקה" הם. כמו לפנים יהודי ה"חלוקה" התקיימו בזכות הגולה כמו כן עכשיו הננו הבחינה זאת. ניצלנו כאן בארץ בזכות הקדושים שבגולה. נהיה ראויים לפחות לגילויי־קדושה דהתם. אבות ירשו בנים וזקנים נכדים. אותה קדושה נחזיר לתוכנו. קדושת ישראל וקדושת הארץ. חטיבה אחת מהודקת ואחידה.

אנחנו — יורשי הקדושה ובזכות קדושי הגולה ניצלנו!

אנחנו — יורשי הקדושה! עם קדוש אנו בארץ הקדושה, למען קדושת הארץ! ועל קדושה זאת אין ב"ה כל מחלוקת. נכיר נא את עצמנו, נתחיל נא לחיות בא"י כראוי, תשמע נא מי אנו. נחסל כל קטנויות. בטוחני כי רמה ותולעה לא ישלטו בקרב־נות הקדושים. אל נא תהיה — תולעים קטנים הזוחלים זה על זה. נהיה ראויים ליום גדול זה מאין כמוהו: הוי יום גדול!

ועתה, קודם כל על אגודת ישראל בעצמה להשליך הקטנוניות מעליה. יש בה באגו"י הרבה קדושה, אך אנו הולכים באבק, ומשהו מאבק הדרכים מדבק בנו. נשליך נא מעלינו את האבק הזה. קומי אורי כי בא אורך! ננסה נא לעת עתה, לשם ההתחלה לחיות ימים קדושים כי ביום גדול אנו חיים. אל יבוא איש לאספה, להתיעצות, אם לא למד שעה שעתיים תורה באותו יום! קשה הדבר בראשיתו, כל אחד אומר לעצמו, שעוסק בצרכי ציבור הוא ויש שבאים אפילו לישיבות טרם שהתפלל. אך לא נתפס מרובה, נתחיל בנער, בילדינו, ועשה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו. איש לרעהו יאמר חזק.

ואל הנער, בן־תורה אקרא, באש קדושת ישראל, ברות התורה החזקה הנובעת מהישיבות. למדו: עבדו על עצמכם! תנו לעם ישראל בני תורה, כי הם המגינים!

נתכונן, כי ביום גדול — הוי ביום גדול מאין כמוהו — אנו חיים. "עת צרה היא ליעקב", יהי רצון שיממנה יושע", במהרה בימינו תשועת עולמים.

משא בלתי־נשכח זה נשמע מפיו של הרב הגאון רבי יוסף כהנמן מפוניבז' לעת העידה הארצית של אגודת ישראל בארץ־ישראל, שנתקיימה בפתח־תקוה בשנת תש"ד — בעצם ובקופת השואה.

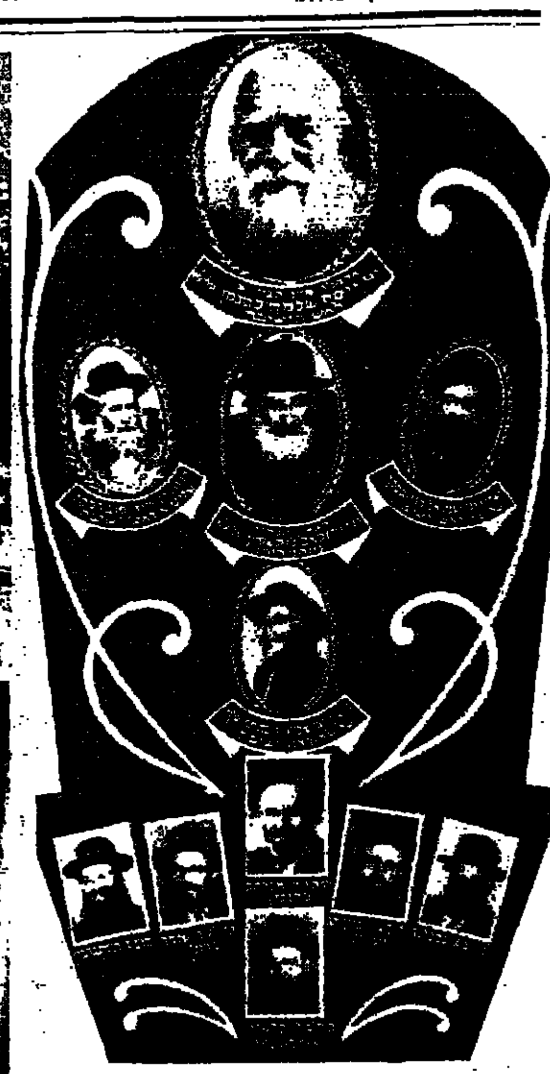

מתוך "עץ החיים" של ישיבת פוניבז' מחזור — תשכ"ט

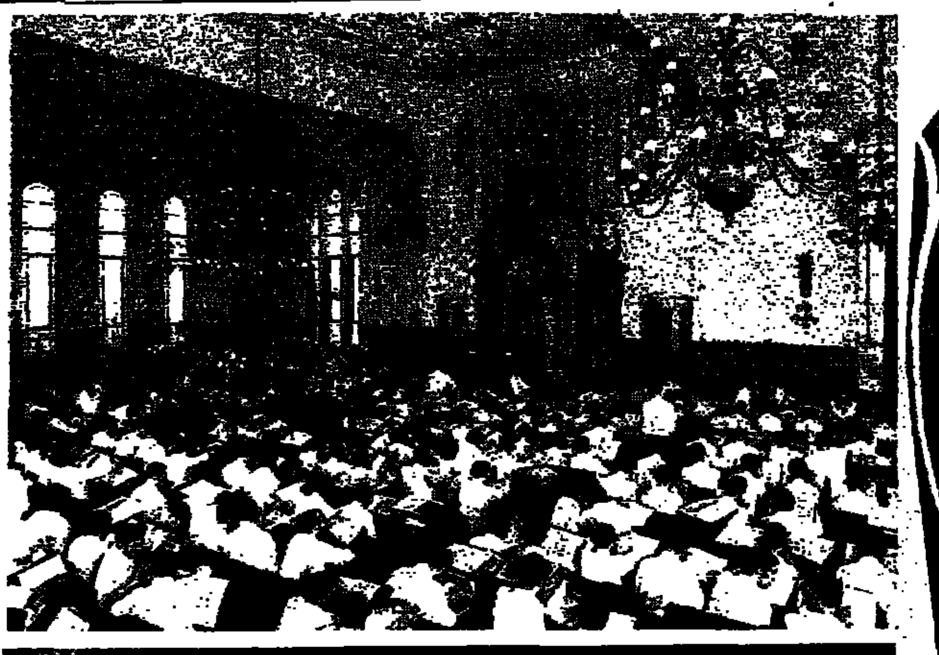

רבנו ומרן המשגיח זצוק"ל בנסיעה לחגיגת הנחת אבן הפינה למוסדות פוניבז' באשדוד.

ביום מר תמהר זה באו כל בית ישראל להנחיל כבוד ולבכות על סילוקו, של אותו גאון וצדיק שיצר את היש מאין של עולם התורה, של אותו מפריח שממות אשר העפיל והמריא בגבורת הלב ובתשוקת הנפש למעלה מבינת אנוש.

ספד לו מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל:

— "מידותיו של מרן זצוק"ל היו כה נעלות עד שספק אם אדם בימינו מגיע אליהן. צניעותו וענ־וותנותו כצד גדולתו בתורה הם פרק נדיר במסכת חיינו. הוא היה המנהיג — הוא היה הגדול!"

וכך הספידו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פוברסקי שליט"א:

— "אמנם שהינו במחיצתו שנים... ידענו, חזינו, שמענו על מעשיו ומעלליו, אך אותו גופו, את הרב מפוניבז' — לא הכרנו! שכן לא היה כמותו שהשתקף באישיותו 'המגביהי לשבת' ויחד עם זאת, מרוב גדולתו, הצליח לרדת אל העם ולאהוב כל אדם בבחינת 'משפילי לראות בשמים ובארץ'..."

— "אין לנו מושג מי היה הרב מפוניבז'" — ספד לו מרן ראש הישיבה הגאון רבי אלעזר מנחם שך שליט"א — אך מה שראו עינינו שמסר את נפשו ואת חייו למען התורה ולומדיה, הוא המשיך בעבודתו בשעות מצוקה ומשבר באותו מרץ עלומים כפי שנהג מעודו"...

בהספדו על רבנו אמר מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל:

— "מורנו ורבנו הגאון מפוניבז' לא רק שכאב את כאבו של הכלל, אלא אף כאב היחיד היה טבוע בליבו, הוא אהב כל אדם מישראל כאילו היה אחיו או בן משפחתו. הוא היה בבחינת אבא ליודעיו ולמכיריו — אבא לתלמידיו בפוניבז', אבא לילדי "בתי אבות" ואביהם של כלל ישראל, עליו ניתן לומר בפה מלא: 'אבי, אבי — רכב ישראל ופרשיו'!"

זכה רכב ישראל ובחייו הושיב ישיבות ובתי אולפנא על קברו, בהם עולים אלפי דפי גמרא מדי יום ביומו לעילוי נשמתו, ומקדמים פניו בישיבה של מעלה יום יום:

— אשריכם, רבי יוסף שלמה כהנמן, אשריכם! ...בשמתכם צרורה בצרור החיים! — — —

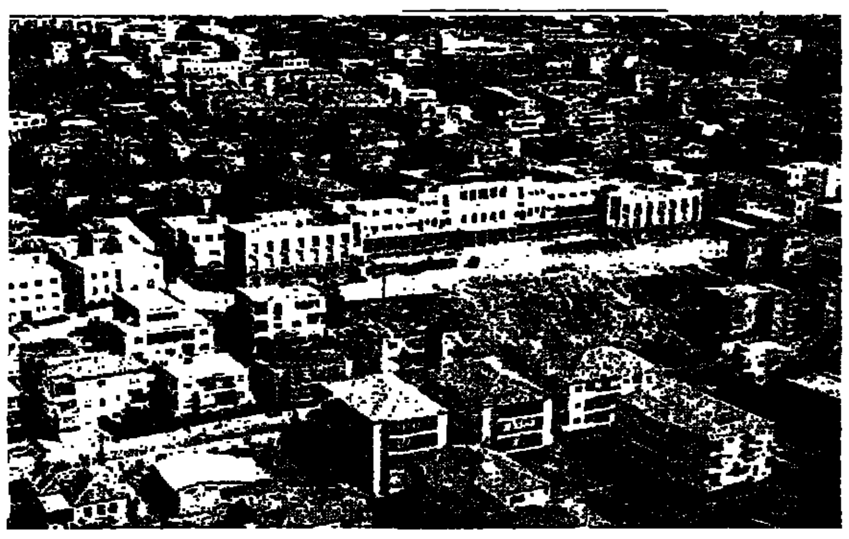

היכל הישיבה ו"אהל קדושים". מבט ממעוף הציפור מצד מזרח (למעלה) ומצד מערב (למטה).

מרן רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל נשיא ועד הישיבות, אמר כי "הנאצים" ימ"ש לא רק סתמו את הבארות, אלא גם מילאום עפר, מתוך כוונה שלא תהיה להם תקומה — ואילו הרב מפוניבז' חזר וחפרם וקורא להם שמות כשמות הראשו־נים"...

פתח מרן רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ואמר:

"... מורנו ורבנו, פאר דורנו, זכה להשיגיו המופלאים בזכות מסירות נפשו העילאית, בה הוכיח כמה על־אנושי בעבודת הקודש יומם ולילה, הנמשכת כבר עשרים שנה בארץ בלבד.

— לפני עשרים שנה, עם פתיחת הישיבה עם שבעה תלמידים נבחרים, בהיותנו בבית־אריזה עזוב בתוך אחד הפרדסים של בני ברק, הבטיח לנו הגאון מפוניבז': "פה יקום משכן של תורה וקול התורה לא יפסק בו יומם ולילה" — היום כבר מותר לגלות שאז לא האמנו לו, לא תארנו לעצמנו שניתן לבצע זאת בכוח אנושי — אך המציאות הנגלית לעינינו היום הזה מופלאת ונעלית מעל כל חלום"...

ביקש רבנו להקים ישיבה גדולה לחמש מאות תלמידים בלבד והנה הישיבה עברה את מחצית האלף.

פוניבז' היתה לאבן השואבת של טובי בני הישיבות מגדולי הארץ ומעולי הגולה. לא היה בחור וטוב בכל עולם הישיבות אשר לא ראה חובה לעצמו להשתלם ולהתעלות בכור ההיתוך של פוניבז'. מי שראה את עולמו, בהווה ובעבר, בעולם התורה והישיבות; מי שחשקה נפשו לדלות מתורתם של ענקי מרביצי התורה בדור הזה; מי שביקש לרוות צימאונו הרוחני מתורת המוסר של מאורי הדור — לא פסק מלהתדפק על שעריה של פוניבז'.

— — — ואלה רבים היו ורבים הם כיום הזה!

ישיבת פוניבז' המעטירה, הענק של עולם הי־שיבות, לא יכלה להישאר בגבולות אשר גבלו לה ראשיה ומנהליה. עם כל הקשיים, הרוחניים והג־שמיים, הוסיפה ספסלים לבית המדרש והרחיבה את גבולה בתלמידים ובבתי מעונות עבורם.

פוניבז' כיום הזה עברה את השבע מאות תל־מידים — כן ירבו [illegible]

אין בדומה בכל עולם התורה בהיכלו תלמידים בהיכל אחד, בחדר־אוכל אחד, בצל קורה אחת, כמספר הזה של לומדים והוגים בתורה.

רבנו לא זכה לראות את ההתפתחות המרשימה של פוניבז' שלו לאחר שהשיב נשמתו הגדולה במחצית היובל להקמת הישיבה, אבל בעיני רוחו ובחזון קדשו ראה גם ראה כי תחת יד נשיאותו של בנו יחידו רבי אברהם כהנמן שליט"א הלוך תלך פוניבז' ותפרח ותגדל, האלפים ימשיכו לנהור לאותה גבעת שממות אשר הושקתה בדמעותיו והיתה לתל תלפיות לכל עולם התורה הפורה כיום בכל קהילות ישראל.

ולא הישיבה הגדולה בלבד, זו המתנשאת לת־פארת וברמה למלוא העין של בני ברק ופרבריה, מוכיחה את עצמתו של עולם התורה ושאבת את המיטב שבמיטב של עולם מופלא זה — גם הישיבה הקטנה של פוניבז', בראשות גאוניה ודרי־מגיה בחינוך צעירי הצאן, היא פנינת החן בכתרה של פוניבז'.

מישיבה קטנה זו, אשר גם היא כאחותה הבכי־רה, מכניפה אל בתיה ממיטב בוגרי התתי"ים והחדרים, יצאו גידולי־פאר לעולם התורה. בכוח איתנים היא נאלצת לדחות את המוני הצובאים על שעריה, כדי לשמור על המסגרת החינוכית והאי־כותית הרצויה לישיבה קטנה. אף על פי כן עולים ומתעלים בה קרוב לשלוש מאות תלמידים.

ישיבת נתיבה אשר באשדוד, המסתפחת לישיבה הגדולה ועליה מופקדים טובי ראשי הישיבות אשר הוכתרו בכתרה של פוניבז', שוקדת גם היא — עם כמאתיים תלמידיה — על ההגמוניה הפונבי־זאית, ומפיצה בשורה ובגאות את הניחוח הישיבתי המעולה בערי הדרום.

רבנו אף ראה חובה להחזיק בכולל אברכים בצמוד לישיבה הגדולה. בשנים הראשונות ישבו כשני עשרות אברכים ולנו בעמקה של תורה יחד עם בני הישיבה הגדולה. עם התפתחות הישיבה ונישואיהם של בניה ביקשו אלה להמשיך לחסות בצילה — לא לעזוב את הענג הפוניבזאי ולהיות סמוך על שולחנה כבימי בחרותם.

כשבעים אברכים ויותר לומדים כיום בכולל של פוניבז', בבנין מפואר משלו, ועל ידו לומדים רבים, בני גילאים שונים החוסים בצילו.

פוניבז' היא איפוא אימפריה תורנית. בכל מפעל תורני היא צועדת בראש, היא נחשונית בגודל ובעוצמה. כך היתה דרכו של רבנו — אין להסתפק בקטנות, מה שנעשה ומה שמוקם ומתוכנן לקום, הכל מתוקם מתחילת בריתו כנס להתנוסס ברמה ובעיזות, במאות ובאלפים, בבניינים מפוארים ומרווחים, ברוחב הלב וברחבות הדעת, באמת־בנין לעומק ולרום, בהוד שבתפארת ובתפארת שבהוד — תשקיפים נאמנים של האמן הענק בבנין ויצירה.

על חורבנה של "בית אולפנא רבתא" בעיר פוניבז' הליטאית, אשר שיכלה את אלף הנפשות הי"ד שעסקו בתורה בתוכה ובמפעליה, קמה ונת־עודדה הממלכה של פוניבז' הארץ־ישראלית.

מפוניבז' הליטאית לא נותרו אלא חמשה־ששה תלמידים, רבנו ובנו, והמשגיח רבי אבא גרוסברד, שעזב את פוניבז' לפני בוא גייסות הנאצים.

בארבעים ושלוש שנים מאז יסודה וכינונה של פוניבז' בארץ ישראל, כבר עברו את פוניבז' אלפים ורבבות תלמידים, בנים ובנות, אשר למען תורתם ורוחותם נתן רבנו הגדול את נפשו, את ליבו ואת באונותו.

* * *

זה ספר תולדות אדם

למעלה משישים שנה הקריב רבנו את קרבן התמיד על מזבח התורה, לבד מהקורבנות התמימים אשר עלו למוקד ממשפחתו ומבני־תלמידיו הי"ד.

שישים שנה, מאז שנות השלושים שלו, כשהקים את הישיבה הראשונה בידו, היה רבנו נסיך מלכות התורה.

עוד בימי חרפו, בעת שמלאה הארץ גאוני ואדירי תורה בטרם עלה עליהם הכורת הנאצי, כבר הוכר רבנו ככוכב רב גוונים ובשימושה של יהדות התורה.

היה מבהיק בגאונותו ומבריק ברעיוניו, כביר במעופו ואדיר בשאר־רוחו. הוא האיש שהכל חזו בו, עוד בשנות אברכותו, כמנהיג הדור, כמצפנו וכמדריכו.

רבנו היה המפענח צפונות של הדור ועתידו, המעורר והמוציא לפועל, חכם־הודים ואביר האי־מונה, זך ברעיוניו וטהור במצפוניו; הוא ידע והבין את תחלואי הדור וכרופא אומן חבש את מזוריו; הוא נשא את משא העם על שכמו ובנה את מלכות התורה — של מלך המשיח.

שנות השיבה להן זכה לא הכריעו את כוח עלומיו. בן שמונים ומעלה נדד על פני תבל ומלואו כבשנות שחרותו. כוח האמונה ורגשי־קודש נשאוהו על כנפיהם במסע־עלומים על פני ימים וארצות, כדי להקים עוד ישיבות ולבסס את כל־כלתן, בידעו כי על צאן מרעיתו מופקדים ומי המעלה של עולם התורה והמוסר.

שאל את רבנו, מרן ראש הישיבה הגאון רבי אלעזר מנחם שך שליט"א: "מדוע אין מר מעלה על הכתב את חידושיו בהלכה ובאגדה?" נענה רבנו כפעם לבבו:

— "... מוטל עלי לכתוב ספרים מסוג אחר — — זה ספר תולדות אדם..."

ואכן — ספר הזהב של רבנו נחרט בציפורן שמיר לדורו ולדורות, ממנו ילמדו כיצד מקימים עולה של תורה, ממנו ישאבו את כוחות הנפש ותעצומות הרוח להגדיל תורה ולהאדירה.

* * *

"המגביהי לשבת"

בכ' אלול תשכ"ט נחתם הפרק האחרון של הספר אשר חרט רבנו בתמצית דמו ובלהט אמונתו.

מה לכהן בבית הקברות?

מדוע צריכה ישיבת פוניבז' להקים בית עלמין משלה? שאלנו בזמנו את הגאון מפוניבז' רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל כאשר סיפר על תכניתו הנועזת, כאשר שמענו על תכניתו זו.

את התשובה שמעתי מפיו הטהור.

"רכשתי לישיבה פרדס הדרים בגבול בני ברק והתכנית היתה לעקור את העצים ולהכשיר את השטח לבית עלמין מיוחד. התכנית היתה זקוקה לאישור ה"ועדה העליונה לשימור הקר־קע". הסיכויים שועדה זו תאשר את עקירת הפרדס היו קלושים ביותר".

עמדה לי סייעתא דשמיא ממש — סיפר במתק לשונו — מזכיר הישיבה היה צריך להפגש עם ראש עירית בני ברק בימים ההם. וכאשר נכנס לחדרו ראה על שולחנו הזמנה לישיבת "הועדה לשימור הקרקע", כשעל סדר היום רשומה בקשתו של הרב מפוניבז'. המזכיר מיהר לחזור ולספר לי על הישיבה שנועדה להתכנס בימים הקרובים.

"כן במקום החלטתי לפנות לאברהם הרצפלד שהיה אז ראש המרכז החקלאי". הרב הכיר את האיש עוד מימי נעוריו עת למדו באותה ישיבה. לאחר מכן נפרדו דרכיהם אבל הרצפלד שמר בליבו פינה חמה לחבר נעורים זה. בקשה אחת היתה בפיו של הרב שהרצפלד יעשה כל מה שאפשר כדי שאף הוא יוזמן לועדה. הרצפלד עשה כבקשת הרב וההזמנה הגיעה לידי.

"לפני שנכנסתי לועדה היו כל שבעת חבריה מתנגדים לתכנית ואולם בסייעתא דשמיא כאשר סיימתי את דברי הפתיחה ונפרדתי מהם היו שבעה תומכים".

הייתי סקרן לראות מה הם הדברים שבהם שיכנע הרב את חברי הועדה. שאלתי כשואל לפני רבו, ושוב בשפתו המסגננת האציל סיפר לכותב השורות גופא דעובדה.

"הסברתי להם שלישיבת פוניבז' יש משולח אחד כלבד המכתת רגליו בכל העולם כדי להבטיח את קיומה של הישיבה והמוסדות המסתעפים שלה. סיפרתי להם גם על רעיון הנדיבים לבית פוניבז' שהם התומכים העיקריים לקיומה של הישיבה.

אמרתי כי אני מבקש ליצור אפשרות שדרכה אוכל גם אחרי מאה ועשרים לפעול למען הישיבה. בית עלמין זה לא יהיה בית עלמין ציבורי. הוא מיועד בעיקר עבור משפחת הנדיבים לבית פוניבז'. יהיו יהודים שירצו מקום מנוחה אחרי אריכות ימים ושנים סמוך ונראה למקום שבו ינוח הרב מפוניבז' ויתרמו את תרומותיהם ביד מיבה. כך אוכל גם אחרי מאה ועשרים שנה לפעול למען הישיבה".

חברי הועדה שהתרשמו מאד מדבריו של הרב מפוניבז' ומאישיותו האצילה שהקרינה על סביבתו תורה וחכמת חיים עצומה. הצתבעו ונתנו את אישורם לעקור את העצים ולהפוך את השטח לבית עלמין.

כך קבלתי את התשובה לשאלה: מה לכהן ועוד לכהן גדול כמותו בבית החיים המועד לכל חי.

מ.צ.ד.

רבנו זצ"ל בחנוכת ישיבת "חידושי הרי"ם" בתל אביב, לשמאל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מגור. כן נראים הגרי"ש ואזנר שליט"א, הגרי"י לנדא זצ"ל וכ"ק האדמו"ר מללוב זצ"ל.

שיחה עם נשיא ישיבת פוניבז' הרב אברהם כהנמן שליט"א:

אמונה ומסירות נפש

— — — "האבא זצ"ל היה תוכו וברו — אמונה!, הוא האמין באמת במה שחשב, במה שחזה ובמה שעשה. בעד האמונה הלך באש ובמים, במסירות נפש ממש. הוא האמין באמונת אומן כי רק התורה היא סוד נצחיותו של עם ישראל, ועל נצחיותה של האומה היה מוכן ומזומן למסור את נפשו.

...ההשגחה העליונה הועידה לו את השליחות לשקם ולשמר את תורת הנצח וחיי הנצח, שכן אבא ז"ל היה נשגב מכל בני דורו במשימה קדושה זו — נשגב מבינת אנוש. בריה מיוחדת שנועדה לדור זה ולתהפוכותיו. מי שלא ידע סוד זה — לא הבין את אבא ז"ל, אבל הוא עצמו קפץ כנחשון הרבה קדימה כדי להציל את התורה והיהדות, אף ברגעים הטראגיים, שמעולם לא משו מזכרונו והוא התהלך עמהם עד שהשיב נשמתו הטהורה למרומים, לא פסק מפעילותו להעמיד תורה על תילה, אדרבה, ככל שהידיעות על החורבן הנורא הלכו ופשטו על עולם התורה, ככל שתכפו הידיעות על הכחדתם של משפחתו ובני התורה בליטא ובפולין, הובערה בליבו וברע־יונו התשובה המיידית על השאלה הקשה: "תורה מה תהא עליה?" — לגשת מיד לבנות היכלי תורה ובתי לימוד לתורה.

— — — הכל היה נס!

אני עליתי לארץ ישראל עם פרוץ המלחמה. הגעתי בחנוכה שנת ת"ש והצטרפתי אל סבתי אם אבא ז"ל, מרת איטה לאה ע"ה שהתגוררה בתל אביב.

כידוע היה הסכם לפני המלחמה בין רוסיה וגרמניה להשאיר את ליטא להשפעה סובייטית גם לאחר שגרמניה תכבוש את פולין. היתה זו ההצלה הגדולה לשרידי הישיבות אשר נמלטו ובאו לוילנא הליטאית ורבים מראשי הישיבות ותלמידיהם מצאו ממנה פתח הצלה ופדות. באותם החודשים, עד שהחיה הנאצית הפרה את ההסכם עם רוסיה וכבשה גם את ליטא ובנותיה, הטילה אגודת הרבנים בליטא על אבא ז"ל ועל רבה של קובנא רבי אברהם דב כהנא שפירא, לבצע את השליחות מטעם ממשלת ליטא למ־משלת ארצות הברית, שזו תעניק רשיון כניסה לאלפי פליטים הנמצאים בוילנא. הממשלה הליטאית, למרות היותה תחת השפעה קומוניס־טית, אף העניקה לשני הרבנים דרכונים דיפ־לומטיים לביצוע המשימה.

אבל ההשגחה העליונה סבבה את הנסיבות. כאשר באו לאיטליה חש הרב כהנא ברע וחזר לעיר קובנא. אבא ז"ל נותר לבדו בטריאסט, משם ניסה ליצור קשרים עם נציגי הממשלה האמריקאית אשר הביאוהו להטיל ספק בהצלחת המשימה.

בינתיים הלכו וקדרו שמיה של ליטא. הקומו־ניסטים הטילו גזירות קשות ואכזריות על האזר־חים היהודים. בהרות הרמים החלו לזרום בארצות הכיבוש. אבא ז"ל גמר אומר לבל לשוב בשעה זו לארץ הרשע, לאחר שהיה ידוע שאינו אוהד את הקומוניזם. הוא החליט לעלות לארץ ישראל ולשהות עם אמו עד יעבור זעם.

כאן עמדה לו התועלת של הדרכון הדיפ־לומטי. האנגלים אשר שלטו אז בארץ סגרו עליה מפני מנוסי חרב אבל הדרכון שהעניקה לו הממשלה הליטאית פתחה לפניו את שערי ארצ־נו...

אבא ז"ל הגיע לארץ ישראל בערב חג הפסח שנת ת"ש. בפוניבז' נשארו אמא מרת פייגה, אחי העילוי יעקב כהנמן שכבר היה בידו "סר־טיפיקט", אחותי מרת אסתר ואחי יצחק ה' ינקום דמם, שעלו על המוקד על קדה"ש לאחר שחיות הטרף הנאציות השתלטו על פוניבז' ביום ר"ח אב תש"א.

* * *

— — — אבא ז"ל לא נשבר ולא נשבה בשבי היגון והאנחה. האמונה — האמונה הת־זיקה אותו והחיתה את נפשו.

למרות שלכאורה נפל מגדולתו, מעקותו, מהכבוד הגדול שהנחיל לו אותו דור דעה שלפני השואה; למרות מעמד הרם והמנשא

הרה"ג רבי אברהם כהנמן שליט"א בפתיחת "ירחי כלה".

בעולם היהודי בין שתי מלחמות העולם הוא עדיין צעיר לימים: למרות שפוניבז' — פוניבז' שכבשה לה שם עולם בימי הפרנה שלה, בישיבה הגדולה ובלמעלה מאלף בני תורה אשר חסו בצל קורותיו של אבא ז"ל אשר הקים בלהט רוחו ונשמתו ולא נותר מהם אלא שלושה (!) בלבד: למרות שנותר בודד וערירי מכל ההוד והתפארות שלו עצמו, אין בכדירים אותו כאן בארץ ישראל — למרות הכל לא נשבר. אלא ניגש מיד למלאכה — להקים את פוניבז' בארץ ישראל.

— — מורו הגדול החפץ חיים זצ"ל. הוא הכיר את אבא! כאשר באו בני העיר וידז' לשאול אותו האם לקבל את האברך הצעיר, חתנו של רב העיר רבי אריה לייב רובין זצ"ל, שנקרא לכהן פאר ברבנות ווילקומיר, לעלות על כס הרבנות במקום חותנו, נענה החפץ חיים ואמר להם לבני וידז': "עד שאתם שואלים אם רבי יוסף שלמה ראוי שיתמנה עליכם לרב, כן הראוי שהוא זה אשר ישאל — האם כדאי לו להיות רב בעירכם, שכן אם לא תתחייב הקהילה להחזיק ישיבה במקום והוא ינהלה וירביץ בה תורה — אסור לו להיות רב בעיר זו"...

זאת ראה החפץ חיים! — אבא ירד לעולם הזה להקים בתי אולפנא לתורה, כך הקים בוידז' ישיבה לצעירים ו"קיבוץ" לבני תורה אשר מנתה קרוב למאתיים תלמידים בשנים תרע"א־תרע"ה. עד אשר נכבשה וידז' בידי הרוסים בימי מלחמת העולם הראשונה.

בטרם מלאו לו שלושים וארבע שנים עלה על כס הרבנות בפוניבז', שם עלה שמו וביסא בעולם הישיבות כמקים עולה של תורה בליטא. כאשר מוסדות התורה שהקים בה הכילו למעלה מאלף בני תורה, שנעקדו על קידוש השם בשנות השו־אה.

— — —

כאשר הגיע לארץ ישראל והחלו להגיע השמ־מועות האיומות של השואה הנאצית ועל הכ־חדתם של הישיבות, אמר אבא: "רק התורה תציל את ארץ ישראל, רק תורה תעשה את ארץ ישראל מפלט ליהודי הגולה".

פגש בו אחד ממכיריו ושאלו: "פוניבז'ר רב — מה אתם עושים בעת הזאת?"

נענה לו אבא ז"ל ואמר: "אני הולך לבנות ישיבה לחמש מאות תלמידים". יכול אני לשער מה חשב אותו מכיר ומודע על אבא ז"ל באותו רגע, בעת שעולם ומלואו טובלים באש ובדם, אבל אבא המשיך והניע לפניו את חזונו:

— "ברוך לי, אחי והיקאי, כי בעוד עשרים, עשרים וחמש שנים, יהיו כאן ארבעה מיליון יהודים בארץ ישראל...לא יספיק עמוד מגדל. לא פוניבז' ולא חברון, צריך להקים לא ישיבה אחת — ישיבות הרבה ולפחות כאותן ישיבות אשר נחרבו ונהרסו... גרודנא ווילקומיר ועוד, עד שלא יהא תלמיד אחד בארץ ישראל שלא יהא לו חלילה מקום ללמוד תורה...

— שאל המשגיח רבי אבא גרוסברד זצ"ל את אבא ז"ל, באותם ימי חרדה ואימה, שכול וחורבן: "כיצד אתם עוברים זאת?"...

— "איך פארבי דאס" — נענה אבא.

ואבא התהלך על פני העולם השכם והחל לבנות. באותם הימים הייתי אני היחיד שהיה קרוב אליו ממש. לבד מאתנו והסבתא הזקנה. אצלה התגוררנו. לא נותר לנו שריד ופליט הי"ד. אבא לא נפלה רוחו. הוא עודד אותי באמונתו הלוהטת בעתיד הקרוב אשר חזה ברוח קדשו:

— "ראה בני, אמר, ראה רבבות רבבות אותיות פורחות באויר, נשמות ערטילאיות המחפשות את אור התורה, אלה פורחות באויר ומחפשות גופות להיכנס אליהן — הבה ונכין עבורם מקום ללמוד תורה"... כך ראה אבא את הדור שאחר החורבן. הוא היה יצירה שמימית...הקב"ה ברא יצירה כזאת בעולם שכאשר יבוא הזמן — אותו זמן של מבוך ומצוק לעולם התורה אשר עלה באש — יהא מי שיחיה את התורה. בעת אשר השתות יהרסון יבוא צדיק ויפעל לתקן ההריסות ולקומם השממות.

הכל נס! —

... איך שהוא הצליח להקים את ממלכה פוניבז'; נס איך שאבא בגיל הזקנה והשיבה התעודד כארי הי. כבעל ימים, יצא לנסוע על פני מדינות וארצות נדד מעיר לעיר ומנדיב לנדיב... לא בכל מקום שאב את הכבוד וההוקרה — — — העולם חושב שלפוניבז'ר רב הגיע הכל בקלות. לא! אף אחד אינו יכול לתאר כמה קשה עבד אבא ז"ל להחזקת הישיבה. כמה עלבונות סבל ושתק. כמה אכזבות באו עליו אבל גדלותו ושגבותו באמונה ש"הכל בא כהרכונו של עולם" נתנו לו הכוח להמשיך ולא להירתע.

אבא עמדה לו גבורת הנפש וכוח האמונה גם לסרב לקבל כסף ממי שכספו לא נראה בעיניו. מעשה בעשיר אחד אשר שם חצי מיליון דולר הזמנן בצד פוניבז'. אבא בא במיוחד אליו לאחת מארצות דרום אמריקה. בהגיעו לביתו ועמד להתוכח עמו על החוזה עבור התרומה. קרא אותי הצידה ושאל: "אמור לי, בני, מה הם עסקיו של עשיר זה?". עניתי מה שעניתי. אבל לאבא לא נראה הדבר. ואמר: "חושבני שעסקיו של בעל הבית הם מפוקפקים...איני יכול לקבל תרומתו עבור הישיבה — — אין מביאין קרבן מן האתנן...: אם רוצה אבנה עם הכסף הזה בתי נציבים. אבל מקום תורה — חלילה!".

אלא שאותו עשיר לא הסכים ואבא ויתר על חצי מיליון דולר!

— — כלל גדול היה לו לאבא גם בעיתים הקשים של חשש להתמוטטות מוסדות התורה שלו: "ישיבה, אמר אבא, אין בונים רק עם מסירות נפש...ישיבה אינה נסגרת מפני שהכסף אינו בא — ישיבה נסגרת כאשר הנשמה הול־כת..."

כך בנה אבא ז"ל ישיבות. כך היה עוד בפוני־בז'. בבית אף פעם לא היתה הפרוטה מצויה. פשוט לא היה מה לאכול. חששה אמא שאבא הקהילה אין לה לשלם דמי שכירות לרב שלה. נודע לה כי אבא אמנם מקבל השכירות אך הכסף הולך להחזקת הישיבה. עשו תקנה שדמי השכי־רות נותנים לידי אמא...שתק אבא...כשקיבלה את הכסף בא אבא וביקש במנה "הלוואה"... ואמא, שנשאה עמו תמיד את עול הישיבה במסירות נפש, נתנה הכסף בידו ואמרה לנו הילדים: "אבא יודע מה לעשות עם הכסף"...

הוא ז"ל אמר תמיד: "על בנין התורה, על הקמת תורה, כותר לקיים את הכלל 'לוו עלי'"...

— לא ראיתי דרך אחרת לבנות תורה. כי לא עם הכסף בונים אלא עם המסירות נפש. אין עצה אלא לבנות ולהקים תורה! עם הכסף — מסתד־רים..."

— — —

לא בחינם קמה פוניבז' בארץ ישראל: לא בבדי מאכילה פוניבז' בדי יום ביומו אלפי בני תורה, מנער ועד זקן, בדי יום ביומו ומדי חודש בחודשו — לא בחינם!, שכן את ממלכת פוניבז' הקים איש מיוחד, עם נשמה מיוחדת, שנוצרה במיוחד עבור הדור שכול זה, כדי שיקים את ממלכת התורה בישראל!

עם אמונה הכה ומסירות נפש עילאית התהלך אבא ז"ל ביום עבודו על דוכנו עד שהשיב נשמתו הטהורה לגנזי מרומים.

صكذا من الاصل

המודיע

שמשון לתר

החינוך לכבוד הזולת

ולא תעלה במעלות על מזבחי וכו' ...והרי הדברים קל וחומר, ומה אבנים הללו, שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם, אמרה תורה, הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך, שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה...

(מדברי רש"י הקדוש - שלהי פ' יתרו)

* *

צופים אנו ימים ספורים לפני יום הדין. וכל מי שיש בלבו יראת שמים, לו במעט, אינו יכול לעבור לסדר היום. מבלי לחשוב — הלו פעם אחת ביום: יום הדין הולך וקרב! היום הנוראים, אשר בו נשקלים את מעשי בני האדם ומני־חים אותם על כף המאזנים. כל אחד ואחד נדון, ללא יוצא מן הכלל. גם אם יהא גובהו כגובה ארזים, וגם אם עסק כל ימות השנה בתורה ובמעשים טובים, לא יכלם מן הדין!

לא רק בני האדם נחרדים. אלא גם המלאכים נחרדים. — מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו: הנה יום הדין!! — אין להם יצר הרע. הם לא עסקו בדברים גשמיים, והם לא באו במגע עם בני אדם. ואין חשש שפגעו זה בזה, ואעפ"כ נאחזים הם באימה וחרדה — באמרם: הנה יום הדין!

ומי לנו גדול מרבי יוחנן בן זכאי. שעליו אמרו חז"ל שלא שח שיחת חולין מימיו. והיה נשיא ישראל. וחי ק"כ שנה. ועליו אמרו: כשמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה... הכה העמיד תלמידים — התנאים הגדולים שבדור הבא אחריו. ארי זה, עליו אמרו (ברכות כ"ח) כשחלה רבי יוחנן בן זכאי. נכנסו תלמידיו לבקרו. וכשראה אותם התחיל לבכות ואין הוא נעצב. אלא בוכה ככש. בדמעות שליש, אמרו לו תלמידיו: נר ישראל! עמוד הימיני! פטיש החזק! מפני מה אתה בוכה? אמר להם: אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכים אותי. שהיום כאן ומחר בקבר וכו' הייתי בוכה. עכשיו. שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים. שאם כועס עלי — כעסו כעס עולם! ואם אוסרני — איסורו איסור עולם! ואם ממיתני — מיתתו מיתת עולם! ואיני יכול לפייסו בדברים! ולא עוד. אלא שיש לפני שתי דרכים. אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי. ולא אבכה? וכו' בשעת פטירתו אמר להם. פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה — שבא (ורש"י — אלי, ללוותי).

הקשו המפרשים: מדוע בכה רבי יוחנן בן זכאי, הרי בשעת אמירת הדברים הללו היה עדיין בעלמא הדין, ויכל לעשות תשובה ולתת צדקה. — דברים שהם מצילים ועוזרים לו לאדם בשעת הדין? ותירצו, שכל הדברים הללו מועילים רק בענינים שבין אדם למקום, אך לא בדברים שבין אדם לחבירו!... וכן הדברים הללו חשש התנא הגדול רבי יוחנן בן זכאי.

כאשר אנו מתבוננים באדם הגדול הענקים, היושב ומבכה בבכי. האדם שכל כך הקפיד על כבוד הזולת, עד שחז"ל העידו עליו — שלא הקדימו אדם באמירת שלום מעולם. ואעפ"כ חושש הוא כיום הדין. מה נענה אנו אבתריה?

מה שברור, שאין יוה"כ מכפר על דברים שבין אדם לחבירו עד שירצה את חבירו, וזהו הדרך היחידה! אי אפשר לקבל סליחה בלעדיה. גם אם ירבה באמירת תהלים כל היום וכל הלילה, ויתע־נה כל הזמן ללא הרף, — ללא ריצוי החבר הנפגע — לא יועיל מאומה.

יעקב אבינו חידש שיש לדאוג לצערם של בעלי חיים ★ אפילו על גוי־רשע כבלעם הקפידה תורה על כבודו ★ משום הלבנת פניו של בר קמצא נתון עם ישראל בגולה עד היום הזה.

* *

ובזוית חינוכית.

עד י"ג שנים, אין מעניינים את הילדים, אלא את הוריהם. כפני שעליהם הוטל לחנכם. עלינו לעשות חשבון הנפש, האם השקענו בילדינו די כוחות — שידעו להעריך מהו יהודי? ועד כמה מקפיד הקב"ה על כבודו — גם אם הוא רשע!

בגמ' סנהדרין (דף מ"ו), כמי שנתחייב מיתת בית דין, שהתורה הזהירה (דברים כ"א כ"ג) לא תלין נבלתו על העץ, איתא שם במשנה: אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער, שכינה מה אומרת — קלני מראשי קלני מזרועי. אם כן — המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך. קל וחומר על דמן של צדיקים.

הבה ונתבונן, מדובר באדם שבי"ד פסקו שהוא חייב מיתה, ואין זה מן הדברים הקלים, שהרי בי"ד שהורגו אדם פעם בשבע שנים (ואמרי לה — שבעים שנים) נקרא "קטלנית". הרי שאם כבר הוחלט להרגו — אין כל ספק ברשעותו, ואף על פי כן, גם על אדם זה נצטוינו לשמור על כבודו. אם כן, כמה עלינו להשקיע כחות בילדינו וחניכינו, שיישמרו שלא לפגוע ביהודי ולכבדו כראוי.

זאת ועוד.

במצוות התורה רואים אנו כמה הקפיד הקב"ה — בתורתו — על צער בעלי חיים, ומצוות רבות יש המעידות על כך. — לא תחסום שור בדישו, וכן — לא תחרוש בשור וחמור יחדיו, וכמובא שם הטעם ב"דעת זקנים מבעלי התוס'" (דברים כ"ב י'), והטעם הוא, מאחר שהשור מעלה גרה, והחמור — ההולך עמו — ישמע כי "שותפו" אוכל, ולו לא נתנו לאכול ויצטער. ומכיון שהתורה הקפידה גם על צער בעלי חיים, לכן אסרה התורה לחרוש בשור וחמור יחדיו.

ועיין באור־החיים־הקדוש, פ' וישלח (בראשית ל"ג י"ז) עה"פ ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות, ע"כ קרא שם המקום סכות. הקשה שם, דהלא עדיף היה שיקרא למקום בית, שהרי הבית לאדם — חשוב הרבה יותר מעשיית דיר לבהמות, ומדוע קרא שם המקום סכות, ומבאר שם, דיעקב אבינו חידש והמציא דין חדש בענין צער בעלי חיים, דעד יעקב אבינו לא היה נהוג לעשות קורות גג לבעלי חיים (רק גדר מסביב) ובא יעקב אבינו וחידש "חידוש" במצות צער בעלי חיים, — שגם בעלי חיים זקוקים לקורת גג, — שלא יסבלו בחורף מהגשמים ובקיץ מהשרב. ולכן — בגלל חידוש דין זה — נקרא שם המקום סוכות, ואם בבעלי חיים — כ"כ הקפיד על צערם, כמה עלינו להקפיד על צערו של יהודי?...

יהודה כזה, גם על גוי הקפידה תורה על כבודו. שהרי כי לנו מזל כרשעה כבלעם הרשע, ואעפ"כ הרג המלאך את הבהמה. ולמה? — כבאמר חז"ל — מפני כבודו של בלעם הרשע, שלא יאמרו הבריות: זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחס הקב"ה על כבוד הבריות. ואם על כבודו של גוי רשע זה, הקפידה כל כך התורה, על אחת כמה וכמה על כבודו של יהודי. שיתבונן בהחלט, שבשמים הוא יותר חשוב מאהנו...

לצערינו, יש כאלה, שאין מש־קיעים די כוחות בשטח זה, ולא פעם אתה יכול לראות כיצד ילדים כולולים זה בזה, ולא באה תגובה מספקת על ענין זה.

על אחת כמה כשמדובר בדב־רים שהם חמורים, כגון כינוי שם לחבירו, או הלבנת פנים, שעונשם חמור עד שחז"ל העידו שהעושה כן מאבד את כל חלקו לעולם הבא. וכשבאים הדברים, שאדם זה, יתכן ועבד את בוראו במשך שבעים שנותיו עלי אדמות, ואע־פ"כ מאבד הכל. ולמה? מפני שהלבין פני חבירו ברבים, והדב־רים מוצעים!

ובענין זה לא נוכל שלא לצטט את דברי התוס' (סוטה דף י') שהקשו על הא דאמרו חז"ל: נוח לו לאדם שישליך עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, והקשו: א"כ הרי זה — יהרג ואל יעבור, ומדוע לא מנו זאת חז"ל בין הדברים שהם יהרג ואל יעבור, ותירצו התוספות, דכיון שעבירה זו לא נאמרה בפירוש בתורה, לכן לא מנו אותה יחד עם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. ת. שמעות התוס', דגם למסקנתו, הרי איסור זה — הלבנת פנים — הוא ביהרג ואל יעבור, אלא שלא מנו אותה מטעם אחר.

ואם כן, כמה כוחות חייבים אנו להשקיע בילדינו ובחניכנו, שידעו עד כמה מקפיד הקב"ה על כבודו של כל יהודי — גם אם הוא רשע.

לדאבונינו, יתכן והדוגמה האישית, שהקטנים רואים מחלק מהמבוגרים — איננה מספקת, וכאשר הקטנים רואים שיש מבוגרים המסוגלים לשפוך את דמו של השני, ואין תגובה חריפה על התנהגות זו, זה גם גורם לכך, שהילדים לא יביטו על מעשה כעין זה בצורה הנכונה, ולכן אין מתביישים בזה.

צריך להסביר לילדים את משמעות דברי חז"ל (ריש פ"ד דאבות) שאמרו: איזהו מכובד — המכבד את הבריות! — שהתנא בא ללמדנו. שהמזלזל בכבודו של הזולת, אין הוא מבזה רק את זולתו, אלא שככל שהוא פוגע יותר בזולתו — הוא עצמו נפגע יותר ויותר. ולא שהוא מבזה את השני, אלא שהוא מבזה את עצמו!... כמה הלכות נצטווינו, שטעמן הוא: גדול כבוד הבריות?!

ולסיכום: רצוי שנתבונן בדברי חז"ל (גיטין נ"ז) לאחר המאורע הטרגי שהחזיר את ירושלים על עם ישראל עד היום הזה, הלא הוא הסיפור עם בר קמצא, שבודאי לא היה צדיק גדול, לאחר שהיה מסוגל להלשין ולבא בעלילת־שקר על כל ישראל, ואעפ"כ איתא שם: אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה גדולה כחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו!...

ועלינו — בתור הורים ומחנ־כים — מוטל חוב קדוש, להוקיע ולגנות בכל לשון של גנאי כל תופעה מסוג זה. ולא רק כאשר הקטנים עושים אותה, אלא גם כאשר מבוגרים עושים אותה — להוקיע אותה. למען לא ילמדו ח"ו ילדינו לעשות כן!...

הרב מאיר פנטל ז"ל

חלק שני

עיונים בספר משלי (ב)

(פסוק טו): שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך.

הגדרת מלים: "מים" — אין מים אלא תורה; "בורך" — מים מאוגרים, סמל למסורה, העוברת מדור לדור; "בארך" — מים חיים, סמל לרעננות התורה, אשר תמיד יש בה כר נרחב לחידושים ויצירה מבוססת על אדני המסורת; "נוזלים" — מים נובעים, זורמים.

הסבר רעיוני: מעתה חוזר שלמה המלך ע"ה לדבר אודות התורה ואומר: מה לך מחפש בארות זרים, מוטב שתה מים מן הבאר שלך, אשר הוא מיוסד, אכן, על האוצרות העשירים והשופעים של המסורה. ברם, אל תחשוב חלילה, כי המסורה מאובנת וק־פואה. כי אכנם תורתנו שוקקה חיים, רעננה, עסיסית ומשיבת נפש כמי מעין הנובע. אם לומדים אותה כראוי, על יסודות המסורת, יש בה די שפע מחיה לכשרונותיך ביצירה ובחידוש, כי התורה נמשלת למעין המתחדש שזורם התמד מים חיים, מתוקים — "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה בסיני".

(פסוק טז): יפוצו מעינותיך חוצה, ברחובות פלגי מים.

הסבר רעיוני: מי מעינותיך — חידושי תורה שלך — יפוצו ויתפשטו בחוץ. דבריך ייקלטו לא בלבד על־ידי מאות תלמידים, כי גם הרחוב היהודי, החוגים הנרח־בים בעם, במהרה יתכשרו לכך. ייהנו ממעינות־רוחך, ביודע שחידושי הגדולים, אפילו בדור האחרון, כמו ה"חפץ חיים", רבי חיים מבריסק, רבי ברוך־בר מק־מיניץ, רבי שמעון שקופ, רבי זר־לוליה מבריסק, ה"חזון איש", ורבים אחרים, זכר כולם לברכה, היו לא רק נר לרגלי תלמידיהם שלמדו מפיהם באופן ישיר, אלא נתמללו — ומתמללים אף האידנא — בפיות אלפי בני־תורה וסתם יהודים שומרי־תורה.

(פסוק יז): יהיו לך לבדך, ואין לזרים אתך.

הסבר רעיוני: תורתך תעניק תועלת בשורה הראשונה לך עצמך. סגולות התורה, במדה וחן משפיעות על עיצוב אישיות האדם, תעשינה זאת קודם־כל באישיותך גופא. גם אם ייהנו מן המאוד שבתורתך זרים, תלמידים, אינם ממעיטים כהוא־זה מהיתרונות אשר תזכה בהם אתה. אין התורה כרכוש החומרי, אשר אם אתחלק בו עם זולתי יתמעט חלקי. אלא כפי שהתבטאו חז"ל: "למה דומה תלמיד הלומד מן רבו, כנר שמדליק מן הנר". כדרך שהנר שהדליקו מאישו נר נוסף אין אורו מתמעט, כך הרב שמלמד תורתו לתלמידים אין רכושו הרוחני מתמעט. מלבד זאת התלמידים אינם "זרים" — "כל הלומד בן חברו תורה הרי זה כאילו ילדו".

(פסוק יח): יהי מקורך ברוך, ושמח מאשת נעוריך.

הגדרת מלים: "מקורך" — המעין העצמי שלך, התורה; "אשת נעוריך" — התורה, השו־מרת אמונים ומסורה לך כאשת־נעורים, או אשר ניתנה אליך בתקופת הנעורים כשנעשית לעם במדבר.

הסבר רעיוני: המקור, הימנו אתה שואב חיות חוסן רוחני — התורה, הנאמנה לך כאשת־נעורים וקיימתך בחיים כעת, חורף כל המתמודדים מקרב שתאיך לכ־לותך מהיות עם לאורך כל אלפי השנים — זאת התורה עוד האיד־נא היא מקור ברכה ומסוגלת להעניק לך עונג רוחני ושמחת־חיים אמיתית.

(פסוק יט): אילת אהבים ויעלת חן, דדיה ירווך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד.

הגדרת מלים: "אילת", "יעלת" — אלו חיות הרדיות, המסמלות אהבה וחן; "ירווך בכל עת" — מכבות אש הצמאון של הצמא בכל מועד שהוא; "תשגה" (שי"ן שמאלית) — תתרומם, תתעלה.

הסבר רעיוני: תורתנו הק' מלאה אהבה וחן כדוגמת האילה והיעלה. ככל שמרבים ללמוד אותה, מתאהבים בה יותר ומוצאים בה יותר ויותר חן, כי התורה משמשת — נוסף לאוצר כלום של חכמה שכימה, אלקית: מבוע לכל מדה משובחת ומעלה נפשית. היא כל־כך משופעת בעושר רוחני, בלתי נדלה ממש, עד שמסוגלת להשקיט צמאונך ורעבונך הרוחני בכל עידן שהוא, אף בתקופה התרבותית המודרנית לעילא. אם אך יודעים להוכיח כלפיה אהבה מתאימה, ומתמסרים אליה בלב ונפש, מתכשר בזה הרקע לצמיחה והתעלות בלתי פוסקת עד לשיא הגבהים.

(פסוק כ): ולמה תשגה, בני, בזרה ותחבק חיק נכריה.

הגדרת מלים: "תשגה" (שי"ן ימנית) — תתעה; "זרה", "נכריה" — תרבות חילונית.

הסבר רעיוני: מכיון שכך מדוע, בני, תתעה אחרי תרבות חילונית זרה, המנוכרת לאופי עמך ולנשמתו? מדוע תדבק כל־כך בחכמות זרות, המנחילות אותך בסופן אך ריקנות ויאוש?

(פסוק כא): כי נוכח עיני ה' דרכי איש וכל מעגלותיו מפלס.

הגדרת מלים: "דרכי איש" — דרך הישר, דרך התורה: "נוכח עיני ה'" — הקב"ה מסייע לאדם שילך בדרך זו; "מעגלותיו" — שבילין צדדיים, סטיה מדרך הישרה; "מפלס" — כינוי למדי־דה ושקילה.

הסבר רעיוני: שלמה המלך ע"ה מוסיף כאן עוד מעלה לתורה, שכל העוסק בה כראוי זוכה לסיעתא־דשמיא מתמדת. השי"ת מסייע לאדם שהתמכר לילך תמיד בדרך התורה, לבל יסטה מן הדרך הישרה. "הבא לטהר מסייעין אותו". אפילו כשמזדמן מקרה יוצא מן הכלל שמוכרחים לסטות כלשהו מדרך הישרה, מוכרחים לעקוף בדרך צדדית על־מנת להגיע אל הדרך הישרה, כגון אליהו בהר הכרמל וכדומה — אז הקב"ה בכבודו ובעצמו שוקל ומודד את הסטיה, לבל יעבור גבול ההכרחי ולבל חסב לאדם נזק רוחני מאומה, עד שמוציאו שנית למרחב ומעלהו מחדש על דרך־המלך הסלולה.

(פסוקים כב־כג): עוונותיו ילכדונו את הרשע ובחבלי חטאתו יתמך. הוא ימות באין מוסר וברוב אולתו ישגה.

הגדרת מלים: "עון" — ציון לתאוריה, לפילוסופיה של העבירה; "חטא" העבירה המעשית גופה; "יתמך" — הכח הדוחף המניע; "מוסר" — הלקח שלומדים מתוך יסורים, חשבון הנפש שהאדם מתעורר אליו בעקבותיהם; "אולתו" — ספקנותו ביסודות האמונה. "ישגה" (שי"ן ימנית) — יתעה ויאבד דרכו לחיים.

הסבר רעיוני: שלמה המלך ע"ה מצביע לפנינו על הזיקה המסתתרת הסמויה בין תאוה לכ־פירה. כל הכופרים אשר סטו מדרך התורה, תחילתם, הכח הדוחף ומדיחם, בתשוקה עזה לתאוה ולחטא. אלא מצפונו של אדם מייסרהו. הוא יודע שמעשהו פליל. גם רצונו לשמור על יקרתו בעיני החברה כאדם בעל עקרונות. לא נאה שיחשיבו אותו כאדם זוטר, יצור עלוב, שאינו מסוגל לרסן את דחף־יצריו. מתחילה איפוא, להתרקם בדמיונו תיאוריה, פילוסופיה, אשר לפיה אין במעשהו אפילו שמץ חטא. להי־פך, הוא מצטייר בעיני החבורה באור של פילוסוף ותיאורטיקן, מעשיו התאוותניים אינן אלא פרי מתוכבן של עקרונות ושיטה, מחושבת היטב — ומעת הרגע שיצר לעצמו שיטה, תיאוריה, הריהו שבוי ואבוד לנצח. אמנם יודע האיש בלבו, כי בתחילת דרכו לא השתמש בתיאוריות כ"א לצורך הסוואה, כסות עינים, להצדיק את מעשיו בעיני הבריות. אך רא עקא, כך טבעו של אדם, שסבור מתחילה להטעות רק את הזולת, ולבסוף עובר לרמות את עצמו. אט־אט מתחיל הוא להאמין בשיטה העצמית, הכוזבת, שעלתה בידו "ליצור". החל מן הרגע שנהפך לבעל־שיטה אבוד האיש לנצח ולא ישוב עוד לדרך החיים, כדברי הכתוב "כל באיה לא ישו־בון".

והוא פשר הכתוב: "עוונותיו ילכדונו את הרשע" — החל מאז הפך את חטאו לתיאוריה רצינית נלכד ברשת, שבוי הוא, אך עלינו לדעת כי "בחבלי חטאתו יתמך" — תחילתו היתה בחיפתו המודעת לתאוה, לחטא. חבל חטאיו שימש מניע ומסריץ לת־אוריה אשר בדה מלבו. לאדם כזה אין היסורים מועילין, אף שבדרך כלל, היסורים, מקרבין לתשובה אדם מטיפוס משובח. מה טעם? לפי שבעקבות "שיטתו" הכופרנית איננו זוקף את היסורים על חשבון השגחה עליונה, המעוררתו לחשבון הנפש, לתשובה, אלא יתייחס ליסורים כאל מקרה סבבי עיוור. זה האיש ימות בלא לקח כלשהו מן היסורים, אחרי שהתיאוריות הכוזבות ופקפוקיו באמונת הה־שגחה יוליכוהו שולל, וכך יאבד סכוו מדרך החיים האמיתיים:

* * *

הערות לפסוקים שונים: בפסוק א' נאמר "בני" — לשון יחיד; ובפסוק ד' "ועתה בנים שמעו לי" — לשון רבים. מדוע? ומה פשר "ועתה"? מבאר בעל "מצודת דוד": ששת הפסוקים הראשונים המה דברי דוד לשלמה בנו. מפסוק ד' ואילך דברי שלמה עצמו. וכך כוונת "ועתה"; אחרי שמעכם דברי מוסרו הנוקב של אבא המכ־ונים אלי, אשר הייתי אהוב עליו, ואין לחשוד כי מפאת חוסר־אהבה ייסרני כל־כך — מעתה שמעו גם אתם, בנים אהובים שלי, למוסרי הנוקב ואל תחשבו כי משנאת־אדם "ומחוסר ידיעה את מציאות החיים" הפלגתי לדבר כל כך בק־פידה. כבר היה לעולמים, כראוה, שגדולי התורה נחשבים כי עמדתם העקבית מקורה במיעוט "אהבת ישראל" ובחוסר התודעותם אל המציאות החדשה...

לפסוק כ' (הסבר ב') כדאי להזכיר אפיזודה מעניינת מן האדמו"ר מאוסטרובצה רבי מאיר־יחיאל זצ"ל, אשר צם, כנודע 40 שנה. פעם, הגיעתו שמועה על אחד מעשירי הקהלה, שבונים את ביתו בשבת (ע"י פועלים נכרים כמובן) ומיד הלך אליו ומיחה בו. מרצה היה והכבן בפרהסיא על דברי חכמים? החזירו האיש, עז פנים, בשאלה: "מותר לצום בשבת?" הרבי השיב, כמובן, שאסור לצום. המשיך הלה: "אם כן, גם הרבי עובר על דברי חכמים?" הצדיק השיבו: "אמת וצדק, אלא ממני לא ילמד איש לעשות כמותי ולצום... ממך כן ילמדו...

והמבין יבין.

לפסוק כ"ב: מענין להשוות עם הסיפור דלהלן. מעשה באחד מתלמידי הנצי"ב זוואלוז'ין שהתמיד, הלך ללמוד השכלה בברלין ולבסוף נהפך, כמובן, מאליו, לפורק עול. פעם פגשו הנצי"ב ושאל: איך הגעת לידי כך? השיבו התלמיד: באמונה, רבי, יש לי הרבה קושיות על התורה! ביקש הנצי"ב ממנו, שיספר לפניו בדייקנות, כיצד התחיל להידרדר במדרון ההר.

התלמיד נעתר לו וסיפר דברים כהווייתם: מתחילה עוד הקפיד לשמור על המצוות. התגורר מסיבה זו ברובע היהודי, בברלין, שם היתה לו האפשרות להשיג ארוחות כשרות, למרות שאכסנ־יתו נמצאת במרחק רב מן המ־כללה שהשתלם בה, אחר־כך, כשנתקבל לאוניברסיטה החלו הבחינות, והאלך לישב באישון ליל ולהתכונן במשך הרבה שעות, עד שמרוב עייפות נרדם לפנות בוקר. והספיק להקיץ רק שעה קלה לפני התחלת הלימודים, התרגל לוותר על הנחת־תפילין. והנה מיום ליום גדל עומס הלימודים והכנת השיעורים, וכשנכנס מה־סיבה מרובע היהודים לאוניבר־סיטה, גוזלת ממנו שעות יקרות, עבר כליל־בריה לאכסניה חדשה בקרב הנכרים. כשנכנס לאכול במסעדה של גויים, היה נמנע לראשונה ממאכלי־טריפה בול־טים, אך כמה ימים מסוגל אדם להתמוך ולא להכניס לפיו כף מרק חם או נתח בשר? התחיל, איפוא, להתגאל במאכליהם, וכך היה מידרדר מדחי אל דחי. לפעמים קרובות נערכו מבחנים בשבת — וכי יפסיד מאמציו במשך שנים? — תכשל בחילול־שבת, וכיוצא באלו עבירות, עד שהתרגל לעבור על מרבית המצוות היסודיות שבתורה. לפעמים, בעתות הפנאי, ניסה לפתוח "חומש" ולקרוא מתוכו, אך מיד צצו במוחו קושיות חמורות על התורה — וכה הגיע לנטוש את דרך היהדות לחלוטין.

"מבין שבך" — הכריז הנ־צי"ב לעומתו — "הלא אין קושיותיך קושיות כי־אם תירוצים!" לאמור רצונך הבא "לעשות קרי־רה" הנסיבות אשר סיבכת את עצמך בהן הביאוך לסטות שלבים שלבים מדרך הישרה ולפנות עורף לתורה ולמצוות, ברם, מצפונך היה מייסרך, הרי בכל־זאת למדת פעם תורה, התח־לת איפוא לחפש תירוצים ואמתלאות שיצדיקו את התנהגו־תך — ואין לך תירוץ משובח יותר מלהעלות קושיות על התורה ועל נושאי דגלה.

בשדה החינוך

ספר חדש

פרח מטה אהרן

בין בני הדור הנוכחי מרובים הם אלה שזכו להימצא במחיצתו של רבינו כ"ק האדמו"ר מבעלזא קדושת אהרן זיע"א, וכבר צוינו כי הוא היה בין האתרוגים שניתן היה להמשיל עליהם את דברי המדרש לגבי משה רבינו "מחציו ולמטה — איש, מחציו ולמעלה — אלקים" על יסוד הנבואה בזוהר הקדוש "אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא".

וזכינו בדורינו לראות אותו. ולקבל מושג לפחות, מה פירושו של "איש אלקים" כולו למעלה מהעולם הזה, אינו אוכל ואינו שותה, אינו ישן עד שהרופאים מתפלאים מהיכן צדיק זה חי. עשרים וארבע שעות ביממה דבוק הוא בה'. הסובבים אותו מרגישים זאת. הם רואים שרק גופו שוכן בתוכנו, אבל בעצם כולו מרחף בעולמות עליונים, אינו מסיח דעתו, אפי' רגע כמימרא, מקדושת קונו, מקדש ומטהר עצמו בשרפי מעלה.

כל שנותיו שקד כ"ק האדמו"ר זיע"א לחנך את הדור, ואמנם זכה לראות פרי בעמלו, אולם לפני שעבר לעולם שכולו טוב הוריש מורשת לדורות הבאים. בדבריו האחרונים, שהשמיע באזני שומעי לקחו, עסק בחינוך התלמידים, והזכיר את הפסוק "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה — כימי השמים על הארץ", אם הבנים הולכים לפי רצון ההורים בדרך התורה והיהדות, הרי "ימי השמים" שלהם יהיו כמו "על הארץ", כאילו חיו, כי יחד עם בניהם אף הם מתעלים ומתקד־שים, ועל ידי חנוך הדור הצעיר נחשבים ההורים בעלמא דקשוט, כאילו הם חיים עדיין, ובעקבות זאת אפשר לפרש את דברי הגמרא על "סבי דבבל" הזוכים לאריכות ימים.

כדי לסייע בידינו להנחיל את מורשת כ"ק האדמו"ר זיע"א, לבני הדור הצעיר אשר לא זכו להכירו, הביא לדפוס "מכון אור הצפון" יחד עם ארכיון חסידי בעלזא, ספר מופלא "פרח מטה אהרן", הכולל ספורי מופת מתקופת יל־דותו, מקצת מן הסקצת מפעליו ומדרכי עבודתו, וסיפורים אלה עשויים לכוון את הדור הצעיר ללכת בדרכיו ולדבק באורחותיו.

אין זה מן הדברים הקלים, לכל אלה שהכירו אותו ואת גדלותו בכל הליכותיו, לתאר את דמותו אולם הסיפורים הנפלאים שנאספו בספר שלפנינו עשויים לסייע לדור הצעיר במאמצים אלו. כדוגמא נציין את הסיפורים על השקידה בתורה. מעטים הם בדורות האח־רונים יחידי סגולה, ואחד מהם היה כ"ק האדמו"ר בשקידתו הנ־פלאה, כבר משחר נעוריו, ויש בך כדי להדריך את הצעירים להתמיד בתורה ולעסוק במצוות ובמעשים טובים.

חמשת פרקי הספר שלפנינו כוללים סיפורים נפלאים על גדולתו במעלות ובמידות, וכותב הטורים מרשה לעצמו לציין את העברית המצוינת שבה מסופרים הדברים, ההדפסה המעולה וכן הציורים המאלפים, שצוירו ע"י ר' יונתן גרשטין, המעניקים לוית חן לספר.

כל אלה עשויים לשדל את הדור הצעיר, להגות בספר פעם פעמים ושלש, שכן הספורים הנפלאים הם ממש מפתים את הדור הצעיר שלא להוציא אותו מתחת ידם, והיה זה שכרם.

הילד שניצל
ספר קלטת
מסדרת נ.ש.מ.ה

לפעמים נדמה כי לא נותר לנו מה לחדש בתחום ספרות הילדים, בא ר' ש.מ. נוימן והוכיח שוב כי יש מה לחדש...

לאחר שכבש לב רבבות מאזי־נים. עם סדרת הקלטות לגיל הרך והיום אין כמעט בית חרדי שאין בו כמה קלטות מהסדרה המומל־צת ע"י גדולי המחנכים, קם וערך עבור ילדי־ישראל, ספר מיוחד במינו המכיל רצף של איורים מרהיבים ביפים (כ־120 בספר) הממחישים לילד הרך, כל משפט בקלטת הפופולארית "הילד שני־צל" כך שהילדים הרכים יכולים בכוחות עצמם להתבונן בציורים המרהיבים, להבין ולהתרשם עמוקות מחויית העלילה המסופרת בקלטת. הספר זכה לברכתם והמלצתם של גדולי המחנכים. כי ראוי הוא להיות בכל בית...

חולקו תעודות "מנחה מוסמך" לבוגרות המרכז להכשרת מנחות הורים - ירושלים

מאת: ב. מעין

במעמד מרשים בנוכחות רב־נים, אורחים ותלמידות הוענקו תעודות "מנחה מוסמך" לבוגרות המרכז להכשרת מנחות הורים בירושלים.

הטקס היה מרגש ועשיר בהכ־רזות נעימים. זה היה מפגש של כל מי שנטל חלק בהקמת המרכז וכל מי שלווה אותו במשך עשור שנים. המורים מהשנים הראשונות העלו תעודות של התחלה כשה־מרכז היה עדיין בראשית דרכו.

משלחת נכבדה ממשרד החי־נוך השתתפה באירוע. כולם ברכו את המרכז בחמימות רבה והדגישו את ייחוד המיגזר החרדי לטובה.

מר אפרים ש"ך, מנהל היחידה לחינוך מבוגרים, הטעים בדבריו כי: "בשנת הלימודים תשמ"ח יוקדש פרק נכבד לנושא: אלימות בבית הספר. כלומר, ללמד את התלמידים שבסכסוך הוחכים ידקות ולא זוקרים... וב"ה בציבור שלכם אין מקום לנושא הזה...

בשם האכסניה בה מתקיימים הלימודים ברך את הבוגרות מנהל "בית פנחס" מר משה גבירץ.

את הברכה המרכזית של הערב הביא בשם ההנהלה הרה"ג הרב דוד וייס, המרכז הרוחני של התוכנית. בדבריו בשילוב דברי תורה ואגדה ציין עד כמה מצויה הטעות בהבנת החיים ובהכרת מקומנו בהם. ועד כמה חיוני הוא לימוד התורה בלימוד ראייה נכונה והתייחסות נכונה לתופעות שלו.

המסיימות הנכבדות שעל דרך המשל אוכל לומר ש"תורתן בידן" — בודאי יזכרו את האחריות המוטלת עליהן בבואן ללמד אימהות בישראל לחיות בעולם ברוך. סיים הרב וייס.

כמו כן נשאו ברכות הרב מיכאל שטריק, מרכז תוכנית הלימודים. הוא עמד בדבריו על תרומת ההנחייה לקהילה. ועל תובנן של המנחות להיות צנועות וענוות.

גב' גיטה לויפר מרכזת המכון להכשרת מנחות הורים בבני ברק, הביאה את ברכת המרכז־העמית.

את ברכת הבוגרות הביאו הרבניות אילזה איזנברג ורבקה פרידלמר. התלמידות רבקה גרינברגים ופרידה לנציצקי ברכו בשם המחזורים האחרים. כל הנואמים, המברכים, האורחים וקהל הנכבד של העבר ושל ההווה — הדגישו בדבריהם את המסירות של הנהלת המרכז ובמ־יוחד למרכזת הגב' יפה ברוכאי. שתודות לעבודתם ולמאמציהם הגיע המרכז בס"ד להיכן שהגיע.

בשורה טובה לחובבי התורה

הספר "פניני החסידות" על חומש בראשית, המכיל מבחר פירושים מכל ספרי החסידות לפסוקי התורה ורש"י, ושנערך ע"י הרבנים שלום דוב קובלסקי, יצחק הכהן פינגבוים ושלום חיים פרוש, וכתוצאה של ההתעניינות הגדולה אזל כבר מזמן מן השוק, יצאה עכשיו מהדורה שניה.

בכדי שלכל אחד תהיה היכולת להביא ברכה זו לתוך ביתו, החליט המכון "פניני החסידות" לעשות מבצע מיוחד, ולקבוע מחיר של 45 שקלים בעד שלושה החומשים בראשית, שמות, ויקרא.

(החומש במדבר נמצא כבר בדפוס).

הכתובת להשגת הספרים:

ליכטנשטין את הולדר

רח' שטראוס 36, ירושלים

מלכת הפאות

PRINCESS

NEW YORK • LONDON • PARIS • TEL-AVIV • ANTWERP

"פרינצס" — מלכת הפאות הגיעה!

פאות היוקרה לכלה ולאשה הצעירה מעכשיו גם בישראל
מעולם לא היתה לך פאה מלכותית כזאת
ובמבחר כה גדול של גוונים ודגמים
קלה, גמישה ומאריכת ימים. נסי ותווכחי בהבדל

מכירה בלעדית בארץ במחירי היבואן: "חוט השערה"
רשת סלוני הפיאות היוקרתיים, החוגגים 18 שנה לקיומם
ירושלים: רח' שטראוס 20 ✱ בני ברק: רח' ירושלים 16

PRINCESS — מלכת הפאות ולא סתם עוד פאה

התפשטות החוגים ללימוד שמירת הלשון היא בעצם ראשיתה של תנועת התשובה לחרדים

התשובה בציבור החרדי

לא. אין זו טעות. הגיעה ב"ה הטעה. ואף הציבור החרדי עשה מאמצים רבים ונדחק אל השערים המובילים אל המופלא בעולמות — אל עולמה של תשובה.

המדובר הוא לא באנשים "קלים" (תורה־משפע) ששהו בפריפריה של שוליים ושבו אל לבו של המחנה. לא ולא! המדובר הוא באנשי־מעלה, באנשים טהורי־לב היודעים שאויר הפסגות של תשובה הוא צח ומפעים נפש. בשוב־כך לא נרתעו מן הטיפוס המיגע בשבילים התלולים אל הפסגה.

בעולם של תשובה. אין פסגה אחת בלבד! ככל רמה ומכל הר מתגלים שיאים חדשים. אופקים נרחבים וכולא הרקיע לטוהר. והמטפסים — עולים ועולים. והדי הם קוראים אל כל אחיהם — ששרדו בגאיות העמוקים, בערוצים המכונים, במורדות, שסכנת־מפולת מאימת עליהם בכל רגע — בואו! קומו ועלו!

ההתחלה, ככל ההתחלות, היתה צנועה ובלתי־מורגשת. לפני כאחד־עשרה שנה פנה הרב יוסף סליט"א אל הנהלת מכון בית־יעקב למורות בירושלים ובקש לכלול במסגרת למודי ההשתל־מות, שהתקיימו בחודשי החופש במכון, סדרת הרצאות בנושא... שמירת הלשון.

ההנהלה נענתה ברצון, והק־דישה את אחד האולמות לצורך ההרצאה.

בשעה היעודה, כאשר הגיע הרב יוספי לאולם, מצא כמנין וחצי של שומעות, ההרצאה נמס־רה. ולאחר מכן שרך המרצה את רגליו הציפות למשרדו של סגן המנהל — הרב פרידנר. מראה האולם הריק וקומץ השומעות לא הותיר ספקות בלבד — מן הראוי לגנוז את התכנית. לבטל את הש־עורים!

לפתע, הגיעה אחת השומעות — המורה זיסה חזן תחיה — כדי להודות למרצה על דבריו המעני־נים.

— איזו הרצאה נפלאה — קראה בהתרגשות — עולם חדש התגלה לעינינו...

— לעיני כמה? — הגיב הכרזה בעגמימות.

— מה משמע? — התלהבה המורה — אנחנו למעלה ממנין. כל אחת מאתנו — מורה, ולה קרוב ל־40 תלמידות. כעבור שנים אחדות יקיף הנושא — אלפי שומעות.

ואכן, קם הדבר ונהיה. לאחר שבוע ההרצאות הראשון הגיע השבוע השני וחדר הלמוד הלך והתמלא...

השתיל הרך של למודי־שמירת הלשון נקלט בצורה מופלאה בלבבות.

המורה — הרבנית זיסה חזן תחיה — קיימה את אשר דברה. בשכונות השונות החלה להת־ארגן רשת של שעורים בשמירת הלשון. נשים מעדות שונות, בע־לות רמות השכלה שונות, ומחוגים שונים, שמכנה משותף אחד לכד אותן, החלו להתאסף בקביעות וללמוד בספרי ה"חפץ־חיים" ו"שמירת הלשון".

השעורים פתוחים לכל. השומעות אינן משלמות. המורות אינן מקבלות שכר (שכר־מצוה בהאי עלמא־ליכא...) והמסגרת הולכת ומתרחבת. מרכז העיר, מטרסדורף, בית־וגן, רמות, סנ־הדריה המורחבת, עזרת־תורה, בכל מקום צצים שעורים. שפות הלמוד גם הן מתרבות — עברית, אנגלית אידיש.

עולם של הצלחה איננו שוקט

על שמריו, תמיד יש תסיסה, יש חדוש ויש התפתחות.

בשנה שעברה ארגן הרב גם שליט"א בשכונת־מטרסדורף בצרוף עסקנים מסורים — יום שכולו שמירת הלשון. בשכונה נמסרו במשך כל היום כולו הרצ־אות בנושא.

השנה היתה התפתחות מרנינה. הרב גם זכה לארגן בשש שכונות בירושלים: מטרסדורף, בית־וגן, רמות, הר־נוף, עזרת־תורה וסנ־הדריה המורחבת. נמסרו במשך כל היום — שעורים בשמירת הלשון. שעורים לנשים, שעורים לנערות ושעורים לילדות הגן וכתות א'. במקביל נמסרו שעורים לגברים, ולנערים. יום שמירת הלשון היה כבי כמהם־אב והמימב ימי־חם ללא נשוא. הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה והטמפרטורות ספקו ועלו ל־35° 36° ול־37°.

קשה לתאר, למי שלא ראה. את ההדרה, את ההתלהבות ואת השמחה של הלומדות שהגיעו. בחום הלוהט, מכל קצות השכונה ונדחקו לחדרי ההרצאות שהיו. כולם, צרים מהכיל את כל המת־דפקים על הדלתות.

הפתעה מרעישה היתה לצבור הנשים במטרסדורף כאשר באמ־צעה של הרצאה הגיעה קבוצת־נשים מ...באר שבע. הן הגיעו צרובות־שרב, מלהטות ויגעות. אך הצמא שלהן לעסוק בלמודי שמירת הלשון היה גדול יותר. הצטידו בכריכים ובמימיות ומ־אושרות ישבו ולמדו כל היום כולו.

שעורים, בשמירת הלשון, נמסרים לא רק בימי חול. בלילות שבת, לאחר הדלקת־נרות, ארגנה הגב' לביא מבני־ברק תכניה מיוחדת לילדות בכל שכונה בעזרת בנות בוגרות כמדריכות ומחנות.

שירים, משחקים, חידונים והצגות מגוונים את הלמוד ומה שהחל במספר קטן של קבוצות הפך להיות מסגרת למאות בנות המתענגות על הלמוד ועל הרוח שהוא מעניק.

בירושלים נטלה הרבנית עדס תחיה מבית־וגן את היוזמה לידיה ואי־אפשר לראות ברחובות הש־כונה — לאחר הדלקת נרות — נערה או בת כלשהי. כולן עסוקות בללמוד על מנת לקיים!

אך לא די בכך. תנועה המונית מוצאת לה מסגרות להתפשטות לרוחב, לאורך ולעומק. מפעל ההקלטות "נר למאה" (שראוי ליחד עליו את הדבור בהזדמנות אחרת) מקליט את השעורים השונים ומספק קלטות לנמחו"ים ברחבי הארץ. וכך נפגשות קבוצות קטנות של נשים בערבי חורף סוערים בהר־צפת בישובי הנגב, ובפרברי ירושלים ולומדות ממיטב השעורים בשמירת הלשון שנמסרו במרכז הארץ.

נשים ובנות לומדות תוך כדי נסיעה בין־עירונית, עבודה במטבח או כשהן גחונות על מכונת התפירה.

יום שמירת הלשון שאורגן בירושלים בחודש אב בודאי עורר בשמים שפע של זכויות לכלל ישראל. אולם גם כאן — על הארץ — היתה לו תהודה רבה.

שלש מורות מטבריה ששהו בירושלים ונכחו בשעורים "ראו כי־טוב" ובעזרת "יד לאחים" ארגנו בר"ח אלול בטבריה יום למודים מיוחד. בארבע שכונות שונות התקימו שעורים במשך היום לנשים, גברים וילדים. בערב נערך כנס סכום מרכזי במלון "אשל".

מסירות־נפשן של הנשים מבאר־שבע באה מהר מאד לידי בטוי.

שכר הנזהרים מלקבל לשון הרע

הנזהר מלקבל לשון הרע מלבד שהוא מקיים מה שכתוב בתורה "לא תשא שמע שוא" עוד מתנהג ד' יתברך עמו מדה במדה, שאין מקבלין קטרוגין עליו!

כמו שמצינו כשבא אמציה כהן בית־אל לפני ירבעם בן יואש המלך ואמר: "קשר עליך עמוס, שאמר — בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו..."

השיב לו ירבעם: "לא אמר אותו צדיק כך. ואם אמר, לא מפי עצמו אמר, אלא מפי הקב"ה..."

אמר הקב"ה: הדור — עובדי עבודה זרה הן, וראש הדור — עובד עבודה זרה.

אך, בעבור שלא קבל לשון הרע, לכן אותן העירות שלא כבש יהושע בן נון אמסור תחת ידו...

(כבוד שמים פרק א' ס' י')

כמה שפלים הם דוברי לשון הרע!

מדת הטובים — לעזור לחברו בכל יכולתו ולחפות על חסרונותיו כמו על חסרון עצמו... והרעים? עושים להי־פך ממש: מֵרַע לחברו ושמח במפלתו, ומגלה חסרונותיו... מעורר מדנים ומשסה אחד על חברו ומהלל את נפשו שעשה בזה חכמה וגבורה.

"וכבר התלונן דוד מלך ישראל על דואג שאמר לשון הרע לפני שאול "מה תתהלל ברעה הגבור? אמר לו דוד וכי גבורה היא? שרואה אדם חברו על־פי הבור, דוחפו לבור?! ורואה אותו על ראש הגג, דוחפו — זו גבורה היא?!

אלא, אימתי הוא גבור? בשעה שיבוא חברו ליפול, ואוחזו בידו שלא יפול! וכן שרואה את חברו שנפל לבור — ומעלהו!...

(שמירת הלשון שער התבונה פרק יד')

בתחילת חודש אלול ערכה אגודת "למציין" יום שמירת הל־שון בשכונות השונות בבאר־שבע. כנס הסיום המסורתי נערך ב...אולם קולנוע מרכזי, שנשכר לצורך זה, על־מנת להכיל את כל המתנים.

בנתניה מתוכנן יום שמירת הלשון אי"ה לר' בתשרי תשמ"ח.

בבני־ברק פועל הרב רצבי שיחיה (03־776394) כראש אגודת השומרים. אגודה שנוסדה על־ידי ה"חפץ חיים". וכראש כולל־ערב מיוחד העוסק בנושא שמירת הלשון.

משפחת שחר בבני־ברק (03־796174) מטפלת בעלון מיוחד בשם "ארשת שפתינו" שנועד להיות מקור למידע ולמידה בנושאי שמירת הלשון.

בבית המדרש בצפון תל־אביב, בית שהתאחד בו תורה וגדולה, נוסד שעור קבוע לנשים. ונערכות הכנות לארגון שעור במרכז העיר.

בכל שנה בכ"ד אלול, יום השנה לפטירתו של בעל ה"חפץ־חיים", מתקיים כנס מרכזי ללומ־דות השעורים — כנס התעוררות והתחזקות.

לקראת הכנס השנה, אי"ה ביום חמישי כ"ג באלול בבית הספר בית־יעקב צפוני — סנהדריה המורחבת, בשעה 5.00 אחר הצהרים, נערכות הכנות מיוחדות לקלוט את כל הקהל הרב, בתקוה ובתפילה שנזכה ויתקימו בנו דברי של בעל ה"חפץ חיים" (בקונטרס כבוד־שמים פרק ג'):

"ייעזור הקב"ה שכל יראי ה' יתעסקו בדבר הזה — ללמוד ול־קיים! ואז בודאי ימהר הקב"ה ויחיש לגאלנו במהרה בימינו אמן!".

נתן קוטלר

עולם אדיר תחת המיקרוסקופ (ב)

משניתנה רשות לעין לראות

חיידקים אינם תמיד מחוללי מחלות ומעבירים של גיפים ★ יש מגוון של חיידקים... העוסקים בישובו על עולם ★ מרן החזו"א: רוב ההרגל מכהה את רגש התפעלות הנפש הראוי!

מקלונים — בקטריות המתרבות בטבע מדביקות מחלות מעיים וגורמות הרעלות קיבה.

כישובו של עולם ממש ודואג לקיומם של חיים עלי אדמות.

הא כיצד? בוא וראה את האדמה אשר אנו דורכים עליה. חוקרי הקרקע תמהו מאז ומתמיד על הצטברות המלחים החשובים לגידול הצמחים על פני הקרקע והמרוכזים בשכבה העליונה שלה תמיד, למרות שטיפתה המתמדת של האדמה ע"י מי גשמים. נמצא איפוא, שהמלחים החשובים החיוניים הללו מעובדים ומשומרים על ידי חידקים שונים "שהופכים את האמון לניטריטים וחידקים שמחמצנים את הניטריטים לניטראטים"...

לא נטרח להסביר קטע כימאי־מדעי זה, אף גם נצטט קטעים נוספים שמבעד ללשונם המדעית יבין לבטח הקורא הפשוט כי תפקידיהם של החידקים בבריאה אינם פשוטים כלל ועיקר:

"פעולת החידקים מאזנת את התנאים הכימיים של הביוספירה ומאפשרת את המשך החיים בה; מסתבר שכ־90% של ה־co_2 (חמצן בלשוננו) באויר מיוצרים ע"י חידקים ופטריות. המינרליזציה — החזרת היסודות של חומר רקמותיהם של האורגאניזמים למצב שבו הם ניתנים לשמוש חדש ע"י צמחים ובעלי חיים — מבוצעת... בעיקרה ע"י פירוק של הפרשות בע"ח ושל צמחים ובע"ח מתים — על ידי חידקים".

"... אלמלא נתחדש ה־co_2 באוויר בעקבות פעילותם של החידקים היה נעלם מן האויר לחלוטין במשך פחות מ־30 שנה... בהפיכת הפחמן האורגאני ל־co_2 משתתפים כמה מינים של חידקים".

"יש לציין, שאלמלא פעילותם של החידקים המפרקים ומתסיסים פחמימות, ושל חידקי הרקבון המפרקים פרוטאינים ותולדותיהם, היו הפרשותיהם של בעלי החיים ושיירי האורגניזמים המתים מעולם הצומח והחי כאחד, מכסים את פני הארץ וממלאים את הימים" — דברי גדולי המדענים.

יצירת יין ומשקאות חריפים, יצירת חומץ, גבינה, חמאה, התססת בצק לאפיית לחם, מבוצעים באמצעות חידקים שבהם "אנזימים" (= תססים) מיוחדים ועם הבנת התהליכים המיקרוביולוגים האלה שופרו לאין ערוך תעשיות התוצרים הללו. יצור האצטון, חומצת הלימונים, ויטמין סי (C), קורטיזון (— חמרי עזר) ואנטיביוטיקה המצאו רק הודות לגילוי התהליכים הכימיים שמעבדים החידקים (= ביוסינתזה). החמרים האנטיביוטיים כמו הפניצילין הסטרפטומיצין (שנתגלה ע"י החוקר היהודי וקסמן) תגזורותיהם הינם תוצרים ישירים של חידקים ופטריות עובש. ובעזרתם ניצלו כידוע, מיליארדי חולים בדלקות קשות וקטלניות.

אכן, דימוי נרדע מדי הושווה לחידקים שבחלקם הגדול מאד, מבצעים תפקידים נכבדים ומכריעים בהארמוניה הכלל ביולוגית בים, באויר וביבשה — מה רבו מעשיך ה'!

משפחידק

כללית הם מחולקים ל־13 סדרות המחולקות למשפחות, לשבטים, לסוגים, למינים ולגזעים. מבחינים ב־4 סדרות עיקריות מתוך ה־13:

1. פסאודומונדלס
2. אאובקטריאלס
3. אקטינומיצטלס
4. מיקסובקטריאלס

★ הראשונים — בצורת מקלון ותנועתם בעזרת שוטונים. מונים כ־10 משפחות. ביניהם משפחת ספירילצא שהבולטים ביניהם: החידק ויבריאו קומה שהוא חידק מים הגורם לחולירע רח"ל והחידק דסולפוויבריאו המעבר גפרית בקרקע (חיזור). כמו כן החידק רודובקטריאל המעבר את דו תחמוצת הפחמן המהווה כשמרנים אחוז מהאויר שאנו נושמים (20% חמצן).

★ השניים — יש בצורת כדור ויש בצורת מקלון, אחדים בעלי תנועה ואחרים חסרי תנועה. גם הם מונים כ־10 משפחות והבולטת: ביניהם משפחת ברוצלצא שהחידק בורדטלה גורם השעלת נמנה עליה כמו"כ החידק ברוצלה גורם קדחת מלטה. כמו כן חשובה ביותר בסדרה זאת משפחת לקטובצילצא יוצרי חומצת החלב, אצטון ועוד.

★ השלישיים — מונים רק 3 משפחות. נראים כתאים מוארכים וחסרי תנועה. ביניהם: משפחת מיקובקטריאצה שעליה נמנה החידק טוברקולוזיס גורם השחפת ל"ע.

★ הרביעיים — נראים כמקלונים בעלי דופן גמיש ותנועתם בדאיה בשתי המשפחות הנמנים על סדרה זאת נמצאים החידק ציטופג — מזיק צמחים, והחידק מקסוקוקוס התוקף... חידקים.

(עפ"י "מיקרוביולוגיה" — פרופ' י. הניס)

לתולדות גילוי החידקים

עוד לפני כאלפיים שנה הביע מלומד רומאי את שכתב לעלה משכבים חיבורים — מרקוס טרנטיוס ורו, את הדיעה, שבעלי חיים זעירים אותם כינה "אניסלקולה" עלולים לחדור לגוף האדם ולגרום למחלה. לפני יותר כארבע מאות שנה חיבר חוקר איטלקי אחר בשם פרקסטוריוס ספר "על ההדבקה" הכולל את הסברא, כי מחלות מידבקות מועברות על ידי "חומר מדבק חיי". השקפות דומות הובעו בוינה ע"י פלנציץ בשנת תקכ"ב שהטעים את התכונות הסגוליות (= הספציפיות) של כל מחלה ובא לכלל מסקנה שרק מציאות של גורם סגולי לכל מחלה, יש בה כדי להסביר הופעה זו.

בינתיים התפתחה הטכניקה המיקרוסקופית. בשנת ת"כ הודיע חוקר, שראה במגולה ובדם של חולי דבר וכן בחלב, בגבינה ובחומץ, המוני "תולעים קטנים"... אך ספק אם במכשירו הפרימיטיבי שלו אכן ראה כאלה. ההודעה הודאית הראשונה על ראיית חידקים, מלווה בציורים מיקרוסקופיים מדוייקים, היתה זו של ההולאנדי אנטון ון לוינהוק שיכלל מיקרוסקופים שבאמצעותם הוכן לראות את החידקים. אך הוא נמנע מלהסיק מסקנות מרחיקות לכת ולא האמין שחידקים שמצא בהפרשות של הפה והמעיים עלולים לחדור לתוך הגוף ולגרום למחלות.

ההוכחה הניסויית לגרימת מחלות מידבקות ע"י חידקים לא ניתנה אלא דורות הרבה אחריו, חוקר בשם הנטר הדביק את עצמו בעגבת מחומר שהורכב מגופו של חולה עגבת. אחריו הראה בנר בניסויו, כי אפשר להדביק אדם באבעבועות השחורות שהשתוללה שנים רבות באנגליה ובעוד מקומות רבים בעולם.

עם התפתחותו של המיקרוסקופ המורכב מעדשות רבות המכפילות בהרבה את אפשרויות הצפיה ביצורים הזעירים החלה תקופת מיונם וסיווגם של החידקים על פי מבנם, צורתם וכוחותיהם המיוחדים בכימיה ובעיבוד חמרים גלמיים לחמרים זמינים לחי ולצומח ולהיפך — הפיכת חמרים חיים וצמחים ל"עפרא דארעא".

ברם, רק לפני 150 שנה התחילו מתגלים בזה אחר זה החידקים גורמי המחלות השונות, החל במחלתם של תולעי משי (!) שחידקיה מסוגלים להעביר דרך האויר נבגים (= זרעונים, תאים) לתולעים בריאות — דבר שהביא כמה מן החוקרים לסברא שגם הרבה ממחלות האדם נגרמות ע"י חידקים — ועד לפטריה הגורמת ליערת בעצים ומחלת החספנית בבני אדם שהיא מחלת עור חריפה ביותר וחוקר בשם איכשטט גילה את גורמה.

הגיעה תקופת הזוהר. הופיע לואי פסטר זה שהחלב "המפוסטר" והגבינה "המפוסטרת" קרויים על שמו; הופיע גם ממציא חשוב בשם ליסטר; וממציא נוסף בשם קוך, זה האחרון גילה את גורמי החולירע, השחפת, טיפוס הבטן ועוד. ובעוד שפאסטר גילה את חידקי התסיסה של מוצרי אוכל, כיין, שמרים וחלב, הרי גילה קוך את אפשרויות הגידול והתצפית בחידקים, על ידי צביעתם בחמרים מבליטים. הוא ועוזריו הצליחו לבודד גזעים נקיים של חידקים מרובים ולגדל אותם בתרביות, כדי להוכיח את טבעם כגורמי מחלות.

כך שבמשך 40 שנה — מתרכ"ה עד תרס"ה — התגלו לא פחות מ־30 תגליות חשובות ביותר שהביאו מפנה עצום במצב התברואה. ביניהן: תיאור חידקי הצרעת, טיפוס הבטן, הדיפטריה, שחפת, חולירע, חידק המעיים ב. קולי, קדחת מאלטה, הדבר, דיזנטריה וצנבת.

מאז עד היום מתגלים גורמי מחלות נוספות, ואם כי רובם של המחלות הבקטריולוגיות והויראליות בודדו ואובחנו, עדיין התהליך ביצירתו ולמרות הוכרז החידקים והוירוסים וסיכם עד תום.

הברכה שבחידקים

כבר רמזנו לעיל שחלק גדול מאד של החידקים אינו דוקא זה הגורם למחלות רח"ל, אלא עוסק

מעין פנים...

והנה כבר העידו חכמים וסופרים, על מה דאיתא במס' כתובות (דף ע"ז), מכריז ר' יוחנן, הזהרו מזבובי בעלי ראתן, ר' זירא לא הוי יתיב בזיקי. היינו, לפי שידעו אשר ברגלי הזבובים נדבקו הבצילים של החולים, ואז במקום שיעמדו יזיקו הבצילים את האדם להביא מחלת החולה עליו, גם הרוח מביא את הבצילים והמיקראבים של החולה על האדם הבריא ונדבקים בו... ועל מה שאמר שמואל (במס' ב"מ דף ק"ז) הכל מתים מן הרוח, העידו החכמים וסופרים, כי השקפה עמוקה ובהירה כזאת, החודרת ויורדת אל עמקי סתרי הטבע, יצאת מפי איש החי אלף ותק"ק שנה לפני זה, בטרם עוד היה המיקראסקאפ להגדיל את המוחשים אלפי מונים, תעורר בלבנו פלא ותמהון יותר מכל המצאות חכמי אירופא בדור הזה, אשר כלים מכלים שונים נתונים תחת שלטונם להעזר ומה...

ועיין בספר "כל חמדת ישראל" ע' כ"ו וז"ל: "ידעת חז"ל, כי מאת המזיקין שאין העין יכול לראותם, הני מאני דרבנן דבלי מחופיא דידהו, (ברכות ד"ו) מתאמת עם הוכחת החוקר פאסטער, כי היצורים הקטנים — המיקרובים הבלתי נראים הממלאים את אויר הנשימה — הם המשיבים לעפר ולדומם את החיים והצמחים במותם בשלחם רקב בהם, וכן מה שאמרו במדרש רבה פ' ראה, אין בית רובע בחללו של עולם שאין בו ט' קבין של מזיקין, נוסד על ידיעה הנ"ל".

ובספר "דם ברית" כתב, וז"ל: "במס' ברכות דף ח', כשנשקין נשקין אלא על גב היד, כי ע"י הרוק תתפשט מחלה בפה ובשפתים, לכן נשקו ע"ג היד. ולא לחנם התירו חז"ל איסור דרבנן בשבת והוא במס' שבת דף קכ"א דאמר רב יהודא, רוק דורסו לפי תומו אע"ג דממילא מורח (מפני שיש לחוש שלא תבא למחלה ע"י הרוק), ואיתא בסנהדרין דף צ"ג: להיכן אזלו? אמר רב, בעין הרע מתו ושמואל אמר ברוק טבעו. והוא דבר זר לומר שטבעו ברוק, אולם שמואל שהי' אסיא דרבי, וידע מהבאצילים המזיקים השיב, כי דבקה בהם מחלה, ע"י הרוק שרקקו עליהם ההמון רב והיו בהם באצילים ומהם נרעלו ומתו.

(מתוך "אספקליה תלמודית")

מחנות הגנה נגד הבצילים

... אם האדם הוא בעל נפש ושעתו שעת השקט, חפשי מרעבון תאותי ועינו מרהיבה ממחזה שמים לרום והארץ לעומק, הוא נרגש תודהם... כי לבו ראה הרבה מעיון הבחינה אשר תחת השמש, אותן הבחינות המראות בעליל כי העולם שלפניו נבנה בתכנית מעובדה ומחושבה מראש וכאילו מהנדס חכם צייר לפניו את העולם בטרם נברא ופגע בעיכובים מכריעים על כל צעד ושעל, אבל מרצו הגדול עמד לו להסיר כל המכשולים אחת לאחת...

... אחרי שנברא האדם באברים המתוקנים בתכלית, ובנשמה משכלת בת־השמים... עוד לא הוכן לו חיים קיימים על פני חלד מפני טבע הפגעים, חלאים רבים ונאמנים, המתרחשים בעולם ומתחדשים לבקרים. גם זה לא נכחד מחכם חרשים, ממציא כל הנמצאים. וישם לב למצוא מזור ותרופה לכל פגע ולכל נגע... וכן נבראו מחנות הגנה נגד הבצילים (= החידקים) המשחיתים. ויש בגוף האדם צבא בעלי חיים נחוים לסגולת בשרו ודמו, והם עומדים הכן בהתמדה גמורה לגרש להרוג ולאבד את המיקרובים (= המיקרובויטים — החידקים והוירוסים) המסכנים את חיי האדם. ואכן, במקרים רציניים לא תספיק יד הסגולה של הגוף עצמו לנצח במלחמתה עם האויב האכזרי, והיא זקוקה לעזרה מן החוץ. וכבר ברא הבורא את אוצרו הטוב של עשבים וירקות ופרי אדמה ופרי העץ ומימות סגולות ומוצקים רבים בכדור הארץ, אשר ניתן בהם סגולות מרפא למיניהן... רב הרגל מכהה את רגש התפעלות הנפש הראוי!...

(מתוך אמונה ובטחון לחזו"א)

שבת של התרוממות־הרוח בחגיגת חנוכת־הבית לביהמ"ד סדיגורה

כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א: זכינו לבנות אחת מחורבות ירושלים ולעשותה למקדש־מעט ★ יהיה זה בית שמגדלים בו תורה ותפילה, בבחינת עבודת ביהמ"ק ★ אדמורי"ם, רבנים וראשי ישיבות, בין קהל האורחים במהלך השבוע, שהגיע לברך את האדמו"ר מסדיגורה והנהלת המוסדות על שזכו לברך על המוגמר

מאת א. בן ישי

"בניית אחת מחורבות ירושלים היא זכות גדולה, הנה זכינו לבנות אחת מחורבות העיר. פלטורין של מלך לעשותה למקדש־מעט, למקום שמגדלים בו תורה ותפילה. ועל כך נאמר בפסוק: שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, שיש לבית מעין זה כקדושת בית־המקדש, ועליו אף נאמר בפסוק: אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב".

בדברים אלה, בתמצית, הגדיר השבוע כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א את שמחת־לבו על שזכה לברך על המוגמר. בתום חמש שנות בנייה, את חנוכת הבית לביהמ"ד סדיגורה בירושלים, שהיה לאחד מהיכלות־הקודש המפוארים והמרשימים שנבנו לאחרונה בירושלים.

מעמד חנוכת הבית החגיגי והד־באצל, ביום ש"ק לפני שבוע שהפך להיות ליום התכנסות מרכזי לחסידות סדיגורה באר"י. נמשך לא רק ביום ש"ק שעבר, בו הגיעו אלפים מתושבי ירושלים, כדי ליטול חלק בשמחתה של תורה עם הצבעו לתפארת של בנין נהדר ומצודד בלב ירושלים — אלא כל ימות השבוע, שבהם הגיעו. בזה אחר זה, רבים מאישי־התורה והחסידות בירושלים, כדי לברך בחמימות ובחיבה את כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א ואת הנהלת ביהמ"ד בראשותו של איש־הפעלים הדינאמי ורב־המעש הרב חיים יצחק כהן, יחד עם יתר הפעילים — על שזכו לאחר עמל וטורח, יגיעת־אמת, לראות בהגשמת שאיפתם הטהורה: להשלים בעזרת השי"ת את הבנין.

בין הבאים בלטו כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א, שהגיע ביום ראשון השבוע לבית כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א והביע את ברכותיו על זכייתו הגדולה לראות את הבית בתפארתו. כ"ק האדמו"ר מבעלז שליט"א שהגיע ביום שלישי וכתום סיור מקיף בביהמ"ד המפואר ואגפיו הפטיר לומר: "זה א־לי ואנוהו" על הבית הנכבד והגדול, מרן הגאון רבי ש.ז. אויערבאך, הרב הראשי ואב"ד לירושלים הרב יצחק קולין. כ"ק האדמו"ר מרחמסטריבקה שליט"א ונאב"ד העדה החרדית הגאון רבי יעקב יצחק וייס שליט"א. כמו"כ נראו רבנים וראשי ישיבות מפורסמים, שבאו לברך את חתני השמחה, ואיחלו המשך בהצבת יסוד נדבכי־תורה והתפילה, חסידות ויראה, בירושלים.

בין באות האורחים הבאים היו הג"ר ראובן אלבז ראש ישיבת "אור החיים" שבקרבת ביהמ"ד החדש, הג"ר ברוך הורביץ ראש ישיבת "דבר ירושלים". הג"ר קופשיץ רב שכונת נוה צבי הסמוכה לביהמ"ד החדש. כולם כאחד הגיד רבים מעסקניה של ירושלים ההידו אחרהם ברכה והטנרת איחולי־לב לקראת המשך הדיך, בבנין ביהמ"ד הברכני לחסידות סדיגורה בירושלים, שיתגבה כמגדלור והחני מאיר

כ"ק האדמו"ר מסדיגורא וכ"ק האדמו"ר מבויאן בעת קביעת המזוזה.

הגרש"ז אויערבך והגר"י קולץ מסיירים בחדרי הבית.

הגר"י וייס בביקורו אצל האדמו"ר מסדיגורא.

יצחק ברוק ראש ישיבת "בית יוסף" נובהרדוק, הג"ר אבא ברכמן ראש ישיבת "ציון התלמוד" הג"ר משה חדש ראש ישיבת "אור אלחנן". הג"ר יששכר דב האגר אב"ד באשקלון והג"ר אברהם

והדקר וכגלצד חי ותוסס לחסידות רוזין־סדיגורה הכציינת דורך של מאה וחמש עשרה שנות בנין וצירה בציה"ק ירושלים. מאז נורתה אבן הפינה הראשונה לבי־

(המשך בעמוד י"ד)

המודיע הצעיר

פרשת כי תבוא • גליון 82

בינים

בליל שבת האחרון, לאחר שסיימנו את סעודת השבת, שמעתי קולות שירה מאחד הבניינים הסמוכים אלינו. הקולות משכו את תשומת לבי. נסיתי להקשיב, ושמעתי "כאיל תערג על אפיקי מים- - - אי, אי אי אפיקי מים- - - מים- - - כן נפשי תערג, אי אי אי תערג- - - "

קשה לי לתאר לכם, כמה ערבים ומתוקים היו הצלילים הללו. היתה בהם דבקות, והיה להט, והיתה ערגה וכמיהה, והשתפכות הנפש- - - אחר כך היה לי קשה להרדם. הצלילים התנגנו בי ולא נתנו לי מנוח. פתאום הרגשתי שאלול, ושאני באמת רוצה להיות טובה, להתקרב להשי"ת. במשך כל השבת לא שבתה המנגינה, שמעתי אותה בלבבי עוד עשרות פעמים.

חשבתי לעצמי: יושב לו יהודי בביתו ושר, ואינו מעלה בדעתו מה הוא עושה ליהודי אחר! כל מעשה טוב שלנו — יכול לגרור אחריו השפעה מברכת כזו על אחרים. כל תפלה, כל שעת למוד, כל ויתור ומעשה חסד. ואז יהיה שכרנו — לא רק שכר המעשה שלנו, אלא שכר כל האנשים שגרמנו להם הרהורי תשובה. שכר כל החברים שבזכותנו רצו להתקדם, ואולי גם הצליחו. אתם מכירים עסקה משתלמת יותר?

עד כאן בינתים,
חני.

עצות ומלח

פחדים

שלום לעצות ומלח!

אני פוחדת מאד ממקקים, על אף שאני מנסה להשתלט על עצמי ולחשוב כמה מצחיק לפחד מיצור קטן כזה. אך כאשר הדבר בא לידי מציאות — הריני מאבדת את עשתונותי. מה לעשות?

ח.ט. מבני ברק

לפחדנית, שלום!

הפחד שלך הוא פחד מוכר ונפוץ, ילדים רבים, וגם לא מעט מבוגרים, פוחדים — ככל שזה נשמע מוזר — ממקקים.

ראשית כל, צריך להפריד בין אי הנעימות לפחד. היצורים הקטנים אינם נעימים לעין, ואף

אחד אינו אוהב להיתקל בהם. אך לפחד מהם, כפי שאת בעצמך מבינה ומסבירה, אין כל סיבה. ככל שתחזרי על הדברים בדעתך, כך תקלי על עצמך.

פסיכולוגים המטפלים בבעיות כאלו, מייעצים לשחק עם מקקים מפלסטיק, שנמכרים היום בחנויות. הם טוענים שהמגע בדבר המפחיד, והרגל העין לראות אותו — יפחיתו את הפחד בשעת פגישה עם היצור האמיתי. תוכלי לנסות, אם לא יועיל — לפחות לא יזיק.

ולבסוף: מקובל מפי צדיקי אמת, שהקב"ה נטע בנו טבע של יראה ופחד, כדי שנשעבד אותו ליראת אלוקים. אמנם כך, מי שמפחד מה' — מה לו לפחד ממקקים?...

אשמת מי?

ספור

המשך מגליון קודם

דפיקה עדינה בדלת.

השעה היתה ארבע, בשבת אחר הצהרים. עמדנו — קבוצה של עשר בנות — מול דלת ביתה של אבישג. (יתר בנות הכתה גרו רחוק מכדי שתהיה להן האפשרות להגיע) דפקנו בשנית. את הדלת פתחה אמה של אבישג. "שבת שלום", אמרנו בחמימות. "שבת שלום" ענתה בטון קצת מתפלא. ראיתי שאינה מזהה אותנו. בפניה היה עדין אותו קו קשה של הכאב, שזכרתי משעת בקורי שם, ונדמה היה לי לרגע, שהקו אפילו העמיק. "אנחנו חברות של אבישג", אמרה בתיה בטבעיות. — "נו?" שאלה אמא שלה. עכשיו כמובן נתקענו. נו? מה נו? מה היא רוצה שנאמר? היא אינה מבינה לבד למה באנו? בינתים הספקנו לראות מה מתרחש בסלון. ישבו שם אורחים, אולי דודים, גלויי ראש. בראש השלחן ישב אדם חמור סבר, שעשה תנועה עצבנית בראשו מדי כמה שניות. פתאום קם למזג לעצמו שתיה, אבל הכוס נשמטה מידו ונשברה. "שם לא רגילים לכלים כאלה", אמר בקול שחציו צער וחציו זעם. עכשיו נסוגה אמא של אבישג לעבר שברי הכוס. אנחנו נשארנו בדלת — נבוכות ותוהות.

פתאום הופיעה אבישג. היא קפאה על מקומה כשראתה אותנו. "מה זה — זה — צ — ריך- - -" נסתה לשאול ולא הצליחה. ידיה וקולה רעדו, ובתנועה ספונטנית (= טבעית, בלי מחשבה) הסתכלה לעבר אביה. "אבא", נסתה לומר בחיוך, "אלה הן חברות שלי. הן מקבלות אותי כל כך יפה בחברתן". לרגע האמנו שהכל הולך להסתדר. אבל אבא של אבישג, כשאצבעו שותתת דם משבר הכוס, פנה לבתו ואמר: "ועכשיו הן באו לראות איך נראית החיה שיצאה מהכלוב? אז תראי להן. שיבואו. שיכנסו".

אבישג צנחה על כרסה ופרצה בבכי. האורחים הסתכלו עלינו בכעס המלוה בבוז. אבא של אבישג התישב בעצבנות גוברת, ואמא שלה פנתה אלינו בפשטות ואמרה: "עכשיו מוטב שתלכנה. כבר ראיתן כל מה שרצית, לא?"

★ ★ ★

אינני יודעת איך לא התגלגלנו מכל המדרגות בדהירה הפראית שבה דלגנו עליהן, ואינני יודעת איך הצלחנו לעבור עשר דקות של דממה מחלטת. אבל אחרי עשר דקות התחיל בליל של קולות, צעקות וצוחות. "— הכל בגללך, תמי. בשביל מה היית צריכה להודיע לנו שהוא יבא לחפשה? מה את, מודיעין?" — "לא נכון, אמרתי שהוא בא, ולא אמרתי שנבא. זה היה הרעיון של אסתר". "שקר מחלט!" הזדעקה אסתר. "אני אמרתי שזה רעיון טוב, אחרי שדינה הציעה אותו". "זה הכל באשמתך", פנתה אלי דינה. "את מכירה את אבישג, והיית צריכה להבין שהיא תתבייש". — "לא נכון", עניתי מיד. "זו אשמתך, בתיה, לכם יש שכנים בעלי תשובה והיית צריכה לדעת שהם לא יאהבו את הבקור

הזה". — "שטויות!" צעקה בתיה. "זה לא קשור פה לתשובה, זה בגלל בית הסהר. השבת הזו קשה גם בשבילם, האיש לא יצא מבית הבראה, כידוע. אז בדיוק אנחנו חסרנו שם?" —"נו, אז זו בדיוק אשמתך", אמרה חני בנצחון, "אם את מבינה את זה כל כך טוב — למה לא הבנת את זה קדם?"

כך המשיך הויכוח הקולני, שבו דחסנו כאילו את האשמה לתוך שק, וכל אחת נסתה להתנער ממנו. להטיל את כל האשמה על חברתה. זו או אחרת, העקר לא היא.

"אני אומרת שכל האשמה היא של צפורה", נסתה בתיה להציע. "היא אמרה שאבישג פוחדת שמא נדע, ולכן תשמח לראות אותנו". "נכון, נכון", התלהבנו. הסכמנו מסבה פשוטה: צפורה לא היתה בין הקבוצה שהלכה לבקור המצלח, ממילא — היה קל לזרק עליה את האשמה. הרי לא היתה נוכחת כדי שתוכל להתנגד! עכשיו, כשמצאנו את האשמה, נרגעו הרוחות. בו ברגע הופיעה מולנו רבקה, אחותי הבכורה הנשואה. "מנין אתן חוזרות?" — התענינה. ספרנו לה את כל המעשיה, ותוך כדי הספור התעורר שוב וכוח האשמה. "שכחתן, הרי סכמנו שזו אשמת צפורה?!" — אמרתי. רבקה נעצה בי מבט חודר ונבון. וכמו עברה במבטה אל היתר. "סלחנה לי על ההתבטאות. אבל אתן נוהגות פשוט כמו חבורת שוטות. קדם כל הבקור האוילי הזה, שלא היה בו כל טעם ועוד. ואחר כך. זה גרוע יותר. כל הויכוח הזה. מה יעזר עכשיו למצא את האשם? זו הבעיה כעת?" ואז שתקה רגע. והוסיפה משפט שנדמה לי שלא אשכחנו לעולם: "יש בעיות כאלו, שמציאת האשם לא תביא לפתרונן".

פתאום התחלנו להרהר. לחשב על אבישג, ועל מה שבודאי קרה שם לאחר לכתנו. ועל שקלקלנו להם את השבת, ועל התחושה הקשה שלה ושל אמה. ועל הרשם הנורא שעשינו על אביה, ועל מה שזה עלול לגרם. ועל — — — "רבקה, מה נעשה?" שאלנו. "טוב שהגעתן לשאלה הזו. את זה הייתן צריכות לשאל עוד במדרגות ביתה של אבישג. אבל אתן אפילו לא חשבתן על הבעיה שיצרתן. רק רציתן לזכות אתכן מאשמה. חשוב מי האשמה? זה יועיל במה משהו? חשוב לנסות לתקן את כל מה שהרסתן".

ויש לי אליכן רק עוד שאלה קטנה. אלו היה הבקור מצליח, גם אז כל אחת היתה טוענת שהזכות היתה של השניה?" למרות הבושה לא התאפקנו מלחיך...

אחר כך הזכירה אותנו אחותי לעלות אליה. ויחד אתנו חשבה על כמה רעיונות של תקון הרשם הרע. של הפחתת הנזק, של החזרת התחושה הידידות והקרבה.

אבל על הרעיונות הללו לא נספר. הם אינם מענינו היום. אנחנו רק רצינו לגרם לכם להשב פעם ואולי פעמים, על הארועים שבשאלה הנצחית: "מי אשם?"

טביל בפרשת השבוע תבוא

"והיה כי תבוא אל הארץ" (כ"ו, א')

כל מקום שנאמר "והיה" — זה לשון שמחה. (בניגוד ל"ויהי" — שזה לשון צער.) ארץ ישראל היא אחת משלוש מתנות טובות שניתנו לישראל: תורה, ארץ ישראל, עולם הבא. חז"ל מציינים לנו ששלוש המתנות נקנות רק ע"י יסורים. ואף על פי כן, אומרת התורה "והיה כי תבוא אל הארץ". ישיבת ארץ ישראל יש בה שמחה ועונג.

★ ★ ★

"ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך" (כ"ח, ב')

קצרי דעת אנחנו. לפעמים אנחנו בורחים מן הטוב, כי איננו יודעים שהדברים טובים לנו. ולפעמים רודפים אחרי הרע — כי איננו יודעים שהוא רע. לכן התפלל דוד "אך טוב וחסד ירדפוני" — אם לא אדע לרדוף אחרי הטוב והחסד, שירדפו הם אחרי וישיגו אותי. לכן אומרת לנו התורה: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך", הברכות תבאנה אלינו ותשגנה אותנו.

צריך רק דעת להבין, שמה שהשיג אותנו — זו הברכה!

(דגל מחנה אפרים)

صكنا من الاهل

המודיע השבוע לפני שלושים שנה

הרב י.מ. לוין דורש משר התחבורה לחדול ממאמציו לשדל את "דן" לחדש חילולי השבת

ירושלים יום א' — (מאת כתבנו) — לנוכח נכונותו של שר התחבורה מ. כרמל, להתיר את חברת "דן" להגביר את חי־לולי השבת בתחבורה, ולהתחיל בנסיעותיה בעצומו של יום השבת, פנה אליו הרב י.מ. לוין בפניה נרגשת להמנע מצעדים אלה, העלולים לשדר בשדות היהדות בכרה שאומה שאין לראות מראש את תוצאותיה.

באגרתו של הרב לוין לשר התחבורה שהעתק הימנה נשלח גם לשרי המפד"ל נאמר בין השאר:

"קראתי היום בעתונות, שלפי הוראתך המפורשת, עלולה חברת "דן" בתל אביב, להתחיל בנסיעותיה בעצומו של יום השבת.

איני יודע, כי היכן יתכנה של הוראה זו — אתה, משרד התח־בורה או אולי הממשלה כולה, אך אני מוצא לנחוץ לפנות אליך באופן ישיר, כי לדעתי, טרם קרה כדבר הזה, ששר בממשלת ישראל יפנה בצורה כה גלויה וישירה אל הציבור יחלל את השבת בפרהסיא, תוך כדי הצמ־קה, כי רק "בהדר" הדש זה חסר כדי ליתן לציבור שרות יעיל ואילו היה חסר רק זאת.

כפי שפורסם היום בעתונות: "השר הדגיש כי צרכי האוכלו־סיה בלבד ולא חישובים אחרים חייבים לקבוע את זמני הנסיעה" (מתוך "דבר" של היום) כלומר, אתה הוא הקובע כי שבת זו, שרבבות בישראל מסרו נפשם על שמירתה וקיומה, ואשר היא הינה היתה תמיד מהיסודות המוצקים ביותר שגיבשו אותנו ואיחדו אותנו לעם אחד ומיוחד. לשבת זו אין קשר עם צרכי האוכלוסיה, ושבת מכתה בפיך "חישובים אחרים".

אין מילים בפי להביע את הצער וההתמרמרות של כל הח־רדים ההדיים בענין זה. לצערי, הכנסת נמצאת בפגרא עתה ואין לי אפשרות אחרת אלא לפנות אליך באורח אישי ולהביע בפניך את ההודעה העמוקה שנ־דעזענו בפגיעה נוראה זו בקד־ושת השבת.

איני יודע, אם שעה זו, שאנו כה זקוקים לשקט בכל המובנים ובכל השטחים, היא המתאימה לעורר סערת רוחות בכידה כה עצומה שאי אפשר לראות מראש את תוצאותיה".

הסורים חדשו את יריותיהם

תל אביב מוצ"ש — (מאת כתבנו הצבאי) תייר במשק דן, משה כהן, נפצע הבוקר מיריות, כי הסורים פתחו עליו ביריות מעמדותיהם בשטח סוריה. הפצוע הועבר לביה"ח פוריה ליד טבריה, נותח ומצבו אינו מעורר דאגה.

דובר צה"ל הודיע כי אתמול קרוב לשעת הצהרים עלה טרקטור של משק דן על מוקש בשדות המשק. חבר המשק שנהג בטרקטור נפצע באופן קל. ואילו הטרקטור ניזוק בשרשרת.

היום בשעות הבוקר, כאשר חבר משק דן יצא לשדה על מנת לטפל בטרקטור הניזוק, פתחו עליו הסורים ביריות. חבר המשק נפצע קשה בבטנו והועבר לבית חולים.

כתבנו הצבאי מוסיף כי בב־דיקה שנערכה הבוקר במקום המוקש לא נתגלו כל סימנים או עקבות ישנה הסערה שהמוקש הוטמן במקום מזמן.

המשטרה יצאה למקום בלוו־ית מפקחי האו"ם לשם חקירה.

נחנך המועדון החדש של צעירי אגו"י בירושלים

ירושלים יום א' (מאת סופרנו) — המועדון החדש של סניף העוסר האגודתי — צעירי אגודת ישראל ירושלים, נחנך היום במעמד רבני וגבאות הגאון רבי זלמן סורוצקין, יו"ר מועצת גדולי התורה, הרב יצחק מאיר לוין, נשיא הועד הפועל של אגו"י, רבנים, ראשי ישיבות, ראשי אגו"י וצאו"י, וקהל גדול.

החגיגה נערכה ברחבת המועדון ובמרכזה הוקמה הבמה, אשר קושטה בטוב טעם ובדגלי התנועה. כשברקעה הכותל נופה של ירושלים העתיקה, מצוירת ע"י אחד החברים. על הבמה ישבו אישים תורניים ואגודאיים חשובים.

הגאון רבי זלמן סורוצקין, גאב"ד לוצק ויו"ר מועצת גדולי התורה בירך את המאורע בשם מועצת גדולי התורה.

הרב יצחק מאיר לוין ציין בברכתו כי הוכח שכאשר ישנה יזמה, רצון חזק, מסירות וכוח ביצוע — אפשר לעשות הכל. כן הבית הזה, צריכה לצאת יוזמה להקמת רשת רחבה של עשרות מועדונים אגודאיים ברחבי העיר והארץ כולה.

הרב שלמה לורנץ הכריז שהקמת המועדון החדש חייבת להביא לפעולה של הפצת רעיון אגו"י. בציינו, כי נוכח הפעילות המוגברת המתגלית ע"י מפלגות אחרות בהקמתה של רשת נרחבה של מועדונים — חייבים אנו לצאת בפעולה נרחבת לבליעת הסכנה.

לאחר דברי חניך התנועה, ישראל חותסקי, נעל מר שמעון סירזקה את החגיגה באומרו כי על צא"י להפיח בנוער רוח איתנה למגן הגן על קדשי ישראל ותורתו.

חגיגת חנוכת הבית נפתחה ע"י הח' א. ברוינר, אשר קידם בברכה את גדולי התורה ומנהיגי היהדות החרדית.

מקהלת הסניף, בניצוחו של הח' א. הורביץ, הנעימה את החגיגה בזמירותיה.

הרב פרוש מתריע נגד מבצע העיקולים של עירית ירושלים

ירושלים יום ב' — פרשת "מבצע שוטי העלמה הזה בישיבת הדת הכספים של עירית ירושלים, מעקבות ההתמרמרות הגוברת בציבור נגד מעשי השרירות של פקידי הגביה, שחייבו על המכונים עליהם "להרבות בעיקולים".

הרב מ. פרוש ציין בדבריו, כי בניגוד לכל ההחלטות הקודמות ובניגוד גמור להודעותיו של ראש העיר עצמו כי העיקולים יבוצעו נגד בעלי היכולת המפגרים במסיהם, הוטלו עיקולים מרובים בשכונות עוני, ואצל המעמד הבינוני והנחות. הוא הביא הוכחות בדוקות על הוצאת חפצי בית בבתי משפחות עניות שאינם חייבים כפי עירייה אלא בעד שנה אחת ומהם אף הגישו פניות לשחרור ממסים מטעמים סוציאליים.

בהמשך דבריו ציין הרב פרוש כי ההזנחה בגביית המסים יכולה במאמצי האופוזיציה השמאלנית בהנהלתה הקודמת של העיריה, שחיבלה בעבודות העיריה וגרמה להזנחה מצד הפקידות, כדי להכביד על מצבה הכספי של העיריה, ועתה מתוקם הדבר בהנהלת השמאלנית הנוכחית של העיר.

למרות כל התחייבויותיהם:

הקיבוצים מתכננים המשכת גידולי החזירים בצורה מוסווית

ירושלים יום ד' — (מאת כתב פרנו) — הידיעה שנתפרסמה היום בירושלים כאילו מתבול־נים הקיבוצים להמשיך בגידול החזיר בצורה מוסווית שורה ה.ב מגרת רוחות בציבור החרדי.

כזכור התחייבו כל הקיבוצים בפני הרבנות הראשית לבער את כל דירי החזירים הנמצאים בר־שותם עד ערב ראש השנה הבא אחר שהרבנות אמרה לאסור את כל החלב שהקיבוצים מש־וקים דרך "תנובה" מחשש שמא מעורב בו חלב חזירים.

על ההתחייבות חתמו כל הגופים הקיבוציים של כל הפ־לגות אך כפי שנודע עומדים קיבוצים רבים לעשות פלסתר את הבטחתם זו בדרך של רמאות שקופה.

לפי תוכנית זו עומדים הקי־בוצים להקים חברות פרטיות בכיכול אשר יטפלו בגידול ובשיווק החזירים על אדמת הקיבוצים כך יתפרש הדבר כי הקיבוצים מלאו את ההתחייבות וחסלו את הדירים וכעתה מטפלים בהם חברות שאין לקיבוצים כל קשר אתה.

מזימה זו שקופה למדי כי היא אינה משנה את המצב מב־חינה עובדתית ולא כלום כי אם את הבעלות החוקית על הדירים.

● ירושלים יום ב' — [illegible]

תכניות להענקת חלב זול למשפחות מרובות ילדים

תל אביב יום ב' — תכניות להגדלת שוק החלב על ידי אספקתו למשפחות מרובות ילדים ולמיעוטי יכולת במחי־רים מוזלים הועלו היום בכנס מגדלי הבקר שנערך היום בתל אביב.

סגן שר החקלאות, מר ז. צור, הירצה על "משק הבשר והחלב בתכנון החקלאות ביש־ראל". לאחר הרצאה מקיפה הגיע הנואם למסקנות דלהלן: יש צורך במדיניות לעידוד מב־חינת החסכון הכלכלה לענף, לצמצם את הפער בין מחירי החלב והבשר: יבוא פרות, בי־צוע תקציב היעול ברפתות, סובסידיות לחלב למשפחות מרובות ילדים, מיעוטי הכנסה, ולהספקת חלב בבתי הספר, במגמה של הגדלת הצריכה בשתייה, שיפור טיב החלב על ידי הגדלת אחוז השומן והרחבת אספקת החלב המפוסטר.

את תצרוכת החלב אפשר להעלות על ידי הסברה חשיבות החלב, על ידי הנהגת תכנית סעד לאספקת החלב לשכבות מיעוטי יכולת ומרובות ילדים. מתנהל מו"מ על תכנית זו לפיה יספקו 20 ליטר חלב לחודש למשפחה בעלת 3 ילדים בהנחה של 80 פרוטות לליטר. הנסיון הראשון יבוצע בירושלים, אם הממשלה תבטיח מימון הפער לה. כן יספקו לנסיון חלב לאלפי ילדים בעשרות בתי ספר, בתנאי שבשנה הבאה יקיף מפעל זה את רוב בתי הספר בארץ והמ־משלה תשתתף במימון.

מחאות חריפות נגד מהילת החלב של "תנובה" באבקה

תל אביב, יום ג' — מחאות חריפות נגד מהילת החלב בבקבוקים של "תנובה" באבקת חלב — הושמעו היום בכינוס הארצי הכ"ב של התאחדות מגדלי הבקר, שנפתח בת"א.

כפי רוב המתווכחים בויכוח הכללי נשמע הקיטרוג על מהילת החלב, על מחירו הירוד של החלב ועל אי הקצבת הס־כומים לייעול ופיתוח הענף מצד המחלקה לפיתוח המשק החק־לאי של הממשלה.

לוח זמני השבוע פרשת כי תבא-נצו"י, י"ח-כ"ד אלול תשמ"ח

יום החודש	יום השבוע		עלות השחר	עטיפת טלית	נץ החמה	סו"ז ק"ש להמג"א	סו"ז ק"ש להגר"א	סו"ז תפילה להמג"א	סו"ז תפילה להגר"א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
יח	ז	כי־תבא	3.45	4.22	5.17	7.40	8.25	8.57	9.28	11.34	12.06	3.16	4.34	5.53
יט	א		3.46	4.24	5.18	7.40	8.25	8.57	9.28	11.33	12.05	3.15	4.33	5.52
כ	ב		3.47	4.24	5.19	7.40	8.25	8.57	9.28	11.33	12.05	3.14	4.32	5.50
כא	ג		3.48	4.24	5.19	7.41	8.25	8.57	9.28	11.33	12.04	3.13	4.31	5.49
כב	ד		3.49	4.25	5.20	7.41	8.26	8.57	9.28	11.33	12.04	3.13	4.30	5.48
כג	ה		3.50	4.25	5.20	7.41	8.26	8.57	9.28	11.32	12.03	3.11	4.28	5.46
כד	ו		3.50	4.26	5.21	7.41	8.26	8.57	9.28	11.32	12.03	3.10	4.27	5.45

לפי אופק ירושלים × לפי שעון החורף

מתוך לוח דבר יום ביומו

בס"ד

גשוואלד!!!

תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה

יהודים! אנא, עזרו בעין יפה בחדש הרחמים

קרן להצלת משפחה

למרבי עם

הנני להפליץ להשתתף במצוה של הצלת נפשות כאשר משפחה מרובת ילדים זקוקה לעזרה כספית גדולה. האב חולה ל"ע במחלת כבד קשה והאם חולת סכרת גבוה ל"ע. על כן, פונה אני לאחנו בני ישראל בארץ ובתפוצות לעזור להנ"ל ולסייעם בסיוע שיש בו ממש להיות להם לאחי — עזר — ולאחי — סמך כדי שיהיא אפשרות לתמוך לעזור ולתת ביד מרבה ויברכו העוזרים והמשתדלים והמסייעים שהקב"ה ימלא משאלת ליבכם לטובה ולברכה לששון ולשמחה ולהתברך בכל מכל כל הם ובניהם ובני ביתם אכי"ר בברכה והוקרה.

תרומות אפשר למסור בירושלים

בנק דיסקונט — סניף גאולה מס. חשבון 602337 — הרב שיינפלד ירושלים

וכן תרומות אפשר למסור בבני ברק

בנק צפון אמריקה בע"מ — סניף ב"ב 403 — מס. חשבון 47811 רבי עקיבא 115

הרב יוסף שלום אלישיב

הרב ש. י. נסים קרליץ

הופיע הקלטת המומלצת לגיל הרך "מוֹעֲדֵי יִשְׂרָאֵל" ב.ש.מ.ה (אלול ר"ה יו"כ סוכות) הפצה ראשית רפאלי ב"ב

כמו"כ הגיעה כמות מצומצמת של הספר "הַיֶּלֶד שֶׁנִּיצַּל" עדיין במחיר מבצע

למסירה

מלון מסעדה ואולם שמחות פעילים בנתניה

פרטים בטל' 053/331405

למוד שבוץ

אם אתה מעונין במקצוע מעניין ובהכנסה גבוהה

אצלנו אפשר ללמוד אותו

טל' 7518015 ר"ג

אורט

המערכת ללימודי מבוגרים

אורט מבוגרים פותח קורסים במקצועות הרשומים מטה, במיוחד לציבור החרדי, בכיתות נפרדות לנשים וגברים

★ שפות מחשב (בייסיק, פסקל, פורטרן)

★ מחולל ישומים לוטוס

★ עיבוד תמלילים

★ הנהלת חשבונות סוג I+II וסוג III

● הקורס זכה בתואר העסק הנבחר 87 ●

בוגר קורס זכאי לציון מגן לבחינות סיווג מטעם משרד העבודה

★ גרפיקה

★ דקורציה של חלונות ראווה

אורט מבוגרים יארגן קורסים בנושאים שונים על פי בקשה מיוחדת

לפרטים: המערכת ללימודי מבוגרים "אורט ישראל" רח' דורות ראשונים 8 (סמטה מהמדרחוב) קומה ד' טל' 223033, 221979-02

לנשות ירושלים

אופנת הסתיו

קולקצית אופנה...

לידי Lady

786047

המודיע הצעיר

מגלה: שולמית

הספור שמאחורי

תעלות — לשם מה? כמובן, לצורך המים, או כנתיב מעבר ממקום אחד למשנהו. רוב התעלות שנבנו לאורך ההסטוריה היו תעלות מקומיות, ושימשו יושבי אזור אחד בלבד. אבל יש גם תעלות אחרות, תעלות בינלאומיות.

הללו הן תעלות המקצרות נתיבים חשובים וארוכים באמת. המפורסמות ביותר היא השכנה שלנו "תעלת סואץ". זו תעלה המחברת את הים התיכון עם ים סוף. היא מקצרת את הדרך מאסיה לאירופה. אניה היוצאת מצרפת ליפן, למשל, שוב אינה צריכה להקיף את אפריקה. היא פונה לכיוון מצרים, חוצה את התעלה וממשיכה ליפן. אורכה של התעלה הוא מאה שישים ואחד ק"מ, רוחבה מאה מטר ועומקה שלושה עשר — חמישה עשר מטר. לזמן מה, בימי מבצע סיני ובימי מלחמת ששת הימים שותקה התעלה. היום היא פתוחה לשיט בינלאומי.

תעלת סואץ תוכננה ונבנתה ע"י מהנדס צרפתי: פרדינאן דה לספס. כנראה שהצרפתי הזה אהב תעלות באופן מיוחד, משום שהוא לא הסתפק בתעלה שחפר. אחר כך החליט לחזור על התרגיל ולחבר את האוקינוס השקט עם האוקינוס האטלנטי, (במערבה של יבשת אמריקה נמצא האוקינוס השקט, ובמזרחה — האוקינוס האטלנטי). במקום הצר ביותר ביבשת אמריקה: פנמה, לספס החל בתכנון ובחפירה, אולם לא זכה לגמור את המלאכה. מי שסימו את המפעל היו מהנדסים אמריקניים. התעלה נחנכה לפני שבעים ושלש שנים. זו תעלה מעניינת במיוחד: אורכה שמונים קילומטר, עומקה עולה על שנים עשר מטר. היא מורכבת משש ברכות וביניהן מערכת סכרים, הרי תאור דרכה של אוניה: מן האוקינוס האטלנטי נכנסת האניה לברכה הראשונה. היא מתבקשת לשתק את המנוע, ואז — לאט לאט — נסגר אחריה הסכר. מערכת אוטומטית מזרימה מים לתוך הברכה, ומעלה את המפלס עד לגובהה של התעלה השניה. שוב נסגר סכר, שוב מזרימים מים, והנה — האניה שלנו כבר בברכה השלישית. הברכה השלישית היא ימה מלאכותית גדולה — "גאטון". פעולה הפוכה מורידה את האניה מברכה לברכה, עד שמגיעה האניה לאוקינוס השקט. מסע מעניין.

תעלת "גראנד קאנל" בתצפה, אינה בתפקיד בינלאומי כמו השתים שהזכרנו, (קאנל ולא כנ"ל...) אבל היא בפרוש אתר תיירות בינלאומי. ונציה, "פנינתה של איטליה", שוכנת על מאה שבעים ושבע תעלות. זו עיר הבנויה על גבי איים קטנטנים, והתעלות משמשות כעורק תחבורה ראשי. במקום אוטובוסים — סירות. התעלה הגדולה ביותר היא "גרנד קאנאל". משני צידיה ארמונות מפוארים, ומעליה נטויים שלושה גשרים.

התעלות הגדולות בעולם

ואולי לסיום, דבר חשוב שאפשר ללכוד מן התעלות: אפשר להתאמץ ולקצר כל דרך! עם חפירה ומאמץ, זה ניתן בהחלט. ולאו דוקא בדרך של מים...

בשכונה שלנו

סיפרה: שולמית

— "שולי, גב' לדרסקי ביקשה שתעלי אליה לכמה דקות, אם את יכולה".

כידוע — אין צורך לומר לי פעמיים לעלות אליה... רגלי מוליכות אותי לשם.

— "יופי שבאת, שולמית", (כך היא קוראת לי, כשהיא מתכוונת לענינים רציניים במיוחד.) "הזמינו אותי לתת הרצאה במרכז קליטה, ואני צריכה שמישהי מכן תבוא איתי ותשמור על רותי כאשר אני מדברת. אני חושבת שיהיה לך מעניין. את רוצה לבוא?"

— "בטח שאני רוצה, אבל אני לא יודעת אם אמא תסכים, אני אשאל אותה ואבוא להודיע לך".

"לא צריך שולי, אם לא — אז תשלחי מישהי אחרת, או אפילו שתים, לתחנה. תודה לך!" צעקה אחרי במדרגות.

...לראות מרכז קליטה, לנסוע עם גב' לדרסקי, לשמור על רותי הקשקשנית — כל זה היה נראה לי מלהיב מאד. אבל מה יהיה עם הארון במרפסת? הוא באמת מבולגן באופן יוצא מן הכלל, ואם אסדר אותו — תהיה זו עזרה גדולה לאמא. ...אבל אמא הרי אמרה שרק אם יש לי זמן... — זה לא נקרא שאין לי זמן, אם מתחשק לי לעזור דוקא לגב' לדרסקי ולא לאמא!...

תוך כדי מחשבות מתקרבות אלי חדוה וציפי. מבלי משים אני נזכרת במה שאמרה לי ציפי כבר מזמן: "העזרה הראשונה חייבת להיות כבית!"

החלטתי להתגבר: "חדוה, ציפי, גב' לדרסקי נוסעת להרצות במרכז קליטה והיא מבקשת שתיסענה איתה כדי לשמור על רותי". חדוה וציפי קפצו על המציאה כמוצאות שלל רב, ואני עליתי הביתה.

לא יפה לספר... אבל דמעות קטנטנות התגלגלה לי מן העין ישר על המדרגה.

הדבר הקשה ביותר בכל הסיפור היה לא לדבר על כך, לוותר בשקט, לא לצעוק, לא לריב ולא להתווכח. ניסיתם פעם? אבל כמו תמיד, הדברים הקשים ביותר — הם גם אלו העושים את המעשה לטוב ביותר.

בעֵבֶר המדרגות שלנו, בין הקיר למעקה, הצלחנו איך שהוא להתיישב שלושתנו: חדוה, ציפי ואני. שוחחנו בלהט כשלפתע קראה לי אמא:

"— שולי, אם יש לך זמן אני רוצה מאד שתסדרי את הארון במרפסת. אולי עם יהושע יהיה לך יותר מעניין?"

בכל זאת: הארון!

— "כן, אבל יהושע לא כאן".

— "הוא כבר צריך להכנס".

את הדקות הספורות שנותרו עד שהגיע יהושע, ניצלתי לפטפוטי פרידה, עם חדוה וציפי. תוך כדי דיבור נכנס יהושע:

מַעֲנֶה - תשובות לילדים

לפרידה וידר מבאר שבע — קיבלנו את יצירותיך הנחמדות, אך למרות בקשתך לא מצאנו שיש בהן מספיק כדי לפרסמן. נסי שוב!

למרדכי פיין מירושלים — עקרונית, אנחנו מוכנים ושמחים לקבל מכם חידות, אך החידה ששלחת בשם אחיך לא נראתה לנו. ישנם דברים שאינם מתאימים כנושא לחידה.

לגב' אייזנטל מעמנואל — אנו מודים לך מאד על המכתב. בקשר לרעיון המעשי שהצעת — יש בו כפי שציינת בעצמך קשיים מרובים מאד. אולי במשך השנים יתאפשר הדבר, בינתיים — הוא אינו בר ביצוע.

לילדי ברוק מבני ברק — קיבלנו את הערתכם בתשומת לב.

לצילה מרחובות — לא כל מעשה שאפשר לעשות, אפשר גם לכתוב. אני בטוחה שהוריך יוכלו להסביר לך היטב את הדבר.

לילדי פוביץ, בני ברק — אפשר לפתור גם חידה אחת, אולם אז תוכלו לזכות רק בפרס השלישי.

לרבקי שפר, מבני ברק — תודה מיוחדת על המכתב. ולשאלתך — תוכלי בהחלט לשלוח סיפור. אם נמצא אותו מתאים וראוי — נפרסמו.

גָּדוֹל כֹּחָהּ

גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָדָם מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מִיָּד הִיא עוֹלָה לֹא עַד י' מִילִים, וְלֹא עַד כ', וְלֹא עַד ק'. אֶלָּא מַהֲלַךְ ה' מֵאוֹת שָׁנִים, וְלֹא עַד רָקִיעַ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, אֶלָּא שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד.

(מן המדרש)

רגע, חושבים!

82

1. נא להתאים!

עינו בפרשת השבוע, ועשו התאמה בין רשימת הדמויות —לרשימת המעשים. (כתבו איזה מספר מתאים לאיזה מספר)

1. המצרים	1. תרע עינו באחיו
2. ד'	2. ויענונו
3. רך וענוג	3. תרע עינה בבעלה
4. רכה וענוגה	4. ואכלו ושבעו
5. לוי, גר ויתום	5. שש עליכם

2. מעלה מעלה!

מלאו את המשבצות במילים, בהתאם להגדרות. עם כל מדרגה יש לשנות את הסדר ולהפחית אות אחת. (לדוגמא: מלאכה — אכלה — לאה) אם תמלאו נכון, תקבלו בטור החיצוני — לאורך — מילה שהיא המצווה לחודש זה. עלו מעלה מעלה!

ת				
	4			
		3		
			2	
				1

3. מה הקשר?

עינו בציור שלפניכם, וחשבו: מה הקשר של הדברים המופיעים בו, לחודש אלול?

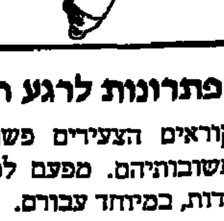

שמות הזוכים לרגע חושבים 78

פרס ראשון

מאיר דינגל קרית ספר 15 ת"א

הספר מאור הגולה י.ל. לוין.

פרס שני

נחמיה זיידה שמואל הנביא 34 ע"ב ירושלים

הספר ממעינות הנצח אהרן סורסקי

פרס שלישי

אריה ושמואל רוזנטל שמעון 39/5 ערד

הספר זוהו של נהר אהרן סורסקי

פתרונות לרגע חושבים 78

הקוראים הצעירים פשוט הציפו אותנו בתשובותיהם. מפעם לפעם נקדיש להם חידות, במיוחד עבורם.

1. סיר, פרה, שוה, גשם, כלב, בית, שמח / ירושלים

2. ברכה, דבורה, אריה, חיים, מזל, נתן.

נשים גדולות
רוחמה

— יש נשים שכועסות על ילדי השכנה במקום על ילדיהן,
יש שכועסות על ילדיהן במקום על בעליהן,
יש שכועסות על בעליהן במקום על הכותן,
יש שכועסות על החמות במקום על עצמן,
נשים גדולות אינן כועסות כלל.
— יש נשים שמבחינות בין חדש לחדיש,
יש נשים שמבחינות בין יפה לאופנתי,
נשים גדולות מבחינות בין עיקר לטפל.
— יש נשים שמתלוננות ומתחרטות אחר כך.
נשים גדולות אומרות: אני לא רוצה להתלונן אבל כך וכך — —
נשים גדולות יותר — אין מתלוננות.
— יש אשה המודדת את אושרה עפ"י קנה המידה של חברותיה,
יש המודדת את אושרה עפ"י מצבן של שכנותיה,
יש המודדת את אושרה עפ"י הצפיות של גיסותיה,
נשים גדולות מודדות את אושרן עפ"י מה שאין לאנשים שהן מכירות.
— יש נשים שיש להם מקום בראש לכל עניני המשפחה,
לנשים גדולות יש מקום בלב לכל בני המשפחה,
לנשים גדולות יותר יש מקום בראש ובלב לכל הסובב אותן.
— אשה גדולה מאירה פניה לבני משפחתה,
אשה גדולה יותר מאירה פניה גם לשכנות, חברות והזקוקים,
אשה גדולה עוד יותר מאירה פניה גם אחרי לילה טרוף או אחרי יום מפרך.
— נשים גדולות מתפללות השכם והערב על ילדיהן ומשפחתן,
נשים גדולות יותר מתפללות גם על ילדי השכנים והמכרים,
נשים גדולות עוד יותר מתפללות אפילו על צרת הכלל.
— נשים אומרות: אין מה לעשות...
נשים גדולות אומרות: נראה מה נוכל לעשות — — —
— נשים רגילות להתווכח,
נשים גדולות לא עונות בשעת ויכוח ומריבה,
נשים גדולות יותר מונעות מראש ויכוח ומריבה.
— נשים עושות טובה מתוך הכרח,
נשים גדולות עושות טובה משום שלבן לא יכול לסרב,
נשים גדולות יותר עושות טובה כדי לעשות טובה.
— נשים גדולות מחנכות את ילדיהן עשרים וארבע שעות ביממה.
נשים גדולות יותר מחנכות את עצמן עשרים וארבע שעות ביממה.

כספית וזהב - סכנה!

גם לכן נשבר מדי פעם מדחום הזכוכית? ובכן זה קרה בביתה של קוראה מבני ברק אבל ההמשך היה דרמטי, במקרה נגעה שורשרת הזהב שלה בכספית המ־פוזרת ומיד — האפילה! את השרשרת רכשה זמן לא רב לפני כן. לכן התקשרה מיד לבעל הוצאת התכשיטים וספרה לו מה קרה. הוא בקש ממנה להגיע במהירות האפשרית עם השרשרת וטבל אותה בחומר מסוים לשבוע תמים, הצורף אמר לה שלמזלה טפלה בזריזות בעניין משום שללא הטפול המגרץ — היתה השרשרת מת־פרקת!

הצורף הוסיף לכספית עוד כמה חמרים המזיקים לא לזהב אלא לשרשראות הפנינים. והם: בשמים ואודורנטים — ראנה הוזהרנו!

הבית שלנו

במטבח שלנו

תפוחים בדבש - לקראת ר"ה

ההכנות לקראת החג הקרב, שיהיה השנה איה"ש של שלושה ימים, הן ללא ספק גדולות.

את יכולה להקל עליך אם תתחילי את האפיה בעוד מועד — ובעיקר של מקפיאים זה גם ייעיל.

בין שאר דברי המאפה שת־גישי תכללי — קרוב לודאי — עוגת דבש ותפוחים.

המתכונת שלפניך קלות להכנה, משביעות וטעימות בהקפאה.

1) עוגת דבש

העוגה מתאימה לתבנית אפיה גדולה או ל־3-2 תבניות צרות וארוכות. את גם יכולה להלק את הכמות לתבניות גדולות חד־פעמיות, ולהו־ציא מהמקפיא בכל פעם רק תבנית קטנה אחת, לנוח בפרוסות מעוגות אחרות.

3 כוסות קמח רגיל.
5 כפות דבש.
1½ כוסות ברנדי.
כפית קפה נמס.
½ זנגביל — אפשרי.
1½ כפיות סודה לשתיה.
2/3 כוס שמן.
8 ביצים יפות מופרדות.
כוס סוכר.
½ כפית אבקת צפורן.

אופן ההכנה

ערבבי דבש, ברנדי, קפה, סודה לשתיה, שמן, חלמונים וצפורן. הק־ציפי חלבונים וסוכר לקצף יציב. הוסיפי את תערובת החומרים לקצף בעדינות, את הקמח הבליעי לקערה הכללית בתנועות קפול והיזהרי, כדי לא לשבור את הקצף.

רפדי תבנית אפיה גדולה בנייר פרגמנט משומן, או שמני תבניות אחרות — לפי רצונך.

אפי בתנור חם בחום בינוני כ־3/4 שעה. תבניות קטנות יאפו מהר יותר. נעצי קיסם עץ לבדוק אם העוגה מוכנה. קררי — והקפיאי.

2) דובשניות

ק"ג קמח רגיל.
2 חבילות מרגרינה.
1½ כוסות סוכר.
5 ביצים.
½ כוס דבש.
כפית אבקת קנמון.
כפית אבקת צפורן.
½ כפית סודה לשתיה.

אופן ההכנה:

את יכולה לעבד בצק במיקסר, או ללוש ביד.

כמות הקמח סופגת בדיוק את שאר המרכיבים כך שלא משנה הסדר בלישה. רצוי לקרר את הבצק מספר שעות במקרר.

קמחי קלות משטח עבודה. קחי חופן בצק, ודדי בצורת מערוך לעלה בעובי של כ־4 ס"מ. צרי עגולים בצורת כוס או כוס קטנה (לפי גודל העוגיות שאת רוצה לקבל).

רפדי כ־4 תבניות אפיה גדולות בניר אפיה משומן.

העבירי את העוגיות לתבנית כשאת משאירה רווח מה בין העוגי־ות.

אפי כ־20 ד' כל תבנית, עד לה־שחמה יפה של העוגיות, בתנור בחום בינוני־גבוה. קררי — אחסני בקופסה סגורה.

טעם העוגיות משתבח באיחסון. נשמרות לזמן ממושך.

3) עוגת תפוחים — מסורתית

כמות הבצק לשתי עוגות. אם את כבר טורחת ומשתמשת בכלים ותנור — רצוי לאפות שתי עוגות בבת אחת. לאחר האפיה קררי מעט. חלקי לקוביות והקפיאי במיכלים חד־פעמיים. העוגות נשמרות לאחר ההקפאה — ובאפשרותך להפשיר את כמות המנה שאת צריכה — מבלי להפשיר עוגה שלימה.

לבצק: ק"ג קמח.
4 חלמונים.
2 אפיונים.
10 גר' שמרים.
כוס סוכר.

(המשך בעמוד י"ד)

בדרך הביתה / ש. נר

המונית גומאת בבהירות קילומטרים של אספלט.

ברדיו מספר קריין החדשות על משאבים נרחבים שמקדיש משרד החינוך למבצע הגברת תודעת הדמוקרטיה הפתיחות והסובלנות בקרב הנוער.

אני נזכרת בנסיעה אחרת בה נסעתי לא מזמן, עם חברה לי לנסיעה מכרה רחוקה, אשה אינטליגנטית חביבה לבבית ומסורתית היא שחה לי בכאב גדול את העובר על משפחתה בימים אלו. "בתי התחרדה" אמרה "היא נרשמה לישיבה לבנות בירושלים, מה אעשה? היא רק בת תשע עשרה וכבר רעיונות קיצוניים שכאלו! אמרי לי את עצמך. כל חיינו גידלנו ילדה בדרך מאחנות, דרך של מסירות לערכי המוסר והחברה, ציונות ואהבת הארץ עם חיבה לערכי הדת, אנחנו אף שומרים שבת, אבל בשביל מה להגיע לקיצוניות שכזו. עכשיו היא רוצה להקים משפחה עם בן ישיבה גבוהה, אילו מין חיים היא בוחרת לעצמה? להיכן תיקח את המוסיקה שכה אהבה להקשיב לה, את הקונצרטים אליהם הרגלנה ללכת ולהאזין, את תערוכות הציור שכה אהבה לבקר בהם, את הספרים הטובים? היכן תניח את כל אותה אנינות טעם ועדינות התחושה של צליל צבע ואומר שעל ברכיהם חינכנוה, הרי את כל עולמה הרחב היא מחליפה כעת בעולם חשוך וצר!".

* * *

ואני נזכרתי —

כמחנכת הבחנתי שילדות מסוימות בכיתתי הוחתמו במין חותמת של דעה קדומה, מין סטיגמה שלא יכלו למחותה ולשנותה. היתה זו כיתה ר', גיל שהוא על סף ההתבגרות, של רגישויות שהן מעבר לכל פרופורציה, כמחנכת חשתי שמוטלת עלי הכשימה להקל על המעבר לבגרות, מחד־לחלץ ילדות מתוך התבנית שאולצו להכנס בה כמו = חנה היא עצלנית. רוחי היא קמצנית ושולה היא שקרנית.

ומאידך — לחלץ את בנות הכיתה מדרך המחשבה החד סיטרית שלהן ולחנכן לפתיחות ולשינוי דעה.

כך התחלתי בסדרת פעילויות, ביניהן היו גם שיעורים בנושא "זוית הראיה".

באחד השיעורים חילקתי לכיתה דפים וע־ליהם הציור הבא:

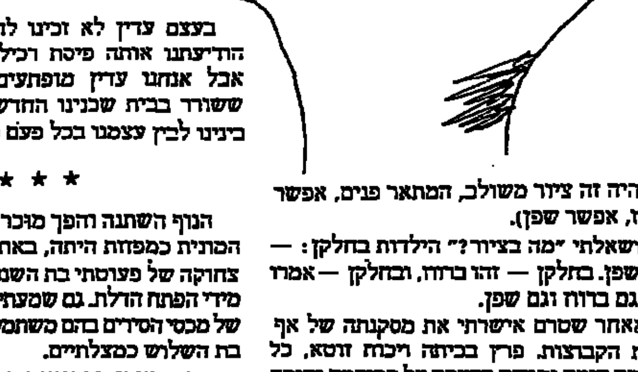

(היה זה ציור משולב, המתאר פנים, אפשר ברווז, אפשר שפן).

ושאלתי "מה בציור?" הילדות בחלקן: — זהו שפן. בחלקן — זהו ברווז, ובחלקן — אמרו זהו גם ברווז וגם שפן.

מאחר שטרם אישרתי את מסקנתה של אף אחת הקבוצות. פרץ בכיתה ויכוח זוטא, כל קבוצה היתה נחושה בדעתה על קביעתה והיתה מוכנה להוכיח ולהתווכח על זוית הראיה שלה.

כך הגענו לדיון על זוית הראיה.

הציור אכן כלל את שתי האפש־רויות אבל כדי להגיע לכל אפשרות צריך היה להביט עליה מזוית אחרת — היתה זו רק דוגמא מומחשת לרעיון הזוית בה אנו עומדים ושופטים את האנשים שבחברתנו. הנה ניקח לדוגמא. ילדה שנכנה "נועה". נועה אהבה ילדים קטנים ורכים. לנועה שכנה צעירה המטופלת במספר פעוטים ונועה אהבה לעזור לשכנתה בטיפול בהם. מידי יום אחה"צ במקום להקדיש זמן רב יותר לשיעורי הבית יורדת נועה לדירת השכנה ולוקחת את ילדיה לטיול, האם הצעירה שמתפנה לאתנחתא קלה ולעבודות דחופות, מברכת את נועה בלבה, ובפיה, היא מספרת לכל מי שרק מוכן לשמוע, שילדה נדיבה, אחראית טובת לב כנועה — אין במצא!

לעומת זאת, בכל בוקר הולכת נועה לבית הספר ושם נמצא — שלא על כל השאלות שנתנה המורה לשיעורי הבית השיבה נועה בד־ייקנות. שקצת זילזלה פה ולא דייקה שם — ובכלל בנות הכיתה יודעות לספר שנועה היא כזאת מין מפוזרת ודשלנית ויש כאלה שתאמרנה — שאין לה "ראש טוב".

ובכן, השיפוט של השכנה וגם השיפוט של הכיתה הוא מבוסס. אך אינו שיפוט נכון כי הוא אינו שיפוט מקיף, זוית הראיה ממנה קבעו את דעתם על נועה היא זוית צרה ומוגבלת. רציתי לחנך את ילדות כיתתי לראות בכל אדם את פני־ו הנוספים, ואם אי אפשר שנכלול את כל אישיותו בראייתנו המוגבלת, הרי שלפחות ניתן לו את ההזדמנות להנות מן הספק, אל נקבע עליו דיעה חד משמעית וקבועה במסמרות, הן הקב"ה בעצמו מחכה לכל אדם עד רגע מותו, שמא עשה תשובה.

* * *

המונית מתאמצת עתה בשיפועים קלים וקצת השתנקויות לעלות במעלה המסלול התלול.

ואני בעלת מחשבה כה קופצנית ול"א מסודרת נזכרתי בשכנה מהקומה הראשונה שהפיצה בצ־ריחותיה את שלות מנוחת הצהרים של כל דיירי הבנין, בגלל שהשכנה מהקומה השלישית העיזה לתלות כבסים רטובים ומטפטפים מעל כביסתה המתיבשת.

לא עזרו תחנוניה של השכנה שמעל. לא עזרו הסבריה המבוהלים שהיא נוסעת למחרת, שכל כך מיהרה ושזהו מאורע שלא ישנה, הכעס מלמטה היה נורא וכתפרץ והעול שנגרם נראה כדבר שאין לו כפרה.

אח"כ חשבתי על המשפחה החדשה שבאה לגור בבנין שלנו, כבר מראש קלטנו בעוונותינו מאי שם פיסת רכילות עסיסית האומרת — שהם אנשים טובים אבל מה? — מאד מבולג־נים!

היה זה די מעורר פליאה לראות בביקורינו הראשונים אצל השכנים החדשים — דירה מסודרת למופת ובית מרוהט בפשטות שכן בכל פעם שניכנסנו היה הבית נקי ומסודר והילדים כה מטופחים.

בעצם עדין לא זכינו להתקל בבלגן עליו הודיעתנו אותה פיסת רכילות חסרת בעלות, אבל אנחנו עדין מופתעים מהסדר והנקיון ששורר בבית שכנינו החדשים ומציינים זאת בינינו לבין עצמנו בכל פעם מחדש.

* * *

הנוף השתנה והפך מוכר ואהוב יותר ויותר, המונית כמפוחת היתה, באזני כבר צילצל קול צחוקה של פעוטתי בת השנה בהקדימה את פני מידי הפתח הדלת. גם שמעתי את רעם קולותיהם של מכסי הסירים בהם משתמשת באחרונה קטנתי בת השלוש כמצלתיים.

כבר ראיתי בדמיוני את פניה השמחות של בכורתי ואת ציוריה הממלאים בצבע עליז וכקוים פשוטים ותמימים את קירות חדר הילדים.

ומתחת לכסא הכשמש לה מסתור לתיאטרון הבובות, שהיא מקימה, תציץ אז בתי בת החמש ואני אאלץ לשבת ולראות את הצגת הבובות שהכינה במיוחד לקראת שובי הביתה.

המונית כבר כמעט והגיעה ואני [illegible] עולמי החשוך הצר חסר הצליל והצבע.

ובין שברי מחשבות וחלומות בהקיץ עוד שמעתי את הקריין מדבר על כפיה דתית ועל סכנת התחרדותה של ירושלים — אבל זה כבר באמת נושא אחר...

פרי נקי

פיצוחים - זהירות!!

כל או רוב הפיצוחים הנמכרים בחנויות שבהשנה הם בעלי ותק — כלומר כאחזונים שנה ואפילו עד שנתיים.

הרשימה כוללת: פיסטוק חלבי (לח) גרעינים שחורים בעיקר הקלופים, בוטנים, שקדים. גרעינים לבנים נקיים יותר.

פיצוחים קלויים. מועדים אף הם להתליע משום שפעמים רבות קולים אותם שוב ושוב ואז אפשר "להנות" או מתולעים קלויות או מתולעים חיות שחזרו לאחר הקליה.

העצה הינעצה — לבדוק היטב כל פרים ופרים כלומר כל פיצוח בפני עצמו לפני האכילה. צפיות לכן הפתעות.

עצה ברגע הנכון

קניות השבוע - ועד לאחר החגים

בסך הכל ברצוני לערוך לכן רשימה בסיסית מאוד של מוצרים שאפשר לרכוש אותם כעת בכמות שתספיק עד לאחר החגים ובכך לחסוך הרבה הרבה ריצות מיות־רות ומטרידות ברגע האחרון ובשעות לא נחות. פעולה זו חשובה בעיקר לכל עקרות הבית שאין להן עזרה ממשית ובהישג יד ואם הן לא קנו את נר הנשמה או השכפו כעת — זו בעיה רצינית עבורך כשהללו נצרכים לפתע.

מה אפשר לקנות עכשו בלי להפסיד כלום ורק להרויח זמן?

המון דברים: נרות שבת ונרות נשמה, נייר טואלט ומשחות שיני־ים ומשחות נעלים, וסבון ושמפו וקטניות וסוכר ושמן וגפרורים ואבקת כביסה ודטרגנטים ושקיות ניילון וסבון וממחטות ניר ותומך ואביזרי ניקוי לכלי המטבח ולש־רותים, ואטריות ומרגרינה. קמח — לא כדאי כי הוא מתליע, אבל תבלינים ומפיות ניר ו... כאמור אין כאן חסכון כספי אלא חסכון בזמן כוחות ומתח.

"רחל"
ר' עקיבא 118
טל: 5709939
מגבות חלוקי רחצה
מגבות מטבח, סינרים
וכן
מתנות לתינוק
במבחר עשיר

פאניות מקצועיות
מעונינות בעבודה
2-3 ימים בשבוע
טל. 03־227761

עקרת הבית!
3 ימי חג
את מודאגת?
כלים מלוכלכים
רחיצת כלים
כיורים מלאים
המטבח מבולגן
איך מתגברים על זה?
אל דאגה!
ב"המרתף"
יש מבחר עצום של כלים לשימוש חד פעמי
עשרות סוגים של מפיות נהדרות
כוסות, מגשים, צלחות, סכו"ם
כלי אחסנה לאוכל, מפות
והכל במחירים מוזלים וב־3 תשלומים
דרושות מוכרות מנוסות
לפנות במקום
"המרתף"
רח' ר' עקיבא 42 ב"ב
(כניסה ללא מדרגות מרח' הרב קוק 2)

עצה טובה!
לפני קניות הבגדים לחגים חיכים לעבור דרך "המרתף" בו תמצאו את כל פריטי הלבוש
במחירים ללא תקדים וב־3 תשלומים
מחירים לדוגמא:

חולצות ילדים לבן — שרוול ארוך	8.5 ש"ח
חולצות גבר לבן	13 ש"ח
מכנסי ילדים לחג	15 ש"ח
מכנסי גברים	25 ש"ח
חצאיות לבנות מסורלין הסוב ביותר	12 ש"ח
מגבות פורסה משובחות	3.90 ש"ח

ועוד ועוד...
"המרתף"
רח' ר' עקיבא 42 ב"ב
(כניסה נוספת ללא מדרגות מרח' הרב קוק 2)

פאות אסתי
הגיע
מבחר גדול
של שמלות חופה יפהפיות
מטפט וסתן
***
אפשרות לקבל הזמנות מיוחדות לפי מידה
***
לפי תאום מראש
בטלפון: 02־812356
פתוח: בימים א-ה בין השעות 18.00-19.00
רח' ששת הימים 36, רמת אשכול
קו אוטובוס: 4א, 4, 25

מכירה מיוחדת וחד פעמית
של בגדי ילדות ונערות חורפיים
מבחר בגדי תינוקות ומעילים
במחיר הזדמנות
סרבלים לתינוק 45 ש"ח
במוצש"ק יום א' ר"ב י"ט, כ', כ"א באלול, משעה 11-8.30 בלילה
ברח' אופירה 7
(סמטה מרח' שאול המלך)

מידות גדולות לנשים
"טלי טל"
שנה טובה
ממשיכים בחיסול דגמי קיץ
מבצע תשלומים לחגים —
4 תשלומים שקליים על כל קנייה מעל 600 ש"ח.
מבחר דגמים חדשים ובלעדיים
לחגים ולעונת המעבר
ירושלים: מרכז כלל יפו 97 חנות 104א'
ליד המדרגות הנעות טל: 02־231279
נתניה: שמואל הנציב 9 בפסג' 053־338605

אופנת פז
פז
אופנה לנערות ילדים ונוער מאיכות מעולה בלבד
רח' ר' עקיבא 76 בני ברק בפסג'

מכירה
ישר מאנגליה
שמלות לבנות 35-30 ש"ח
מעילים לילדים 78-70 ש"ח
מכו"כ חליפות לתינוקות כותנות לילה סוודרים, חולצות, תיקים ועוד.
ברח' מלצר 10 דירה 6
מוצש"ק מ־11.30-9.00
שעון קיץ

בס"ד
לישראלים בלבד!
המבקרים בבורו פארק בחודשי החגים,
לבנימין ברבר
יש מה להציע!
מצעי היוקרה
ישר מהיצרן
ללא פער התיווך
5719 NEWITRECHT AVE
BROOKLYN N.Y. 11219
(718)-9722542 (718)-8713536

בית ספר בית יעקב "אהלי שמעון" רמת אלחנן, בני ברק
מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל
אם נכבדה!
לקראת הימים הנוראים הבעל"ט נקרא אתכן אמהות יקרות להתכנס יחד ל־
עצרת חזוק הלבבות
לעורר הרגשות בעם ה'
בהרצאתו המאלפת של מורנו ורבנו
הגאון הרב **יצחק זילברשטיין** שליט"א.
המרא דאתרא
שתתקיים בס"ד ביום ראשון י"ט באלול בשעה 8 בערב בדיוק
בבנין בית הספר בית יעקב, רמת אלחנן
בברכת כתיבה וחתימה טובה **המארגנות**

פנינ'י
ירושלים, מלכי ישראל 8
בני ברק, רבי עקיבא 148
מכירה מיוחדת
מוצש"ק פ' כי תבוא
מ־8.30 עד 11.00
★ הנחות על הדגמים הספורטיביים
★ שי מיוחד לכל קונה שמלה חגיגית
★ מחלקה חדשה לדגמים בלעדיים מבדים יחודיים (מארה"ב)
ניתן להזמין לפי עיצוב בלעדי
(לפנה"צ)

מבצע הנחות ענק
ב"אופנת יהודית"
אופנת עלית לנשים
הנחה מ־20%-50%
על כל דגמי הקיץ 1987
החל ממוצש"ק 12.9.87 וכל השבוע
רח' ר' עקיבא 120 בני ברק

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגו"י
בי"ס בי"ע הר־נוף ירושלים
שמחים לבשר לכן נשות הר־נוף והסביבה
על פתיחת
מרכז פעילות לנשים בהר־נוף
מטעם ארגון נשי אגו"י
במרכז החדש אשר יפתח בבנין בי"ס "בית יעקב" הר־נוף
תתקיים פעילות מגוונת של הרצאות וקורסים ותוכניות שונות, בימים אלו תתקיימנה הרצאות מדי שבוע עליהן תבוא הודעה נפרדת
בעז"ה ביום רביעי כ"ב אלול בשעה 8.00 בדיוק ערב הפתיחה
בערב זה נשמע הרצאה מעניני היום מאת **הרבנית נביס** תחי' וגב' **אהובה גוטרמן** תביא בפנינו רעיונות ומתכונים לראש השנה
נשים יקרות כולכן מוזמנות!
דמי הכניסה 2 ש"ח — השתתפות בהוצאות, יש להצטייד במכשירי כתיבה
בברכת כתיבה וחתימה טובה

בס"ד
קורן
אפנת הריון
אופנה עכשווית לבגדי הריון
לקראת החגים — הגיעו דגמים אלגנטיים חדישים ומרהיבים ביופים. ב"קורן" תמצאי מבחר גדול של אופנה איכותית, ממיטב היצרנים. הקולקציה העשירה ב"קורן" היא בהתאם לקו האופנה האחרון ומתחדשת ללא הרף
רח' בן־יהודה 18
02/223093
אופנת "קורן" מברכת אתכם בכתיבה וחתימה טובה!

שנת תשמ"ח
פנינו לעתיד
עם פאות
ג'ורג'י
Georgie
הפאה המובילה בעולם
ציפי
רח' ר' טרפון 14 בני ברק
טל': 797928, 03־704253
ציפי – ורדית, נתניה
רח' שטמפר 15 (בפסג')
טל' 053־617188
פרידמן

מוצר של עלית
בהשגחת הבד"ץ של העדה החרדית ירושלים
להשיג בכל החנויות, הצרכניות וברשתות השיווק

صكنا من الاصل

שנים מספר לאחר שמיטת תרמ"ט

(המשך מעמוד ד׳)

כוסר ידיעה זו בתוספת הפרס החשוב. "הרש"ס שמח מאד כי הקרה ה׳ לידו את הכצה לעשות שלום, וביהר לקרא לר׳ מרדכי גימפל יפה ור׳ נפתלי הירץ הלוי רב ביפו, ויבואו למקוה ישראל, ויהוזכו השלום ויתודו השבועה".

נשמר בידינו מכתבו של הרש"ס לשניהם, בו הוא מציין "כפי השמועה, מהאנשים הראוי׳ים לסמוך עליהם, הוגד לי כי השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון היא כל כך לפני הבאורן הנדיב שיחי׳, עד שמוכן הוא לס׳לוח לבני עקרון, ולקרוא להם שנת רצון. לתת זרע לזרוע ולחם לאכול. ביד הצדיק הסוכה עליו, ומבלי הכריחם לחתום בידיהם על דבר אשר לא כרצונם, ובכן עצה מצה יבה היא על כצלהכם, טובים השנים, הידובים סכוכים להפ׳קידים ולהעקרונים. להתוך השלום ולהצמידם בקרן אחדה". הוא כו׳ ביף "כפי ששמעתי יש עסק שבוע׳ עה ביניהם, כחא דהיתרא נתונה ביד העב"ת להתיר להם עפ"י ד"ת כל שבועה וכל נדר וכל איסור. אשר אולי אסרו על נפשם".

כיון שהגיעה אליו שמועה כי מתישבי עקרון גברו בדעתם, חובב אי מקצהם, לרדת לתוך שדותיו של הברון הנדיב שיחיה שלא ברשותו. ולהודע כרצונם, כייפה הרש"ס את כוחם של שני שליחיו: "לצוות עליהם שלא ישלחו בע׳ ולתה ידיהם, ולא יעשו דבר מבלי רשות והורמנא כהברון שיחיה, שהשדות מקנת כספו הם, ובכל לבבי הוא חפץ להטיב בצדק ויו׳שר".

חושש היה הרש"ס שלא ישמעו לדבריו. וע"כ הוא מזכיר להם נשכחות "ואם יקשו העקרו׳נים. ח"ו. עוד את ערפם ויכאבו גם בזה, אזכירם יש להם להתאונן על אשר אישתקד עזבו את עצתי אשר יעצתים, בקרב ביתי, לבלתי בקש נדבות בכל באי עולם, ולבלתי בקש חסד מעניי ירושלים, כי בכל אלה את הנדיב הם מכעיסים. כי אם יעצתים, שילכו אנשים הגונים לפריז ולהתנפל לפני הנדיב שי׳חיה, להניח לישבות בשנת השבי׳עית. ואמרתי להם כי על נסיעה כזו העני נכון להשתדל שיותן להם מהכולל להוצאות דרכם, ובטוח הייתי כי הברון הנדיב הי"ו יקבלם ברצון. והיה תוכך בידם כבלי עבודה בשנה השביעית, כה אמרתי להם ככה פעמים, והם לא אבו, והנם סובלים".

ההתחייבות בשבועה הותרה ע"י הרכ"נ יפה ור׳ נפתלי הירץ. אולם נשארו בעיות מסובכות שהיו סעונות הסדר, ולשם כך נקבעה ועדה בת שלשה, ששני הצדדים רכשו להם איכון. והם דוויקא בראשי הועד הירושלמי לעזרת שומרי השביעית: ר׳ שאול חיים הורוביץ, ר׳ חיים זוננפלד ור׳ זלמן בהרן, הם שנקראו לבא ליפו לתווך בין אכרי עקרון ופקידי הברון. והיא אותה הועדה המוזכרת ע"י הר"ב בלוא בספרו "עמודא דנ׳הורא".

ב"הצפירה" נמסר שהרש"כ פנה במכתב לשלשת הרבנים "לבל יאחרו פעמיהם ולמהר ולהחיש [illegible] בעת רצויה, כי לדאבון לבו לא יכול לנסוע בעצמו למקום ההוא מפאת מחלתו". נשתמר בידינו גם מכתבו של הרש"ס אליהם, מיום כ"ה חשון תר"ן. בו הוא מציין "ולדעתי טוב תחרץ כי לישר הה׳דורים ולהסיר הסכסוכים. ולשים קץ לדברי ריבות בין העקרונים. ולטעת אותם על אדמתם אשר נתן להם הברון הנדיב הי"ו, למען יאכלו לחם ביגיע כפיהם, כלבבד הזה. יסעו כעב"ת שלשתכם לעקרון ומשם למקוה ישראל, כי כפי הנשמע לשם יתקבצו פקידי המושבות העומדים בצד הברון הי"ו, ולשם יבואו גם שני הרבנים הג׳ בריה מרדכי גימפל יפה נ"י ובריה נפתלי הערץ נ"י. והיה בבואכם גם אתם שמה, ותדברו גם בשפתי על לב העקרונים לדעת ולהוקיר את הטוב והחסד אשר הברון ברוח נדיבתו הפך להטיב עמהם. וכן על הפקידים כי יטו כלפי חסד עם האנשים התמימים האלה, החפצים ליהנות ולאכול מיגיע כפם אך בכבוד, כאשר לאכרים ישרים הפולחים ובוקעים אדמתם להוציא להם כן הארץ. ובעזה"י יחד תשכילו ותצליחו להביא הדבר לידי גמר טוב, ולה׳ הישועה".

בפסק הדין מיום כ"א בשבט תר"נ, שנתקבל ע"י ביה"ד הבי יחוד, נקבעו סידורים להסדר יח׳סים בין פקידי הברון ובין המ׳תישבים. כמה כבין האכרים לא היו מרוצים כפסק הדין, ובכסף שניב לאחר מכן נאלצו רבני ירושלים ליישב את החיכוכים בין מתישבי עקרון ובין פקידי הברון.

הניגודים הכלכליים בין המתי׳שבים ובין פקידי הברון, שהקיפו את ענייני סידורי העבודה בהמשבה. הוסדרו ע"י הועדה המיוחדה בראשותו של רבי חיים זוננפלד. אולם לצערנו לא הובטחו הענינים החינוכיים.

המאבק על החנוך הכשר

הזכרנו את המאבק על שמירת השמיטה. אולם איננו פוטרים מאיזכור המערכה המוצאת של מתישבי עקרון למען חינוך ילדיהם במורשת אבות. כיד צב ישה המושבה הגיע מלמד מירושלים ר׳ משה יוסף. שלימד את התלמי׳דים הצעירים א"ב ותורה. שניב אחדות לאחר מכן הגיע לירושלים מלמד ר׳ בניבין, שניב אחדות שימש ר׳ משה אליהו לוי כמלמד בכל אותן השנים עבודה ליבינב אגודת "שומרי התורה" בירושלים בהנהגת רבי זרח בראורמן.

מתוך פרוטוקולים של היישוב הראשונים להתישבות אנו לומדים על מאבקם בענייני חינוך. פקידי הברון ניסו לאלץ אותם לחינוך מעורב וההורים נאבקו קשות כדי לחנך את ילדיהם כרצונם. בקיבוצה הראשונה של בנין ביהכ"נ היו חדרים שנועדו לשיכון כתות לילדי המקום. אולם פקידי הברון התנגדו לשכן שם את ה"חדר", אף לא הירשו להשיבים להכשיר חדר לתלמוד תורה, וה"חדר" התקיים במשך שנים בבית הכנסת.

באחד הימים — נמסר בפרו׳טוקולים אלו — נכנס העגלון הערבי של ברייל, פקיד הברון, עם שני עוזריו, וגירשו את המלמד יחד עם התלמידים מבית הכנסת. ההורים נאלצו לפנות לברון בפריז, ורק לאחר קבלת הוראות מגבוה מפריז, בוטל האיסור על ה"חדר", ומתישבי עקרון יכלו לחנך את יל׳דיהם כרצונם.

כמר לבבם פנו מתישבי עקרון בקריאות עזרה לחו"ל. בימים ההם כבר היתה קיימת לשכת המזרחי בלידא, ובטוחים היו שהללו יעמדו לימינם, אולם מתוך תשובתם של הרב ר"י ריינס, מייסד ומנהיג המז׳רחי, אנו מבחינים ברוח הפשרנות. מרכז המזרחי פנה לחברה יק"א שטיפלה במושבות הברון והגיש לפניה שתי הצעות: "לתת את התופס הנבחר להחדרים לייסד להם חדרים כאוות נפשם, או לייסד הנהגה משותפת של החדרים החפשים, שתשגיח על בתי הספר ושתכלכל את עיניהם ברוח ותורה ומרי, והרי זו הצעת השותפות הטיפוסית המאפיינת את דרך המזרחי.

בסערת השנים הבאות הפ׳ צילו "פקידי הברון" את מלוא לחצם על המתישבים שהיו נתונים מבחינה כלכלית לחסדיהם. עד כמה שהדבר היה נתון בידיהם עמדו מתישבי עקרון בהמערכה זו על קדושת הארץ, ובהקביל שקדו בני ירושלים להגיש להם את מלוא עזרתם, מתוך רצון כנה ליצור גשר בין הישוב הישן והישוב החדש. במאבק על קדושת ארץ ישראל אולם הכתות לא היו שום בס׳ ערכה גדולה זו.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה חלה הידרדרות כספית וביה"ס עבר להרב המזרחי. ההידרדרות נמשכה וביה"ס עבר להרב המכלכה, וכבר הזכרנו שהחזקא אחד מבני בניהם של המתישבים הראשונים, ר׳ אהרן ארקין, חזר אל הדרך המקורית לאורחות חיים; אף הצלה על הכתב את מאבקם של מתישבי עקרון (מזכרת בתיה) על שמירת השביעית כהלכתה, וכבר החלו ההוראות איש ראשונים של תורה ומצות בציפיה להחזרת עטרת תפארה של "מזכרת בתיה" היא עקרון — ליושנה.

לקראת שמיטת תרנ"ו — רבי עקיבא יוסף שלעזינגר תובע עזרת הגולה

במערכות כבדות עמדו איפוא מתישבי עקרון. הן במערכה הכ׳ לכלית והן במערכה הרוחנית, ובני ירושלים עומדים לימינם במערכות אלו. במאמרנו הקודם עמדנו על עזרתם של בני ירושלים בימי שמיטת תרמ"ט, במאמרנו זה עמדנו על חלקו של רבי חיים זוננפלד בשנים שלאחר מכן לסייע לבני עקרון ולבסוף שני משפטים על מאבציהם של נכבדי ירושלים לסייע לתושבי עקרון לקראת שמיטת תרנ"ו.

בארכיון של רבי עקיבא יוסף שלזינגר מצויים שני מכתבים למען מתישבי עקרון. האחד מיום א׳ ר"ח סבת בתנ"ה ירושלים (תרנ"ו) שבו פונה רבי עקיבא יוסף שלזינגר לרבי יצחק פייגנבוים, כראשי ועד הרבנים מווארשה ועורך העתון "שערי תורה", ומבקש לו על ההתלוננות של פקידי הברון במתישבי עקרון, "המושלים בהם בנפשם ובבניהם" הם זקוקים לעידוד ולסיוע.

העצה שנה היא מכתב שנכתב באותה שנה, א׳ פרשת חוקה תרנ"ו, כאשר גברו לחצם של פקידי הברון ורבי עקיבא יוסף יחד עם ראשי ועד השביעית בירו׳שלים: רבי שאול חיים הורוביץ, רבי חיים זוננפלד ורבי זלמן בהר"ן פנו לרבי נפתלי הערץ וביקשו מהם היינו שיחד עם רבי מרדכי גימפל שהתגורר בפתח תקוה יפנו אל פקידי הברון, ואולי להושיעם עצמו, על כנת לרכך את עמדתם הנוקשה נגד אנשי עקרון. (פרסמנו בפתח ספר שנת שבתון בתולדותיו כתובים בידי ר׳ הלל שלעזינגר)

... תקצר היריעה מתיאור מלחמ׳תם המנוצרת של מתישבי עקרון במשך שנים רצופות, אולם איננו יכולים להימנע מהדגשת חלקם של מתישבי עקרון, אשר שמרו את שנת השמיטה בסמ"נ, והיא שעמדה לנו, כי כהים הזה הולך ומתרחב יותר ויותר מעגל שומרי השביעית ברחבי הארץ, ומעונה נצפה לגאולה הכתבתה "במוצאי שביעית בן דוד בא", במהרה בי׳מינו.

מדוע אין

(המשך מעמוד ג׳)

ומנצחים. ולמה כך? מפני שלא היו ביניהם דילטורין (הולכי רכיל), לפיכך היו יוצאים למלחמה ומנצ׳חים. אבל דורו של שאול כולם היו דלטורין, לפיכך היו נופלים במלחמה.

כשיש חילול השם ננעלים שערי תפלה: כשיש דלטורין אין מנצחים במלחמה!

אולי גם אנחנו איננו מצליחים במאבקינו מפני שיש בינינו דלטורין, השמים לאל כל נסיון, לאחדות ולשלום. אמנם הפירוד והמחלוקת וההשמצות ההדדיות הם נחלת כל המפלגות. אבל עלינו מס׳תכלים בשבע עיניים. עלינו להיות לסמל ולמופת, נקיים מכל רבב! רבי יוחנן ידע שעליו מסתכלים אחרת, והוא חשש שאם יראו אותו מתהלך ד׳ אמות בלי תורה ובלי תפילין עלול הדבר לגרום לחילול השם. גם על הצבור החרדי מסתכלים אחרת. כל פגם קטן שבקטנים עלול לגרום לחילול השם — ואז נסגרים שערי התפלות הרחומים — ואין אנו נענים.

*

הדברים כבר נאמרו בודאי אלפי פעמים. אבל נוכח ההסתערות שלוחת הרסן של משטינו ומסיתינו במטרה לעקור את השבת ולפגוע בקדושתה וב׳צביונה של ירושלים עיר הקודש, עלינו להשמיע שוב ושוב את קריאת האזעקה להפסיק את ה"דברי ריבות בשעריך" ולאחד ולהלכד את כל המחנות של יראי ה׳, כדי לעמוד יחד כחומה בצורה נגד כל נסיון של התנכלות ליסודות התורה והיהדות.

"שלום ניתן בשע"ו אותיות בגימטריה שַׁוְעַ (שוועה-תפילה) מלמד שכל הרודף שלום אין תפלתו חוזרת ריקם" (כלה רבתי ג׳).

"אין הברכה מועילות כלום אלא אם כן שלום עמהם, שאין חותם כל התפלה וברכת כהנים אלא שלום" (במדבר רבה י"א ט"ז)

נתאחד איפוא בשלום של אמת, למען כבוד השבת וכדי לקדש שם שמים — ואז נוכל לעמוד בכל המאבקים ולנצח!

שבת של התרוממות

(המשך מעמוד י"א)

הכנ"ס המפואר "בית ישראל" בעיר העתיקה בירושלים ע"י חסידי רוזין.

שבת של התרוממות־הרוח — הגדירו בחסידות סדיגורה את השבת שנועדה לציין ברוב־עם את חנוכת הבית לביהמ"ד סדיגורה בירושלים. כבר שעה קלה בטרם מועד כניסת השבת נראתה התכונה ברחבת ביהמ"ד לקראת טכס קביעת המזוזות, שהיה המרכזי בציון חנוכת הבית. כמש לקראת ש"ק. מאות כלי רכב ובהם רבים מחוץ לעיר ועוד אחרים שביקשו לשוב לשכונותיהם ברחבי ירוש׳לים — נראו כשהם ממתינים במקום.

ברטט קדושה קיבל קהל המתפללים וההאורחים את פניהם של האדמו"רים. כ"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א וכ"ק האדמו"ר מבויאן שליט"א. הגאון רבי יוסף ליברמן רב ביהמ"ד והח"כ הרב א.י. שפירא שהגיעו יחדיו לקבוע את המזוזה על פתחי הכניסה לביהמ"ד הגדול. שבראשו נצצו ככוכבים עשרות נורות צבעוניות, גבוה מעל הכרזה מאירת־העינים: "ברוכים הבאים בשם ה׳". מדלת לדלת עברו האדמו"רים יחד עם הקהל הקדוש, ההמון החוגג וה׳מקבל בבגדי שיראין, עטור בגדי שבת, פניו זורחות ומאירות, את כניסת השבת העוטה על ירושלים בזיו פני כלכתא, תוך חנוכת בית חדש לתורה ולעבודת ה׳ תמימה.

הכל נעשה ברגעים מרגשים אלה, שהיו להויה תורנית מרוממת נפש, במהירות ובזריזות, כאילו היו כהנים בעבודתם הק׳. אין תימא. איפוא, שסמוך ונראה, כיד לאחר מכן, חש הקהל העצום, שהצטופף בהמוניו בהיכל בית ה׳, נרעש מחוויית החגיגה הצנועה, שהתמקדה כולה במצוות קביעת המזוזות, לתפילת מנחה ולקבלת פני שבת מלכתא בהתרוממות הרוח ובאוירת קדושה צילאית שסחפה אף רבים מבני שכונת שמואל הנביא.

עם פתיחת־רגשות מעין זו היתה השבת כולה לאחר מכן לשבת של התעלות־קודש, ה"שולחן" שערך כ"ק האדמו"ר שליט"א מסדיגורה בהיכל הגדול ורחב הידיים של ביהמ"ד, סחף רבים מבני ירושלים שבאו לראות את חסידות סדיגורה בשמחתה הגדולה, בליל ש"ק, כשהיא חונכת לכבוד שבת את מרכזה הרוחני המפואר. הסידורים המיוחדים, הבודדנות, אותן "פאראנצעס", שאולתר סביב ה"שולחן" עבור בני התשחורות, אברכים ונוער חסידי, הרשימו באילתור המידי, יחד עם יתר ההכנות לקליטת הקהל החוגג והמתרונן, שהנהלת ביהמ"ד נתנה עליהם את הדעת מבעוד מועד.

היתה זו שמחה אמיתית, מפ׳עימה, שנבעה מעומק הלבבות, למראה חגיגת חנוכת הבית, ללא פאר אלא בהדר אמיתי, בהתרוממות הרוח, בעבודת ה׳, בעריכת זה השולחן לפני ה׳, כאשר קימה לו תפילה מהנגנת, בנוסח רוזין סדיגורה, המחמם לבבות ומקרב לאביהם שבשמים.

כך, אותה תמונה יקרת־הקודש חוזרת על עצמה, למחרת היום, ביום ש"ק, בתפילת שחרית, קרי׳את התורה, מוסף, שנחתמו ב"קי׳דושא רבה" לכבוד החוגגים ועוד מאות מבני ירושלים, שהגיעו אף ממרחקים כדי להגע בצוותא עם חסידי סדיגורה ביום חגם ובשמחת לבם. גם ה"שולחן" בשעת בין הערביים, בשעת רעווא דרעוין, הפך להיות כינוס נאה לכבוד האירוע החגיגי, שצריין שעה אחר שעה בהיכל ביהמ"ד בעבודת ה׳, בתפילה וקדושה, תוך נהירת רבים מבני העיר. שטרם יכלו להשתתף קודם לכן במעמדות חנוכת היכל ה׳ בירושלים.

ואותה אוירת חג נעלה אפפה במשך השבוע כולו על פניה של קריית סדיגורה, שזכתה לראות את אבן־ראשה, את ביהמ"ד המ׳רכזי, כשהוא נחנך ומסובל בשמחת־אמת של ההמונים, חסידים ואנשי מעשה. יראים ושלמים, עסקנים ונציגי ציבור, העושים בנחת את דרכם לפתוח ביהמ"ד הגדול, מנשקים את המ׳זוזות החדשות, מתפעלים מההוזות החיצונית ומתרשמים שוב ושוב מהתכנון הפנימי, שבו שולבו ערכי מסורת ישראל סבא, יחד עם שכ׳לולים מודרניים מובהקים; מקום נכבד ומרכזי עבור ארון קודש, כיאה להיכל ה׳, ומנגד העלות ביזוג אויר בסגנון חדשני שיהיה לתועלת הלומדים והמתפללים בביהמ"ד הגדול, שיהיה לא רק ביכנ"ס גדול אלא "קלויז" מוכר מדורות קודמים, שבו יגדלו תורה לצד תפילה מדי יום ביומו, כל ימות השנה, בפיהם של האברכים ובני־התורה שהבית החדש יהיה להם בית־קבע להתעלות רוחנית ולעיצוב דמותם התורנית.

כך, בסגנון מאופק, פנימי, מרהיב בתוכנו הרוחני, חנכה לה חסידות סדיגורה בירושלים את יום שמחתה הגדול, חנוכת ביהמ"ד המפואר, שנוספו לו אגפים לחדרי־לימודים, לרום ארבע קו׳מותיו בשכונת שמואל הנביא, כשכל פינה מנוצלת ומתוכננת מראש ליעד רוחני, למקום עבודת ה׳, לתועלת אותה סדנא רוחנית יוצרת השוקקת מהשבוע רוח חיים ומאירה על כל סביבותיה — אבן שתיה שעליה תושתת חסידות סדיגורה, שזכתה לראות בהרחבת גבולותיה בלב ירושלים.

בקורת רוח אמיתית יכול היה שלשום לסכם הרב חיים יצחק כהן, האיש שמאחורי הקלעים, את שמחתו על הנעשה באומנו, כי זכה תתקיים בבית הזה הפסוק: שמחנו כימות עיניתנו. לאחר חמש שנות סבל ומאמץ, שבהם נדד על פני ארצות רימים ושיחר פני נדי׳בים ושועי ארץ, שבהם נתקל בחומות ביורוקרטיה ואטימות שלטונית, זכה יחד עם ידידיו מה׳נהלת המוסדות בירושלים, ובהם הרב יהושע רבינוביץ המזכ"ל המסור והנאמן, לחגוג ברוב עם את חנוכת הבית וקול תורה ותפי׳לה נשמע בו למרחקים.

פרשת כי תבא

תשבץ/ מס׳ 72

מאת **אבינועם שולב**

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. את הפתרונות יש לשלוח על גבי התרשים המודפס בעתון. המען למשלוח פתרונות: "המודיע" — תשבץ מס׳ 72, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

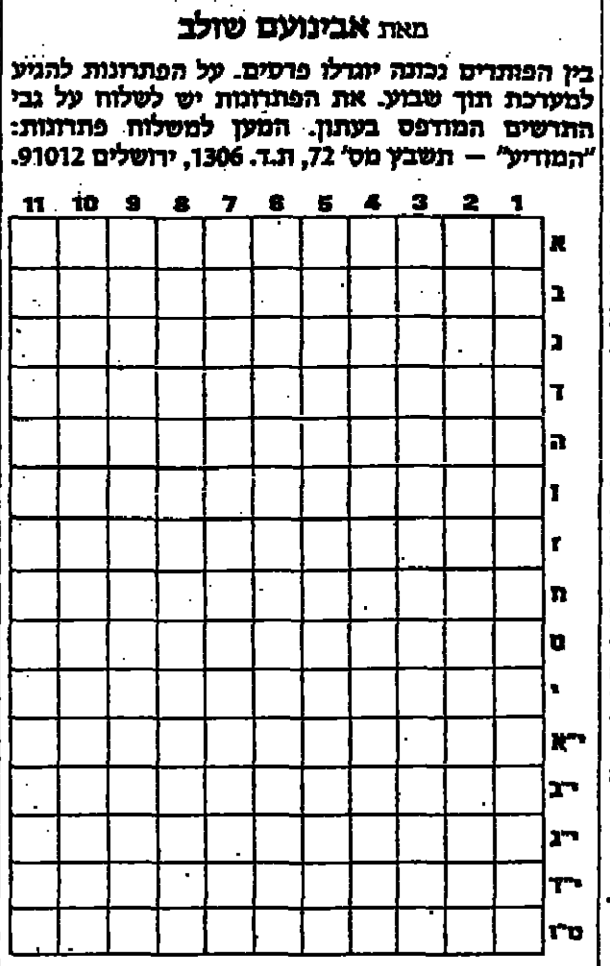

מימין לשמאל:

א. משבחי ארץ ישראל (3); ב. תצוף, גם רות (2); קיטור; ג. מתנות עניים; אבי האומה העברית; ד. גוף שלישי רבים; צמח בושם ריחני שמוכר במקרא; כוכב לכת הנקרא בעברית "נגה"; ה. מלת ברירה; הבדל, שני; חי במים; ו. עץ נוי זקוף ממשפחת הארניים; כצבת זכרון; ז. גודל; מין ארבה; ח. ישוב באזור רחובות; סל של נצרים; ט. מַרְבֵּק. עֲרֵמָה; בשלוה, לאט; י. מרכז העצבים; לחץ, דוחק; י"א. שֵׂר; ערבוב תבואת תרומה בתבואת חולין; מין תכשיט קדמון; י"ב. לכלוך; אומן. בעל מלאכה; זורם בעורקים; י"ג. ממחלות הצמחים; מטבע עתיק שערכו מחצית השקל; י"ד. יָשָׁן; הר הקללה; ט"ו. נכנס לתחום ולתור.

מלמעלה למטה:

1. הודה, פלצות; הר הברכה; 2. עוף דורס; קללה; זרח, האיר, 3. מחוסר מלח, נטול טעם; קרס; ענף רך היוצא מן השורש; עיר גדולה במרוקו; 4. גז המהווה כארבע חמישיות מן האויר; כמות מרובה; שמה הקודם של מדינת בנין שבאפריקה; 5. מטבע ששימש משקל למזונות; קדומת לשם משפחה הולנדית; מאותיות הא"ב; 6. בֹּהֶן; קודש הקדשים; בקומה כפופה; עיר בירה בסקנדינביה; 7. מושחז; ילדים קטנים; ערבוביה, תערובת; 8. כאב, צער; מאפה תנור יבש, פרוסת לחם כיובשת; צללו לעומק, ירדו; 9. שחקן המגיש לקהל תכניות קלות ומשעשעות; בית סוהר; נקי, טהור; הכבים (בארמית); 10. יופי, פאר; שלמתים; 11. כנוי לשבח לעם ישראל; מולד.

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס׳ 70 זכו:

1. נתנאל ליפשיץ - בני ברק
2. ישראל זיגלבוים - ערד
3. נחמה בורדיקובסקי - חיפה
4. חדוה רוזנברגר - ירושלים
5. גולדשטיין - ירושלים

הפרסים: קלטות - מתנת רפאלי - המרכז הגדול לקלטות, מכשירי חשמל ותקשורת, צרכי צילום ופיתוח ותכשיטים - רבי עקיבא 115, בני ברק. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס׳ 70

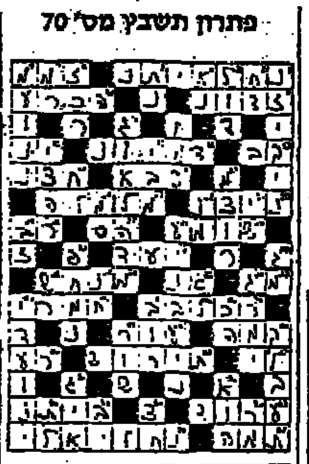

תפוחים בדבש

(המשך מעמוד י"ג)

2 חבילות מרגרינה עם מלח.
מיץ תפוחים (או מים) — בכמות הנדרשת לבצק גמיש ונוח לרידוד (בערך ½ כוס).

למילוי: 2 ק"ג תפוחי גינה (או מעורב).
כף אבקת קנמון.
סוכר לפי הטעם.
ביצה — להבריש על העוגות.
אבקת סוכר — לזלוף על העוגות.

אופן ההכנה

עבדי בצק גמיש ונעים לעבודה. את יכולה ללוש במיקסר או ביד. במיקסר — שימי את כל המרכיבים בפעם אחת. ביד — שימי בקערה ועבדי את כל החומרים פרט לקמח, אותו הוסיפי לבסוף.

רצוי לקרר את הבצק למספר שעות במקרר, בשקית ניילון. קמחי קלות משטח עבודה. שמני שתי תבניות אפיה גדולות.

חלקי את הבצק לשנים — לשתי עוגות. את הכמות הראשונה חלקי לשנים — עלה תחתון ועליון.

רדדי עלה בגודל התבנית, והעזרי במערוך שתגלגלי עליו את העלה — והעבירי לתבנית.

גררי בפומפיה, גסה או במקצף חשמלי את התפוחים, עם הקליפה. סחטי מעט את הנוזלים. תבלי בקנמון וסוכר. (אפשר להעשיר את המלוי בתוספת צמוקים ותוספת אגוזים שבורים גם — כשאת אופה לחגים אחרי ראש השנה) את יכולה גם להקציף את החלבונים ב־½ כוס סוכר ולערב בעדינות בתערובת התפוחים, או לשמור את החלבונים לשמושים אחרים.

רצוי לזרות מעט פרורי־לחם על הבצק הבסיסי — לספיגת נוזלים. רדדי עלה שני וכסי בו את התפוחים.

הברישי ביצה טרופה על העוגה. סמני קוביות בסכין (בגודל של מנות הגשה) לשחרור האדים בשעת האפיה.

אפי בתנור חם בחום בינוני כ־¾ שעה, עד להשחמה עדינה.

זרי אבקת סוכר לקשוט.

נ.ב. את יכולה לשנות את מראה העוגה השניה אם במקום עלה עליון שלם תחתכי ממנו סרטים ברוחב של כ־2 ס"מ, ותקשטי את פני העוגה ברשת פסים אלכסוניים. ההמשך שווה.

צ.ק.

* הערת תקון:
במתכון של הפתוחים היה אי דיוק בכמות הנוזלים. אם כוס אחת של מים אינה מספקת לעבוד בצק גמיש, הוסיפי עוד כמה כפות כך שתקבלי בצק נעים לרדוד — ודייקי בערך ל־1½ כוסות מים.

פאנית "שרה"
רח׳ בלוי 10 ב"ב 5700010
מבצע חגים!
סרוק פאות בטוהר הגול ביותר בב"ב
חפיפה חינם!
פתוח כל יום מ־10-7 בערב

מכירת נעלי בנות ונערות
בימים א׳, ב׳, ג׳ 5-8 בערב
בחז׳ דנגולי 2
פינת קוטלר 17 ב"ב
לקונים 5 זוגות, זוג נוסף במתנה

מגיד שיעור בעל נסיון
מעוניין למסור שעורים
בישיבה קטנה
או בישיבה גדולה שעור א׳
02־531643

בעל נסיון ומודע רב
בניהול
משרד אדמיניסטרציה
יבוא ויצוא, מסר.
ניהול חשבונות
שפרש מעבודתו
מחפש משרה
(מלאה או חלקית)
טל. 421694

שיפוצים כלליים
ביצוע עבודות
שיפוצים כלליים
תוספות בניה והרחבה
תכנונים וצבע כללי
צוות מקצועי
כל עבודות הבניה באחריות
טפול ברטיבות בחומרים מיוחדים ואיטום גגות
טלפון 02־234454 02־232167 כל היום

בית ספר גבוה לטכנולוגיה
ירושלים
דרוש
טבח
הדרישות:
★ בוגר בית ספר לבישול ולטבחות
★ שומר מצוות
★ בעל נסיון בבישול ובהכנת ארוחות למבוגרים
★ עד גיל 30
התנאים:
★ עבודה בימות השבוע ללא שבתות וחגים
★ חצי משרה
★ שכר יקבע בהתאם לכישורי המועמד
פרטים בטלפון 02־431305
בימים ראשון עד חמישי בשעות הבוקר

מכירה מיוחדת לכבוד החגים
ביגוד אמריקאי מקסים — כדאי לעלות לרמות
שמלות חליפות מיוחדות לחגים חלוקים חרפיים נהדרים חצאיות, סרפנים לתלבושת
חליפות ומכנסיים לבנים
המכירה תתקיים בס"ד
ביום שני שלישי ורביעי
כ׳-כ"א-כ"ב אלול ברמות פולין 54/4
בין השעות 10-7 בערב פרטים בטל. 863349
להתראות

למוסד ציבורי גדול בב"ב
דרושים:
1. איש אחזקה
2. נגר
המעוניינים יתקשרו לטל׳ 789565

שידוכים
מבית טוב!
"שורשים"
אמינות - סודיות - מקצועיות
טל. (03)785575
בשעות 9-13

סוף סוף יש מקום שמרכז את הביקוש לריהות באיזורים הדתיים
[illegible] ברכה
02־282462
[illegible]

"טפטים"
מכירות והדבקת ספסים
תוצרת חוץ והארץ
מבחר עשיר, מחירים זולים
גפנר, אבן האזל 7 02־818221

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ באזורי הבירה 4 ק"ק + חצר משופצת, הסקה ביתית + דוד"ש כיוונים (02)824408

★ בית-גן, 4, מטבח גדול + נקודה לשירותים נוספת, משופצת, בבית בודאר 5 (כניסה ג׳) (02)421694

★ ברמות 4.03 + סוכה + מחסן + חצר + 110,000$ כניסה מידית (02)856877

★ דירות 5,4 בבניה בתל ארזה, בבוכרים, ובבבית שאול, "המתוך" מלכי ישראל 6 טל. (02)286951 (02)273355

★ בסנהדריה (הרב בלוי) פנטה-אה, 5׳, ק"ב (אחורית) + נוף + תוספת "מיקבץ" 242006/7(02)

★ ברמות ג׳, 5 חדרים + מחסן + מרפסת ק"ב, דחס (02)861760 (02)526366 בעבודה

★ ברוממה 2 מסודרת + דוד"ש (02)289353 בעבודה (02)522599 (02)537992.

★ 4, בית וגן במרכז בלבד 422439

★ בקרבת המלון "המרכזי", באותו בנין דירת 5 חד׳ 140 מ"ר + מרפסות, ודירת 6 חד׳ 225 מ"ר + גינה, למכירה ביחד או לחוד. מתאים למוסד ומגורים. בלעדי לאמבסדור (02)668101

בדמ"פ

★ בדמ"פ 2 ק"ב מסודרת דרום, מערב, צפון (02)247529

להשכרה

★ בבית וגן 4½ ק"ב + מרפסות + כיורים, לתקופה ארוכה/קצרה (02)818714 (02)637283

★ 2 חדרים בזכרון משה לחגים/לתקופה ממושכת ק"ב + טלפון (02)382023

★ בשכ"ח בסנהדריה המורחבת, דירת 3 חדרים והול. (02)810413

בערי הארץ

תל אביב

★ למכירה בקרית הרי"ם לוין דירה טובה ומאוורת ק"ב בדף היומי 58,000$ ת.ד. 6405 ירושלים

★ בקרית הרי"ם לוין 3 גדולים + הול + דוד"ש כיוונים מצויינים (03)493552

חיפה

★ למכירה באחוזה 3 חד׳, ק"ב 120 מ"ר — חנות חזיתית 20 מ"ר. (04)661246

בני־ברק

למכירה

★ ברח׳ מינר 3 גדולים + פ"א ק"ק 3 כ"א 788091 (02)533549

★ למכירה דירה חדשה, לא גרו בה, ברח׳ מינץ 30, בני־ברק, ק"ב סלון גדול + 2 חדרי שינה. מרפסת מטבח גדולה וסגורה. לטלפן 751812־(03) בשעות 9.30 — 7518172־3 13.30

להשכרה

★ דרושה דחוף: דירת 3 חדרים חדשה, ריקה, להשכרה לזוג צעיר בבני ברק. עדיף ברמת אהרן/אזור לחן. מרכז בעלי מלאכה, להתקשר (03)796691 או (053)28588.

★ 2½ מרוהטת במרכז זכרון מאיר. לתקופת החגים (03)786579 מ־9 — 7

★ עבור זוג מבוגר 2 או 3 חדרים ריהוט מלא וטלפון לתקופה קצרה או ממושכת אזור הרב קוק והסביבה טל. (03)767119 בין 9.30-1.30 לפנה"צ.

אולמות

★ למכירה אולמות והשכרה בהזדמנות בתשלומים + מעליות + כח + ממף + טלפון. (03)741044

טבעונות

★ עקב הביקוש ל"תפוחץ" תתאחר ההספקה החודש — ואתכם הסליחה. (03)904353 (04)643949 (02)867910 (03)790638

בריאות

★ פריקד רפואי עסוי כללי רפואי ורפלקסולוגיה שרות לבית הלקוח 7518324.

עבודה

★ לישיבה בפתח־תקוה דרוש מחלק אוכל בשבת (03)9240882

★ דרושה פקידה דוברת עברית־גרמנית במשרה מלאה 5 ימים בשבוע (שעות גמישות) למשרד יבואנים ברמת גן. טל 7518185 (גב׳ ברק)

מכירות וקניות

★ בהזדמנות! שלחן גדול 90/90 + 4 כסאות, כחדשים. הקודם זוכה! (02)813577

★ אמא, קני לי שמלה באופנת "הדר" שם הכל נהדר ולא יקר.

★ שמלות אקסלוסיביות לנשים ונערות תוצרת־חוץ במוצש"ק וביום ראשון 11־9 החוץ־איש 57

★ מכירה במוצש"ק ובראשון, שני, ושלישי, 11.00 — 8.30 בערב, בדיה רענן ב/2 ר"ם

★ שמלות ובדים אלגנטיים מיוחדים — גם תופרים לפי הזמנה אלי פאבי יצרני אופנה — קינג ג׳ורג׳ 32 (קומה 6) טל: (02)246312 מ־10.00 עד־13.30 ומ־16.00 עד 19.00.

צילום

★ השכרת ציוד וידאו + מסך לצפיה ביתית, הסרטת אירועים בוידאו + צילום: "אלי ביתן הצילום" (03)5700105

תזמורות

★ תזמורת-חסידים עם האורגן — סינטיסיזר, החדיש ביותר של ימהה (03)797384 (02)863964

שידוכים

★ בס"ד "קנה קינך" שידוכים לדתיים שטראוס ב/20 טלפון (02)242428

שונות

★ דרושה משפחה חמה לטפל באשה מבוגרת רצוי באזור רחובות (08)467576

דרושה
מזכירה למנכ"ל
הדרישות:
★ השכלה תיכונית ומעלה
★ נסיון מוכח בעבודה דומה
★ ידיעת הלשון העברית על בוריה
★ ידיעה בלשון האנגלית
★ נסיון בניהול משרדי
★ מדפיסה במעבד תמלילים (בעברית)
★ שומרת מצוות
שעות העבודה כמקובל בשרות הציבורי עם נכונות לעבוד מעבר לכך מזמן לזמן
תנאי השכר יקבעו על פי אישיות המועמדת והענותה לדרישות התפקיד.
פרטים וזימון לראיון באמצעות טלפון (02)433244 בימים ראשון עד חמישי בין השעות 9.00—13.00
[illegible]

שאלה של טעם!
למה לשלם הרבה יותר על אותו הדבר בדיוק?
צילה וייס מחכה לך. מחכה לך, עם דגמים חדשים
לפנה"צ 9.00—13.00. אחה"צ 16.00—20.00 במוצ"ש עד 23.00
הטעם שלי אפנה עילית לנשים · ארזי הבירה 45. טל׳ 820862

ORS
בני ברק
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד
דרושות
בחורות
למגורים אצל משפחות חרדיות ברחבי הארץ, לטיפול בילדים ולעזרה בבית, במשרה מלאה!
תנאי דיור וכלכלה - מעולים!
משכורות מצויינות!
נא לפנות למשרדנו ישירות!
העובדות בחברתנו נהנות משכר גבוה ותנאים סוציאליים מלאים!
טל: 702148־03
בני ברק, רח׳ ירושלים 0
או. אר. אס... וזה עובד!

הרזיה ועיצוב הגוף
בשיטה חדשנית
סלנד רטון
נותן את הטון בכל העולם — וגם בישראל!
מכשיר הפלא שמפנק ועושה לך גוף אם יש לך עודף שומן.
שרירים רפויים וגיזרה שראויה לשיפור — יש לך עכשיו פתרון מצויין
SLENDERTON
ראשון ויחיד באיזור עם המכשיר המשוכלל ביותר בעולם
ורב הפעולות הטיפול נעשה ע"י אחות עם הכשרה מיוחדת
מחו"ל בזמן מנוחה, קריאה, סריגה או שתיה
סלנד רטון — עושה במקומך את העבודה
התקשרי כדי לשפר את גופך — בקלות בהנאה ובלי כל מאמץ
מכון "בסרגליק"
בהנהלת מירי
ספיר 7, קרית קריניצי - ר"ג טל: 347344
תחבורה 45 לתל השומר (בי"ח שיבא)

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ 4 חדשה, ברמות ד' ק"ב כיורנים, ע"י אפירון, 3, משופצת כיוונים, 73,000 גמיש. (02)287886

★ באתנסדורף 4 דדמפלסית מיוחדת + מרפסת חצר, קומה נוחה (02)280576

★ בהר נוף 4 חדרים + סוכה גדולה + דוד"ש כניסה מיידית "ידידי" (02)243196

★ ברמות 4, מטופחת + כיורנים!!! 70,000!!! קונים 1%!!! "פרפר" (02)248651

★ ברמות א' 3 + נוף מדהים!!! 58,000 מיידי!!! קונים 1% "פרפר" (02)248651

★ ברמות ג' 4 מאוורת + כיורנים + מרפסת גדולה!!! קונים 1% בלעדי ל"פרפר" (02)248651

★ למהיר החלטה! 2 מרווחת ומאווררת + ארונות + הסקה ק.ג. $58,000 גמיש (02)820848

★ באתנסדורף 3½ מאווררת נוף תיכנון מעולה + סוכה גדולה (02)811438

★ ברמות ד' 3½ + פ"א + מחסן + חצר מרוצפת 54 מ"ר (02)822072

★ 3 במקור ברוך ק"ב ביוונים 65.000 "המתווך" כלל־ישראל 6 (02)286951 (02)273355 7.30 — 5.00 1.00 — 10.00

★ קרוב לגאולה 2½ גדולים ק"א + חצר גדולה + ארונות (02)280728 (02)273254

★ ברמות ג' 3 ק"ב + ארונות, דוד"ש, כווני שמש 67,000 (02)864137

★ ע"י וידניק 4 יפים, משוכללת + חצר ענקית (בניין כמעט חדש) 102,000 דולר. 3½ ברח' בלוך ק"ב 85,000, 4 באתנסדורף בהזדמנות רק 88,000, 5 בבניה בתל־ארזה 125.000 "זריז" (02)384258 מ־10.30

★ למכירה / להשכרה בבניני רובינשטיין חדשה 4½ ק"א + מחסן + חניה 165,000 (02)525754

★ ברמה א', 3 חדרים, סלון גדול + פ"א, 45,000, "עם גר" (02)816833

★ בשמואל הנביא, מול ישיבה דושינסקי, 2½ חדרים, ק"ב, כולל ארונות (02)825588

★ ברמות ג' (החרדית) 3 חדרים + פ"א חייבת להמכר "עם גר" (02)816833

★ ברמות 3½ 45,000!!! ברמות, 3 אמצעית 55,000!!! ברמות ג', 3½ + מחסן 58,000!!! 4 165,000!!! (02)249247

★ בשמואל הנביא, 4 ק"א 68,000 ליאור 384008 384554

★ בחומה השלישית, 4, ק"א, 68,000 ליאור 384008 384554

★ מציאת השבוע! הר נוף 5 נוף "אגלו" 100,000 מכסף" (מלד"ן) (02)221161

★ במענה שמחה סמוך למטרסדורף, 4½ חדרים (1 קטן) ק"א, בדז קוטתי עם יציאה לחצר גדולה, מיידית, $75,000 "תווך שמחה" (02)520798

★ נותר למכירה דירות 3 — 4 בגבעת שאול טלפון (02)225916 (02)521535

★ ברמות החרדית (אביב) 3, + מרפסת 107 מ"ר ק"ג, "תווך רמות" (02)863207

★ חייבת להמכר! במטרסדורף 3 חדרים גדולים והול + תוספת טלפון (02)524048

★ במנדלבאום מבחר דירות למכירה, 3½ חדרים, כניסה מיידית "תיווכית" (02)233211

★ בהר־נוף, 4 + חצר + מחסן, + גינה, כניסה פרטית, חייבת להמכר (02)224769 (02)538654 (02)638657

★ בסנהדריה המורחבת 4 + נוף כדאי לראות בהזדמנות!. פנוי מיידי! (02)813854 (תיווך לנרמן)

★ למכירה 3 בשכונת גאולה, ק"ב, + מרפסת גדולה, "המשרד לנכסים" (02)242377

★ למכירה 3 ליד אפריון (רח' חנה) ק"ב, "המשרד לנכסים" (02)242377

★ במאה"ש דירה גדולה למכירה לפנות (02)245438

★ בהזדמנות במקור ברוך. 2 ק"ב. דדומית מיידי (02)632381

★ במעלות דפנה (ליפשיץ) קוטג' 4, 108,000, במקור ברוך 2, ק"א 47,000 (02)384581

★ במרכז, (ליד כנסת ישראל) 3 + מרפסות, 90,000 "לה־פאייט רחביה" (02)666218/9

★ באזור הבירה 2½ — 56,000 בהר נוף 4 87,000 5 מ־96,000, פנטהאוז 115,000 "ארמון" (02)822531

קבלנים

★ בהר־נוף קוטג'ים מפוארים, 5 חדרים, נוף מרהיב. אבנר לוי (02)523985 (02)531039

להשכרה

★ בנוה צבי 2½ מרוהטת, מהחגים עד אחרי סוכות, לזוג לבלד (02)827705 ובערב (02)825895

★ בסביבות גאולה, 2½ מרוהטת קומפלט + סוכה מוכנה לתקופת החגים (02)827228

★ בהר נוף 4 + טלפון + ריהוט חלקי מיידי ק"ב דרום. טל. (08)596429

★ הקודם זוכה! בתל־ארזה 3, + דוד"ש + שרותים כפולים, מוארת (02)817508 (04)755824

★ ברמות פולין, מרוהטת קומפלט, מיידי עד אחרי סוכות (02)243075 (02)862504

★ ברמות ג', 3 חדרים ק"א, 250 דולר תיווך רמות (02)863207

סוף סוף יש מקום שמרכז את ההיצע והביקוש לדירות באיזורים הדתיים
"שאו ברכה"
ללא דמי תיווך 02-282482
גאולה לבוש מרדכי 6

★ ברמות פולין 3 חדרים ק"ג (אחרונה) כיווני שמש מיידית 44,000 (תווך) (02)866690 (02)861180

★ לתשרי, 3 חדרים + סוכה, נקיה ומסודרת, ברש"י ע"י מתתיהו (02)382001

★ הר־נוף 3, ריקה + גג צמוד מיידי לפנות למנחם (02)232004 (02)667171

★ בסורוצקין 5½ דירת לוקסוס ק"ה, מעלית שבת (02)532762 אפשרות למכירה

★ ביחזקאל 3½ קומפלט מלפני ר"ה עד אחרי יוכ"פ (02)824041

להחלפה

★ להחלפה/ להשכרה דירה בירושלים בדירה באזור ויזניץ בבני ברק מר"ה עד אחרי סוכות (02)285734

עסקים

★ ליד ככר השבת להשכרה חנות חומרי אנסטלציה + הציוד 25 מ"ר (02)762707 בערב

למכירה

★ למכירה עסק מבוסס של דגים ועופות בסביבה מתפתחת, השקעה כדאית! כל הקודם זוכה 02-812155 מ־5 — 9 בערב

מחסנים

★ ברמ"פ מחסן בבית ישראל 35 ממ"ר + גישה לרכב (02)864450

קייט

★ בהזדמנות!! באיזור גאולה דירת 3 חדרים לראש השנה טלפון: (02)285553

★ בגאולה 4 (מול שנלר) מכ"ד אלול — י"א תשרי (02)381085

★ 4 חדרים מרוהטת עם סוכה עד אחרי סוכות (02)815116

★ בסביבות בהד"ן בנין חדש 3½ מרוהטים קומפלט מיו"כ — שמח"ת (02)271691

★ קרוב לגאולה 2½ ק"ב עד אחרי החגים + סוכה מוכנה (02)829706

★ לר"ה ויוכ"פ בשמואל הנביא ליד דושינסקי 3 חדרים (02)820478

★ בסנהדריה לחודש החגים דירת 4½ + סוכה תוף מצוידת היטב (02)827572

בני ברק

למכירה

★ 2 חדרים ברח' מימון ב"ב, ק"ק (03)792431

★ 5 + גג נוף, ארונות קיר מטבח מוגדל + פ"א, חניה (02)531263

★ במתתיהו 4 מרווחת ק"א ע"ע 3 כ"א רשיון להוספה כ־20 מ"ר (03)785659

★ בבניה דירות בנות 6 חדרים גמור מעולה קומה א/ב (03)7516106

★ דירה פנטהאוז 4 חדרים מטבח אמריקאי ענק + חדר אוכל + חדר עבודה, שירותים כפולים הסקה פרטית + מעלית, מרפסות ענקיות ואפשרות להוספת חדרים 4 כ"א + חדר על הגג ואמבטיה ושרותים $140.000 (03)5792383

★ 4 + 1 בגג בהשלושה גדולה ומרווחת חדה 3 כ"א (03)703218

★ בסוקולוב אבן גבירול 3, ק"ג, $55.000 בקרית הרצוג, 3 ק"א 24,000 "הנאמן" (03)5700185

★ ברמב"ם בן פתחיה 4 מפוארת 882,000 בהכרמל 3.5 חזית ק"ג 79,000 "הנאמן" (03)5700185

★ ברח' הכרמל 2 + הול שימושי + תוספות בניה ברשיון אנטוש־יונל (03)706117

להשכרה

★ 3 מרוהטת + טלפון (לתקופה קצרה) ברמת אהרן ק.ב. (03)706823 ובלילה (06)935526

ביקוש דירות

★ דרושה בדחיפות דירה בלתי מרוהטת 3 חדרים (03)796016 (03)5791671

★ דרושה בדחיפות דירה מרוהטת מג' תשרי לחודש, אפשרות להארכה בנחמיה ויזניץ (03)761829

עסקים

★ להשכרה באזור התעשיה בני ברק ע"י צונג אולם 200 מ"ר ק"א כח. + טלפון (03)782939

בריאות

★ קבוצה חרדית להתעמלות גברים תפתח אי"ה השבוע "תשי מרחב לנפשותיכם" (03)702864

בערי הארץ

פתח תקוה

★ בפתח תקוה, כפר גנים, ברח' דגל ראובן 3 + חצי + סוכה + חניה + שרותים כפולים חזית ק"ג, בלי מעלית (03)9224647

תל אביב

★ למכירה בקרית הרי"ם צדדים מצוינים + תוספות ק.ד. ללא מעלית $36.000 (03)5709717

אשדוד

★ דירת 3 חדרים בקרית אברמסקי שלב ב' פינוי מיידי (02)811562

עבודה

★ דרושים סוכנים/ות לכל חלקי הארץ למוצרי ש"י. עבודה מענינת, תנאים מצוינים. זמן הדרכה קצר (02)381405

★ לת"ת בירושלים דרוש עוזר לכתות הנמוכות טל. (02)819908 בשעות 10.00 — 9.0 בערב

★ דרושה בחורה ללינה אצל אשה מבוגרת מתפקדת מלא + עזרה (02)383583

★ דרושה רצינית לשקילת ונקוי יהלומים תנאים טובים תוך כדי לימוד אפשרות תפקיד ניהולי למתאימה (03)784371

★ דרוש גבר (נשוי) לסידור ספרים בספריה למשרה (02)422481 שלוחה 328 מר גולדשמידט

★ דרוש/ה שוטף/ת כלים במעבדה במכללה ירושלים לבנות ל־10 שעות שבועיות (02)422481 לפנינה

★ דרוש/ה עובד/ת לחנות בגדים בעל/ת נסיון מ־2.30 — 10 להתקשר מ־10 — 8 בבוקר (03)702391

★ עובד לחברת יבוא + רשיון + רקע מסחרי עם אפשרות לקידום (03)761062

★ מנקדה מנוסה מקבלת עבודות נקוד והגהה לפרסום טל. (03)780974

★ דרושה קופאית לצרכניה באזורי הבירה לשעות אחה"צ (02)825270

★ דרושה מוכרת לתכרוקיה וסידקית + ניסיון לפנות ל"דנה" הישיבה 4, גאולה

★ מעונינת לטפל בקשישה בכל שעות היום והלילה וכן עבודות בית (02)533170

★ דרושה מוכרת, עדיף כלה נסיון לעבודה בחנות בהנהלה דתית!!! לפנות טל. (02)240194 (02)224582

מטפלות

★ מטפלת מנוסה ומסורה מקבלת תינוקות ברח' עזרא ב"ב (03)5708090

★ מטפלת מנוסה וותיקה מקבלת בביתה בשאול המלך סנהדריה מגיל ½ שנה ועד גיל 3½ (02)827832

★ דרושה אשה או בחורה לטיול וטפול בילדים בשעות אחה"צ (03)790602

★ בהר נוף דרושה מטפלת בבית 3 — 4 פעמים בשבוע (02)528811

★ מטפלת אחראית ומנוסה לקשישים וחולים + בשול ועבודות קלות להתקשר (02)821218

קורסים

★ בס"ד לאברכים שנרשמו לקורס המרכז לאלקטרוניקה בבין הזמנים, הפתיחה ביום שלישי כ"א אלול בשעה 1.00 במרכז הטכני רח' רבי עקיבא 19 בני ברק טל. 5708836

שיעורים

★ לימוד נגינה באורגן ובאקורדיון אצל מורה מדופלמת ומנוסה. חודש ראשון נסיון — חצי מחיר (03)780885

★ אברך חב"ב עם סמיכה מעונין ללמוד עם אברך או בחור רציני יו"ד ח"א (או"ח) בשעות הבוקר תמורת תשלום (03)5740036

מכירות

★ אנו מכריזים על מכירת חיסול ענקית של בגדי ילדים מחירים מפתיעים, התשלומים מ־28 ש"ח ומעלה. לפי רצונך, במוצאי שבת עד יום שני מ־10.00 עד 10.00 ושאר הימים 5 — 8 ראב"ד 5 בני ברק

★ מעונינת במכונת ריקמה BROTAER דגם 861 משומשת במצב טוב (02)285810

★ "אצל שרי" הגיעו דגמים אקסקלוסיביים חגיגיים חדשים, נמשך המבצע בשלשה תשלומים, ו־20% הנחה לכל בגדי הקיץ. תפארת רמות 81/4 כל ערב מ־10 — 8 טל. לתאום זמן אחר (02)868799

★ למכירה מצלמת וידאו משוכללת חדשה באריזה (02)827634

★ חדש! מכירת נעלי ילדים במחירים מוזלים כל יום מ־7.30 עד 9.30 בערב בית הלל 10 בני ברק

★ שמלות אלגנטיות / הריון מחיר זול. יום ב' 20.00 — 22.00 רש"י 107. לזמן אחר (02)539884

★ למפיצים יצואנים ומנהלי בזארים משחקים על החגים, ישר מהיצרן!!! (052)921485

★ מכירת שמלות לילדות + חלוק קטיפה תוצ"ח ביום ראשון י"ט אלול בשעה 7.30 — 10.30 ברמות ג' 310/11 בבנייני יובל גד

★ טכנו־ביקס ר' עקיבא 2 בני ברק התחנת שרות מורשה של "קנווד". תיקונים-מכירה-באחריות וב־5 תשלומים

★ לקראת החג, שמלות הריון חו"ל במחירי חו"ל (02)822721

שונות

★ בחורה דתית מעונינת במגורים אצל אשה מבוגרת בבני ברק תמורת עזרה קלה (03)380558 מ־8.00 בבוקר עד 15.00

אבדות

★ בקו 400 מירושלים לבני ברק אבד טלית והפילין בשקית צהובה סימן א.פ. בראש חודש אלול (02)241642

מכוניות

★ "משובח מכוניות בע"מ" קניה מכירה. החלפה ותיווך לכל סוגי המכוניות רח' יעקב האיד 12 ירושלים (02)382080

אחים מרדכי
פירות וירקות
בהשגחת הבד"ץ של העדה החרדית

סחורה טריה יום יום
מחירים סבירים
משלוחים הביתה חינם

מתקבלות הזמנות
בטלפון 02-227327
רח' עץ חיים 5 מחנה יהודה

חדש חדש
יפה קליין יועצת להזנה נבונה רפואה טבעית והיאטה
יועצת נטוילי 330
הדיאטה המהפכנית

מסגריית שמעון
מבצע לחגים
רשת אלומיניום
החל מ־40 ש"ח
מינימום 6 מטר
טל. 02-526518 .521355
ראה פרטים בעמוד אחרון

"קיטלעך"
במבחר עשיר ומגוון ובמחירים מפתיעים
אצל "מסורת"
ב"ב ר' עקיבא פינת רש"י

לאשה ולבת הירושלמית
במוצש"ק זה בשעה 8.15 בסלון המרכז מחכה לך
תוכנית עשירה ומגוונת
סביב שולחנות ערוכים והגרלות יקרות ערך. למען ת"ת כנסת יהודה
הנאה ומצווה שחבל להחמיצן!
מחיר הכרטיס 10 ש"ח

מכירה
כלי מיטה כותנות לילה קייציות "ממרי" חלוקים, ומטפחות, גרבונים ושמלות לילדות. 4-2 תוצרת ארה"ב

דרוש בעל תפילה
לימים נוראים
שחריתים נוסח חסידי
טל. 02-286086

לוח היום

בס"ד יום ו' עש"ק פ' כי תבא י"ז אלול ב"ד
הדף היומי בבלי: ב"ב ק"ח
ירושלמי: גיטין נ"ב
משנה יומית: פאה ו, ז-ח
הלכה יומית: או"ח שכ"א, יד-ב

סוף זמן
- קריאת שמע 8.40
- תפילת השחר 9.57
- שקיעת החמה 6.54

מחר
- עלות השחר 4.45
- נץ החמה 6.17

תורנות בתי מרקחת

תורנות בתי חולים

ORS
בני ברק
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד

דרושים

★ סוכן להפצת חומר פרסומי במוסדות דתיים.
★ רוכשי מודעות
★ קלדן טקסטים אנגלית/עברית על תואם I.B.M עם ידע בסדרת על "ליין נוטרון" 202
★ פקיד מלאי אחראי ודינמי עם נסיון בקלדנות.
★ צורף זהב מנוסה אפשרי מתלמד או פנסיונר, בעל מוטיבציה
★ גהצנים מקצועיים
★ עובדים נמרצים לחנות בשר.
★ מבשל מומחה להכנת סלטים וממולאים
★ טבח לעבודה בישיבה
★ מנהל מעבדה מנוסה בעל תואר שני מינימום. עם נסיון בניהול עובדים לעבודה בבית חולים.

דרושות

★ קלדנית טקסטים אנגלית/עברית על תואם I.B.M עם ידע בסדרת על "ליין נוטרון" 202.
★ פקידה שפת־אם אנגלית, שליטה בעברית +הדפסה אנגלית/עברית
★ פקידת מלאי נמרצת ואחראית בענף התכשיטים
★ מבקרת טיב בענף המזון לעבודה ב־2 משמרות.
★ תופרת סלונית מנוסה
★ מטפלת לאשה מבוגרת־נכה, כולל לינה ושבתות
★ מטפלות לילדים
★ מבשלת מומחית להכנת סלטים וממולאים.
★ טבחית מעולה למטבח הונגרי
★ גהצניות מקצועיות
★ אחיות ראשיות למחלקות פנימית וסיעודית תנאים מעולים למתאימות
★ אחיות מעשיות ומוסמכות

בירושלים:
★ קלדנית טקסטים על תואם I.B.M.

העובדים בחברתנו נהנים משכר גבוה ותנאים סוציאליים מלאים!
טל: 03-702148
בני ברק, רח' ירושלים 10
או. אר. אס... זה שברי!

מעמד חגיגי לפתיחת חנות "אזס" בירושלים

במעמד חגיגי מרשים של ציבור אברכים בני תורה ורבנים ובראשם הגאון הרב **בן ציון אבא שאול** שליט"א מראשי ישיבה "פורת יוסף" והרה"ג **בנימין אדלר** שליט"א רב פוסק במועצה הדתית ירושלים לעניני כשרות אשר התכבדו בקביעת המזוזה בפתיחת חנות המפעל של חברת "אזס" המשווקת בשר עגל חלב חלק גלאט מהולנד. (עגל חלב הוא בשר הגדל על בסיס של חלב בלבד ולכן טעמו המעודן וההרך כבש את שוק הבשר במלונות המפוארים ובמסעדות היוקרה בארץ ובעולם) צוות רבנים מומחים שנשלח ע"י הראשל"צ הרה"ג ר' **מרדכי אליהו** שליט"א אשר המליץ בפה מלא (בכתבה), לבדוק את סדרי השחיטה במקום, חזר עם ממצאים מדהימים חיוביים בתהליך השחיטה וההידור, החל בבדיקת הסכינים, בשחיטה, בבדיקות פנים וחוץ, ועד להדחה והמלחה. ובעיקר בבחירת הצוות המעולה והותיק של השוחטים, ראשי הצוות והרב המכשיר שליט"א. הבשר מעובד וארוז בארץ בפיקוח קפדני מלא וצמוד של הרב **י. אבא שאול** שליט"א אשר בהתיעצות עם אחיו הגרב"צ **אבא שאול** שליט"א והוא שעודד את היזמים במכירת בשר זה בארץ באישור הרבנות ירושלים, הכניס הידורים רבים בתחום זה (גלומבה חשמלית ע"י הסבעה על הקלקר, חותמת אוטומטית, פתק ונילון כפול). כמו"כ לשרות הציבור נמכרים בחנות זו עופות ודגים וכל מוצרי המזון הקפואים גלאט־חלק במחירים עממיים. **החנות ממוקמת באיזור שקט ברח' ים־סוף 17 סנהדריה, ירושלים**

אמא!
לעיצוב הרגל ובריאותה
דרשי לילדייך
נעלי "בילבי"
הטובות הבריאות והיפות ביותר
להשיג בנעלי "גולית"
ב"ב ר"ע 98 מאחורי בן חרשא

מכירה מיוחדת!!!
ג'קטים סרוגים, חולצות בנים מספרים 18 — 8 נוער, שמלות לילדות, מבחר גדול של כותנות לילה "ממרי"
תתקיים ביום ראשון בשעות 12.30 — 10 לפנה"צ וביום שני בשעות 10 — 7 בערב ברח' מאה שערים 67 קומה ב' (הכניסה ע"י החייט)

"המומחה"
עבודות סיוד וצבע
טמבורטקס
אטימת קיר חיצוני,
רצוף קרמיקה
ושיפוצים כלליים
טל. 03-768369
03-907052
יהלום

נעליים!
בבני־ברק במרכז
החברות המעולות ביותר גלי, בילבי, קנגורו, בריל, רונן ועוד
נעלי "גולית"
ר"ע 98 ב"ב מאחורי בן חרשא

אזס בע"מ
מעדני בשר חלק
ים סוף 17 י־ם 02-818150

בסיטונות וליחידים
שמחים להודיע לציבור על
פתיחת חנות חדשה למכירה ושווק של בשר עגל חלב גלאט־חלק
מעובד וארוז באריזה הרמטית, לפי כל ההידורים (ראה כתבה) כמו"כ ניתן להשיג עופות, דגים ומוצרי מזון קפואים גלאט־חלק במחירים עממיים
משלוחים הביתה לכל חלקי העיר
בברכת כתיבה וחתימה טובה

מבצע מיוחד
25% לחגים
Eve & Adam
לגברות
בדגמים שהגיעו בסוף השבוע **מצרפת**
לגברים
חליפות מצמר דק **מאיטליה**

חדש
טיפות הרב מירושלים
טיפות צמחי מרפא ל־60 סוגי בעיות
כגון: סכרת, השמנה, לחץ דם גבוה, סחרחורת, לחץ דם נמוך, ורידים, הרטבה, גדילה, בעיות אחניים, הקלת הלידה זירוז הלידה, הגברת החלב, ועוד ניתן להשיג אצל:
יפה קליין יועצת לריפוי טבעי תזונה נבונה. בשילוב ויטמינים מינרלים וטיפות צמחי מרפא
רח' צפניה 7 בני ברק טל. 03-786096

מהרו
נותרו עוד שבועיים
באלול
החופשה הרבה
יותר נעימה
רק שבועיים נותרו למבצע הגדול במלון גלי־צאנז
התקשרו עוד היום למלון
גלי צאנז – חוף הים נתניה

קרית צאנז נתניה, רח' המלכים 6, 42150 טל' 053-339241

אורלי – השכרת רכב בע"מ
ירושלים: הלל 2, 5-02-240213
תל אביב: בוגרשוב 5 03-225420
באר שבע: החלוץ 105 3-057-34422
החל מבצע חורף
במחירי חג מיוחדים
סע 7 ימים ושלם עבור 6 ימים

חדש! חדש! חדש! חדש!
מכבסה רח' הישיבה 12 טל. 02-813251
"דברי חיים 20" ע"י מכולת ולס
בשורה משמחת!
לתושבי השכונות: צאנז, בלז, אונסדורף והסביבה
פתחנו סניף חדש בדברי חיים 20 ע"י המכולת
שירותי כביסה בסיב ושירות מעולים
פתוח: ימי ג'-ו' 1-10 ובימי א', ב', ד', ה' 7-4.30
כמו"כ אפשר להשיג כל סוגי גרבים לכל בני המשפחה
חדש! חדש!

סידורים ומחזורים
מכל הסוגים
בכריכת עור "מילר"
אצל "מסורת"
ב"ב ר' עקיבא פינת רש"י

מרכז "נוה חמד" עזרת תורה 16 י־ם
ערב התעוררות
יתקיים בס"ד ביום שני כ' אלול בשעה 8.15 בערב
בתכנית
הרה"ג ר' **שבתאי יודלביץ** שליט"א
★ עריכת שלחן ראש השנה כולל הסימנים ומאפה
ע"י הגב' אהובה גוטרמן תחי'
נא להצטייד במכשירי כתיבה, וכיסוי הוצאות 2 ש"ח

שי לחג
הלוואה עד 10,000 שקל ל־5 שנים
בריבית נמוכה (ללא ערבות בנקאית)
ביטוח עושים אצל אליוביץ!!
אליוביץ ח"י בטוחים – סוכן הבטוח שלך
הרב כהנמן (השומר 18) בני ברק
טלפונים: 03-5791696-7

דרוש איש ארגון ומנהל
לביהמ"ד ומוסד
לפנות לטל: 03-5791208
תנאים טובים למתאים

שופרות
מכל הסוגים
קונים אצל
"מסורת"
ב"ב ר' עקיבא פינת רש"י

מפעל הכללי ללומדי המשניות החדשיות
בהנהלת רבנים וב"ב חשובים ובפקוח האדמו"ר מטולנא שליט"א
הפסגה 60, ת.ד: 16326 בית־וגן, ירושלים
טל. 02-419541 בימים א'-ה' בשעות 6.45 אחה"צ עד 8 אחה"צ ובימים ב'-ד' 5 עד 6.20

בס"ד
הודעה לנבחנים
מבחן מס' 25 על מסכת קידושין וחזרה נשים ב' יתקיים ביום שלישי כ"א אלול תשמ"ז, החל משעה 7.00 המבחנים יחולקו עד שעה 7.15 בערב.
מודעה זו נתרמה למפעל המשניות ע"י
ביג–בן טורס BIG-BEN TOURS
רח' עקיבא 115, בני ברק 51368 טלפון 707735, 03-706670
★ "עשר בשביל שתתעשר – ותומכים לעמלי תורה". מס' חשבוננו בבנק הדואר 4-48827-6.
המבחן הבא יתקיים בס"ד ביום שלישי י"א במר־חשון תשמ"ח בשעה 7.00 בערב במקומות הקבועים, על מסכת בבא־קמא. על הנבחנים לעקוב אחר הפרסום ביום שישי שלפני כל מבחן.
תודה וברכה לכל המארגנים והמסייעים להצלחת הבחינות
ההנהלה

נופש בחגים במחירים מיוחדים באויר הרים
ב־195 ש"ח בלבד פנסיון מלא ל־3 ימי ר"ה
ב־495 ש"ח בלבד לסוכות כולל שמחת תורה
בקרית מאור חיים צפת 06-931337
בית כנסת ומקוה במקום

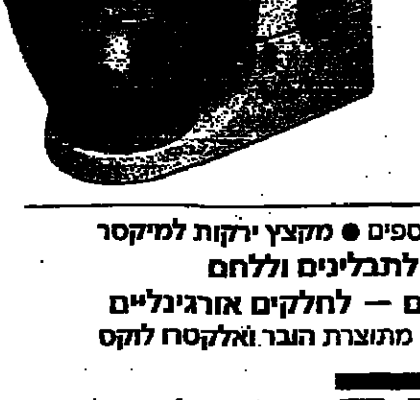

שרות בלעדי ומוסמך
למקסרים
תוצרת
קנווד
Kenwood

● מכירת חלקים ואביזרים נוספים ● מקצץ ירקות למיקסר
חדש! מטחנה לתבלינים וללחם
המקום היחיד בירושלים — לחלקים אורגינליים
אצלנו גם: תיקון שואבי אבק מתוצרת הבר ואלקטרו לוקס

א. ברגידה
רח' דוד ילין 10 ירושלים
טלפון 02-245144
פתוח: בין השעות 13 — 8 19 — 16

هكذا من الأصل

שר האוצר משה ניסים

ארה"ב הבטיחה לספק לישראל מטוסי אף 16

הסיוע לישראל לא יפחת מ־1.8 מיליארד דולר

"המטוס האמריקאי, הנדון כבובה, יסופק לנו [illegible] כדי להקל עלינו את ההפקה שנעצרה בתוצאה מעצירת פרויקט "הלביא". בביקור הטכנולוגי, ובביקור התעשייתי", אמר אתמול שר האוצר "[illegible]" [illegible].

השר הוסיף, כי הכנסת בארה"ב החליט להבטיח, שבשנתיים הקרובות "יעשה מאמץ", שהסיוע לישראל לא יפחת מ־1.8 מיליארד דולר. כן יסופק לנו מטוסי אף־16 במועד קרוב, שיחל ב־1991. נוסף לכך החליט הממשל להגדיל את ההכרה מ־300 ל־400 מיליון דולר, ולהמשיך בקניית בטוחות (אופציות) בישראל בסך 150 מיליון דולר.

השר הביע תקווה, שלא יהיה צורך להמתין זמן רב למימוש הנושאים. (עתים)

נאסר זמנית ליבא מוצרי חרסינה מהמזרח הרחוק והגוש המזרחי

ההחלטה תמנע פיטורי עשרות עובדים בבהח"ר "נעמן"

משרד התעשייה והמסחר הורה על הפסקה זמנית של יבוא מוצרי חרסינה מסין העממית, מקוריאה ומארצות הגוש המזרחי, בעיקר מרומניה.

דובר מועצת פועלי עכו שמסר על כך לכתב עתים, ציין, כי הודעה משרד המסחר והתעשייה נמסרה להנהלת "נעמן". בעקבות פניות מועצת הפועלים והנהלת המפעל למשרד בעניין זה.

כבר כן נמסר עוד, כי ההחלטה כיסוד. התעשייה והמסחר תמנע פיטורי עשרות עובדים בבית חרושת "נעמן" שליד עכו. הוא הביע תקווה, כי ההחלטה על הפסקת היבוא, תהיה סופית לאחר שאנשי משרד המסחר והתעשייה יסיימו את בדיקת הנושא.

בשבועיים האחרונים פנה כבר כן לוועדי פועלים באזור הצפון ובמרכז הארץ בבקשה, כי ירכשו לחג לעובדיהם רק מוצרים מתוצרת הארץ ובתוכם את מוצרי "נעמן" זאת, כדי למנוע פיטורים. (עתים)

מפקד העורף בפיקוד דרום:

ארצות ערב מצטיידות בנשק כימי רב

נבדקת האפשרות לחלק לכל אזרח בביתו ערכת מגן

"ארצות ערב מצטיידות בנשק כימי בכמויות ובכלים שיהיה להם השפעה על [illegible]", אמר אתמול מפקד מפקדת עורף פיקוד דרום, תא"ל הרצל צבאי [illegible] בבאר־שבע.

אלפי חיילי מילואים השתתפו אתמול בתרגיל המשולב והחב היקף שנערך בבאר־שבע. תרגיל זה נועד להרגיל את העורף למצב חירום ולאפשרות של איום ממשי על שלומה של האוכלוסיה האזרחית.

במסגרת התרגיל נערכו פעולות חילוץ והצלה, בשילוב עם מגן דוד אדום וכבאי האש, שרותי כל"ח, הג"א והמשטרה.

התרגיל החל בשעה 8.30 בבוקר ונמשך עד לשעה 7 בערב. במהלך התרגיל התבצעו פעולות של חילוץ הצלת לכודים וכן חולקו ערכות אב"כ ומגן לתלמידים ב־6 בתי ספר בעיר.

מפקד מפקדת עורף פיקוד הדרום מסר, כי זה תרגיל ראשון מסוגו באזור, המשלב את כל גורמי העורף בצורה מלאה ואינטגרטיבית. הוא אמר, כי "ברור לכולנו שמטרת כל מלחמה היא ליצור מצב של הכרעה. לצורך כך, עלולות מדינות ערב להשתמש בנשק הכימי. מטרת התרגיל, להכין את מדינת ישראל ואת צה"ל לקראת אפשרות כזאת, תוך מגמה לצמצם את הנזק לרמה המינימלית".

מפקד העורף ציין כי, בצה"ל נבדקת כיום האפשרות לחלק לכל אזרח בישראל ערכת מגן שתמצא בקביעות בביתו, וזאת בניגוד לשיטה הקיימת כיום, לפיה רק בעתות חירום פותחים תחנות חלוקה אזוריות ומספקים את הערכות להתגוננות מנשק כימי לאוכלוסיה. (עתים)

נחנכה שכונת לשם בעמנואל
התושב הראשון נכנס לדירתו

במקום צנוע [illegible] נחנכה אתמול שכונה חדשה שבנתה "לשם" בעיר עמנואל אשר בשומרון, עם היכנסו של התושב הראשון לדירתו.

בשכונה הנבנית ע"י חברת "יובל גד" כבר הושלמו כ־40 דירות שרובן מכורות. עבודות הפיתוח המבוצעות ע"י משרד הבינוי והשיכון עומדות לפני סיום. בשכונת "לשם" מתוכננות 168 יחידות דיור מתוכן כ־40 קוטג'ים.

ארבעה בני אדם

המשך מעמוד ראשון

על הכביש, אף היא בלי הכרה.

ילד נהרג בתאונה באזור רמאללה

ילד בן 3 נהרג בתאונה קטלנית, שהיתה ביום ד' ליד הכפר דחיית אל ברי באזור רמאללה.

טנדר של תושב האזור, שנסע לאחור, פגע בילד עבדול כרים אל גאוף, ששיחק בצד הכביש. הילד הועבר במצב אנוש לביה"ח "הדסה" הר הצופים, שם ניסו להחיותו, אך מאמצי הרופאים לא הועילו.

נהג הרכב נעצר על ידי משטרת נפת יהודה.

4 חיילים נפצעו בתאונת דרכים בכפר סבא

4 חיילי צה"ל נפצעו, מהם אחד קשה ושלושה קל, בתאונת דרכים, שאירעה בצומת כפר סבא ביום חמישי בצהרים.

התאונה אירעה כאשר משאית השייכת לעירית כפר סבא פגעה במכונית "[illegible]" צבאית, שבה נסעו ארבעה חיילים.

כל הפצועים הועברו לבית חולים "מאיר" בכפר סבא.

3 תושבי עזה נפצעו באורח קשה ב־3 תאונות דרכים שארעו ביום ד' ברצועת עזה.

סמוך לשעה 12.00 פגעה מכונית פרטית, נהוגה בידי תושב עזה, בילדה בת 6 שניסתה לחצות את הכביש. הילדה נפצעה קשה ואושפזה בבית החולים "שיפא".

סמוך לשעה 15.40 פגעה מכונית פרטית בהולך רגל בן 16 תושב עזה, אשר ניסה לחצות את הכביש מצד ימין לצד שמאל. הוא אושפז בבית החולים "שיפא", משם נמסר, כי מצבו קשה.

בתאונה אחרת שארעה בשעה 8 בערב במחנה הפליטים נוציראת, התנגש טנדר מקומי בעגלה רתומה לסוס, אשר נסעה לפניו ללא תאורה. העגלון, כבן 53, נפצע באורח קשה והועבר לטיפול בבית החולים ע"ש נאצר. (עתים)

ערפאת לא הציע

המשך מעמוד ראשון

פרס להשכנת שלום — להתחלת דיונים גלויים וחופשיים", אמר ביטון, בציינו כי מדובר בהצעה חדשה המצביעה על שינוי רדיקלי לעומת דברים שהושמעו בעבר.

"אין זה אפשרי כלל שערפאת השמיע דברים אלה, מאחר שערפאת הוא בעל מחויבות של 100 אחוז לועידה בינלאומית" הטעים עבדול רחמן.

כזכור, דחו מפלגות הליכוד והמערך את ההצעה שיוחסה לערפאת. מלשכת ראש הממשלה נמסר כי אין למר שמיר כל כוונה להפגש עם ח"כ צולי ביטון.

ירדן מצידה הביעה הודעתה על שערפאת מוכן לנהל שיחות שלום ישירות עם ישראל. "אנו מופתעים ומזועזעים, אם הידיעה נכונה", אמר שר ההסברה מוחמד אל חטיב. הוא הוסיף ואמר, "פירוש הדבר — שיחות ישירות עם ישראל מחוץ למסגרת הועידה הבינלאומית".

לעומת זאת חזר והטעים פקיד מצרי בכיר שמצרים תומכת בשיחות שלום ישירות בין הערבים לישראל (רויטר עתים).

תכונה רבה בקרב אלפי חקלאים בנגב לקראת העצרת באופקים

תכונה רבה שוררת בימים האחרונים בקרב מאות משפחות חקלאים בישובי הנגב לקראת עצרת הזיהוי, וההתעוררות שתתקיים ביום ראשון באופקים.

מטעם המרכז הארצי לחקלאים שומרי שביעית בקוממיות נמסר כי, מצפים גם להשתתפותם של אורחים רבים בהם רבנים, גדולי תורה וראשי ישיבות.

אורח הכבוד בעצרת יהיה הרה"ג רבי צוריאל שכטר ה"מ ודיין בלונדון יו"ר הועד למען קרן השביעית שם.

עוד מצפים גם לבואם של מאות מבני הקריה החרדית ובני התורה בישובי הנגב שיביעו הזדהותם תמיכתם והערכתם לחקלאים גיבורי הכח.

כידוע החליטו בימים אלה להעביר את קיום העצרת לכיכר העיר ותחת כפת השמים בעקבות ההודעות הרבות של חקלאים שהביעו רצונם להשתתף באירוע.

שיעור בהלכות ארבעת המינים

היום יתקיים שיעור בהלכות ארבעת המינים בהיכל כולל "[illegible]" ירושלים רח' פרס 5 בירושלים.

השיעור יאמר ע"י הרה"ג הרב לנדאו שליט"א הממונה על אוצר בית דין מטעם אגודת ישראל.

השיעור ינתן לפי בקשות הציבור אשר בקש לעמוד מקרוב על סדורי הכשרות וההקפדות שהם נוהגים בפרדסי האתרוגים במסגרת הטיפול בהם במשך שנת השמיטה מטעם הבד"ץ שליט"א של אגודת ישראל.

הודעה דחופה

בנוסף למקומות ההתכנסויות

לתפילת מוסף

ברחובה של עיר

יתקיימו תפילות גם במקומות דלהלן:

* רחביה, רח' הארי פנת עזה
* נחלאות, רח' נסים בכר פנת אגריפס 165
* הגבעה הצרפתית, רחבת מדבר סיני רח' ששת הימים
* גשר החיים, רח' רש"י פנת שרי ישראל

הועדה הציבורית המארגנת

ישיבה וביהמ"ד

"דברי חיים" צאנז־שאקאווע

רח' יונה 11, ירושלים ת"ו

[illegible]

היכל בית מדרשנו [illegible]

בתקוה כי עלה הראשון יגמר בע"ה עד לפני הימים הנוראים הבעל"ט.

[illegible]

על כן אנו פונים בזה בקריאה נרגשת לאחב"י שוחרי תורה והחסידות המדע אוהדי בית צאנז־שאקאווע, להטות שכם ולהרים תרומתם קודש להשתתף במצוות בנין ביהמ"ק מעט למען נוכל לברך על המוגמר בהקדם, ויתקיים בנו מקרא שכתוב, הרחיבי מקום אהלך להפארת התורה והחסידות.

[illegible]

ההנהלה

נ.ב.

[illegible]

המחאות:

ישיבה "דברי חיים", ת. ד 5091, ירושלים.

או בנק ברקליס [illegible] סס. 203177. ירושלים.

או חשבון בנק הדאר 9 — 26999 — 4.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכת מזל טוב

להולדת הבנים/הבנות

אייזנבאך אברהם פסיה	בת	וילדלר יעקב ברכה	בת
אלקיים יוסף דניז	בת	חשין בנימין איטה	בת
אדלר יחזקאל לאה	בן	יהודה לוי טובה	בן
אלבוים שמחה תרצה	בן	יוסלובסקי יוסף שרה	בן
אייזנבאך אליהו דבורה	בן	יעקובוב אליהו רחל	בת
אורן יוסף גינה	בן	כהן אברהם עדנה	בן
אלחייק אליהו לאורה	בת	כהן יעקב רחל	בן
ארטסל יהושע פייגא	בן	כהן יואל שרה	בת
איינהורן משה העדל	בן	כהן אהרון לילי	בת
אלקבץ שמואל וויקי	בת	לפקוביץ חיים רחל	בן
בן כליפא יגאל שושנה	בת	משה יגאל שושנה	בת
ברגמן אליעזר קיילה	בת	מוסקוביץ מיכאל רייזל	בן
בראון שמואל רות	בת	מנהיים מרדכי תנה	תאומים
ביכלר משה בילה	בן	מוספי יצחק ותמר	בן
ביטון אליהו ואסתר	בת	מיאל אליהו ושמחה	בת
גולשני משה אורה	בת	פינטו דוד ויפה	בן
גביש עמוס אילנה	בן	פריד מנחם אסתר	בת
גואלמן ישראל צפורה	בן	פישר ישעיהו שרה	בן
גרינבאום שמואל רבקה	בן	צינויירט אליהו ומלכה	בן
גפנר דוד הינדה	בן	קרישבסקי שלמה ומלכה	בת
גרימלד ישראל מרים	בת	קלין שלמה ופייגה	בן
דב יוסף רחמה	בת	קוזלובסקי שרגא ולאה	בת
דרזן אליהו אוסנת	בת	ששון יצחק מרים	בת
דוס אליעזר וניטל	בת	שרבני יונה שלום ואסתר	בן
ויסקי אברהם חיה	בן	שלזינגר יצחק ולאה	בן
ויס מאיר רבקה	בת	תשובה דוד חיה	בת
הורוביץ יהודה וחיה	בת		

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

מוניות הצומת

2

טל. 6־5־382444

ליד ירמיהו (ליד אגד)

סיסמתינו: יחס, אמינות ויושר

בצומת יש עם מי לדבר

לא בשבתות וחגים

בלינצ'ס הונגרי ביתי

חדש בגוש דן

מסעדה חלבית

כשרה למהדרין ללא חשש שביעית

בהנהלת א. חסידה

בלינצ'ס מרקים סלטים ועוד

ארוחות הבית ★ ארועים עד 50 איש

רח' הצרפים 18 יפו העתיקה, קיים 46.10

פתוח 12.00-15.00, 18.00-24.00

יום ו' סגור, מוצאי שבת פתוח

תינוק־כל (לילך לשעבר)

רח' ר' עקיבא 106 ב"ב 792021

מגוון מוצרי תינוקות במחיר סיטונאי

מבצעים לרגל החגים

יחס אדיב, שרות מעולה ותנאי תשלום נוחים

שחף 03-743452

האינסטלטור לא הגיע!

גם היום וגם אתמול!!!

צלצל ומיד נגיע

גלוי נזילות במכשיר אלקטרוני חדיש

★ ניקוי שורשי מביוב ע"י מכשיר חשמלי חדיש

★ הרכבת כיורים וברזים

שור טל: 03־799996 ★ נסיון 14 שנה

שרות 24 שעות ביממה ★ מחירים נוחים

לדוד לתינוק

רח' ר' עקיבא 65 ב"ב (בפסג')

טל: 781370 706441

כל המוצרים לתינוק ממרצע ועד עגלה ומיטה ממיטב היצרנים בעולם

ביבי. קונפורט. נסליס. ציקו ועוד

לרגל הפתיחה הנחות גדולות

לביכנ"ס

חדש בהר נוף

דרוש ריהוט זמני כמתנה או בהשאלה

02־538322

המומחה

לעבודות צביעה וסיוד, טמבורטקס, ושיפוצים כלליים

03־907052

פנוססיק פלסטיק

שמירת הריהוט לשנים

ציפוי ניילון

לספות כורסאות וכסאות

★ עבודה מומחית ★

מתקבלות הזמנות גם למרכז הארץ

02־810072

02־638001

מסגריית שמעון

מבצע לחגים

סגירת מרפסות החל מ־130 ש"ח

מינימום 6 מטר

טל. 02־526518 521355

ראה מודעה נוספת בעמוד שני

תחשבת

ביס"ס חרדי לפקידות

רח' צפניה 41 ירושלים [illegible]

רח' ר"ע 56 ב"ב 03־702864

משרדנו בירושלים

יהיה פתוח לקבלת קהל רק בימי חמישי בשעות 6.00-8.00 בערב. בשאר הימים: תענה מזכירה אלקטרונית

לשרותכם 24 שעות ביממה

יריד הכיפות

רח' אשתורי הפרחי מול בית מרקחת גאולה

המבחר הגדול ביותר במחיר הזול ביותר

פתוח כל יום אחה"צ וביום ששי לפנה"צ

מסגריית שמעון

מבצע לחגים

סורגים החל מ־43 ש"ח כולל צבע יסוד + צבע שני

מינימום 7 מטר

טל. 02־526518, 521355

ראה מודעה נוספת בעמ' לוח

שמחה בירושלים?

באולמי

בית ישראל

ארועים ושרותי קייטרינג

עזרת תורה 18

טל: 02־812534 816777

ביפר (3843) 532121

בערנשטין

רח' מאה שערים 11 י־ם

לקראת החגים

הגיע מבחר ענק חדיש של

שמלות פלורינה מגיל 2 עד 12, חלוקים קייצים וחורפיים מקסימים ביותר כותנות לילה קייצים וחורפיים מקסימים ביותר ועוד מבחר גדול מכל הסוגים בכל הקודם זוכה פתוח בשבוע הבא כל יום.

מ־10 — 2 ומ־4 עד 8

הנחה מיוחדת לכלות בברכת כתיבה וחתימה

אברך מעונין בתומך

על בסיס הסכם

ישׂשכר וזבולון

המעונין יפנה לת.ד. 16158 ירושלים

נ.ב. אפשרי גם על חלק מהיום

Rutis

עדיין לא הספקת להגיע לרות'יס בבית וגן?

קשה לך?

רותי באה לקראתך

במוצ"ש זו פרשת כי תבא ותוכלי להנרשם ממיטב הקולקציה האירופאית

באולם גאולה

רח' יחזקאל 10

בשעות 9 — 11.30 בהזדמנות זו תוכלי להשיג

שמלות מקסימות לילדות בכל הגילים

מבצע מיוחד

רק לערב זה

20% הנחה + 2 תשלומים

זכרי!

רות'יס

רק במוצש"ק כי תבא

באולם גאולה

רח' יחזקאל 10

"סלע" הדברת מזיקים

רשיון משרד הבריאות 197 עם [illegible] ובלי ריח ללקוחות ללא הוצאת כלים, מחלקה לפוליש ולנקיון

03־494936

קרוב ל־$1,000,000 בתשמ"ז

יצוא "האחים חדד" לארה"ב ולכל העולם!

מליון דולר יצוא! - ערבות לאיכות "האחים חדד"

כדאי לדרוש את מוצרי הכסף המעולים והמקוריים של "האחים חדד" בחנויות המובחרות לכלי כסף!

מובטח לך כלי כסף מקורי, אמין, ובעל ערך רב!

"אחים חדד" רח' החשמונאים 7 בני־ברק

טל: 03־787466

הרבנות הראשית והמועצה הדתית חיפה

ברכת מזל טוב לבבית

לידידנו איש חי רב הפעלים לתורה ולתעודה וברוך ההישגים נציגה הנאמן והמסור של היהדות הדתית במוסדות עירנו ולוחם מלחמתה, מלחמת הקודש

הר' **משה בליטנטל** נ"י

לנשואי נכדתו המהוללה **הדסה** תחי'

בתם של **אלעזר ושושנה גולינסקי** נ"י

עם החתן **יואל נפתלי** נ"י

בן יקיר **לאלחנן ורחל מאיר** נ"י

יהי רצון שיהיה קשר של קיימא לבנין עדי עד לתפארת המשפחות ולשמחת הידידים

הרבנים הראשיים וראשי אבות ביה"ד | יו"ר המועצה הדתית

הרב שאר־ישוב כהן | הרב א. בקשי־דורון | ישראל לבנון

ורבני השכונות | סגניו, חברי המועצה והעובדים

מזמור שיר חנוכת הבית

מתכבדים אנו להזמין את ידידנו והציבור הרחב להשתתף

בחנוכת הבית של האגף הנוסף

בבנין התלמוד תורה בקריה החסידית חצור הגלילית

אשר תתקיים אי"ה ביום ב' כ' אלול תשמ"ז 14.9.87

בשעה 4.00 אחה"צ

בהשתתפות רבנים, אישי ציבור, ראשי החינוך העצמאי,

נציגי משרדי ממשלה וחברי מועצה

ובהשתתפות של ידידנו העומד לימיננו

ח"כ הרב **אברהם יוסף שפירא** שליט"א

בברכת התורה

הרב אליעזר סלומיאנסקי

מנהל הת"ת

התחבורה תצא אי"ה בשעה 13.30 מביהח"ס דנער רח' אור החיים בני ברק ותחזור דרך ציונו של רשב"י במירון.

נא להרשם בטל' 06־935514, 03־792441

ללא חיוב שבת

ויזה קאר VISA CAR

RENT A CAR בע"מ

השכרת רכב בע"מ

TEL. (02) 223440, (02) 246636 טל.

23 HILLEL ST., JERUSALEM הלל 23, ירושלים

★ מינימום 6 ימים

"משה שטרן"

מוצרי חשמל מובחרים

המבצע לחגים אצל "שטרן"

מתחיל מיום ב' כ' אלול עד ה' תשרי תשמ"ח (המבצע מוגבל למשך שבועיים בלבד)

מייבש כביסה "אלקטרא" תוף נירוסטה 4.50 קילו ב־10 תשלומים.

תנורים של "אלקטרא" ב־8 תשלומים "בהשר מך" ב־10 תשלומים.

מקררים ב־5 תשלומים.

מכונות כביסה ב־10 תשלומים.

מקרו גל ב־12 תשלומים (שנתיים אחריות)

מקפיאים ב־8 תשלומים + 5% הנחה

מקפיאים "אמקור" ב־5 תשלומים תוצרת חוץ

מדיחי כלים ב־7 תשלומים

בנוסף לכל המבצעים האלו הקונה מוצר של "אלקטרא" בשבועיים אלו ישתתף בהגרלה חסר תקדים על 5 מוצרים בבת־אחת

★ מקרר 19, ★ תנור אפיה ★ מיקרוגל ענק ★ מייבש כביסה ★ מכונת כביסה

בהגרלה זו יזכו 3 קונים

נ.ב. כל התשלומים אצלנו בלי רבית

רח' מלכי ישראל 29 טל. 381956 פתוח: 7.30—5 — 1—10

מבצע אמיתי וגם תרוויח

נוה צבי

מעון יום ומכון בידוטרפיה לשיקום הילד

[illegible]

ברכה לראש משביר

לכב"ת האי גברא יקירא ידידנו עוז הרב החסיד המפואר כהן שדעתו יפה, המסור בלב"ע בעבוה"ק להקלת סבל ילדי ישראל

כש"ת רבי **משה אריה הכהן רוטמאן** שליט"א

מנהל מוסדנו בארה"ב

לרגלי הופעתו בשערי ארה"ק לחיזוק וביצור והרחבת מוסדינו. ולהשתתף בכנס המפעל בירושלים ת"ו

יהי באו לברכה, ותעשינה ידיו תושיה

כעתירת הנהלת

אגודת "תקוה לילד" מכון "נוה צבי"

בעיה"ק ירושלים ת"ו

נוה צבי

מעון יום ומכון בידוטרפיה לשיקום הילד

[illegible]

בריך מתייך לשלם

לכב"ת האי גברא רבה הרה"ג רב הפעלים שלשלת היוחסין על ישראל הדרתנו. מכובדינו

כש"ת רבי **אפרים שטיין** שליט"א

חבר הנהלתינו בארה"ב

הננו לברך לקדם הופעתו בשערי ירושלים להשתתף בכנס המפעל בעיה"ק ת"ו

בברכת ברוך הבא בשם ד'

יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיו

כעתירת הנהלת

אגודת "תקוה לילד" מכון "נוה צבי"

בעיה"ק ירושלים ת"ו

סמינר חסידי בית יעקב

רח' הרב הרצוג 28

בני ברק

בס"ד

מסיבת סיום

מחזור א' | מחזור ב'

תערך בעז"ה ביום שני כ' באלול

בשעה 7.00 בערב באולם הסמינר

בתכנית:

★ הרצאה על הנושא: "נשים, במאי זכיין"

★ ברכות

★ "פרח תחית המתים" בתנועה ובצליל

★ חלוקת תעודות

תלמידות הסמינר שלמדו במחזורים א' וב' ואמהותיהן מוזמנות

אופנת לוי

מבצע לחגים!

LEVY מציע

במילה האחרונה באירופה

חליפות דכל עם שני פתחים

תוצרת איטליה

★ במחירים מפתיעים ★

אנו יוצאים במבצע הנחות לחגים

ל: חליפות, מכנסיים, חולצות, עניבות, חגורות, גרביים ועוד...

★ והעיקר איכות ואמינות ★

להתראות

אונז שטראוס 26 ירושלים

טל: 243264